

КЫРГЫЗ БАНКЫ

ЖЫЛДЫК ОТЧЕТ

2020

Бишкек-2021

Кыргыз Республикасынын Улуттук банкынын 2020-жыл үчүн жылдык отчету

Улуттук банктын 2020-жыл үчүн отчету Кыргыз Республикасынын 2016-жылдын 16-декабрындагы №206 “Кыргыз Республикасынын Улуттук банкы, банктар жана банк иштери жөнүндө” мыйзамынын 54 жана 55-беренелерине ылайык даярдалган.

Жылдык отчет Улуттук банк Башкармасынын 2021-жылдын 24-мартындагы №2021-П-10/13-6-(ВД) токтому менен бекитилген.

Улуттук банктын 2020-жылдын 31-декабрында бүткөн жыл үчүн консолидацияланган финансылык отчету Улуттук банк Башкармасынын 2021-жылдын 6-апрелиндеги №2021-П-15/15-1-(ВД) токтому менен бекитилген. Улуттук банктын 2020-жылдын 31-декабрында бүткөн жыл үчүн өзүнчө финансылык отчету Улуттук банк Башкармасынын 2021-жылдын 6-апрелиндеги №2021-П-15/15-2-(ВД) токтому менен бекитилген.

Редакциялык кеңеш:

Төрага	Айбалаева А.М.
Кеңештин мүчөлөрү:	Сыдыков А.К.
	Айдарова А.К.
	Акулуева М.Ш.
	Алыбаева С.К.
	Карабаева А.М.
	Каракожаев А.М.
	Султанкулов И.Дж.

Жооптуу катчы Сырдыбаева Н.М.

Сандардын тегеректелишинен улам, акыркы катарда чагылдырылган суммалар дал келбей калышы мүмкүн.

Басылманы Кыргыз Республикасынын Улуттук банкынын уруксаты менен гана кайра басууга жол берилет, ал эми шилтеме келтирүүдө булагын милдеттүү түрдө көрсөтүү талап кылынат.

© Кыргыз Республикасынын Улуттук банкы, 2021-жыл

Басылманын мазмунуна жана аны таркатууга байланыштуу суроолор менен 720001, Бишкек шаары, Чүй проспекти, 168 дареги боюнча жайгашкан Улуттук банктын Финансы статистикасы жана маалымдоо башкармалыгынын Басылмалар тобуна кайрылуу зарыл.

Телефон:	(+996 312) 61 08 59
электрондук дарек:	nsurdybaeva@nbkr.kg
	www.nbkr.kg

Жылдык отчет Улуттук банктын Мамлекеттик тилди өнүктүрүү секторунун кызматкерлери тарабынан мамлекеттик тилге которулган. “М-МАХИМА” ЖЧКсы тарабынан басылып чыгарылган. Бишкек шаары, К.Тыныстановна атындагы көчө, 197/1 Басып чыгарууга 2021-жылдын 21-апрелинде кол коюлган. 2021-жылдын 26-апрелинде 230 нускада чыгарылган.

МАЗМУНУ

1-китеп

Кыргыз Республикасынын Улуттук банкынын төрагасынын кириш сөзү.....5

I. КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН 2020-ЖЫЛДАГЫ ЭКОНОМИКАЛЫК АБАЛЫ

1-ГЛАВА. КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЭКОНОМИКАСЫНЫН 2020-ЖЫЛДАГЫ ӨНУГҮШҮ

- 1.1. Экономиканын реалдуу сектору8
- 1.2. Мамлекеттик финансы сектору10
- 1.3. Кыргыз Республикасынын төлөм теңдеми.....12

II. КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН УЛУТТУК БАНКЫНЫН 2020-ЖЫЛДАГЫ ИШИ

2-ГЛАВА. АКЧА-КРЕДИТ САЯСАТЫ.....16

- 2.1. Акча-кредит саясатынын максаты жана милдеттери16
- 2.2. Акча-кредит саясатын ишке ашыруу17
 - 2.2.1. Ачык рынокто ишке ашырылган операциялар19
 - 2.2.2. Банктар аралык акча рыногунда ишке ашырылган операциялар.....20
 - 2.2.3. Банктарды кайра каржылоо операциялары22
 - 2.2.4. Ички валюта рыногунда ишке ашырылган операциялар24
 - 2.2.5. Милдеттүү камдык талаптар.....26
- 2.3. Эл аралык резервдерди тескөө.....27
- 2.4. Акча-кредит саясатынын натыйжалары29

3-ГЛАВА. ФИНАНСЫ-КРЕДИТ УЮМДАРЫНЫН ӨНУГҮШҮ ЖАНА АЛАРДЫН ИШИН ЖӨНГӨ САЛУУ

- 3.1. Коммерциялык банктардын өнүгүшү жана алардын ишин жөнгө салуу34
 - 3.1.1. Банк тутумунун өнүгүшү боюнча баяндама.....34
 - 3.1.2. Коммерциялык банктардын ишин лицензиялоо43
 - 3.1.3. Коммерциялык банктардын ишин көзөмөлдөө ...44
 - 3.1.4. Таасир этүү чаралары47
 - 3.1.5. Коммерциялык банктардын ишин көзөмөлдөө жана жөнгө салуу методологиясы47
- 3.2. Банк эмес финансы-кредит уюмдарынын өнүгүшү жана алардын ишин жөнгө салуу50
 - 3.2.1. Банк эмес финансы-кредит уюмдарынын өнүгүшү боюнча баяндама50

- 3.2.2. Банк эмес финансы-кредит уюмдарынын ишин лицензиялоо.....55
- 3.2.3. Банк эмес финансы-кредит уюмдарынын ишин көзөмөлдөө56
- 3.2.4. Таасир этүү чаралары56
- 3.2.5. Банк эмес финансы-кредит уюмдарынын ишин көзөмөлдөө жана жөнгө салуу методологиясы57
- 3.3. Керектөөчүлөрдүн укугун коргоо.....58

4-ГЛАВА. ТӨЛӨМ СИСТЕМАСЫ.....60

- 4.1. Төлөм системасынын өнүгүшү.....60
 - 4.1.1. Нак эмес эсептешүүлөр60
 - 4.1.2. Нак эмес төлөмдөрдүн үлүшүн көбөйтүү боюнча иш-чаралар66
 - 4.1.3. Төлөм системаларынын операторлорунун жана төлөм уюмдарынын ишин өнүктүрүү жана жөнгө салуу.....68
 - 4.1.4. Төлөм системасынын ишин көзөмөлдөө (оверсайт).....70
 - 4.1.5. Санариптик төлөм технологияларынын өнүгүшү71
- 4.2. Нак акча жүгүртүлүшү72

5-ГЛАВА. ЭЛ АРАЛЫК КЫЗМАТТАШУУ ЖАНА КООМЧУЛУК МЕНЕН ИШ АЛЫП БАРУУ

- 5.1. Эл аралык кызматташуу79
- 5.2. Коомчулук менен иш алып баруу жана калктын финансылык сабаттуулугун жогорулатуу81

6-ГЛАВА. КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН УЛУТТУК БАНКЫНЫН ИШИ ЖӨНҮНДӨ МААЛЫМАТТАР.....85

- 6.1. Кыргыз Республикасынын Улуттук банкынын түзүмү.....85
- 6.2. Кыргыз Республикасынын Улуттук банк Башкармасынын 2020-жылдагы иши95
- 6.3. Банк мыйзамдарын өркүндөтүү.....97
- 6.4. Финансылык консультанттын милдетин аткаруу98
- 6.5. Ички аудит жана ички контролдоо системасы101

III. ТИРКЕМЕЛЕР

- 1-тиркеме. 2020-жылы акча-кредит чөйрөсүндө болуп өткөн негизги окуялар104
- 2-тиркеме. Статистикалык маалыматтар (таблицаалар жана графиктер).....114
- 3-тиркеме. Улуттук банктын мезгилдүү басылмалары жана башка маалымат каражаттары141
- 4-тиркеме. Кыскартылган сөздөрдүн тизмеси.....146

Урматтуу окурмандар!

2020-жылы COVID-19 пандемиясы дүйнөдөгү ар бир өлкөнүн экономикасына өзүнүн таасирин тийгизди. Терең экономикалык кризис, товардык-чийки зат рынокторунда дүйнөлүк баалардын волатилдүүлүгү, көпчүлүк өлкөлөрдө пандемияга каршы күрөшүү боюнча чектөө чаралары киргизилген шарттарда Кыргыз Республикасынын Улуттук банкынын иши жыл ичинде өлкөдө макроэкономикалык стабилдүүлүктү кармап турууга, финансы жана төлөм системаларынын туруктуулугун сактоого багытталган. Кыргыз Республикасынын финансы системасына карата ишенимди сактоо максатында акча каражаттарын пайдалануу мүмкүндүгүн берүү аркылуу Улуттук банк экономикалык кескин таасирлердин кесепетин жөнгө салуу боюнча ыкчам чараларды көргөн.

Дүйнөлүк рынокто азык-түлүк товарларына баалардын кескин өсүшү жана товарларды жеткирүү байланышынын токтотулушу региондо баалардын жогорулашын тездеткен. Бир катар факторлордун кескин таасир беришине карабастан, Улуттук банк 2020-жылы инфляциянын орточо маанисин 5-7 пайыз чегинде кармап турууга жетишти. Ал эми акча-кредит саясатынын тактикалык чаралары банк тутумунда ликвиддүүлүктү камсыз кылуу, анын ичинде экономиканы кредиттөөгө колдоо көрсөтүү зарылдыгын эске алуу менен кабыл алынган.

2020-жылы өлкөнүн банк жана финансы системаларынын туруктуулугун сактоо Улуттук банктын негизги милдетинен болгон. Ошондой эле COVID-19 коронавирус инфекциясынын жайылып кетүү кесепетин жеңүүгө багытталган чечимдер, анын ичинде санитардык чектөө чаралары белгиленген жагдайда банктардын иштөө тартибин, активдерди классификациялоонун шарттарын жеңилдетүү, айрым экономикалык ченемдерди колдонууну убактылуу токтотуу, финансылык отчетко аудит жүргүзүү жана аны жарыялоо боюнча чечимдер өз учурунда кабыл алынып турду. Кредит берүү жана аларга мониторинг жүргүзүү, эсеп ачуу боюнча талаптар жеңилдетилген, ошондой эле финансылык уюмдар тарабынан жеке адамдардын өзүн катыштырбастан, аралыктан тейлөө режиминде идентификациялоо жана верификациялоо тартиби аныкталган.

Мындан тышкары, финансылык кызмат көрсөтүүлөрдү керектөөчүлөрдүн укугун коргоо чаралары көрүлгөн. Отчеттук мезгил ичинде финансы-кредит уюмдарынын кардарларынан келип түшкөн кайрылуулар мурдагыдан бир нече эсеге көбөйгөн жана Улуттук банк аларды кароого өзгөчө көңүл бурган. Кризис мезгилинде карыз алуучуларга колдоо көрсөтүү максатында финансы-кредит уюмдарына кредиттик келишимдерди кайра кароого байланыштуу комиссиялык жана башка төлөмдөрдү алууга, карыз алуучулар кредиттик келишим боюнча милдеттенмелерин талаптагыдай аткарбагандыгы үчүн аларга айыптык төлөм, үстөк айып салууга жана алууга тыюу салынган жана бир катар башка чаралар дагы кабыл алынган. Натыйжада, банктар тарабынан айрым кредиттер боюнча төлөө мөөнөттөрү кайра каралып чыккан жана кеминде үч айга жылдырылып берилген.

2020-жыл жыйынтыгы боюнча финансы-кредит уюмдарынын ишинин негизги көрсөткүчтөрү туруктуулуктун жетиштүүлүгүн көрсөткөн, бул финансы-банк системасынын туруктуулугун гана сактап калбастан, жаңы кредиттерди берүүнү улантуу менен экономикага колдоо көрсөтүүгө да өбөлгө түзгөн.

Отчеттук мезгил ичинде COVID-19дун жайылышынан улам өлкөдө чектөөлөр киргизилген шартта, ченемдик укуктук базаны өркүндөтүү, төлөмдөрдүн үзгүлтүксүз жүргүзүлүшүн контролдоону күчөтүү аркылуу төлөм системаларынын коопсуз жана ишенимдүү иштешин камсыз кылуу аракеттери улантылган. Банк жабдууларын көбөйтүү жана инновациялык инструменттер менен төлөмдөрдү жүргүзүү мүмкүнчүлүгүн жогорулатуу аркылуу төлөм кызмат көрсөтүүлөрүнүн жеткиликтүүлүгүн арттырууга багытталган иш-чаралар өткөрүлгөн.

Ошондой эле, инновациялык банктык операцияларды жана технологияларды жайылтууга, атаандаштыкты күчөтүүгө, финансылык кызмат көрсөтүүлөрдүн жеткиликтүүлүгүн жогорулатууга багытталган жаңы инструмент болуп саналуучу атайын жөнгө салуу режими же “жөнгө салуучу аянтча” деп аталган режим түзүлгөн.

Улуттук банктын 2020-жыл үчүн жылдык отчету Кыргыз Республикасынын “Кыргыз Республикасынын Улуттук банкы, банктар жана банк иштери жөнүндө” мыйзамына ылайык, ачык-айкындуулук, тактык жана маалыматтарды толук чагылдыруу принциптерин сактоо менен даярдалган жана көз карандысыз эл аралык аудит тарабынан тастыкталган финансылык отчетту камтыйт.

**Урматтоо менен,
Төрага**

Т. Абдыгулов

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН
2020-ЖЫЛДАГЫ
ЭКОНОМИКАЛЫК АБАЛЫ

1-ГЛАВА. КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЭКОНОМИКАСЫНЫН 2020-ЖЫЛДАГЫ ӨНҮГҮШҮ

2020-жылы Кыргыз Республикасынын экономикасына ички саясий абал менен бирге эле, тышкы шарттардын кыйла начарлашы таасирин тийгизген. COVID-19 пандемиясынын кесепети жана өлкөдөгү саясий жагдай айыл чарбасынан тышкары, экономиканын бардык тармактарына терс таасирин тийгизген. Чектөө чаралары жана тамак-аш продукцияларына өзгөчө суроо-талап баалардын өсүш арымын тездеткен. Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн Улуттук банк менен биргеликте экономикалык туруктуулукту сактоо боюнча көрүлгөн чаралары өбөлгө түзүүчү акча-кредит саясатын улантууга жана экономиканын реалдуу секторуна колдоо көрсөтүүгө мүмкүндүк берген. Өндүрүш көлөмү кыскаргандыгына жана логистикалык байланыш менен экспорттук-импорттук операциялар ортосунда ажырым келип чыккандыгына байланыштуу, мамлекеттик финансы секторундагы жагдай кыйла татаалдашкан. Бюджет тартыштыгынын өсүшүн каржылоо максатында Кыргыз Республикасынын Өкмөтү тарабынан гранттар жана кредиттер түрүндө тышкы жардам алуу боюнча ыкчам чаралар көрүлгөн.

COVID-19 пандемиясынан жана ага байланыштуу чектөө чараларынан улам, күндөлүк операциялар эсеби профицит менен түптөлгөн, бул башкысы, товарлар жана кызмат көрсөтүүлөр импортунун кыскарышы, ошондой эле резидент эместерге төлөнүүчү кирешелердин төмөндөшү менен шартталган. Күндөлүк эсептин оң балансы капитал менен операциялар эсеби жана финансылык эсеп боюнча капиталдын таза агылып чыгуусу менен коштолгон. Төлөм теңдеминин жалпы сальдосу терс белги менен түптөлгөн. 2020-жыл акырына карата дүң эл аралык резервдердин көлөмү товарлардын жана кызмат көрсөтүүлөрдүн келечектеги импортунун 6,4 айын камсыз кылууга жетиштүү болгон.

1.1. Экономиканын реалдуу сектору¹

2020-жылы COVID-19 коронавирус инфекциясынын жайылышына жол бербөө боюнча чектөө чараларынын жана өлкөдөгү туруксуз саясий абалдын

1.1.1-таблица.

Ички дүң өнүмдүн түзүмү

	2019-жыл			2020-жыл		
	Салыштырма салмак, пайыздар	Өсүш арымы, пайыздар	Өсүшкө салым, п.п.	Салыштырма салмак, пайыздар	Өсүш арымы, пайыздар	Өсүшкө салым, п.п.
ИДӨ	100	4,6	4,6	100	-8,6	-8,6
Айыл чарба, токой чарбасы жана балык уулоочулук	11,7	2,5	0,3	13,5	1,1	0,1
Өнөр жай	19,0	6,6	1,2	21,2	-7,5	-1,4
Пайдалуу кендерди казып алуу	1,9	22,2	0,2	1,6	-22,4	-0,4
Иштетүү өндүрүшү (Кайра иштетүү өнөр жайы)	14,7	7,8	1,1	17,0	-7,2	-1,1
Электр энергиясы, газ, буу жана тазаланган аба менен камсыздоо (жабдуу)	2,2	-3,7	-0,1	2,3	2,7	0,1
Суу менен камсыздоо, калдыктарды тазалоо, иштеп чыгуу аркылуу кайра пайдалануучу чийки затты алуу	0,2	-3,8	0,0	0,2	-2,1	0,0
Курулуш	9,5	10,7	1,0	8,3	-15,9	-1,5
Кызмат көрсөтүү	46,5	3,2	1,5	46,2	-10,0	-4,7
Дүң жана чекене соода; автоунааларды жана мотоциклдерди оңдоо	17,6	5,9	1,1	16,2	-15,7	-2,8
Транспорт иш чөйрөсү жана жүктөрдү сактоо	4,0	4,2	0,2	3,0	-30,9	-1,2
Маалымат жана байланыш	2,7	-0,5	0,0	2,7	-3,9	-0,1
Жана башкалар	22,3	1,2	0,3	24,4	-2,6	-0,6
Азык-түлүктөн таза (субсидияларды эсептен алып салуу менен) салыктар	13,3	4,6	0,7	10,8	-8,6	-1,1

Булагы: Кыргыз Республикасынын Улуттук статистика комитети

¹ Маалыматтар алдын ала алынган жана дүң кошумча нарк боюнча келтирилген.

таасиринде, экономиканын өсүш арымы кыйла төмөндөгөндүгү белгиленген. Кыргыз Республикасынын Улуттук статистика комитетинин (Улуттук статистика комитети) алдын ала маалыматы боюнча ИДӨ көлөмү реалдуу мааниде 8,6 пайызга төмөндөө менен күндөлүк бааларда 598,3 млрд сомду (2019-жылы өсүш 4,6 пайызды) түзгөн. “Кумтөр” алтын кенин казып алуу ишканаларын эске албаганда, ИДӨнүн төмөндөшү 9,0 пайызды (2019-жылы өсүш – 4,1 пайызды) түзгөн. ИДӨ дефлятору 2019-жылдагы 3,9 пайыз чегиндеги көрсөткүчкө салыштырмалуу 5,8 пайыз деңгээлинде оң мааниде түптөлгөн. ИДӨнүн төмөндөшү айыл чарбасынан тышкары, экономиканын бардык негизги секторлорунун терс салымы менен шартталган.

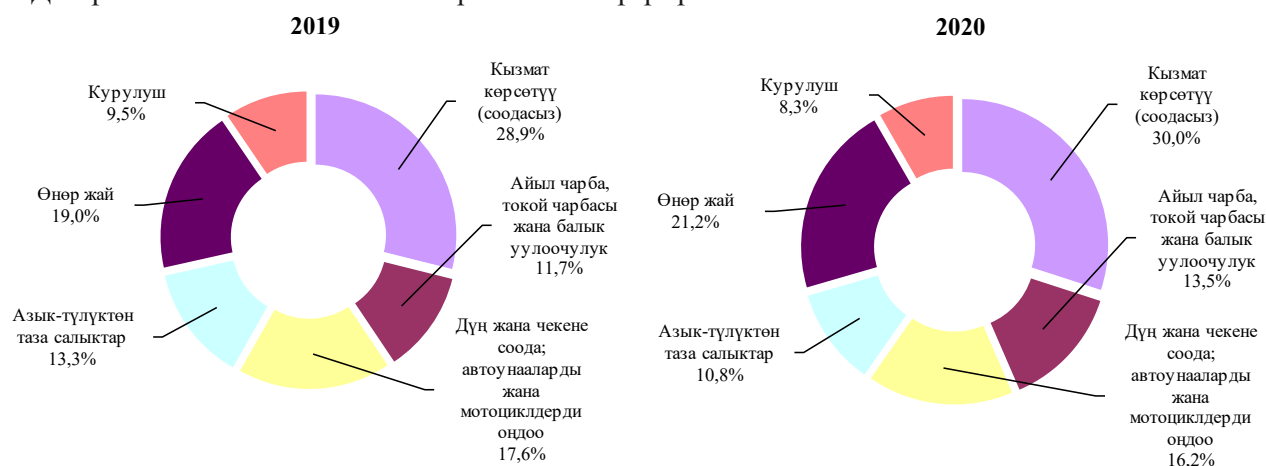
2020-жылдын жыйынтыгында өнөр жай секторунда 2019-жылдагы 6,6 пайызга өсүшкө салыштырганда 7,5 пайызга төмөндөө белгиленген. Ошол эле учурда “Кумтөр” алтын кенин казып алуу ишканаларын эске албаганда, өнөр жай секторундагы өндүрүш көлөмүнүн кыскарышы 10,0 пайыз (2019-жылы 3,9 пайызга өсүш) чегинде катталган. Отчеттук мезгил ичинде өнөр жай секторунун экономиканын өсүшүнө салымы 2019-жылдагы 1,2 пайыз деңгээлиндеги оң салымга салыштырмалуу минус 1,4 пайыздык пунктту түзгөн.

Өнөр жай өндүрүшүнүн көлөмүнүн төмөндөшү, негизинен, мунай заттарын (59,3 пайызга), текстиль, кийим-кече жана бут кийим тигүү, тери жана булгаары (21,5 пайызга), жыгач жана кагаз буюмдарын өндүрүү, полиграфиялык иштин көлөмүнүн (13,2 пайызга) төмөндөшүнө байланыштуу болгон.

2020-жылы өнөр жай тармагынын ИДӨнүн түзүмүндөгү салыштырма салмагы өткөн жылга салыштырганда 2,2 пайыздык пунктка көбөйүү менен 21,2 пайызды түзгөн.

1.1.1-график.

ИДӨнүн экономикалык иш багыттары боюнча түзүмү

2020-жыл жыйынтыгы боюнча айыл чарба өндүрүшүндөгү айкын өсүш 2019-жылдын тиешелүү көрсөткүчүнө салыштырганда 1,4 пайызга төмөндөп, 1,1 пайызды түзгөн. ИДӨнүн өсүшүнө айыл чарбасынын салымы 0,1 пайыздык пунктту түзгөн жана мал чарба продукциясын өндүрүү көлөмүнүн (2,0 пайызга) өсүшү менен шартталган.

Айыл чарбасынын ИДӨнүн түзүмүндөгү салыштырма салмагы отчеттук жылы 2019-жылдагы 11,7 пайызга салыштырмалуу 13,5 пайызды түзгөн.

Кызмат көрсөтүүлөр чөйрөсүндөгү 10,0 пайызга төмөндөө (2019-жылы – 3,2 пайызга өсүш) транспорттук иш жана жүктөрдү сактоо ишинин (30,9 пайызга), дүң жана чекене соода жүгүртүү, автоунааларды жана мотоциклдерди оңдоо көлөмүнүн (15,7 пайызга) олуттуу кыскарышына байланыштуу болгон. Ошондой эле маалымат жана байланыш чөйрөсүндөгү 3,9 пайызга төмөндөө да кызмат көрсөтүүлөр секторунун төмөндөшүнө терс салымын кошкон.

Өнөр жай

Айыл чарбасы

Соода жана кызмат көрсөтүү чөйрөсү

Отчеттук жыл ичинде кызмат көрсөтүүлөр секторунун ИДӨнүн түзүмүндөгү салыштырма салмагы 46,2 пайызды түзгөн, бул 2019-жылдын ушул көрсөткүчүнөн 0,3 пайыздык пунктка төмөн.

Дүң жана чекене соода жүгүртүү, автоунааларды жана мотоциклдерди оңдоо көлөмүнүн 2019-жылдагы көрсөткүчкө салыштырганда төмөндөшү дүң (18,4 пайызга) жана чекене (15,4 пайызга) соода көлөмүнүн кыскарышы менен шартталган. 2020-жылы бул сектордун ИДӨнүн өсүшүнө салымы 2019-жылдагы 1,1 пайыздык пунктка өсүшкө салыштырмалуу минус 2,8 пайыздык пунктту түзгөн.

Курулуш

Отчеттук жыл ичинде курулуш секторунун төмөндөшү 15,9 пайызды түзгөн (2019-жылы курулуш сектору 10,7 пайызга өскөн), бул негизги капиталга инвестициялоо көлөмүнүн төмөндөшү эсебинен келип чыккан. Аталган сектордун ИДӨнүн түптөлүшүнө салымы 2019-жылдагы 1,0 пайыздык пунктка салыштырмалуу минус 1,5 пайыздык пункт деңгээлинде түптөлгөн.

Инвестициялар

Кароого алынган мезгил ичинде негизги капиталга өздөштүрүлгөн инвестициялардын көлөмү 24,7 пайызга төмөндөгөн (2019-жылы ушул сыяктуу көрсөткүчтүн өсүшү 5,8 пайызды түзгөн). 2020-жылы негизги капиталга ички булактар эсебинен каржыланган инвестициялар көлөмү: банктардын кредиттери (2,2 эсеге), республикалык бюджет (1,8 эсеге), жергиликтүү бюджет (28,0 пайызга), калктын каражаттары (18,2 пайызга), ишканалардын жана уюмдардын каражаттары (14,3 пайызга) эсебинен 18,9 пайызга азайган. Ал эми тышкы каржылоо булактары эсебинен инвестициялар көлөмү, бүтүндөй алганда, чет өлкө гранттары жана гуманитардык жардам (2,0 эсеге), тике чет өлкө инвестициялары (1,8 эсеге), чет өлкө кредиттери (31,3 пайызга) эсебинен 38,8 пайызга кыскарган.

1.2. Мамлекеттик финансы сектору¹

Бюджет-салык саясаты

Отчеттук мезгил ичинде өндүрүш көлөмүнүн кыскарышы жана ага байланыштуу кирешелердин төмөндөшү, ошондой эле экономикага колдоо көрсөтүү боюнча көрүлгөн ыкчам чаралардын натыйжасында, мамлекеттик бюджеттин тартыштыгынын жана мамлекеттик карыздын өлчөмү 2017-2019-жылдарда белгиленген деңгээлден ашкандыгы байкалган. 2020-жылдын алдын ала жыйынтыгы боюнча мамлекеттик бюджеттин тартыштыгы 2019-жылдагы ИДӨгө карата 0,1 пайыздан 3,3 пайызга чейин (19,7 млрд сом) көбөйгөн. Бюджеттик-салык саясаты мамлекеттик чыгашалардын социалдык багытын уланткан. Бюджеттин баштапкы тартыштыгы² 11,2 млрд сом же ИДӨгө карата 1,9 пайыз өлчөмүндө түптөлгөн.

Мамлекеттик бюджеттин операциялык иштен түшкөн кирешелери 2019-жылдын ушул көрсөткүчүнө салыштырганда 9,1 пайызга же 15,2 млрд сомго азайып, 152,1 млрд сомду же ИДӨгө карата 25,4 пайызды түзгөн. Экономикалык өсүш арымынын төмөндөшүнөн улам, кирешелер түзүмүндө негизги үлүштү ээлеген салыктык түшүүлөр (70,3 пайыз) мурдагы жылга салыштырганда 12,0 пайызга кыскаруу менен 106,9 млрд сом чегинде катталган. Ошол эле учурда салыктык эмес түшүүлөр 2020-жылдын алдын ала маалыматтары боюнча 3,1 пайызга көбөйүү менен 33,3 млрд сомду түзгөн, ал эми расмий трансферттер 11,7 пайызга кыскарып, 11,9 млрд сом өлчөмүндө белгиленген.

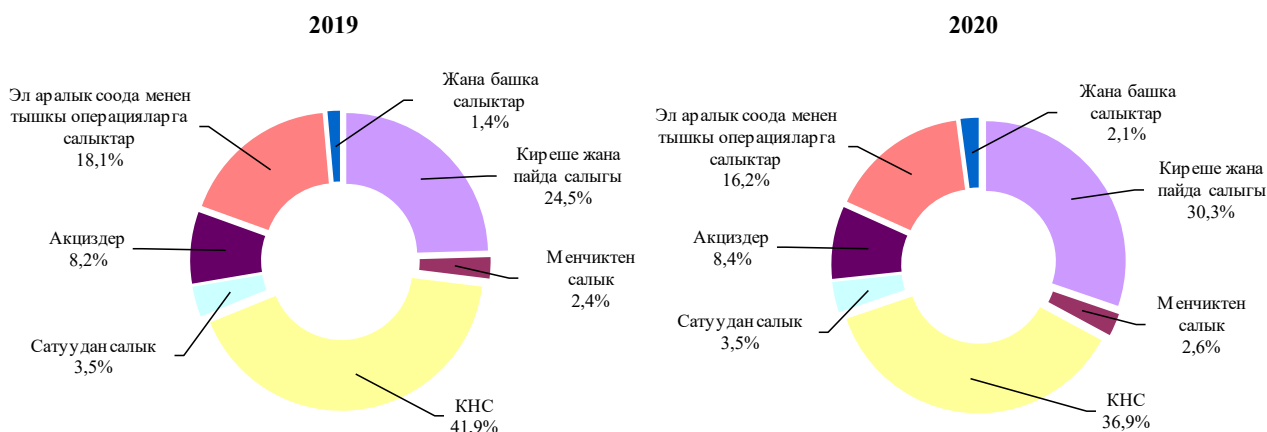
Кыргыз Республикасынын “Кыргыз Республикасынын Улуттук банкы, банктар жана банк иштери жөнүндө” Кыргыз Республикасынын мыйзамына өзгөртүү киргизүү тууралуу” мыйзамына ылайык, 2020-жылы Улуттук банктын 2019-жылдын жыйынтыгында 2 565,3 млн сом өлчөмүндө алынган 100,0 пайыз пайдасы мамлекеттик бюджетке чегерилген.

¹ Кыргыз Республикасынын Финансы министрлигинин алдын ала маалыматтары.

² Баштапкы тартыштык/профицит – бул мамлекеттик бюджеттин кирешелеринин мамлекеттик бюджеттин чыгашаларынан артышы, мында мамлекеттик карызды тейлөө боюнча пайыздык төлөмдөрдүн суммасы эске алынбайт.

1.2.1-график.

Мамлекеттик бюджетке салыктык түшүүлөр түзүмү

Мамлекеттик бюджеттин операциялык ишке чыгашалары жылдык мааниде 8,3 пайызга же 11,3 млрд сомго жогорулоо менен 147,4 млрд сомду же ИДӨгө карата 24,6 пайызды түзгөн. Экономикалык классификация боюнча чыгашалар түзүмүндө “эмгекке төлөө” (+17,5 пайыз), “пайыздарды төлөө” (+8,7 пайыз), “субсидиялар жана социалдык жөлөк пулдар” (+3,8 пайыз) жана “гранттар жана төгүмдөр” (+11,9 пайыз) статъялары боюнча чыгашалардын өсүшү байкалган, ал эми калган статъялар боюнча чыгашалар төмөндөгөндүгү белгиленген.

Бюджеттик каражаттардын финансылык эмес активдерди сатып алуу операцияларына таза агылып чыгышы 2019-жылга салыштырганда 22,7 пайызга же 7,2 млрд сомго азайып, 24,4 млрд сомду же ИДӨгө карата 4,1 пайызды түзгөн.

Кыргыз Республикасынын мамлекеттик карызы тышкы кредиттик каражаттарды тартуу, ошондой эле ички карыз алышуу эсебинен түзүлгөн жана көбөйгөн. Отчеттук жылдын акырына карата мамлекеттик карыздын өлчөмү 2019-жылдагы 319,5 млрд сом же ИДӨгө карата 51,6 пайызга салыштырмалуу 407,1 млрд сомду же ИДӨгө карата 68,04 пайызды түзгөн. Мамлекеттик карыздын түзүмүндө тышкы карыздын үлүшү жогору бойдон сакталуу менен 85,6 пайыз, ал эми ички карыздын үлүшү 14,4 пайыз чегинде катталган. Мамлекеттик карызды тейлөөгө чыгашалар 30,7 млрд сомду же ИДӨгө карата 5,1 пайызды түзгөн, анын ичинен пайыздык төлөөлөр 8,5 млрд сом же ИДӨгө карата 1,4 пайыз деңгээлинде белгиленген.

Бюджеттин тартыштыгын каржылоо жана мамлекеттик карызды кайра каржылоо, ошондой эле мамлекеттик баалуу кагаздар рыногун өнүктүрүү максатында, 2020-жылы Кыргыз Республикасынын Финансы министрлиги мамлекеттик казына векселдерин (МКВ) жана мамлекеттик казына облигацияларын (МКО) чыгарган. МКВны жана МКОну баштапкы жайгаштыруу боюнча аукциондор Улуттук банк тарабынан өткөрүлгөн. Улуттук банк мамлекеттик баалуу кагаздарды жайгаштыруу жана алар менен эсептешүүлөрдү жүргүзүү боюнча агент болуп саналат.

Отчеттук мезгилде МКВ рыногунда катышуучулардын жигердүүлүгү төмөн болгон, бул аталган активдерди чыгаруу көлөмүнүн кыскарышы сыяктуу эле, аларга карата суроо-талаптын төмөндөшү менен да шартталган. Кароого алынган мезгил ичинде аукциондордо сунушталган МКВ көлөмү 2019-жылдын көрсөткүчүнө салыштырмалуу, айрыкча, жүгүртүү мөөнөтү 3 жана 6 айлык мамлекеттик казына векселдерин чыгаруу көлөмү төмөндөшү эсебинен 66,9 пайызга (2,3 млрд сомго чейин) азайган. МКВга карата суроо-талаптын жалпы көлөмү 69,0 пайызга 2,1 млрд сомго чейин азайган. Өткөрүлгөн аукциондордун, ошондой эле кошумча жайгаштыруулардын жыйынтыгында 2020-жылы МКВны

*МКВ жана
МКО рыногу*

сатуу көлөмү 2019-жылдагы 5,4 млрд сомдон 1,0 млрд сомго чейин кыскарган. Аукциондордун жыйынтыгы боюнча орточо салмактанып алынган кирешелүүлүгү 5,9 пайыз (2019-жылы – 5,1 пайыз) чегинде түптөлгөн. МКВны сатуу көлөмүнүн төмөндөшү жана буга чейин чыгарылган кагаздардын ордун жабуу натыйжасында, бул активдердин жүгүртүүдөгү көлөмү жыл башынан 80,2 пайызга төмөндөө менен 2020-жылдын акырына карата 815,7 млн сомду түзгөн.

Ал эми ички карыз алышуу көлөмү МКОну сатуу эсебинен, тескерисинче, өскөндүгү байкалган. Бул рынокто кыска мөөнөттүү рынокко караганда катышуучулардын кыйла жигердүүлүгү байкалган. Отчеттук мезгилде аукциондордо МКОну сунуштоо көлөмү, негизинен, 7 жана 10 жылдык баалуу кагаздар эсебинен 36,5 пайызга (18,1 млрд сомго чейин) көбөйгөн. 2020-жылы инвесторлордун МКОго карата суроо-талабы 2019-жылдагы 12,8 млрд сомдон 17,9 млрд сомго чейин өскөн. Мында 7 жылдык МКО көбүрөөк суроо-талапка ээ болгон, алардын МКОго карата суроо-талаптын жалпы көлөмүндөгү үлүшү 40,6 пайызды түзгөн. Аукциондордун жыйынтыгында МКОну сатуунун жалпы көлөмү кошумча жайгаштырууларды эске алуу менен 16,2 млрд сомду (2019-жылы – 11,5 млрд сом) түзгөн. Отчеттук мезгилде өткөрүлгөн аукциондордун жыйынтыгы боюнча МКОнун орточо салмактанып алынган жалпы кирешелүүлүгү 2019-жылдагы 10,3 пайыздан 11,0 пайызга чейин жогорулаган.

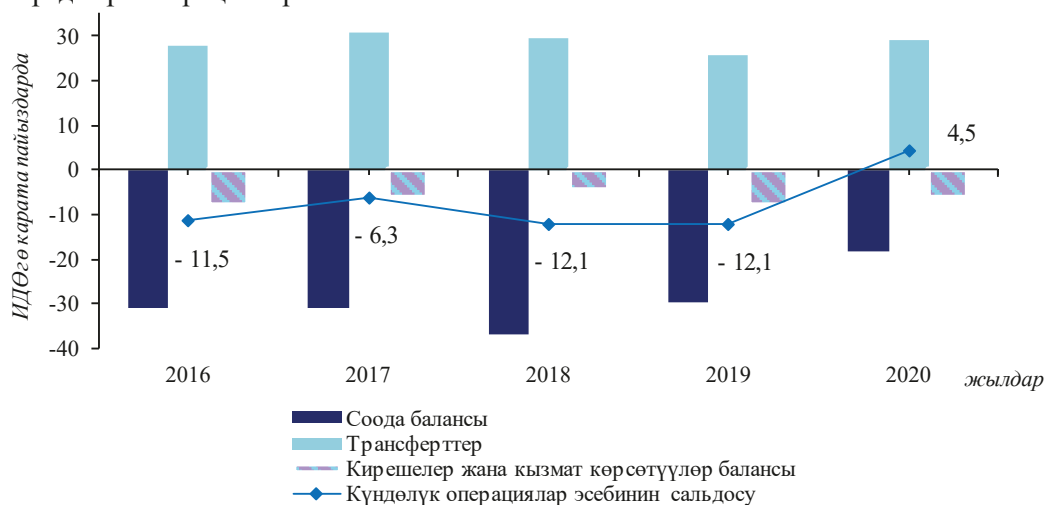
Жыл жыйынтыгы боюнча жүгүртүүдөгү МКОнун¹ көлөмү жыл башынан 23,2 пайызга көбөйүү менен 52,9 млрд сомду түзгөн. 2020-жылы чет өлкө валютасында номинацияланган МКОну жайгаштыруу боюнча аукциондор өткөрүлгөн эмес. Буга байланыштуу аталган активдин жүгүртүүдөгү көлөмү жыл башынан тартып өзгөрбөстөн, 49,4 млн АКШ долларын түзгөн.

1.3. Кыргыз Республикасынын төлөм теңдеми

COVID-19 коронавирус инфекциясынын жайылышынан улам келип чыккан дүйнөлүк тенденциялардын таасири астында, алдын ала маалыматтар боюнча, 2020-жылы күндөлүк операциялар эсебинин оң салыдосу 349,2 млн АКШ доллары же ИДӨгө карата 4,5 пайыз деңгээлинде (2019-жылы ИДӨгө карата күндөлүк эсептин салыдосу терс мааниде 12,1 пайыз деңгээлинде) түптөлгөн. Соода балансынын тартыштыгынын кыскарышы жана резидент эместерге төлөнүүчү кирешелердин төмөндөшү көрсөткүчтүн динамикасына олуттуу таасирин тийгизген.

1.3.1-график.

Күндөлүк операциялар эсеби

¹ Чет өлкө валютасында номинацияланган МКОну эске алуусуз.

Отчеттук жылы товарлардын экспортуна салыштырмалуу импортунун көбүрөөк төмөндөшү менен мүнөздөлгөн. Натыйжада, соода балансынын тартыштыгы 2019-жылга салыштырганда, 46,2 пайызга (1,4 млрд АКШ долларына чейин) кыскарган.

2020-жыл ичинде товарлардын экспорту (ФОВ баасында) 1,6 пайызга төмөндөп, 2,0 млрд АКШ доллары¹ өлчөмүндө түптөлгөн. Ал эми алтын экспортунун көлөмү отчеттук мезгил ичинде алтынды жеткирүүнүн контракттык орточо баалары өсүшүнөн улам, 18,5 пайызга көбөйгөн. Алтынды эске албаганда экспорт көлөмү 15,5 пайызга төмөндөп, 1,0 млрд АКШ долларын түзгөн. Ошондой эле кийим-кече, металл сыныктарын, жашылчаларды, пахта, бут кийим, портландцемент жана бир катар башка товарларды сунуштоо көлөмүнүн кыскарышы белгиленген. Муну менен бирге эле тирүү мал, пластмасса буюмдары, дан азыктары жана башка категориядагы товарлар экспортунун көлөмүнүн өсүшү байкалган.

Отчеттук жылы ЕАЭБге кирген өлкөлөргө экспорттук жеткирүүлөрдүн 14,9 пайызга төмөндөшү белгиленген, бул, негизинен, кийим-кече, бут кийим, пахта жана мөмө-жемишти сунуштоо көлөмүнүн кыскарышы менен шартталган.

Каралып жаткан мезгилде товарлардын импорту (ФОВ баасында) 26,7 пайызга кыскаруу менен 3,4 млрд АКШ долларын түзгөн. Ошондой эле ташылып келинген мунай заттарынын нарктык көлөмү жеткирүүлөрдүн орточо контракттык бааларынын кыйла төмөн болушу эсебинен 24,2 пайызга азайгандыгы белгиленген. Ошондой эле, отчеттук жыл ичинде кийим-кече, бут кийим, кездеме, электр линиясындагы аппараттарды, мөмө-жемиштерин, жаңгактарды жана башка товарларды сунуштоо көлөмү азайган. Ушуну менен бирге, автоунааларды, чоюнду жана болотту, дары-дармектерди, жашылчаларды, ун жана башка бир катар товарлардын импортунун көлөмүнүн өсүшү байкалган.

Ошол эле учурда ЕАЭБге кирген өлкөлөрдөн импорттук түшүүлөр, негизинен, ташылып келинген мунай заттарын жана керектөө багытындагы товарларды сунуштоо көлөмүнүн азайышына байланыштуу, 11,7 пайызга төмөндөгөн.

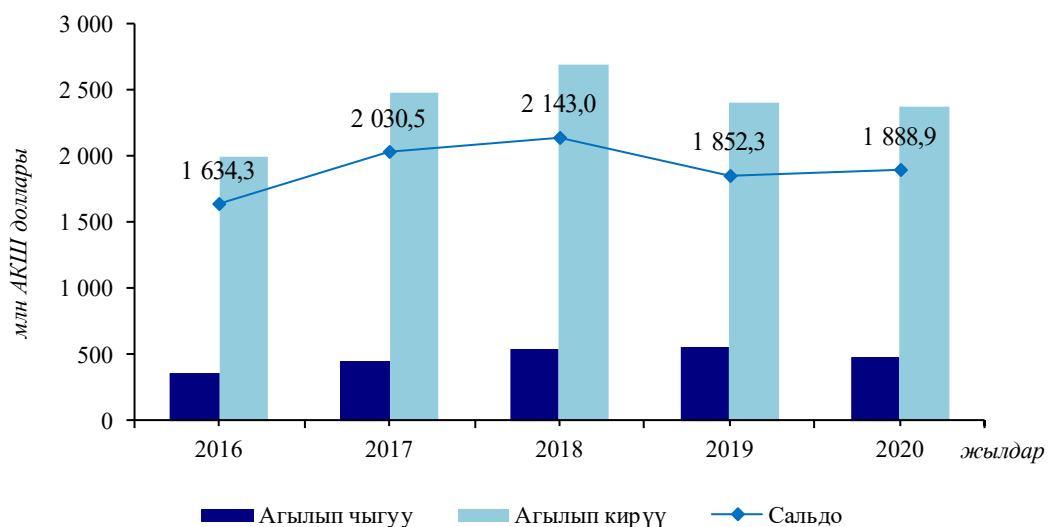
2020-жылдын алдын ала жыйынтыгы боюнча кызмат көрсөтүүлөр экспортунун көлөмү 60,9 пайызга, ал эми кызмат көрсөтүүлөр импортунун көлөмү 43,5 пайызга кыскаргандыгы байкалган. Натыйжада, кызмат көрсөтүүлөр балансы терс мааниде түптөлүп, 154,3 млн АКШ долларын түзгөн. Мындай тенденцияга таасирин тийгизген негизги фактор болуп чет өлкө жарандарынын Кыргыз Республикасына кыдырууларына байланыштуу кызмат көрсөтүүлөр көлөмүнүн кыйла төмөндөөсү саналат.

Күндөлүк трансферттердин таза агылып кирүү көлөмү 2019-жылдын тиешелүү көрсөткүчүнө салыштырганда 1,1 пайызга төмөндөө менен 2,2 млрд АКШ долларын түзгөн. Күндөлүк трансферттердин түзүмүндө түшүүлөрдүн олуттуу көлөмү эмгек мигранттарынын акча которуулары менен камсыз болгон. 2020-жыл жыйынтыгы боюнча акча которуу системалары аркылуу жүзөгө ашырылган жеке адамдардын акча которууларынын таза агылып кирүүсү 2,0 пайызга көбөйүп, 1,9 млрд АКШ долларын түзгөн.

¹ Улуттук банктын кошумча баа берүүлөрүн эске алуу менен.

1.3.2-график.

Акча которуу системалары аркылуу жеке адамдардын акча которуу динамикасы

2020-жыл жыйынтыгы боюнча кирешелердин терс балансы резидент эместерге төлөөгө чегерилген тике инвестициялар боюнча кирешелердин төмөндөшүнүн таасиринде түптөлүү менен 57,7 пайызга (329,6 млн АКШ долларына чейин) кыскарган.

Отчеттук жыл ичинде капитал менен операциялар жана финансылык операциялар эсеби 2019-жыл жыйынтыгы боюнча 554,2 млн АКШ доллары суммасындагы оң мааниге салыштырганда, 268,5 млн АКШ доллары өлчөмүндө терс сальдодо түптөлгөн. Финансылык эсептин калыптанышына “тике инвестициялар” жана “башка инвестициялар” статьялары негизги таасирин тийгизген. Тике чет өлкө инвестицияларынын таза агылып чыгуусу 511,6 млн АКШ долларын түзгөн, бул негизинен, тике инвестициялоо ишканаларынын чет өлкөлүк кошо ээлик кылуучулардан алган кредиттеринин негизги суммасы боюнча төлөөлөрдүн өсүшү эсебинен түптөлгөн.

“Башка инвестициялар” статьясы 148,6 млн АКШ доллары өлчөмүндө оң мааниде калыптанган, бул 2019-жылдагы деңгээлден 42,7 пайызга жогору. Мындай тенденция негизинен Кыргыз Республикасынын резиденттеринин милдеттенмелеринин көбөйүшү менен шартталган.

2020-жыл жыйынтыгы боюнча “каталар жана калтырып кетүүлөр” статьясынын сальдосу 203,4 млн АКШ доллары өлчөмүндө терс мааниде түптөлгөн, бул операцияларды каттоо учуруна, ар башка булактардан алынган маалыматтарды пайдаланууга же болбосо маалыматтардын толук камтылбагандыгына байланыштуу статистикалык айырмачылыктар бар экендигин күбөлөндүрөт.

Төлөм теңдеминин сальдосу 122,7 млн АКШ доллары өлчөмүндө терс (2019-жылы 46,7 млн АКШ доллары өлчөмүндө оң баланс) түптөлгөн.

Отчеттук жылдын акырына карата дүң эл аралык резервдердин көлөмү 2 808,1 млн АКШ доллары эквивалентин түзгөн, бул келечекте товарлар жана кызмат көрсөтүүлөр импортунун көлөмүнүн 6,4 айынын ордун жабат.

Капиталдын
жылышынын
эсеби

Жалпы баланс

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН
УЛУТТУК БАНКЫНЫН
2020-ЖЫЛДАГЫ ИШИ

2-ГЛАВА. АКЧА-КРЕДИТ САЯСАТЫ

2020-жылы COVID-19 пандемиясынын жайылышы жана көптөгөн өлкөлөрдө чектөө чараларынын киргизилиши, ошондой эле товардык жана чийки зат рынокторунда дүйнөлүк баалардын волатилдүүлүгү Улуттук банк тарабынан жүргүзүлгөн акча-кредит саясатына өзгөртүүлөрүн киргизген.

Улуттук банк отчеттук жылы Кыргыз Республикасында баа туруктуулугун камсыз кылуу максатында акча-кредит саясатын жүзөгө ашырган.

COVID-19 пандемиясынын жайылышынан улам ички жана тышкы чөйрөнүн начарлашына байланыштуу, монетардык чаралары өлкөдөгү инфляциялык процесстерди чектөөгө багытталган. 2020-жылдын башталышында Улуттук банктын эсептик чени (негизги чен) 4,25 пайыздан 5,00 пайызга чейин жогорулатылган жана жыл акырына чейин ушул деңгээлде сакталган.

Ошол эле учурда акча-кредит инструменттери экономикалык жигердүүлүккө өбөлгө түзүүгө багытталган. Улуттук банк коммерциялык банктар аркылуу экономиканы ресурстар менен камсыз кылуу боюнча операцияларды жүргүзгөн. Муну менен бирге келип чыккан факторлордун финансы системасына терс таасирин жөнгө салуу үчүн макропруденциалдык саясаттын чаралары көрүлгөн.

Улуттук банк инфляцияны акча-кредит саясатынын орто мөөнөттүү көрсөткүчтөрүнүн чегинде 5-7 пайыз деңгээлинде кармап турууга жетишкен. 2020-жылы инфляциянын орточо көрсөткүчү 6,3 пайызды түзүп, жыл ичинде инфляциянын жылдык өсүш арымы 3,2 пайыздан 9,7 пайызга чейинки диапазондо өзгөрүп турган.

2020-жылы ички валюта рыногунда чет өлкө валютасына карата суроо-талаптын сунуштан ашкандыгы байкалган. Улуттук банк өзгөрүлмөлүү алмашуу курсунун режимин сактоо менен алмашуу курсунун кескин өзгөрүүлөрүн алдын алуу үчүн валюта интервенцияларын жүргүзгөн.

2020-жылы экономикалык субъектилер аралыктан иш алып барган шартта, монетардык саясатынын коммуникациялык түзүүчүсү айрыкча актуалдуу болгон. Калктын жана экономика субъектилеринин шайкеш инфляциялык күтүүлөрүн жана Улуттук банктын акча-кредит саясаты боюнча чечимдерине байланыштуу күтүүлөрүн калыптандыруу үчүн акча-кредит саясаты боюнча маалыматтар ачык-айкын берилген.

Эл аралык резервдерди тескөө ликвиддүүлүктүн жана коопсуздуктун артыкчылыктарын эске алуу менен ишке ашырылган. 2020-жылы Кыргыз Республикасынын эл аралык резервдеринин көлөмү 2 808,1 млн АКШ долларына чейин өскөн.

2.1. Акча-кредит саясатынын максаты жана милдеттери

Улуттук банктын максаты

Тиешелүү акча-кредит саясатын жүргүзүү аркылуу баа туруктуулугуна жетишүү жана аны колдоо Улуттук банктын ишинин башкы максаты болуп саналат. Мында Улуттук банк монетардык саясат инструменттеринин кеңири түрлөрүн колдонгон.

Инфляцияны Акча-кредит саясатынын орто мөөнөттүү мезгилге каралган негизги багыттарында¹ белгиленген 5-7 пайыз орто мөөнөттүү көрсөткүч чегинде кармап туруу акча-кредит саясатынын максаттуу көрсөткүчү болуп саналган.

¹ Улуттук банк Башкармасынын 2017-жылдын 13-декабрындагы №2017-П-07/51-1-(ДКП) токтому менен жактырылган.

2020-жылы акча-кредит саясатын жүргүзүүдө, бир жагынан, өлкөдө инфляциялык процесстерди чектөө, жана экинчи жагынан, экономиканы кредиттөөгө колдоо көрсөтүү үчүн банк тутумундагы ликвиддүүлүктүн тең салмактуулугун камсыз кылуу Улуттук банктын негизги милдети болуп саналган.

Улуттук банктын орто мөөнөттүү келечекте инфляцияны таргетирлөө режимине бара-бара өткөрүү алкагындагы аракеттери 2020-жылы монетардык инструменттеринин натыйжалуулугун жана ыңгайлуулугун жакшыртуу жана банктар аралык акча рыногунун активдүүлүгүн колдоо аркылуу акча-кредит саясатынын трансмиссиялык механизмдин өркүндөтүүгө багытталган.

Акча-кредит саясатынын 2020-жылдагы негизги милдеттери

акча-кредит саясатынын трансмиссиялык механизмдин пайыздык каналын өркүндөтүү	акча-кредит саясатынын инструменттеринин натыйжалуулугун жана ыңгайлуулугун жогорулатуу	банктар аралык акча рыногунун жигердүүлүгүн колдоого алуу
банк тутумунда үстөк ликвиддүүлүктү жөнгө салуу	монетардык инструменттер аркылуу өлкөдө экономикалык жигердүүлүккө өбөлгө түзүүчү чараларды колдоого алуу	активдүү коммуникация саясатын жүргүзүү

2.2. Акча-кредит саясатын ишке ашыруу

2020-жылы акча-кредит саясаты дүйнөдө COVID-19 коронавирус инфекциясынын жайылышына байланыштуу, чектөө чаралары колдонулган шартта, өлкөдө түптөлгөн экономикалык жагдайды жана тышкы экономикалык чөйрөнү өнүктүрүү тенденцияларын эске алуу менен ишке ашырылган.

Жыл ичинде акча-кредит саясатынын тактикалык чечимдери мамлекеттик финансы секторунун акча сунушу өсүшүн уланткан шартта, өлкөнүн акча жана валюта рынокторун келечекте өнүктүрүүнү эске алуу менен чыгарылган.

Улуттук банктын эсептик чени (негизги чени) монетардык саясаттын негизги инструменти жана акча рыногундагы каражаттардын наркынын көрсөткүчү катары саналган. Негизги чен боюнча чечимдер кеңири моделдик аппаратты пайдалануу менен иштелип чыккан экономиканын өнүгүшү боюнча орто мөөнөттүү болжолдоонун негизинде кабыл алынган.

COVID-19дун жайылышынан улам, тышкы жана ички чөйрөнүн начарлашына байланыштуу, өлкөдө инфляциялык процесстерди ооздуктоо үчүн Улуттук банктын эсептик чени 2020-жылдын февраль айында 4,25 пайыздан 5,00 пайызга чейин жогорулатылган. Андан ары инфляциянын динамикасын болжолдоолорду эске алуу менен, ошондой эле экономиканы кредиттөөгө өбөлгө түзүү боюнча чараларды колдоого алуу зарылчылыгына байланыштуу, негизги чен жыл акырына чейин 5,00 пайыз деңгээлинде сакталган.

Ошондой эле акча-кредит саясатынын трансмиссиялык механизмдин пайыздык каналынын ишин күчөтүү максатында, пайыздык чен чектери кооректировкаланган: төмөнкү деңгээл болуп саналган “овернайт” депозиттери боюнча чен 2,00 пайыздан 2,75 пайызга чейин жогорулатылган, ал эми жогорку чекти аныктаган “овернайт” кредиттери боюнча чен 5,75 пайыз деңгээлинде сакталып калган.

Акча-кредит саясатынын негизги милдеттери

Пайыздык саясат

*Ликвиддүүлүктү
жөнгө салуу*

Отчеттук мезгил ичинде банк тутумунда үстөк ликвиддүүлүк деңгээли жогорулагандыгы байкалган. Коммерциялык банктарда үстөк камдардын топтолушу мамлекеттик финансы секторунун ресурстарынын түшүүсү эсебинен жүргөн, аталган сектор 2020-жылдын мартынан тартып, COVID-19дун жайылышынын кесепетин жөнгө салууга байланыштуу көрүлгөн чаралар алкагында каныктыруулардын олуттуу көлөмүн көрсөткөн. Үстөк ликвиддүүлүктүн күндүк орточо көлөмү Улуттук банк арылтуу операцияларын жүргүзгөнгө чейин 16,3 млрд сомду түзгөн, бул орточо алганда 2019-жылдын көрсөткүчүнөн 4,5 млрд сомго көп.

Улуттук банк инфляциялык басымды чектөө максатында, ачык рынокто операцияларды жүргүзүү жана коммерциялык банктардын бош ресурстарын Улуттук банктагы “овернайт” депозиттерине жайгаштыруу аркылуу банк тутумундагы үстөк ликвиддүүлүктүн деңгээлин жөнгө салган. Банк тутумунан алынып салынган үстөк ликвиддүүлүктүн күндүк орточо көлөмү 16,1 млрд сомду (2019-жылы – 11,4 млрд сомду) түзгөн.

Улуттук банктын ноталары мурдагыдай эле, үстөк ликвиддүүлүктөн арылтуу боюнча негизги инструмент бойдон калган. Арылтуу операцияларынын түзүмүндө Улуттук банктын ноталары негизги үлүштү ээлеген, мында банктардын бош каражаттарын Улуттук банктагы “овернайт” депозиттерине жайгаштыруунун негизги үлүшү жыл ичинде 31,9 пайыздан 26,8 пайызга чейин кыскарган.

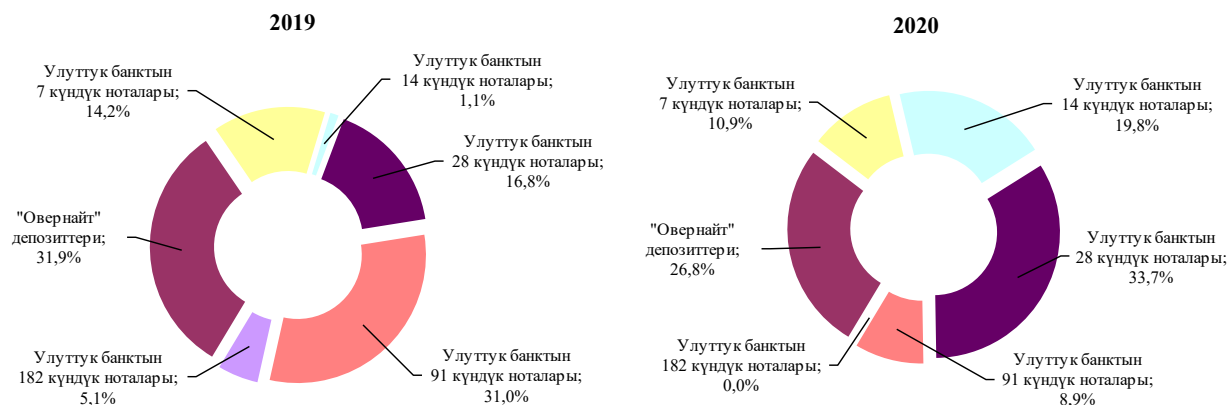
Улуттук банктын ачык рыноктогу операциялары боюнча үстөк камдардан арылтуу көлөмү жүгүртүү мөөнөтү 14 жана 28 күндүк ноталарды жайгаштыруу эсебинен кыйла көбөйгөн, ошол эле учурда жүгүртүү мөөнөтү 91 күндүк ноталардын көлөмү азайгандыгы байкалган. Ал эми жүгүртүүдөгү ноталардын күндүк орточо көлөмү 2019-жылдагы 8,2 млрд сомдон 12,9 млрд сомго чейин көбөйгөн.

2020-жылдын ноябрь айында акча-кредит саясатынын чечимдери банк тутумунда ликвиддүүлүктү тескөөнүн натыйжалуулугун кошумча жогорулатууга өбөлгө түзгөн. Аталган чечимдерде Улуттук банктын жүгүртүү мөөнөтү 28 күндөн ашык ноталарынын максималдуу кирешелүүлүгүн коммерциялык банктардын билдирмелери боюнча пайыздык чектин 5,75 пайыз деңгээлиндеги жогорку чегине барабар деңгээлде (буга чейин эсептик чен өлчөмүнө барабар болгон) белгилөө алдын ала каралган.

Отчеттук жыл ичинде Улуттук банкта “овернайт” депозиттерине жайгаштыруунун күндүк орточо көлөмү 4,7 млрд сомду (2019-жылы – 3,9 млрд сомду) түзгөн.

2.2.1-график.

Улуттук банктын арылтуу операцияларынын түзүмү

Улуттук банк экономикалык жигердүүлүктү колдоо үчүн акча-кредит саясатынын өбөлгөлөө чараларын колдонуу менен коммерциялык банктар аркылуу экономикалык ресурстар менен камсыз кылуу операцияларын мурдагыдай эле уланткан.

Экономиканын реалдуу секторун кредиттөөнү кеңейтүү максатында, Улуттук банктын кредиттик аукциондору өткөрүлгөн. Кредиттик аукциондордун алкагында банк секторуна 35,0 млрд сом сунушталган, мында коммерциялык банктар тандаган кредиттик ресурстардын айкын көлөмү 3,5 млрд сомду түзгөн. Бул кредиттик ресурстар боюнча пайыздык чен банктардын акыркы карыз алуучулары үчүн 12-14 пайыздан ашпаган деңгээлде белгиленген. Ошондой эле төлөө мөөнөтү 2020-жылы келип жеткен, буга чейин кредиттик аукциондордун алкагында болжол менен 1,0 млрд сом суммасында берилген Улуттук банктын кредиттери пролонгацияланган.

COVID-19 пандемиясынын экономикага тийгизген терс таасирин басандатуу үчүн, акча-кредит саясатынын убактылуу инструментинин алкагында коммерциялык банктарга 400,2 млн сом суммасында кредиттер сунушталган.

2020-жылдын ноябрында Улуттук банк тарабынан редисконттук операцияларды (аутрайт) жүргүзүү аркылуу мамлекеттик баалуу кагаздардын экинчилик рыногун өнүктүрүү боюнча пилоттук долбоор ишке киргизилген.

Чектөө чараларын киргизүү жана аралыктан иштөө режимине өтүү шарттарында, Улуттук банктын коммуникация саясаты акча-кредит саясатынын башкы инструменттеринин бири болуп калган. Коомчулуктун жана экономика субъектилеринин шайкеш инфляциялык күтүүлөрүн жана Улуттук банктын акча-кредит саясаты боюнча орто мөөнөттүү келечектеги чечимдери тууралуу күтүүлөрүн калыптандыруу максатында, монетардык саясат боюнча маалыматты ачык-айкын жарыялоо күчөтүлгөн.

Калктын жүргүзүлүп жаткан саясат боюнча түшүнүгүн жана ага ишенимин жогорулатуу максатында, акча-кредит саясатынын жакынкы келечекке стратегиялык жана максаттуу көрсөткүчтөрү жарыяланып турган жана эсептик чен боюнча кабыл алынган чечимдер тууралуу пресс-релиздер чыгарылып, ошондой эле монетардык саясатка тиешелүү маселелер боюнча пресс-конференциялар өткөрүлгөн. Ал эми расмий интернет-сайтка чейрек сайын акча-кредит саясаты жөнүндө отчет чыгарылып турган.

2.2.1. Ачык рынокто ишке ашырылган операциялар

2020-жыл ичинде Улуттук банктын ачык рынокто колдонгон негизги инструменти катары Улуттук банктын ноталары саналган. Ноталар – банк тутумунда ликвиддүүлүктү жөнгө салуу максатында аукциондук негизде жайгаштырылуучу Улуттук банктын жүгүртүү мөөнөтү ар башка болгон дисконттук баалуу кагаздары. Отчеттук мезгил ичинде Улуттук банктын ноталар рыногун жүгүртүү мөөнөтү 7, 14, 28 жана 91 күндүк ноталар түзгөн.

2020-жыл ичинде Улуттук банк тарабынан ноталарды сунуштоо көлөмү 294,6 млрд сомду түзгөн. Мында ноталарга карата суроо-талаптын көлөмү 2019-жылга салыштырганда эки эсеге көбөйүп, 307,2 млрд сом чегинде катталган. Ал эми ноталарды сатуунун жалпы көлөмү 276,7 млрд сомду түзгөн, бул 2019-жылдын көрсөткүчүнөн 107 пайызга көп.

Сатуунун басымдуу көлөмү Улуттук банктын жүгүртүү мөөнөтү 7 күндүк (36,1 пайыз) жана 14 күндүк ноталарына (33,0 пайыз) туура келген, ал эми жүгүртүү мөөнөтү 28 күндүк ноталарды сатуу көлөмү 28,3 пайызды, 91 күндүк – 2,6 пайызды түзгөн.

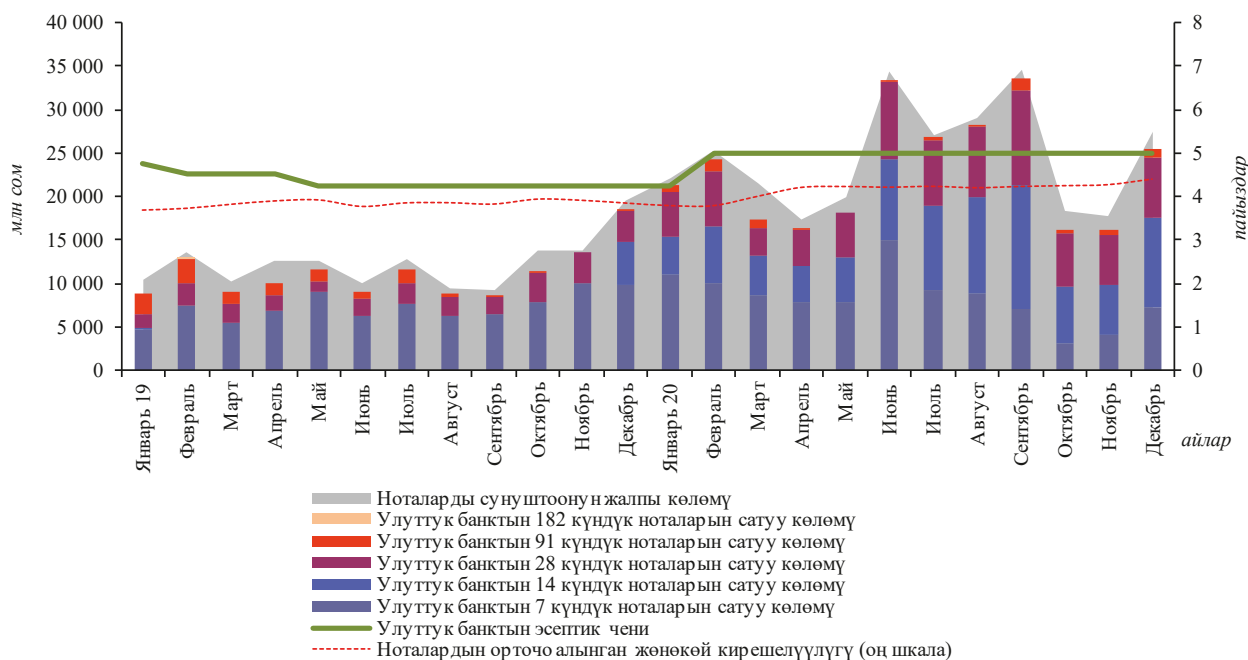
Кредит саясаты

Коммуникациялык саясат

Улуттук банктын ноталары

2.2.1.1-график.

Улуттук банктын ноталарын сатуу көлөмү жана эсептик чен динамикасы

Улуттук банктын ноталарынын орточо алынган кирешелүүлүгү отчеттук мезгил ичинде салыштырмалуу туруктуу болгон, олуттуу өзгөрүүлөр байкалган эмес. 2019-жылдагы көрсөткүчкө салыштырганда ноталардын орточо алынган кирешелүүлүгү 0,3 пайыздык пунктка, 4,1 пайызга чейин өскөн.

Улуттук банктын жүгүртүүдөгү ноталарынын көлөмү 2020-жылдын акырында жылдын башталышына (8,1 млрд сом) салыштырганда кыйла көбөйүү менен 13,0 млрд сомду түзгөн. Отчеттук мезгилдин акырына карата ноталарга негизги ээлик кылуучулар катары коммерциялык банктар – 85,5 пайыз, институционалдык инвесторлор – 13,6 пайыз, юридикалык жактар жана жеке адамдар-резиденттер – 0,9 пайыз саналган.

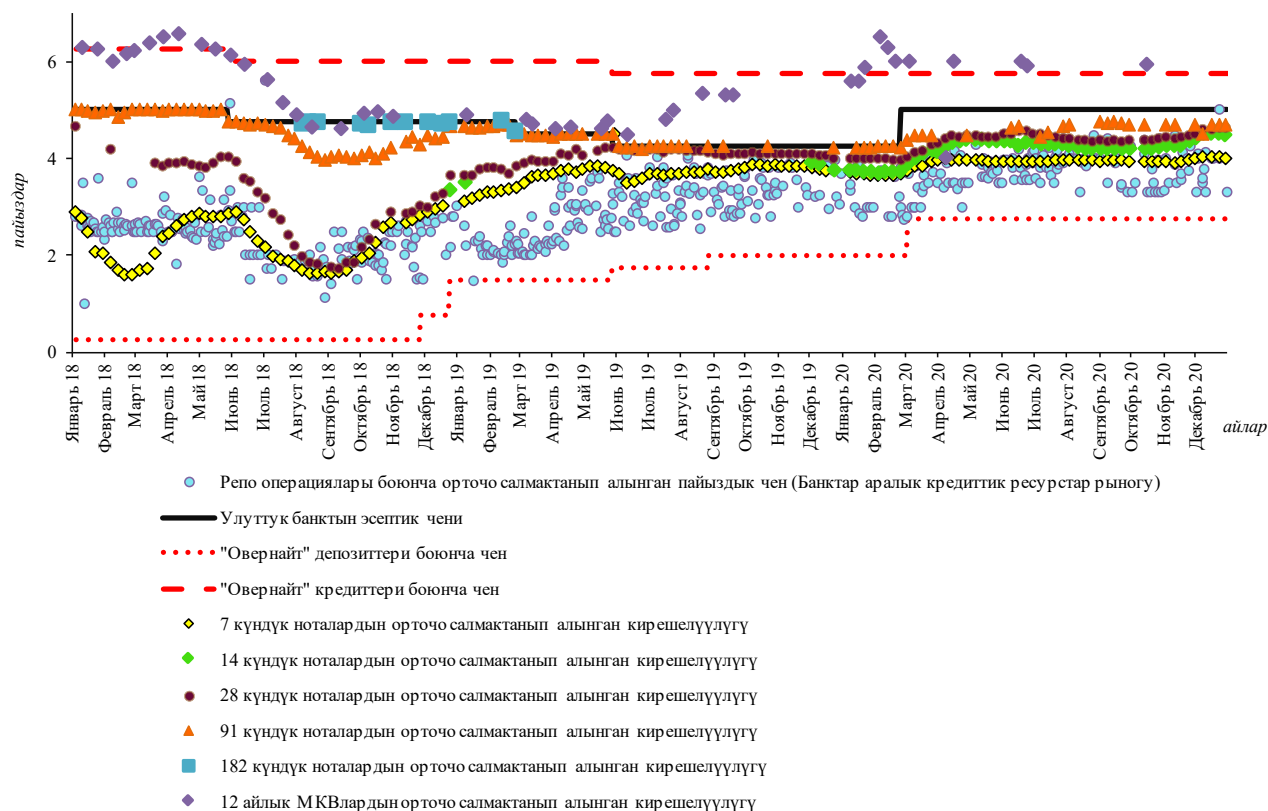
Отчеттук жыл ичинде банк секторуна улуттук валютада кошумча ликвиддүүлүк сунуштоо максатында, Улуттук банк 6 жылдан ашык төлөө мөөнөтү менен мамлекеттик казына облигацияларын кайра сатуу милдеттенмесин алуусуз, экинчилик рыноктон аутрайт шарттарында сатып алуу операцияларын ишке ашырган. Улуттук банк МКОну (7 жана 10 жылдык) сатып алуу боюнча беш операция жүргүзгөн, натыйжада, бул операциялардын жалпы көлөмү айкын наркы боюнча 2,9 млрд сомду түзгөн.

2.2.2. Банктар аралык акча рыногунда ишке ашырылган операциялар

Улуттук банктын акча-кредит саясатынын трансмиссиялык механизминин натыйжалуулугун жогорулатуу боюнча көрүлгөн аракеттери акча рыногунда кыска мөөнөттүү пайыздык чендердин волатилдүүлүгүнүн кыскарышын жана негизги ченге жакын деңгээлде калыптанышын шарттаган. Жыл ичинде акча рыногунун кыска мөөнөттүү чендери жүгүртүү мөөнөтү 12 айлык МКВ боюнча кирешелүүлүктү кошпогондо, Улуттук банк тарабынан белгиленген пайыздык чектин алкагында болгон, жана эсептик чендин динамикасы менен жалпы багытка ээ. Мында акча рыногунун кыска сегменти катышуучуларынын кыйла жигердүүлүгү менен шартталган.

2.2.2.1-график.

Акча рыногунун пайыздык чендеринин динамикасы
(пайыздар)

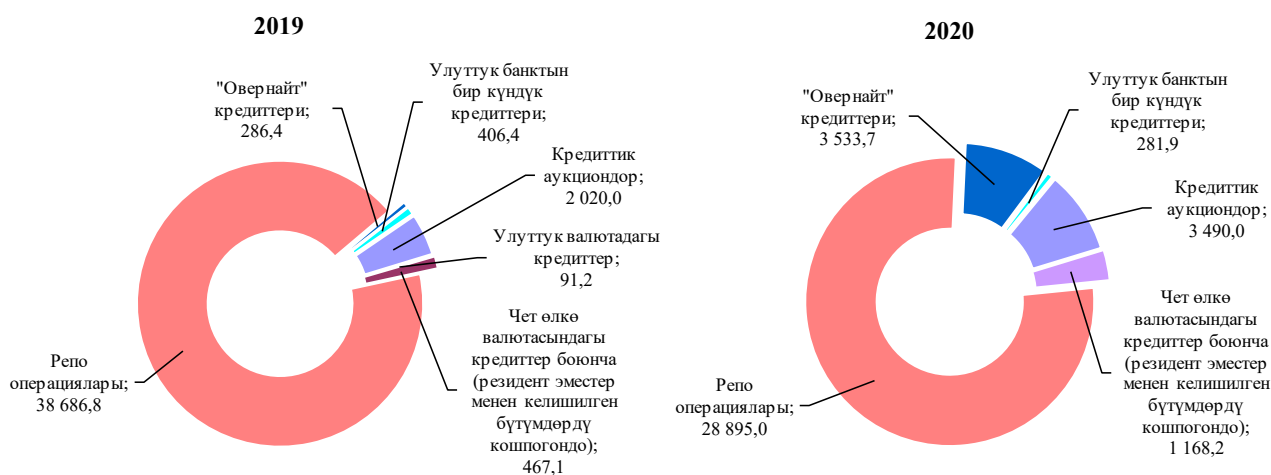
2020-жылы банктар аралык кредиттик ресурстар рыногунда катышуучулардын жигердүүлүгүнүн төмөндөшү байкалган. Repo операцияларынын көлөмү 2019-жылга салыштырганда 25,3 пайызга, 38,7 млрд сомдон 28,9 млрд сомго чейин азайган.

*Банктар аралык
кредиттик рынок*

Кароого алынган жыл ичинде банктар аралык кредиттик рынокто операциялардын жалпы көлөмү (Улуттук банк тарабынан берилген кредиттерди эске алуу менен) 2019-жылга салыштырганда 10,9 пайызга азаюу менен 37,4 млрд сомду түзгөн.

2.2.2.2-график.

Банктар аралык ички кредит рыногунда бүтүмдөрдүн көлөмү
(млн сом)

2020-жылы репо операциялары боюнча орточо салмактанып алынган пайыздык чен 0,8 пайыздык пунктка, 3,8 пайызга чейин жогорулаган. Чет өлкө валютасындагы кредиттер боюнча чендер 2019-жылдан тартып 0,7 пайыздык пунктка төмөндөп, 2,5 пайыз деңгээлинде түптөлгөн, ал эми улуттук валютадагы бүтүмдөр келишилген эмес.

Репо операцияларынын орточо алынган мөөнөтү 5 күндөн 7 күнгө чейин узартылган, чет өлкө валютасындагы кредиттердин мөөнөтү 13 күндөн 2 күнгө чейин кыскарган.

2.2.2.1-таблица.

Банктар аралык рыноктун орточо салмактанып алынган пайыздык чендери жана Улуттук банктын чендери (бир мезгил ичиндеги орточо маани)
(пайыздар)

	2019-жыл	2020-жыл
Банктар аралык рыноктогу чендер		
Улуттук валютадагы кредиттер боюнча чен	2,3	-
Чет өлкө валютасындагы кредиттер боюнча чен	3,2	2,5
Репо операциялары боюнча чен	3,0	3,8
Улуттук банк менен операциялар боюнча чендер		
"Овернайт" кредиттери боюнча чен	5,9	5,8
"Овернайт" депозиттери боюнча чен	1,7	2,6
Кредиттик аукциондор боюнча чен	4,4	4,9

МБК рыногу

Отчеттук жыл ичинде мамлекеттик баалуу кагаздар (МБК) рыногунун кыска мөөнөттүү сегментинде катышуучулардын саны кыйла аз болгон. МКВны сунуштоо жана ага карата суроо-талаптын көлөмү 2019-жылдагы көрсөткүчтөрдөн дээрлик үч эсеге аз болгон, мында негизинен, 12 айлык МКВны жайгаштыруу боюнча аукциондор өткөрүлгөн. Мамлекеттик казына векселдеринин орточо алынган жалпы кирешелүүлүгү 2019-жылга салыштырганда жогорулап, 5,87 пайыз (2019-жылы – 5,09 пайыз) деңгээлинде түптөлгөн.

Финансы рыногунун узак мөөнөттүү сегментинде Кыргыз Республикасынын Финансы министрлиги жүгүртүү мөөнөтү 2 жылдан 10 жылга чейинки мамлекеттик казына облигацияларын жайгаштырган. МКО боюнча жалпы орточо алынган кирешелүүлүк 2019-жылдагы 10,30 пайыздан 2020-жылы 10,95 пайызга чейин жогорулаган.

2.2.3. Банктарды кайра каржылоо операциялары

Банктарды кайра каржылоо коммерциялык банктардын ликвиддүүлүгүн колдоого жана өзгөрүлмөлүүлүктү текшилөөгө багытталган инструменттердин бири болуп саналат.

Улуттук банктын кайра каржылоо инструменттери төмөнкү түрлөргө бөлүнөт:

- төлөм системасынын иш натыйжалуулугун арттыруу үчүн күрөөлүк камсыздоо алдында, операциялык күн ичинде улуттук валютада пайызсыз негизде сунушталган бир күндүк кредит;
- банктардын кыска мөөнөттүү ликвиддүүлүгүн колдоо максатында, күрөөлүк камсыздоо алдында суткасына акы төлөө негизинде улуттук валютада сунушталган “овернайт” кредити;
- кыска мөөнөттүү ликвиддүүлүктү колдоо максатында, күрөөлүк камсыздоо алдында жети күнгө акы төлөө негизинде улуттук валютада сунушталган 7 күндүк кредит;

- экономиканын жана региондордун айрым тармактарын кредиттөө жана ликвиддүүлүгүн колдоо үчүн акы төлөө негизинде, коммерциялык банктарга улуттук валютада кредиттик ресурстарды сунуштоо максатында, улуттук валютада жүргүзүлгөн кайра каржылоо жана ликвиддүүлүктү колдоо боюнча кредиттик аукциондор;
- банк тутумунун бүтүндүгүн камсыз кылуу, банктын ликвиддүүлүгүн колдоо жана аманатчылардын таламын коргоо максатында, күрөөлүк камсыздоо алдында акы төлөө негизинде сунушталуучу ликвиддүүлүктү колдоо үчүн кредит;
- COVID-19 пандемиясынын терс таасирин басаңдатуу максатында, коммерциялык банктарга сунушталуучу кредит;
- Кыргыз Республикасы тарабынан ЕАЭБ алкагында башка мамлекеттер менен биргеликте түзүлүүчү эл аралык уюмдарга күрөөлүк камсыздоо алдында, акы төлөө негизинде сунушталуучу кредит;
- акыркы инстанциядагы кредит өзгөчө учурларда гана ишинде олуттуу финансылык проблемалар орун алган коммерциялык банктарга сунушталат;
- Кыргыз Республикасынын депозиттерин коргоо системасынын финансылык туруктуулугун камсыздоо, аманатчылардын таламын коргоо, системалуу тобокелдиктерге жол бербөө жана банк тутумунун туруктуулугун камсыз кылуу максатында, Кыргыз Республикасынын Депозиттерди коргоо боюнча агенттигине сунушталуучу кредит.

2020-жыл ичинде берилген бир күндүк кредиттердин көлөмү 281,9 млн сомду түзгөн, бул 2019-жылдын көрсөткүчүнөн 30,6 пайызга аз (406,4 млн сом). Ал эми отчеттук жыл ичинде берилген “овернайт” кредиттеринин көлөмү 3 533,7 млн сомду түзгөн, бул 2019-жылдын көрсөткүчүнөн 12,3 эсеге көп (286,4 млн сом).

Улуттук банк экономиканы кредиттөөгө колдоо көрсөтүү үчүн, Кыргыз Республикасы тарабынан ЕАЭБ алкагында башка мамлекеттер менен биргеликте түзүлүүчү эл аралык уюмдарга 200,0 млн сом (2019-жылы – 300,0 млн сом) өлчөмүндө каражат сунуштаган.

Ошондой эле акча-кредит саясатынын милдеттерин ишке ашыруу максатында, кредиттик аукциондордун алкагында коммерциялык банктарга 3 490,0 млн сом суммасында кредиттер берилген. Мындан тышкары, COVID-19 пандемиясы шартында, Улуттук банктын буга чейин 2018-жылы 1 млрд сомго жакын суммада берилген, төлөө мөөнөтү 2020-жылы келип жеткен кредиттери кошумча 2 жылга пролонгацияланган.

2020-жылы COVID-19 пандемиясынын терс таасирлерин жөнгө салуу үчүн убактылуу жобо кабыл алынган. Ага ылайык, коммерциялык банктарга 400,2 млн сом суммасында кредиттер сунушталган.

Отчеттук жыл ичинде 7 күндүк кредит, ликвиддүүлүктү колдоо үчүн кредит, коммерциялык банктарга акыркы инстанциядагы кредит, ошондой эле Кыргыз Республикасынын Депозиттерди коргоо боюнча агенттигине кредит сунушталган эмес.

2.2.3.1-таблица.

Кыргыз Республикасынын Улуттук банкы тарабынан берилген кредиттер
(млн сом)

	I чейрек	II чейрек	III чейрек	IV чейрек	Жыйынтыгында
Бир күндүк кредиттер*					
2019-ж.	-	179,1	227,3	-	406,4
2020-ж.	111,4	170,5	-	-	281,9
"Овернайт" кредиттери					
2019-ж.	-	286,4	-	-	286,4
2020-ж.	1 624,2	1 909,5	-	-	3 533,7
Кредиттик аукциондор**					
2019-ж.	695,0	1 015,0	170,0	140,0	2 020,0
2020-ж.	285,0	2 405,0	800,0	-	3 490,0
COVID-19 пандемиясынын терс таасирин жеңилдетүү максатында берилген кредиттер					
2019-ж.	-	-	-	-	-
2020-ж.	80,2	320,0	-	-	400,2
Эл аралык уюмдарга кредиттер					
2019-ж.	-	200,0	-	100,0	300,0
2020-ж.	150,0	-	-	50,0	200,0

* "Овернайт" кредитине кайра таризделген бир күндүк кредиттерди кошо алганда

** Көрсөтүлгөн мезгил аралыгында иш жүзүндө берилген кредиттердин көлөмү

2.2.4. Ички валюта рыногунда ишке ашырылган операциялар

2020-жылы валюта рыногундагы жагдай COVID-19 пандемиясынын, ошондой эле глобалдуу финансылык жана чийки зат рынокторундагы волатилдүүлүктүн таасиринде түптөлгөн.

Улуттук банк ички валюта рыногунун конъюктурасына жараша жана колдонуудагы өзгөрүлмөлүү алмашуу курсунун режиминде валюта тооруктарына катышкан.

Валюталык интервенциялар

2020-жылдын январь-февраль айларында валюта рыногундагы жагдай салыштырмалуу туруктуу бойдон сакталган. Ал эми март айында мунайга баанын кескин төмөндөшүнө жана Кыргыз Республикасынын соода боюнча негизги өнөктөш өлкөлөрүнүн улуттук валютасынын алсызданышына байланыштуу, алмашуу курсуна басым күчөгөн. Ички валюта рыногунда чет өлкө валютасына суроо-талаптын сунуштан ашкандыгы байкалган. Улуттук банк алмашуу курсунун кескин өзгөрүлмөлүүлүгүн текшилөө максатында, 2020-жылдын биринчи чейрегинде 201,5 млн АКШ доллары суммасында чет өлкө валютасын сатуу операцияларын жүргүзгөн, анын ичинен 6,5 млн АКШ доллары нак түрдө сатылган.

Отчеттук жылдын экинчи чейрегинде валюта рыногундагы суроо-талап менен сунуш теңдештирилген. Валюта рыногундагы салыштырмалуу туруктуу абал Улуттук банктын валюта тооруктарына минималдуу катышуусун талап кылган. Экинчи чейрек ичинде чет өлкө валютасын сатуу боюнча интервенциялардын көлөмү 14,2 млн АКШ долларын түзгөн.

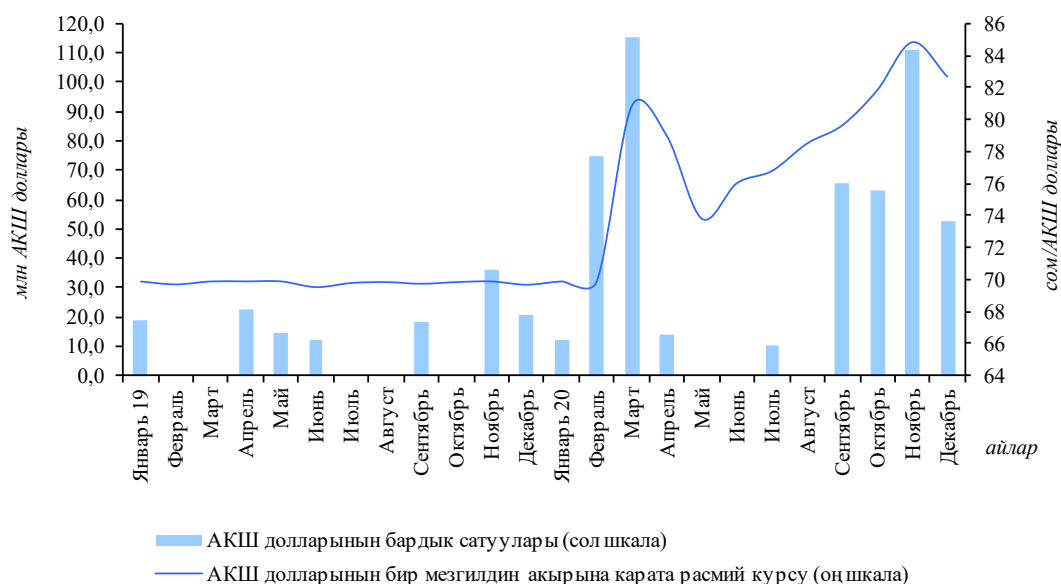
Ал эми үчүнчү чейректин акырына карата сентябрь айында чет өлкө валютасына суроо-талаптан улам алмашуу курсуна болгон басым күчөгөн. Алмашуу курсунун кескин өзгөрүлмөлүүлүгү Улуттук банктын интервенциялары менен жөнгө салынган. Үчүнчү чейректе Улуттук банк тарабынан 75,8 млн АКШ доллары сатылган.

2020-жылдын төртүнчү чейрегинде валюта рыногунда суроо-талаптын жогорулашына жана сунуштун жетишсиздигине байланыштуу, Улуттук банк

алмашуу курсунун кескин өзгөрүшүн текшилөө максатында, валюта тооруктарына жигердүү катышкандыгы белгиленген. Натыйжада, төртүнчү чейрек ичинде Улуттук банктын чет өлкө валютасын сатуу операцияларынын көлөмү 227,0 млн АКШ долларын түзгөн, анын ичинен 46,1 млн АКШ доллары нак түрдө сатылган.

2.2.4.1-график.

Улуттук банктын 2020-жыл ичинде чет өлкө валютасы менен операциялары

Улуттук банк 2020-жыл ичинде алмашуу курсунун кескин өзгөрүшүн жөнгө салуу максатында, 518,5 млн АКШ долларын саткан, анын ичинен 52,6 млн АКШ доллары нак түрдө сатылган. Отчеттук мезгил ичинде Улуттук банк тарабынан чет өлкө валютасын сатып алуу операциялары мурдагы жылдагыдай эле жүргүзүлгөн эмес.

Отчеттук жыл ичинде дүйнөлүк финансылык рынокто байкалган волатилдүүлүктү эске алганда, АКШ долларынын сомго карата расмий курсу 18,9 пайызга, бир АКШ доллары үчүн 69,5117 сомдон 82,6498 сомго чейин өскөн.

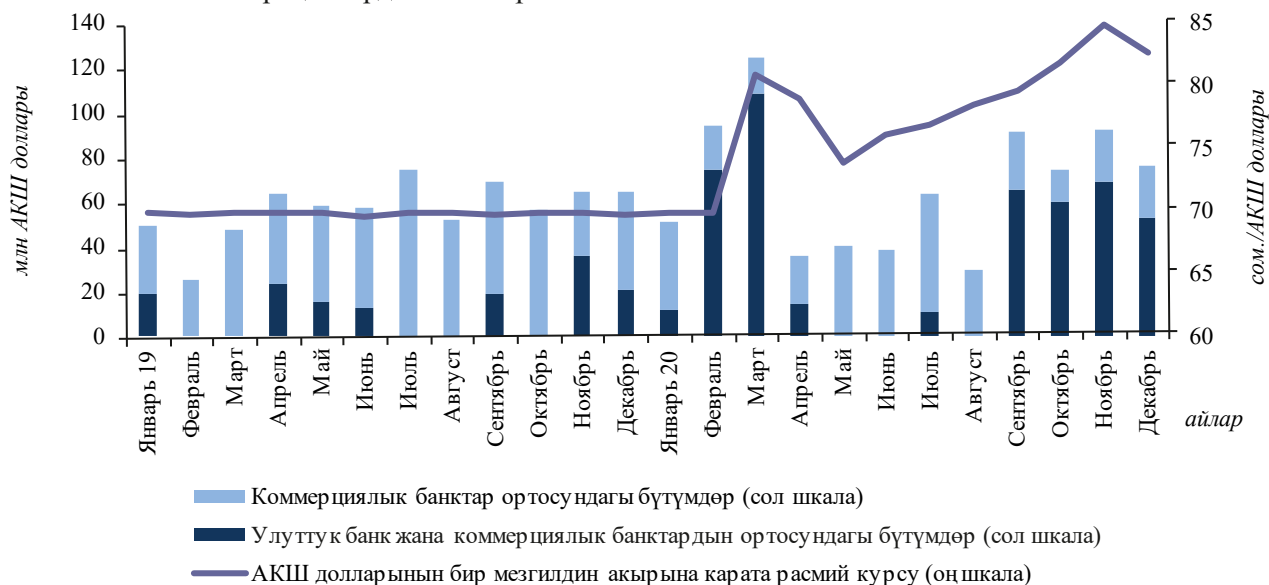
2020-жыл ичинде дүйнө жүзүндө жана өлкөдө иш жигердүүлүгү төмөндөгөн шартта, алмашуу бюролорунун операцияларын эске алганда, банктар аралык валюта рыногунда чет өлкө валютасын¹ сатып алуу/сатуу операцияларынын көлөмү 14,5 пайызга, 1 001,2 млрд сом эквивалентине чейин кыскаргандыгы байкалган. Операциялардын көлөмү валюталардын бардык түрлөрү боюнча азайган.

Валюта рыногунда операциялардын жалпы көлөмү

¹ Коммерциялык банктардын өз кардарлары менен нак эмес чет өлкө валютасында ишке ашырган операцияларын эске албаганда.

2.2.4.2-график.

Валюта курсунун динамикасы жана банктар аралык валюта тооруктарындагы операциялардын көлөмү

Своп-операциялар

2020-жылы коммерциялык банктардын ички рынокто жүргүзүлгөн своп-операцияларынын жалпы көлөмү сыяктуу эле, резидент эмес банктар менен ишке ашырылган своп-операцияларынын жалпы көлөмү да 2019-жылдагы¹ көрсөткүчкө салыштырганда 2,1 эсеге көбөйүп, 1,3 млрд АКШ долларын түзгөн. Улуттук банк отчеттук мезгилде своп-операцияларды жүргүзгөн эмес.

Алмашуу бюролорунда валюта курстарынын динамикасы

2020-жылдын жыйынтыгы боюнча алмашуу бюролорунда орус рублин сатуунун орточо курсу бир орус рубли үчүн 1,1145 сомду түзүп, 2019-жылдын акырындагы көрсөткүчкө салыштырганда 0,2 пайызга төмөндөгөн. Ал эми евро, казак теңгесин жана АКШ долларын сатуунун орточо алынган курсу алмашуу бюролорунда, тескерисинче, тиешелүүлүгүнө жараша, 30,9 пайызга (101,7252 сом/еврога чейин), 8,3 пайызга (0,1980 сом/теңгеге чейин) жана 19,7 пайызга (83,1762 сом/АКШ долларына чейин) жогорулаган.

2.2.5. Милдеттүү камдык талаптар**Милдеттүү камдык талаптардын ченемдери**

Милдеттүү камдык талаптар акча-кредиттик жөнгө салуу инструменттеринин бири болуп саналат жана башка инструменттер менен катар эле инфляция боюнча максаттуу деңгээлге жетүү үчүн пайдаланылат. Милдеттүү камдык талаптар – бул акча каражаттарынын суммасы, ал коммерциялык банктар жана аманаттарды тартуу менен иш алып барган микрофинансылык компаниялар тарабынан Улуттук банктын талаптарына ылайык белгилүү бир мезгил аралыгында (28 күн) колдоого алынууга тийиш. Улуттук банк Башкармасы милдеттүү камдык талаптар өлчөмүн жана аларды аткаруу регламентин жүргүзүлүп жаткан акча-кредит саясатынын шарттарына жараша аныктайт.

Улуттук банктын COVID-19 пандемиясынын банк жана финансы системаларына тийгизген терс таасирин жөнгө салуу чараларынын алкагында, ошондой эле коммерциялык банктарга ликвиддүүлүктү тескөөдө ыңгайлуу шарттарды түзүү үчүн, 2020-жылы кредиттөө мүмкүнчүлүгүн кеңейтүү максатында, банктар үчүн милдеттүү камдык талаптардын күндөлүк минималдуу

¹ 2019-жыл ичинде банктар тарабынан киргизилген корректировкаларды эске алуу менен коммерциялык банктардын мезгил-мезгили менен берилүүчү регулятивдик отчетунун (ПРБО) маалыматтары пайдаланылган.

деңгээли боюнча талаптар жеңилдетилген. Коммерциялык банктарга карата күнүмдүк негизде милдеттүү камдык талаптарды аткаруу үчүн Улуттук банктагы корреспонденттик эсепте жайгашкан каражаттардын минималдуу чектүү деңгээлин сактоо боюнча талап банктын тиешелүү мезгилге белгиленген милдеттүү камдар көлөмүнүн 80,0 пайызынан 70,0 пайызына чейин төмөндөтүлгөн.

Милдеттүү камдарды эсептөө базасына кирген милдеттенмелер боюнча милдеттүү кам ченемдери жыл ичинде сакталып калган. Чет өлкө валютасындагы милдеттенмелер боюнча милдеттүү кам өлчөмү экономиканы доллардан арылтуу чараларын колдоо зарылчылыгына байланыштуу, 14,0 пайыз деңгээлинде өзгөртүүсүз калтырылган. Ал эми улуттук валютадагы милдеттенмелер жана беш валютадагы (ЕАЭБге кирген өлкөлөрдүн валютасында жана кытай юанында) милдеттенмелер боюнча милдеттүү камдык талаптын өлчөмү мурдагы 4,0 пайыз деңгээлинде сакталып калгандай эле, кардарлардын жеке белгилери көрсөтүлбөгөн металл эсептери боюнча банктардын милдеттенмелери боюнча милдеттүү кам өлчөмү нөл деңгээлинде сакталып калган.

2020-жылы Улуттук банк коммерциялык банктарга карата милдеттүү камдык талаптар регламентин сактоо боюнча айыптык санкцияларды колдонгон эмес.

2.3. Эл аралык резервдерди тескөө

Кыргыз Республикасынын “Кыргыз Республикасынын Улуттук банкы, банктар жана банк иштери жөнүндө” мыйзамына ылайык, Улуттук банк ликвиддүүлүк артыкчылыктарын жана алардын коопсуздугун камсыз кылууну эске алуу менен эл аралык резервдерди өз алдынча түзөт, аларга ээлик кылат жана тескейт.

Банктын инвестициялык саясатын, эл аралык резервдер портфелинин түзүмүн, тобокелдик менен инвестициялык инструменттердин кирешелүүлүгү ортосундагы катышты аныктоо, ошондой эле банктын контрагенттерин тандоо боюнча чечимдер Улуттук банк Башкармасы жана Инвестициялык комитети тарабынан кабыл алынган. 2020-жылы Инвестициялык комитет эл аралык резервдерди тескөө маселелери боюнча 18 отурум өткөргөн. Эл аралык резервдерди тескөө учурунда келип чыккан тобокелдиктерди кыскартуу максатында, контрагенттер, инструменттердин түрлөрү, инвестициялоо өлчөмү жана мөөнөтү боюнча критерийлер, талаптар жана чектөөлөр белгиленген.

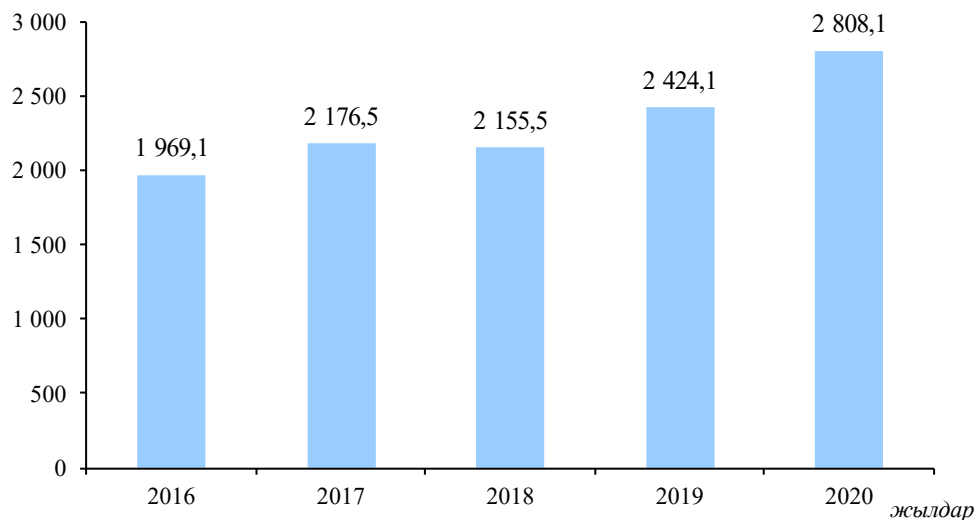
Эл аралык резервдерди тескөө Инвестициялык саясатта жана Тобокелдиктерди жөнгө салуу саясатында белгиленген.

2020-жылдын акырына карата дүң эл аралык резервдер көлөмү жыл ичинде 384,0 млн АКШ долларына же 15,8 пайызга көбөйүү менен 2 808,1 млн АКШ доллары эквивалентин түзгөн. Улуттук банктын эл аралык резервдеринин курамына алтын түрүндөгү активдер, АКУ жана чет өлкө валюталарынын портфели кирет.

*Эл аралык
резервдер көлөмү*

2.3.1-график.

Дүң эл аралык резервдер динамикасы
(млн АКШ доллары)

2020-жыл ичинде дүң эл аралык резервдер көлөмүнө Кыргыз Республикасынын тышкы милдеттенмелери боюнча төлөөлөр; эл аралык резервдин курамына кирген валюталардын курсунун өзгөрүүсү; баалуу металлдарга баалардын өзгөрүүсү; эл аралык резервдерди тескөөдөн алынган кирешелер; ички рынокто алтынды сатып алуу боюнча операциялар; өлкөнүн ички рыногунда жүргүзүлгөн Улуттук банктын валюталык операциялары; Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн пайдасына валюталык каражаттардын түшүүсү таасирин тийгизген.

Эл аралык
резервдер
түзүмү

2.3.1-таблица.

Эл аралык резервдер түзүмү (бир мезгилдин акырына карата)
(пайыздар)

	2019-жыл	2020-жыл
Валюта портфели	65,0	59,3
Алтын	28,9	36,2
Атайы карыз алышуу укугу	6,1	4,5
Бардыгы болуп	100,0	100,0

2020-жылы эл аралык резервдердин валюта портфелинде төмөнкү валюталар камтылган: австралия доллары, англия фунт стерлинги, АКШ доллары, евро, канада доллары, кытай юаны, норвегия крону, орус рубли, сингапур доллары, швейцария франкы, түштүк корейя вону, япон йени, ошондой эле Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн операцияларын тейлөө үчүн башка валюталар.

Улуттук банктын контрагенттеринен болуп борбордук банктар, эл аралык финансылык институттар жана чет өлкөлүк коммерциялык банктар саналат.

Ликвиддүүлүктүн зарыл деңгээлин колдоо, ошондой эле эл аралык резервдерди тескөө натыйжалуулугун жогорулатуу максатында, резервдик активдер менен иштөө портфелдик негизде жүзөгө ашырылган. Валюта портфелин жумушчу жана инвестициялыкка бөлүү камдардын кирешелүүлүгүнүн оптималдуу деңгээлин колдоого алууну камсыз кылган.

Жумушчу портфелдин активдери кыйла ликвиддүү инструменттерге жайгаштырылган жана банктар аралык ички валюта рыногунда операцияларды,

ошондой эле мамлекеттик тышкы карызды тейлөөнү кошо алганда, Улуттук банктын жана Өкмөттүн чет өлкө валютасындагы төлөмдөрүн жүргүзүү үчүн колдонулган.

Инвестициялык портфелди тескөө эл аралык резервдердин бекитилген эталондук портфелине ылайык жүзөгө ашырылган. Улуттук банк эл аралык резервдерди баалуу кагаздарга жана мөөнөттүү депозиттерге жайгаштырган. Баалуу кагаздар портфелинде айрым өлкөлөрдүн мамлекеттик баалуу кагаздары, эл аралык финансылык институттардын кыска мөөнөттүү жана орто мөөнөттүү инвестициялык инструменттери камтылган. Мөөнөттүү депозиттер эл аралык финансылык инструменттерде, эл аралык жогорку рейтингте ээ чет өлкө борбордук жана коммерциялык банктарында жайгаштырылган.

Инвестициялык портфелди тескөө

2.4. Акча-кредит саясатынын натыйжалары

Улуттук банктын акча-кредит саясатынын чаралары 2020-жылы инфляциянын орточо көрсөткүчүн акча-кредит саясатынын орто мөөнөткө каралган 5-7 пайыз көрсөткүчтөрүнүн чегинде кармап турууга шарт түзгөн.

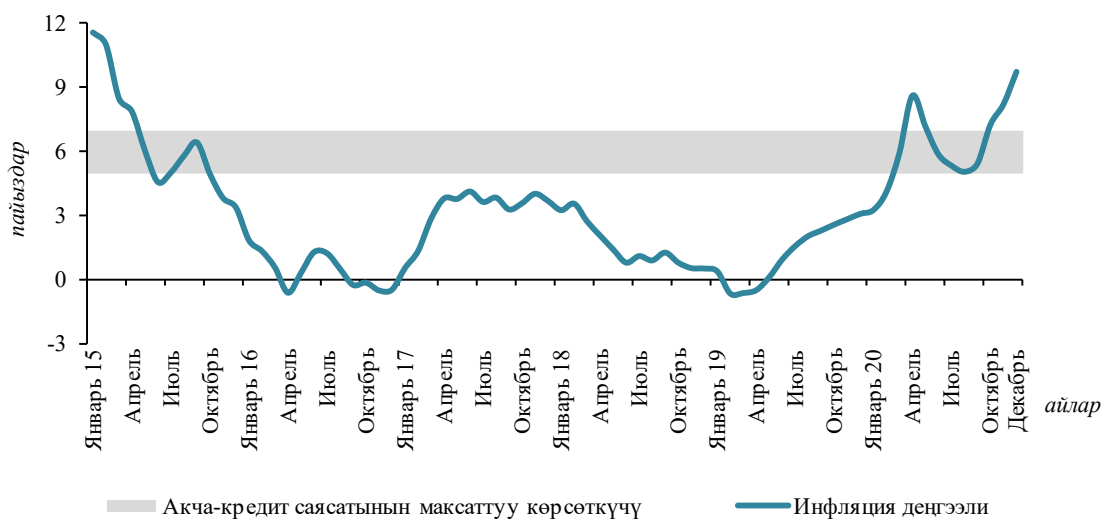
Инфляция

Отчеттук мезгил ичинде керектөө бааларынын динамикасына ар түрдүү кескин жагдайлар таасирин тийгизген жана инфляцияга монетардык эмес факторлордун инфляцияга басымы күчөгөндүгү белгиленген. Ошондой эле 2020-жылдын II жана IV чейректеринде азык-түлүк инфляциясынын кескин тездеши байкалган.

Улуттук статистика комитетинин маалыматы боюнча баалардын жылдык орточо өсүшү 6,3 пайызды түзгөн, бул Улуттук банктын орто мөөнөттүү максаттуу көрсөткүчүнөн ашкан эмес. Ал эми 2020-жылдын декабрь айында өткөн жылдын декабрына салыштырганда керектөө бааларынын деңгээли 9,7 пайызга жогорулаган.

2.4.1-график.

Кыргыз Республикасында инфляциянын жылдык өсүш арымы

Өлкөнүн айрым аймактарында чектөө чаралары киргизилгендиктен, азык-түлүк товарларына болгон суроо-талаптын кыйла жогорулашы 2020-жылдын биринчи жарымында инфляциянын өсүшүнүн негизги факторунан болгон, бул биринчи кезекте керектелүүчү товарларга баалардын ыкчам өсүшүнө алып келген. Айрыкча, 2020-жылдын октябрь-декабрь айларында, негизинен, эт азыктарынын кымбатташы, күн карама майына жана кантка карата импорттук баалардын өсүшү, ошондой эле сезонго байланыштуу жашылчаларга жана мөмө-жемиштерине баалардын жогорулашы эсебинен азык-түлүк инфляциясы тездеген. Натыйжада, азык-түлүк товарларына баалардын өсүшү 17,6 пайызга (2020-жылдын декабры

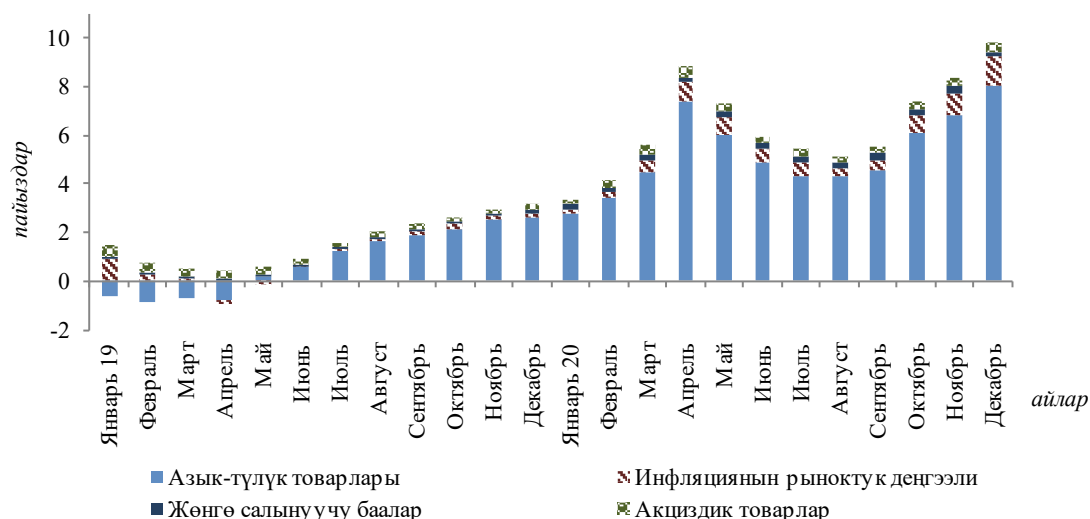
2019-жылдын декабрына карата) жогорулагандыгы катталган. Дүйнөлүк азык-түлүк рыногундагы тенденциядан улам, азык-түлүк товарлар тобундагы бардык товарларга баалар жогорулаган.

Азык-түлүктөн башка товарлардын негизги топтору мурдагы жылдардагыдай эле, бир аз өсүш арымын көрсөткөн. Азык-түлүктөн башка товарлар боюнча инфляция көрсөткүчү жыл акырына карата (2020-жылдын декабры 2019-жылдын декабрына карата) 2,4 пайызды түзгөн. “Транспорт” кызмат көрсөтүүлөр тобунун баалары жогорулагандыгына байланыштуу, акы төлөнүүчү кызматтардын бааларынын орточо өсүшү байкалган. 2020-жылдын башталышында план боюнча тамеки заттарына акциздик чендердин көбөйтүлүшү эсебинен байкоого алынган мезгилде алкогольдук ичимдиктерге жана тамеки заттарына баалардын индекси 6,7 пайызга жогорулаган.

2020-жылы рыноктук инфляциянын¹ орточо маанилери сакталып, 3,4 пайыз деңгээлинде түптөлгөн.

2.4.2-график.

Керектөө бааларынын индексинин өсүш арымына салым

Акча рыногу

Акча рыногунун улуттук валютадагы чендери негизги чендин динамикасы менен жалпы багытка жана бара-бара өсүү тенденциясына ээ болгон, мында “овернайт” депозиттери жана “овернайт” кредиттери боюнча чендер Улуттук банк тарабынан белгиленген чендердин алкагында болгон.

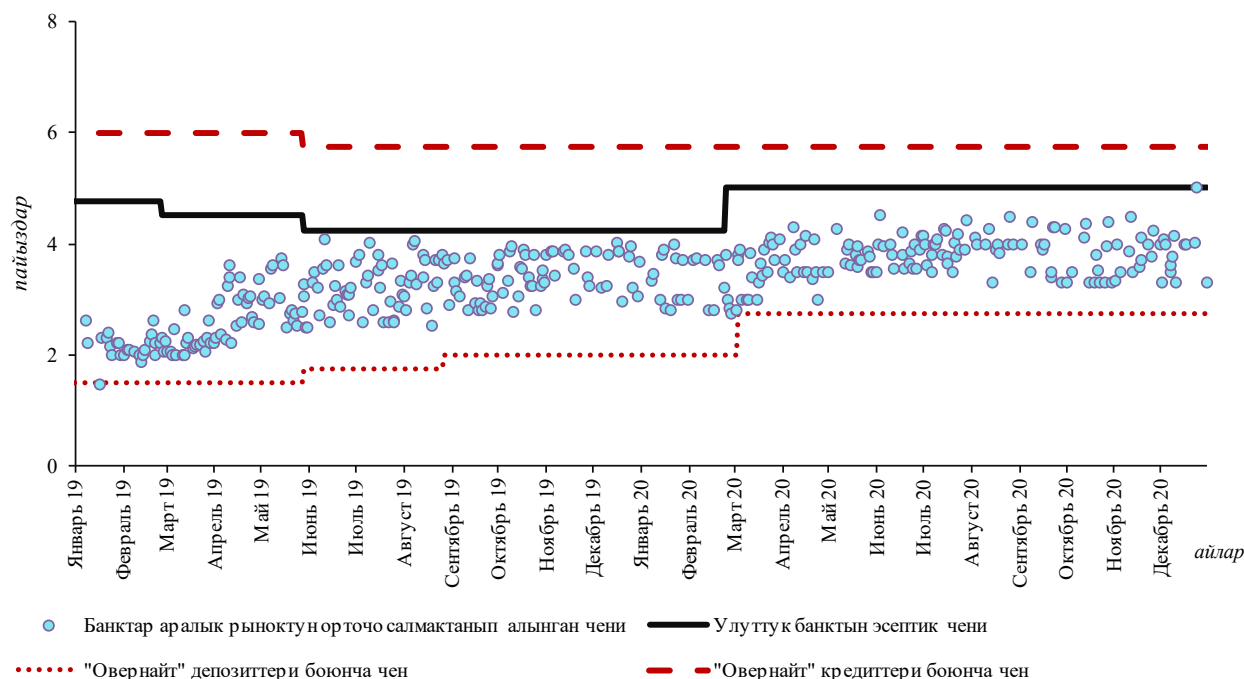
2020-жылы акча-кредит саясатынын трансмиссиялык механизмдин пайыздык каналынын ишин күчөтүү максатында, пайыздык чендердин төмөнкү чеги корректировкаланган: “овернайт” депозиттери боюнча чен 2,00 пайыздан 2,75 пайызга чейин жогорулатылган. Ал эми пайыздык чендердин жогорку чеги – “овернайт” кредиттери боюнча чен отчеттук жыл ичинде 5,75 пайыз деңгээлинде өзгөрүүсүз калтырылган.

Натыйжада, акча рыногунун улуттук валютадагы кыска мөөнөттүү чендери менен Улуттук банк тарабынан белгиленген эсептик чен ортосундагы ажырымдын азайышы байкалган.

¹ УСК тарабынан эсептелет: баалары олуттуу сезондук/кыска мөөнөттүү өзгөрүүлөргө дуушар болгон же мамлекеттик органдардын администрациялык чечимдери менен аныкталган товарлар жана кызмат көрсөтүүлөр баалардын жалпы индексинен алынып салынат.

2.4.3-график.

Банктар аралык кредит рыногунун чендер динамикасы

Мамлекеттик финансы сектору тарабынан акча сунушунун көбөйүшү 2020-жылы акча базасынын 24,8 пайызга же 29,3 млрд сомго өсүшүн шарттаган жана жыл акырына карата бул көрсөткүч 147,3 млрд сомду түзгөн. Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн операцияларынын акча базасынын өсүшүнө салымы 39,6 млрд сомду түзгөн. Ал эми Улуттук банктын операциялары акча базасын 10,4 млрд сомго азайткан.

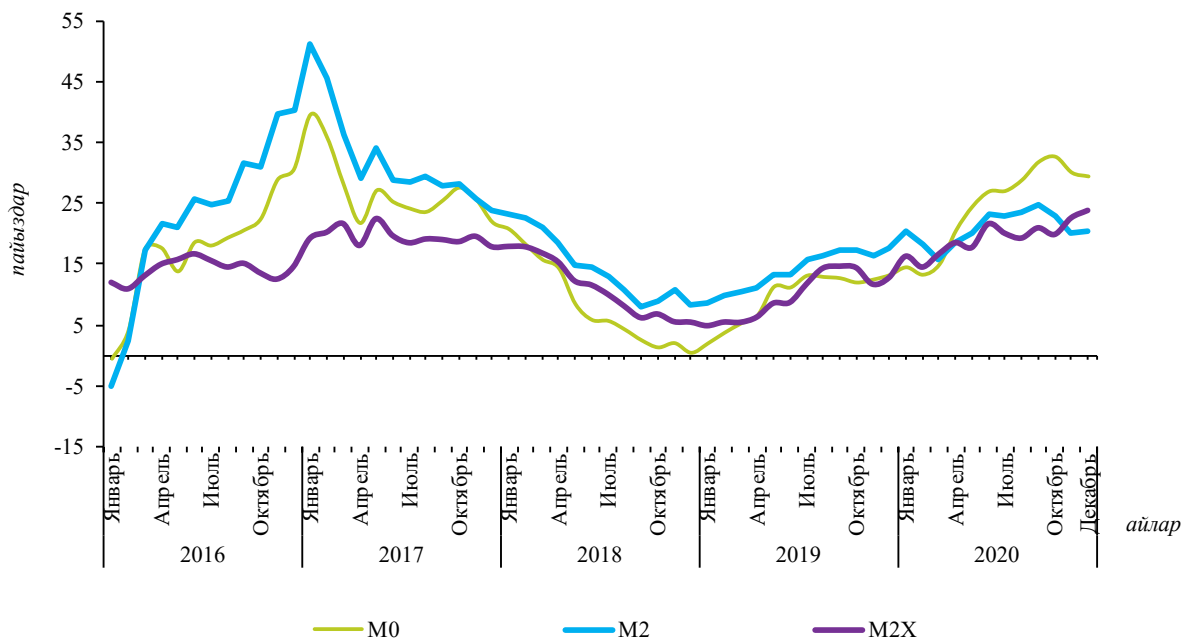
2020-жылы акча топтомдору жогорку өсүш арымын көрсөткөн. Жыл жыйынтыгы боюнча M2X акча топтому (чет өлкө валютасындагы депозиттерди камтыган кеңири мааниде колдонулуучу акча массасы) 23,9 пайызга 285,2 млрд сомго чейин өскөн. Бул көрсөткүчтүн өсүшүнө отчеттук жылдын акырына карата 124,2 млрд сомду түзгөн банктан тышкары акча каражаттарынын (M0 акча топтому) 29,3 пайызга көбөйүшү жана депозиттердин 20,0 пайызга өсүшү таасир тийгизген. Кеңири мааниде колдонулуучу улуттук валютадагы акча массасы (M2 акча топтому) 20,5 пайызга, 219,1 млрд сомго чейин өскөн.

Экономиканын финансылык ресурстар менен камсыз болуу деңгээлин билдирген экономиканы монетизациялоо коэффициенти жогорулоо динамикасын уланткан. Бул көрсөткүч 2020-жылы 47,7 пайызга жетип, 2019-жылга салыштырганда 10,5 пайыздык пунктка өскөн.

*Акча базасы**Акча топтомдору**Монетизациялоо коэффициенти*

2.4.4-график.

Акча топтомдорунун жылдык өзгөрүү арымынын динамикасы (бир мезгилдин акырына карата)

3-ГЛАВА. ФИНАНСЫ-КРЕДИТ УЮМДАРЫНЫН ӨНҮГҮШҮ ЖАНА АЛАРДЫН ИШИН ЖӨНГӨ САЛУУ

2020-жылы финансы-кредит уюмдарынын негизги иш көрсөткүчтөрү COVID-19 пандемиясынын ички сыяктуу эле, тышкы таасирлеринин алкагында ишенимдүү жетиштүү запаска ээ экендигин тастыктаган. Финансылык туруктуулукту сактоо жана финансы-кредит секторунун туруктуулугун камсыздоо үчүн отчеттук жылы Улуттук банк COVID-19 пандемиясы тараган мезгил аралыгында алгылыксыз кесепеттерди жөнгө салууга багытталган чечимдерди кабыл алган.

Банк сектору капитал шайкештигинин жогору деңгээлине ээ, бул өз кезегинде, финансылык ортомчулук деңгээлин андан ары жогорулатуу, натыйжалуу иштөө жана келечекте банк секторунун туруктуулугун камсыз кылуу үчүн потенциалга ээ экендигин тастыктайт.

2020-жылы чектөө чаралары киргизилген мезгил аралыгында депозит көлөмүн чакан жана орто бизнес ишин колдоого жана калыбына келтирүүгө багытталган өкмөттүн программалары менен бирге арттыруу финансы-кредит уюмдарына кредиттөө көлөмүн жогорулатууга шарт түзгөн. 2020-жылы коммерциялык банктардын депозит базасынын жалпы көлөмү 180,9 млрд сомду түзүү менен 19,9 пайызга өскөн, ал эми жеке адамдардын жана юридикалык жактардын депозиттери тиешелүүлүгүнө жараша 15,4 жана 28,4 пайызга жогорулаган. Банктардын жыйынды кредит портфели 2020-жылы 162,6 млрд сомду түзүү менен 11,0 пайызга өскөн. Кредиттер сапатын мүнөздөгөн, классификацияланган кредиттердин кредит портфелине карата катышынын деңгээли 10,5 пайыз өлчөмүндө түптөлгөн. Финансылык ортомчулуктун жалпы деңгээли 2019-жылга салыштырганда 8,7 пайыздык пунктка жогорулап (2019-жылдын акырына – 44,5 пайыз), 53,1 пайыз чегинде калыптанган, анын ичинде коммерциялык банктардын финансылык ортомчулук деңгээли 48,4 пайыз өлчөмүндө түптөлгөн (2019-жылдын акырына – 40,2 пайыз).

БФКУлардын жыйынды активдери 2020-жыл жыйынтыгы боюнча 2,0 млрд сомго же 7,8 пайызга жогорулап, 28,4 млрд сомду түзгөн, анын ичинде чет өлкө валютасында активдер 1,5 млрд сомду же жыйынды активдердин 5,1 пайызын түзгөн.

БФКУлардын кредит портфели 2019-жылга салыштырганда 1,0 млрд сомго же 4,7 пайызга өсүп, 23,1 млрд сомду түзгөн. Кредиттер сапатын мүнөздөгөн, классификацияланган кредиттердин кредит портфелине карата катышынын деңгээли 6,6 пайыз өлчөмүндө түптөлгөн. Тартылган депозиттер 2020-жылдын акырына карата 0,6 млрд сомго же 2,5 эседен көбүрөөк жогорулап, 1,0 млрд сомду түзгөн.

Отчеттук жылы Кыргыз Республикасынын экономикасында банк жана банк эмес секторлорун туруктуу өнүктүрүүгө жана алардын ролун жогорулатууга багытталган иш-чаралар жүзөгө ашырылган. Улуттук банк өлкөнүн банк жана финансы системаларынын туруктуулугун сактоого жана банктык, төлөм жана микрофинансылык кызматтардын жеткиликтүүлүгүн арттырууга өзгөчө көңүл бурган. Ошондой эле, COVID-19 пандемиясынан улам киргизилген чектөөлөрдүн натыйжасында финансылык кызматтардан керектөөчүлөрдүн укугун коргоо маселелери жөнүндө олуттуу санда келип түшкөн кайрылуулар боюнча иштер жүргүзүлгөн.

2020-жылы тобокелдикти аныктоого багытталган көзөмөл жүргүзүү инструменттерин жана механизмдерин өркүндөтүү иштери, анын ичинде финансы-кредит уюмдарында тобокелдиктерди алдын алуу боюнча иштер улантылган.

3.1. Коммерциялык банктардын өнүгүшү жана алардын ишин жөнгө салуу

3.1.1. Банк тутумунун өнүгүшү боюнча баяндама¹

2020-жылы банк тутумунун негизги иш көрсөткүчтөрү: активдер, кредит портфели, депозиттер жана капитал андан ары жогорулаган. Кредит боюнча пайыздык чендердин төмөндөшү башка факторлор менен бирге калк жана уюмдар тарабынан карыздык каражаттардан пайдалануусун жогорулаткан, бул банктар тарабынан каржылоо көлөмүнүн өсүшүнө таасирин тийгизген. Депозиттер көлөмүнүн өсүшү белгиленген, бул калктын банктарга ишеними жогорулагандыгын тастыктайт. Отчеттук мезгилде банктардын капиталынын өлчөмүнүн көбөйүшү банк тутумунун ишенимдүүлүгүн жана туруктуулугун чыңдоого өбөлгө түзгөн.

2020-жылдын акырына 23 коммерциялык банк ишкердигин жүргүзгөн. Эки банк бириккендиктен 2019-жылга салыштырмалуу бир коммерциялык банк кыскарган. Иштеп жаткан коммерциялык банктардын ичинен 16 банк чет өлкө капиталына ээ. Банк тутумунун уставдык капиталынын жалпы суммасынын 30,0 пайызы чет өлкө капитал үлүшүнө туура келген, бул 2019-жылдагы ушул эле көрсөткүчкө салыштырганда 1,9 пайыздык пунктка аз.

Банк
тутумунун
активдери

Отчеттук мезгилде банк тутумунун суммардык активдери 16,2 пайызга көбөйүп, жыл акырына 289,3 млрд сомду түзгөн. Банктардын активдеринин негизги бөлүгүн кредиттер түзгөн, алардын үлүшү 2019-жылга салыштырганда 2,6 пайыздык пунктка азайып, 56,2 пайызды түзгөн.

3.1.1.1-таблица.

Коммерциялык банктардын активдеринин түзүмү (бир мезгилдин акырына карата)

Активдердин категориясы	2019-жыл		2020-жыл	
	млрд сом	Үлүшү, пайыздар	млрд сом	Үлүшү, пайыздар
Кредиттер жана кардарларга финансылык ижара	146,4	58,8	162,6	56,2
Башка банктардагы корреспонденттик эсептер жана депозиттер	25,3	10,2	39,8	13,8
Баалуу кагаздар портфели	23,1	9,3	21,9	7,6
Акча каражаттары	18,1	7,3	24,2	8,4
Улуттук банктагы корреспонденттик эсеп	13,0	5,2	14,2	4,9
Негизги каражаттар	14,2	5,7	15,6	5,4
Финансы-кредит уюмдарына кредиттер	1,9	0,7	2,1	0,7
Репо боюнча сатып алынган баалуу кагаздар	0,5	0,2	0,3	0,1
Инвестициялар жана финансылык катышуу	0,4	0,2	0,5	0,2
Атайын РППУ*	-10,9	-4,4	-15,6	-5,4
Башка активдер	17,0	6,8	23,7	8,2
Бардыгы болуп	249,0	100,0	289,3	100,0

* Атайын РППУ дегенден улам, классификацияланган кредиттер (субстандарттык, шектүү, жоготуулар) боюнча потенциалдуу жоготуулардын жана чыгымдардын ордуна жабууга каралган камдар түшүнүлөт.

Кредит
портфели

Коммерциялык банктардын акча каражаттары, кыска мөөнөттүү активдер түрүндө жана Улуттук банктагы корреспонденттик эсептерде жайгаштырган жогору ликвиддүү каражаттарынын көлөмү 2020-жылдын акырына 78,2 млрд сомду же активдердин жалпы көлөмүнүн 27,0 пайызын түзүү менен отчеттук мезгил ичинде 38,7 пайызга жогорулаган.

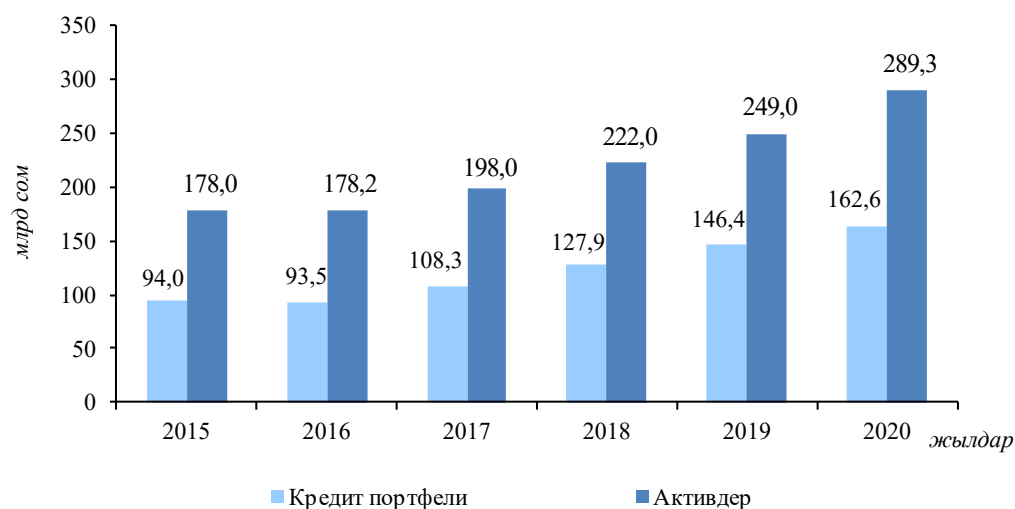
¹ Мезгил-мезгили менен берилүүчү регулятивдик банктык отчетко (ПРБО) ылайык.

Банктардын чогуу алгандагы кредит портфели¹ 162,6 млрд сомду түзүү менен 11,0 пайызга өскөн. Кредит портфелинин өсүшү кредиттөө көлөмүнүн улуттук валютада 14,8 пайызга, 109,1 млрд сомго чейин өсүшү сыяктуу эле, чет өлкө валютасында да 4,0 пайызга, 53,5 млрд сом эквивалентине чейин өсүшүнүн эсебинен шартталган.

Отчеттук жылдын акырына карата кыска мөөнөттүү кредиттердин чогуу алгандагы көлөмү 0,03 пайызга азайган, ал эми мөөнөтү бир жылдан ашкан кредиттердин көлөмү 12,1 пайызга өскөн, бул кредит портфелинин дюрациясынын 32,1 айдан 32,9 айга чейин өсүшүн шарттаган. Карыз алуучулардын саны 8,5 пайызга кыскарып, 422,6 миң жеке адамды жана юридикалык жакты түзгөн.

3.1.1.1-график.

Банктардын активдеринин жана кредит портфелинин динамикасы (бир мезгилдин акырына карата)

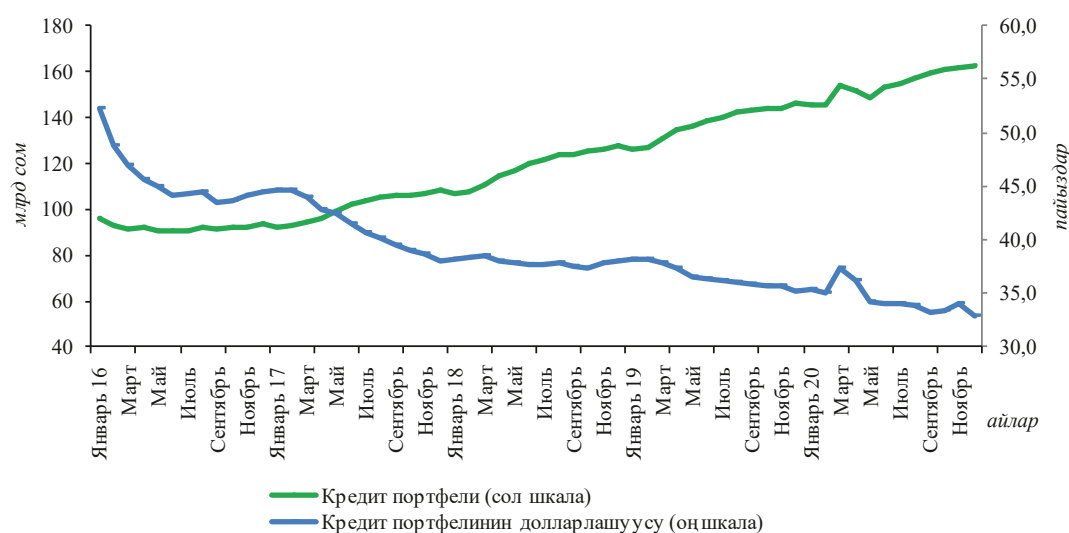

Банк секторунда долларлашуу деңгээли төмөндөп, 2019-жылга салыштырганда 2020-жыл жыйынтыгы боюнча ал 2,2 пайыздык пунктка, 32,9 пайызга чейин төмөндөгөн.

Кредит портфелинин долларлашуусу

3.1.1.2-график.

Банктардын кредит портфелинин долларлашуусу (бир мезгилдин акырына карата)

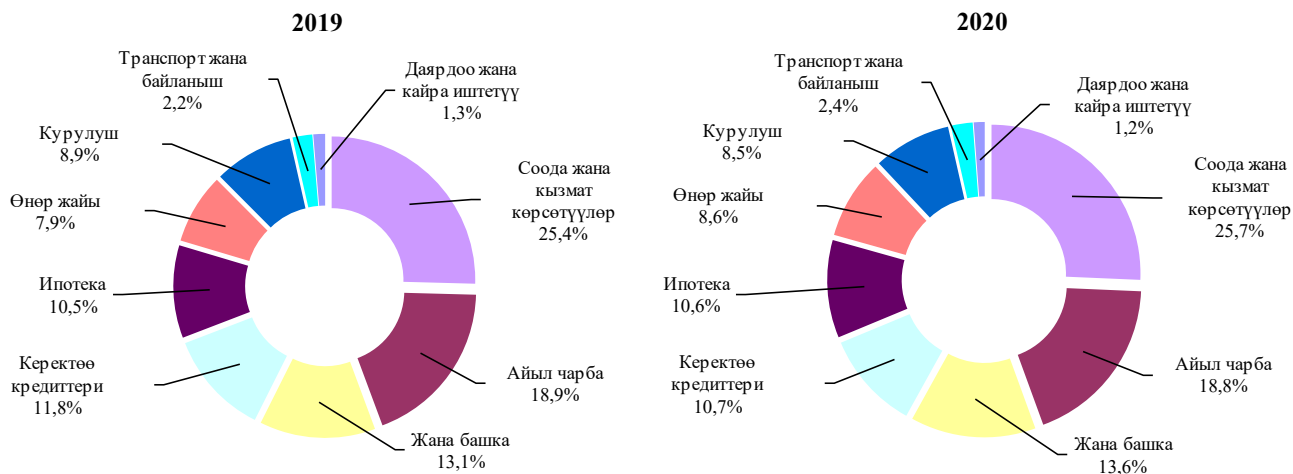
¹ Мында жана мындан ары банктарга жана ФКУларга берилген кредиттерди эске алуусуз.

Кредит портфелинин тармактык түзүмү

Экономиканын негизги чөйрөлөрүн кредиттөө көлөмүнүн өсүшү сакталып турган. Кредиттер көлөмүнүн көбүрөөк өсүшү: соода жана коммерциялык операциялар (+4,5 млрд сом), айыл чарба (+2,8 млрд сом), курулуш жана ипотека (+2,7 млрд сом), өнөр жай (+2,4 млрд сом) сыяктуу тармактарда катталган.

3.1.1.3-график.

Экономика тармактары боюнча банктардын кредит портфели (бир мезгилдин акырына карата)

Кредит портфелинин регионалдык түзүмү

Кыргыз Республикасынын бардык региондорунда кредит портфелинин көлөмүнүн көбөйүүсү байкалган. Бишкек шаарында кредит портфелинин өсүшү 11,1 млрд сомду, Ош шаарында жана Ош областында – 1,3 млрд сомду, Жалал-Абад областында – 1,2 млрд сомду, Чүй областында – 1,0 млрд сомду, Нарын областында – 0,5 млрд сомду, Талас областында – 0,5 млрд сомду, Ысык-Көл областында – 0,4 млрд сомду, Баткен областында – 0,1 млрд сомду түзгөн.

3.1.1.2-таблица.

Банктардын кредит портфелинин регионалдык түзүмү (бир мезгилдин акырына карата)*

	2019-жыл		2020-жыл	
	млн сом	Үлүшү, пайыздар	млн сом	Үлүшү, пайыздар
Бишкек шаары	79 978,5	54,9	91 116,8	56,3
Ош шаары жана Ош областы	18 114,3	12,4	19 373,9	12,0
Жалал-Абад областы	12 761,6	8,8	13 995,7	8,6
Чүй областы	10 868,4	7,5	11 895,1	7,3
Ысык-Көл областы	7 970,7	5,5	8 352,1	5,2
Нарын областы	6 134,3	4,2	6 662,4	4,1
Баткен областы	4 960,2	3,4	5 106,1	3,2
Талас областы	4 838,4	3,3	5 343,9	3,3
Бардыгы болуп	145 626,3	100,0	161 846,1	100,0

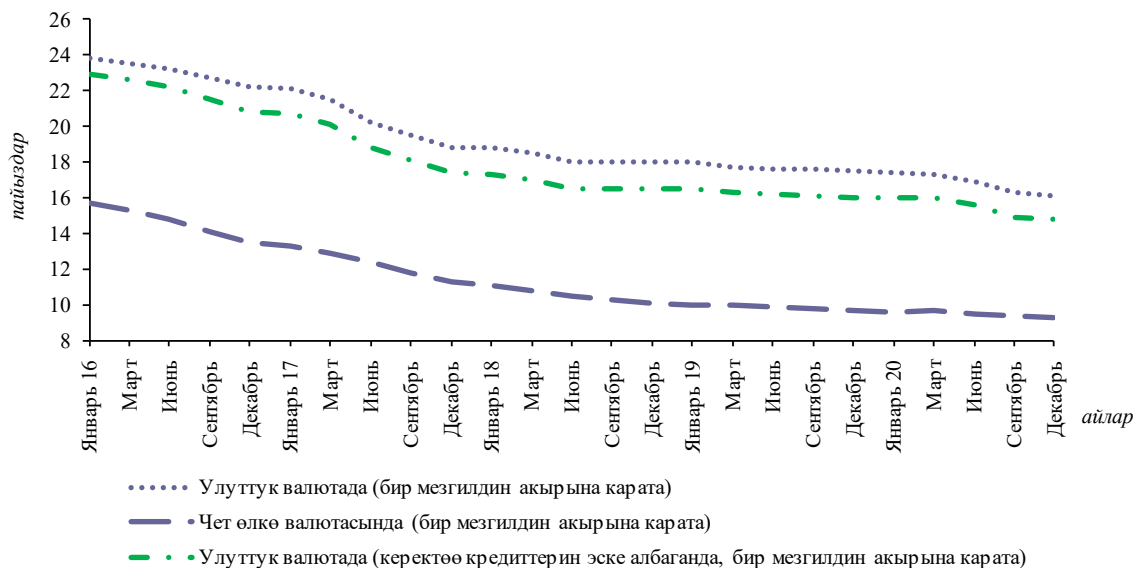
*Кредит портфели дисконтту эске алуу менен берилген

Коммерциялык банктардын кредит портфели боюнча орточо салмактанып алынган пайыздык чен төмөндөп, отчеттук жылдын акырына карата улуттук валютада 16,1 пайыз (-1,4 пайыздык пункт), ал эми чет өлкө валютасында – 9,3 пайыз (-0,4 пайыздык пункт) чегинде катталган. Кредит портфели боюнча орточо салмактанып алынган пайыздык чен (керектөө кредиттерин эске албаганда)

улуттук валютада да азайып, жылдын акырына карата 14,8 пайызды (-1,2 пайыздык пункту) түзгөн.

3.1.1.4-график.

Банктардын кредит портфели боюнча орточо салмактанып алынган пайыздык чени

Коммерциялык банктар тарабынан жаңыдан берилген кредиттердин жалпы көлөмү 2019-жылга салыштырганда 10,6 пайызга кыскарып, 116,3 млрд сомду түзгөн. Мындай төмөндөө улуттук валютада берилген кредиттердин көлөмүнүн 0,5 пайызга азайышынан улам шартталган, ал 93,1 млрд сомду түзгөн. Ошол эле учурда, кароого алынган мезгилде чет өлкө валютасында берилген кредиттердин көлөмү мурунку жылга салыштырганда 36,6 пайызга, сом эквивалентинде 23,2 млрд сомго чейин кыскарган.

Жаңыдан берилген кредиттер

Жыл ичинде жаңыдан берилген кредиттер боюнча орточо салмактанып алынган пайыздык чен төмөндөгөндүгү белгиленген. Улуттук валютада пайыздык чендин орточо мааниси 1,8 пайыздык пунктка азаюу менен 17,1 пайызды түзгөн, ал эми чет өлкө валютасындагы көрсөткүч 0,8 пайыздык пунктка төмөндөө менен 8,2 пайыз чегинде түптөлгөн.

Классификацияланбаган активдердин көлөмү активдердин жалпы суммасынын 90,2 пайызын же 237,2 млрд сомду түзгөн, ал эми классификацияланган активдердин үлүшү 9,8 пайызды же 25,9 млрд сом чегинде катталган. Кредит портфелиндеги классификацияланган кредиттердин салыштырма салмагы 2019-жылга салыштырганда 2,5 пайыздык пунктка көбөйүп, 10,5 пайызды же 17,0 млрд сомду түзгөн.

Классификацияланбаган активдер жана РППУ

Кредит портфелинин көлөмүнүн өсүшү шартында РППУга чегерүүлөрдүн көлөмү отчеттук мезгилде кредит портфелинин 2,1 пайызын түзгөн (2019-жылы – 1,2 пайыз).

3.1.1.3-таблица.

Банктардын активдеринин, баланстан тышкаркы милдеттенмелеринин жана кредиттеринин классификациясы
(пайыздар, эгер башкасы көрсөтүлбөсө)

Категориясы	Активдер жана баланстан тышкаркы милдеттенмелер		Кредиттер	
	2019-жыл	2020-жыл	2019-жыл	2020-жыл
Бардыгы болуп классификацияланбагандар	91,8	90,2	92,0	89,5
<i>анын ичинен:</i>				
Нормалдуу	63,8	60,9	51,2	45,8
Канааттандырылгыч	13,0	8,4	17,5	10,7
Байкоого алынган	15,0	20,8	23,3	33,0
Бардыгы болуп классификациялангандар	8,2	9,8	8,0	10,5
<i>анын ичинен:</i>				
Субстандарттык	3,9	4,5	3,3	4,5
Шектүү	1,5	1,6	2,0	1,8
Жоготуулар	2,8	3,7	2,7	4,1
Бардыгы болуп	100,0	100,0	100,0	100,0

Банк тутумунун милдеттенмелери

2020-жыл жыйынтыгы боюнча коммерциялык банктардын милдеттенмелеринин чогуу алгандагы көлөмү 17,7 пайызга, 243,5 млрд сомго чейин көбөйгөн. Чет өлкө валютасындагы милдеттенмелердин үлүшү 2019-жылга салыштырганда 2,9 пайыздык пунктка жогорулап, 2020-жылдын акырына карата милдеттенмелердин жалпы көлөмүнүн 42,0 пайызын түзгөн.

3.1.1.4-таблица.

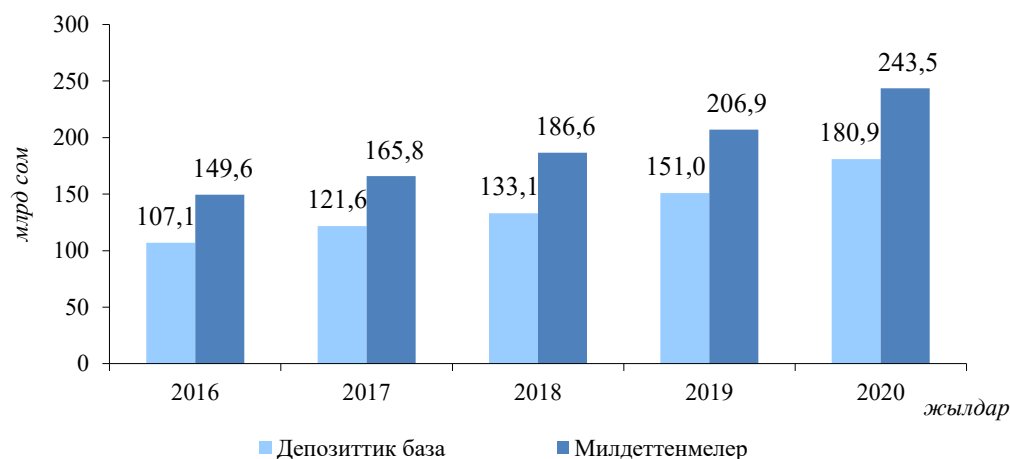
Банктардын милдеттенмелеринин түзүмү (бир мезгилдин акырына карата)

Милдеттенмелердин категориясы	2019-жыл		2020-жыл	
	млрд сом	Үлүшү, пайыздар	млрд сом	Үлүшү, пайыздар
Мөөнөттүү депозиттер	56,4	27,3	61,2	25,2
Эсептешүү эсептери	39,3	19,0	52,0	21,3
Талап боюнча төлөнүүчү депозиттер	37,7	18,2	46,9	19,3
Алынган кредиттер	25,5	12,3	23,7	9,7
Өкмөттүн депозиттери	6,9	3,4	9,2	3,8
Резидент эместердин депозиттери	10,6	5,1	11,6	4,8
Улуттук банк алдындагы милдеттенмелер	5,0	2,4	6,5	2,7
Өкмөттүн кредиттери	4,7	2,3	7,6	3,1
Банктардын эсептешүү эсептери жана депозиттери	3,4	1,6	4,1	1,7
Репо келишими боюнча сатылган баалуу кагаздар	0,5	0,2	0,3	0,1
Башка милдеттенмелер	16,9	8,2	20,4	8,4
Бардыгы болуп	206,9	100,0	243,5	100,0

Милдеттенмелердин жалпы көлөмүндөгү депозиттик базанын үлүшү 74,3 пайызга чейин жогорулаган, бул 2019-жылдагы тиешелүү көрсөткүчтөн 1,4 пайыздык пунктка жогору.

3.1.1.5-график.

Милдеттенмелердин жана депозиттик базанын динамикасы

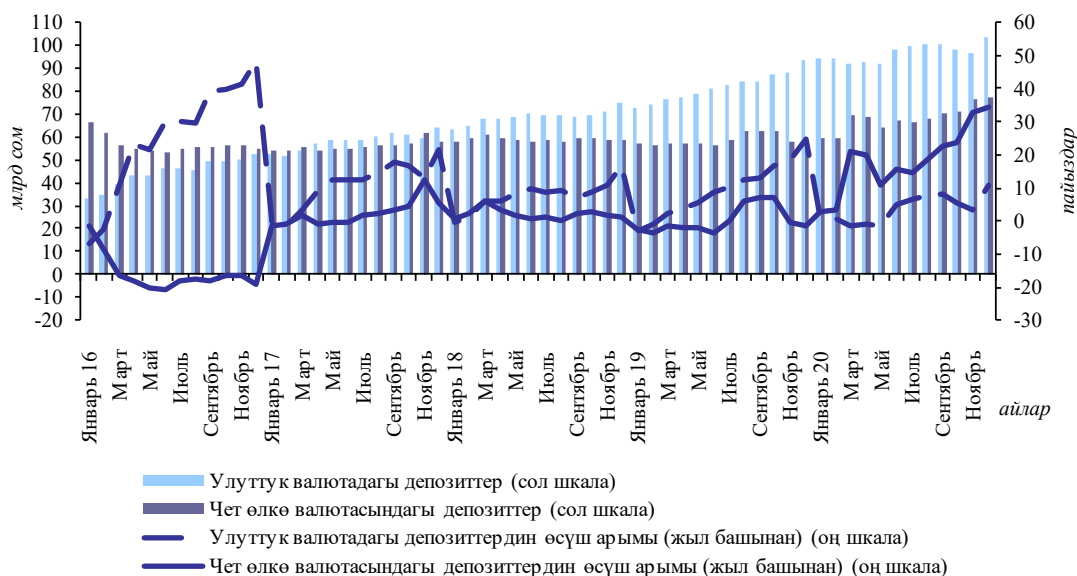

2020-жылдын акырына карата коммерциялык банктардын кардарларынын депозиттик базасынын жалпы көлөмү жыл башынан тартып 19,9 пайызга көбөйүү менен 180,9 млрд сомду түзгөн. Улуттук валютадагы депозиттер 10,8 пайызга, 103,4 млрд сомго чейин өскөн, ал эми чет өлкө валютасындагы депозиттердин көлөмү 34,5 пайызга, сом эквивалентинде 77,6 млрд сомго чейин өскөн. Аманатчылардын саны өсүү менен жыл акырына 3,0 млн юридикалык жакты жана жеке адамды түзгөн, бул 2019-жылдагы ушул эле көрсөткүчтөн 3,1 пайызга көп.

Депозиттик база

3.1.1.6-график.

Банктардын депозиттик базасынын көлөмү (бир мезгилдин акырына карата)

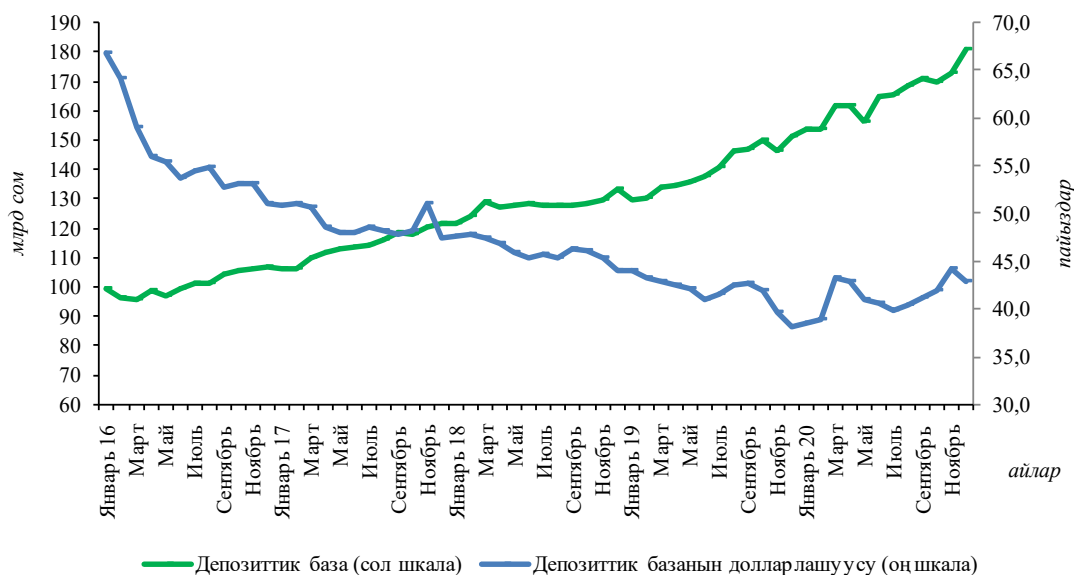

Депозиттик базанын долларлашуу деңгээли 2019-жылга салыштырганда 4,7 пайыздык пунктка жогорулап, 42,9 пайызды түзгөн.

Депозиттик базанын долларлашуусу

3.1.1.7-график.

Банктардын депозиттик базасынын долларлашуусу (бир мезгилдин акырына карата)

Депозиттик базанын жалпы түзүмү

Депозиттердин түзүмүндө үлүшү 11,7 пайыз өлчөмүндө түптөлгөн узак мөөнөттүү аманаттар (бир жылдан жогору) сыяктуу эле, депозиттердин суммардык көлөмүндө кыска мөөнөттүү аманаттардын көбөйүүсү да (26,4 пайыз) катталган. Мунун натыйжасында депозиттик базанын дюрациясы бир аз өзгөргөн: 2019-жылдагы 5,5 айдан 2020-жылы 5,1 айга чейин, ал эми мөөнөттүү депозиттер боюнча ушул эле көрсөткүч 0,4 пайыздык пунктка, 13,5 айга чейин жогорулаган.

Депозиттер боюнча пайыздык чендер

2020-жылдын акырына карата улуттук валютадагы депозиттер боюнча орточо салмактанып алынган пайыздык чен жыл ичинде 0,3 пайыздык пунктка төмөндөө менен 2020-жылдын акырына 5,7 пайызды түзгөн. Чет өлкө валютасындагы депозиттер боюнча ушул сыяктуу көрсөткүч 1,2 пайызга (-0,2 пайыздык пунктка) чейин төмөндөгөн.

Жаңыдан кабыл алынган депозиттер

Банктар тарабынан жаңыдан кабыл алынган депозиттердин¹ көлөмү 2019-жылга салыштырганда 3,0 пайызга төмөндөп, 2020-жылы 646,1 млрд сомду түзгөн. Улуттук валютадагы депозиттер 16,2 пайызга, 450,4 млрд сомго чейин өскөн, ал эми чет өлкө валютасындагы депозиттер 29,7 пайызга, 195,7 млрд сомго чейин төмөндөгөн. Депозиттердин негизги агылып кирүүсү мөөнөттүү депозит эсептерине каражаттардын түшүүсү менен камсыз болгон.

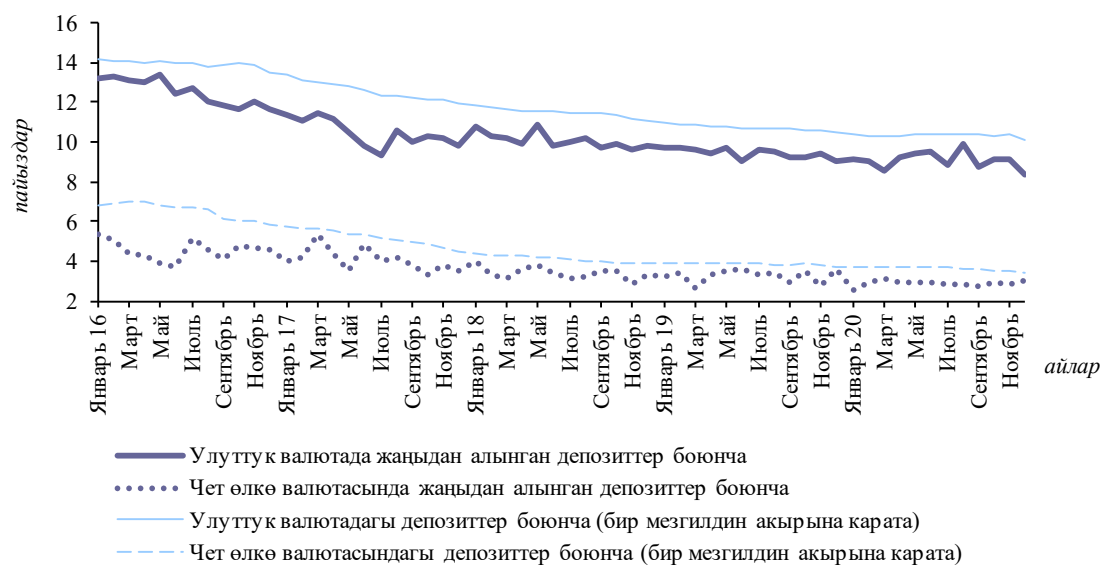
Жыл ичинде жаңыдан кабыл алынган улуттук валютадагы депозиттер боюнча пайыздык чендин орточо мааниси 2019-жылдын тиешелүү көрсөткүчүнө салыштырмалуу 0,2 пайыздык пунктка төмөндөө менен 1,4 пайызды түзгөн, ал эми чет өлкө валютасындагы ушул эле көрсөткүч 0,3 пайыз деңгээлинде сакталган.

Муну менен катар эле, жаңыдан кабыл алынган улуттук валютадагы мөөнөттүү депозиттер боюнча пайыздык чендин орточо мааниси 2019-жылга салыштырганда 0,3 пайыздык пунктка, 9,1 пайызга чейин, ал эми чет өлкө валютасында – 0,4 пайыздык пунктка, 2,9 пайызга чейин төмөндөгөн.

¹ Жаңыдан кабыл алынган депозиттердин көлөмүндө эсептешүү эсебине түшкөн каражаттар эске алынган эмес.

3.1.1.8-график.

Банктардын мөөнөттүү депозиттери боюнча орточо салмактанып алынган пайыздык чендери

Коммерциялык банктардын таза суммардык капиталынын¹ өлчөмү 2020-жыл ичинде 7,7 пайызга өсүп, 47,0 млрд сомду түзгөн. Төлөнгөн уставдык капиталдын² мааниси 9,0 пайызга, 31,2 млрд сомго чейин көбөйгөн.

Банк секторунун капитал шайкештигинин көрсөткүчү анын туруктуулугун тастыктоодо. Мында 2020-жыл жыйынтыгы боюнча калыптанган банк секторунун капитал шайкештигинин (К 2.1.) айкын деңгээли белгиленген ченемден эки эсеге (12 пайыздан кем эмес) жогору түптөлгөн, бул финансылык ортомчулук деңгээлин мындан ары жогорулатуу үчүн потенциал бар экендигин көрсөтөт.

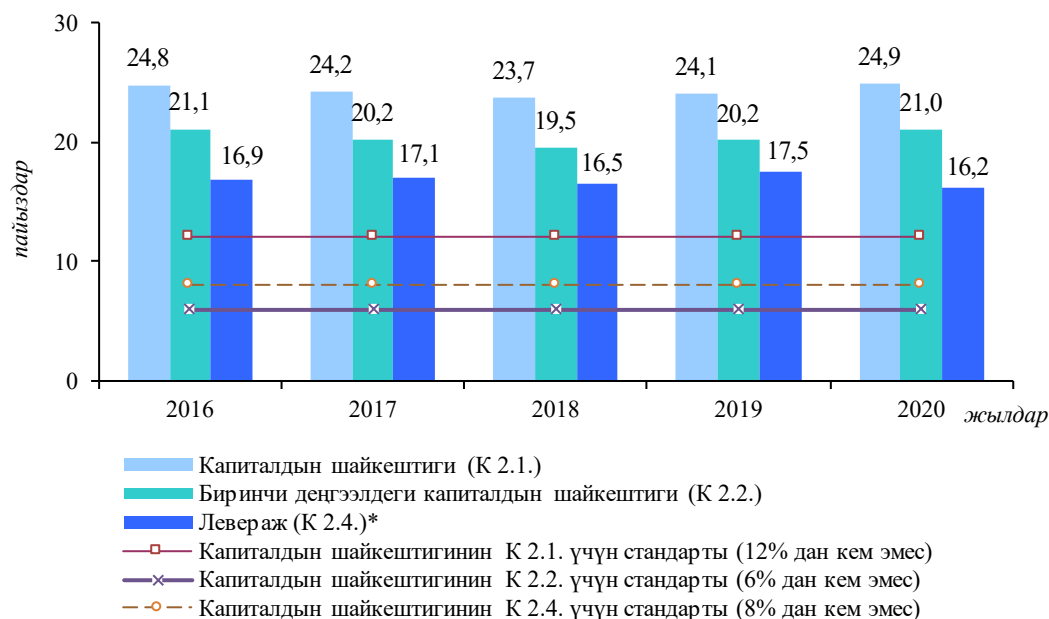
Коммерциялык банктардын капиталы

¹ Банктын уставдык капиталын, отчеттук жана өткөн жылдардагы иштин финансылык натыйжасын, туунду уюмдарга жана башка финансы-кредит уюмдарынын капиталына инвестицияларды кошпогондо, түзүлгөн камдарды камтыган эсептешүү көрсөткүчү. Бул көрсөткүч Кыргыз Республикасынын Улуттук банкы тарабынан белгиленген экономикалык ченемдердин маанилерин эсептөөдө колдонулат.

² Бул категорияга жөнөкөй жана артыкчылык берилген акциялар кирет.

3.1.1.9-график.

Капитал базасында банктардын көрсөткүчтөрүнүн динамикасы

* 2020-жылдын 1-январына чейин бул көрсөткүч "Лeverаж (К 2.3.)" деп аталган.

2020-жыл жыйынтыгы боюнча банк тутумунун таза пайдасы 2019-жылга салыштырмалуу 20,4 пайызга төмөндөп, 2,3 млрд сомду түзгөн.

3.1.1.5-таблица.

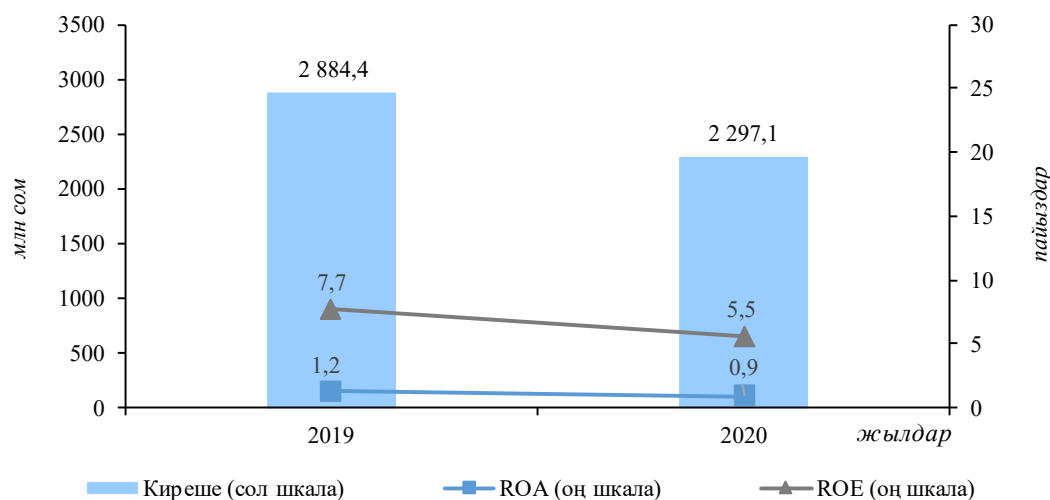
Банктардын кирешелеринин жана чыгашаларынын көлөмү (млрд сом)

Категориясы	2019-жыл	2020-жыл
Бардыгы болуп пайыздык кирешелер	23,6	24,7
Бардыгы болуп пайыздык чыгашалар	8,1	9,1
Таза пайыздык киреше	15,5	15,6
РППУга чегерүүлөр (кредиттер боюнча)	1,8	3,4
РППУга чегерүүлөрдөн кийинки таза пайыздык киреше	13,7	12,2
Бардыгы болуп пайыздык эмес кирешелер	10,5	17,4
Бардыгы болуп пайыздык эмес чыгашалар	5,5	11,1
Бардыгы болуп башка операциялык жана административдик чыгашалар	14,8	14,9
Таза операциялык киреше (чыгым)	3,9	3,6
РППУга чегерүүлөр (башка активдер боюнча)	0,5	0,8
Салык алынганга чейинки таза киреше (чыгым)	3,4	2,8
Пайдага салык	0,5	0,4
Таза пайда (чыгым)	2,9	2,3

Активдердин кирешелүүлүк көрсөткүчү (ROA) 2020-жыл ичинде 1,2 пайыздан 0,9 пайызга чейин азайган, ал эми капиталдын кирешелүүлүк көрсөткүчү (ROE) 7,7 пайыздан 5,5 пайызга чейин азайган.

3.1.1.10-график.

Банктардын рентабелдүүлүк көрсөткүчтөрү

3.1.2. Коммерциялык банктардын ишин лицензиялоо

Коммерциялык банктардын ишин лицензиялоо Улуттук банк тарабынан өз ыйгарым укуктарынын чегинде, Кыргыз Республикасынын мыйзамдарына жана Улуттук банктын ченемдик укуктук актыларына ылайык жүзөгө ашырылган банктык көзөмөлдүн бир бөлүгү болуп саналат.

2020-жыл ичинде эки коммерциялык банкка башка эмитенттердин аффинаждалган стандарттуу жана өлчөнгөн куймалары түрүндө баалуу металлдары менен операцияларды жүргүзүү укугуна уруксат берилген.

Бир банкка экинчи банкты бириктирүү аркылуу кайра өзгөртүп түзүү жүзөгө ашырылгандыктан, бириккен банк улуттук жана/же чет өлкө валюталарында банк операцияларын жүзөгө ашыруу укугуна лицензиясын жана ислам банк иши жана каржылоо принциптерине ылайык банк операцияларын “ислам терезеси” аркылуу улуттук жана/же чет өлкө валюталарында жүзөгө ашыруу укугуна лицензиясын тапшырган.

Мындан тышкары, бир банктын улуттук жана/же чет өлкө валюталарында банк операцияларын жүзөгө ашыруу укугуна лицензиясы боюнча туунду финансылык инструменттер (деривативдер) менен операцияларды жүзөгө ашырууга чектөө алынып салынган.

Лицензия берүү

Филиалдар,
сактык жана
көчмө кассалар

3.1.2.1-таблица.

Филиалдардын, сактык жана көчмө кассаларынын саны

	Филиалдардын саны		Сактык кассаларынын саны		Көчмө кассалардын саны	
	2019-жыл	2020-жыл	2019-жыл	2020-жыл	2019-жыл	2020-жыл
Бишкек шаары	72	74	269	243	39	41
Баткен областы	24	23	69	62	9	8
Жалал-Абад областы	47	46	159	147	38	37
Ысык-Көл областы	41	39	54	53	15	18
Нарын областы	19	18	25	24	4	6
Ош областы	62	58	181	171	40	45
Талас областы	17	18	23	25	7	7
Чүй областы	41	36	70	65	33	37
Бардыгы болуп	323	312	850	790	185	199

3.1.3. Коммерциялык банктардын ишин көзөмөлдөө

2020-жыл ичинде Улуттук банк COVID-19 пандемиясынан улам түптөлгөн өлкөдөгү эпидемиологиялык жагдайды эске алуу менен тобокелдикти аныктоого багытталган көзөмөлдүк принциптерин сактап, аралыктан талдап-иликтөө аркылуу банктардын ишин көзөмөлдөп турган. COVID-19 пандемиясы тарап кетишинен улам түптөлгөн жагдайлардан улам кредиттик тобокелдикке баа берүүгө өзгөчө көңүл бурулган.

Улуттук банк туруктуу негизде COVID-19 пандемиясынын ишкердик субъектилерине жана калкка тийгизген терс таасирине көз салып турган жана анын кесепеттерин текшилөө максатында тиешелүү чараларды көргөн. Ушул максаттарда көрүлгөн колдоо чараларынын бири катары Улуттук банктын 2020-жылдын 18-мартындагы чечими саналат, ага ылайык финансы-кредит уюмдарына карыз алуучулардын кредиттеринин негизги суммасы боюнча сыяктуу эле, чегерилген пайыздар боюнча да кредитти төлөө мөөнөтүн үч айлык мөөнөткө өз-өзүнчө же бириктирип жылдырып берүүнү сунуштаган.

Мындан тышкары, коммерциялык банктар менен ар бир карыз алуучунун мөөнөттү узартып берүү жөнүндө кайрылууларын алардын финансылык мүмкүнчүлүктөрүн эске алуу менен кылдат карап чыгып, зарыл учурларда узагыраак мөөнөткө жылдырып берүү жагында иштер жүргүзүлгөн.

2020-жылдын акырына карата абал боюнча COVID-19 пандемиясы тарап кеткендигине байланыштуу шарттары кайрадан каралып чыккан кредиттердин суммасы 71 441,8 млн сом өлчөмүндө түптөлгөн, бул банк тутумунун жалпы кредит портфелинин 43,77 пайызын же 101 143 кредитти түзөт.¹

Суммардык капиталдын шайкештигинин көрсөткүчү “12 пайыздан кем эмес” ченемде белгиленип, ал жыл жыйынтыгы боюнча 24,9 пайыз өлчөмүндө түптөлгөн, бул өз кезегинде, банк секторунун иши туруктуу экендигин, ошондой эле финансылык кызматтарды сунуштоону арттыруу үчүн банк тутуму потенциалга ээ экендигин тастыктайт.

Капитал
көрсөткүчтөрү

¹ Коммерциялык банктардын маалыматы боюнча.

3.1.3.1-таблица.

Коммерциялык банктардын капиталынын көрсөткүчтөрү (бир мезгилдин акырына карата)

	2019-жыл	2020-жыл
Таза суммардык капитал, <i>млрд сом</i>	43,6	47,0
Таза тобокелдүү активдер, <i>млрд сом</i>	181,1	188,6
Суммардык капиталдын шайкештик коэффициенти, <i>пайыздар</i>	24,1	24,9
Суммардык капиталдын шайкештик ченеми (кеминде), <i>пайыздар</i>	12,0	12,0
Капиталдын шайкештиги коэффициенти 30 пайыздан жогору болгон банктардын саны	7	10
Капиталдын шайкештиги коэффициенти 20 пайыздан 30 пайызга чейин болгон банктардын саны	12	8
Капиталдын шайкештиги коэффициенти 20 пайыздан төмөн болгон банктардын саны	5	5

Кредиттик тобокелдик банк ишине мүнөздүү негизги тобокелдиктердин бири болуп саналат жана алар активдерди жана баланстан тышкаркы милдеттенмелерди классификациялоонун негизинде бааланат¹. Кайтарылбай калуу тобокелдигине ээ классификацияланган кредиттер боюнча атайын камдардын кредит портфелине карата катышы жыл башынан 1,7 пайыздык пунктка жогорулоо менен 6,2 пайызды түзгөн.

Кредиттик тобокелдик

Валюта тобокелдигине чет өлкө валютасындагы активдердин жана милдеттенмелердин катышынын, ошондой эле алардын коммерциялык банктардын суммардык активдериндеги же милдеттенмелериндеги үлүшүнүн негизинде баа берилет. 2020-жылдын жыйынтыгы боюнча банк тутумунун валюталык активдери 109,8 млрд сомду же суммардык активдердин 37,8 пайызын түзгөн. Ал эми коммерциялык банктардын чет өлкө валютасындагы милдеттенмелери 99,6 млрд сомду же бардык милдеттенмелердин 41,6 пайызын түзгөн.

Валюта тобокелдиги

3.1.3.2-таблица.

Коммерциялык банктардын чет өлкө валютасындагы активдери жана милдеттенмелери (бир мезгилдин акырына карата)

	2019-жыл	2020-жыл
Чет өлкө валютасындагы активдер, <i>млрд сом</i>	88,2	109,8
Бардык активдердин түзүмүндөгү чет өлкө валютасындагы активдердин үлүшү, <i>пайыздар</i>	35,4	37,8
Чет өлкө валютасындагы милдеттенмелер, <i>млрд сом</i>	78,5	99,6
Бардык милдеттенмелердин түзүмүндөгү чет өлкө валютасындагы милдеттенмелердин үлүшү, <i>пайыздар</i>	38,7	41,6

Ликвиддүүлүк тобокелдиги ар бир мөөнөт аралыгында милдеттенмелердин ордун активдер менен жабуу көз карашынан кароого алынат, бул мөөнөттөр жана милдеттенмелер боюнча ажырым пайда болгон шартта, каражаттарга болгон муктаждыкты баалоого мүмкүндүк берет. 2020-жылы активдерди жана милдеттенмелерди төлөө мөөнөттөрү боюнча терс ажырым анча өзгөргөн эмес жана белгиленген мөөнөт ичинде милдеттенмелердин активдерден артышы тобокелдиги узак мөөнөттүү келечекте алгылыктуу ажырымдардын эсебинен компенсацияланышы мүмкүн.

Ликвиддүүлүк тобокелдиги

¹ Маалыматтар “Банк тутумунун өнүгүшү боюнча баяндама” деп аталган 3.1.1-бөлүктө, “Банктардын активдеринин, баланстан тышкаркы милдеттенмелеринин жана кредиттеринин классификациясы” деген 3.1.1.3-таблицасында келтирилген

3.1.3.3-таблица.¹

Мөөнөттөр боюнча активдер жана милдеттенмелер (бир мезгилдин акырына карата)
(млрд сом)

2019-жыл*	Мөөнөтү күндөрдө					Бардыгы
	0-30	31-90	91-180	181-365	365 күндөн ашык	
Активдер	84,9	10,9	13,3	24,2	126,0	259,3
Милдеттенмелер	103,2	10,6	17,2	26,8	44,9	202,8
Активдердин милдеттенмелерден ашкан суммасы	-18,4	0,2	-3,9	-2,5	81,1	56,5
активдердин жалпы көлөмүнө карата пайыздарда	21,6	2,0	29,2	10,5	64,3	21,8

* 2019-жылдын 31-декабрына карата маалыматтарды кошо алганда

2020-жыл**	Мөөнөтү күндөрдө					Бардыгы
	0-30	31-90	91-180	181-365	365 күндөн ашык	
Активдер	113,4	12,2	14,0	26,1	139,5	305,3
Милдеттенмелер	131,9	11,6	21,4	32,1	42,4	239,4
Активдердин милдеттенмелерден ашкан суммасы	-18,5	0,7	-7,4	-6,0	97,1	65,9
активдердин жалпы көлөмүнө карата пайыздарда	16,3	5,4	53,0	22,9	69,6	21,6

** 2020-жылдын 31-декабрына карата маалыматтарды кошо алганда

Банк тутумунун ликвиддүүлүк ченеминин коэффициенти коммерциялык банктар үчүн “45,0 пайыздан кем эмес” деңгээлде белгиленген, ал эми 2020-жыл жыйынтыгы боюнча ал 64,0 пайыздан (2019-жыл жыйынтыгы боюнча) 64,9 пайызга чейин жогорулаган. Тобокелдиктерди алдын алуу максатында айрым банктар үчүн дароо ликвиддүүлүк (К3.3) боюнча кошумча ченем колдонулууда.

ПФТД/ЛПД

Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнө караштуу Финансылык чалгындоо мамлекеттик кызматы менен түзүлгөн эки тараптуу келишимдин алкагында, туруктуу негизде коммерциялык банктар тарабынан террористтик ишти каржылоого жана кылмыштуу кирешелерди легалдаштырууга (адалдоого) каршы аракеттенүү (мындан ары – ПФТД/ЛПД) боюнча мыйзам талаптарынын аткарылышы жөнүндө маалымат алмашуу жүргүзүлүп турган.

Кылмыштуу кирешелерди легалдаштырууга жана терроризмди каржылоого каршы аракеттенүү боюнча Евразия тобунун (ЕАГ) Кыргыз Республикасынын ПФТД/ЛПД боюнча улуттук системасына өз ара баа берүүнүн жыйынтыгы боюнча иштелип чыккан, Кыргыз Республикасы улуттук ПФТД/ЛПД системасын жакшыртуусуна багытталган сунуш-көрсөтмөлөрдү жүзөгө ашыруу иши улантылган.

Инспектордук текшерүүлөр

COVID-19 пандемиясы тарап кеткендигине байланыштуу июнь айында коммерциялык банктардын, банк эмес финансы-кредит уюмдарынын жана башка көзөмөлгө алынган уюмдардын ишине инспектордук текшерүүлөрдү жүргүзүүнү, анын ичинде үчүнчү жактардын талаптары боюнча текшерүү жүргүзүүнү убактылуу токтотуу чечими кабыл алынган. Текшерүүлөр 2020-жылдын сентябрь айынан тартып жүргүзүлө баштаган. Коммерциялык банктарда инспектордук текшерүүлөр тобокелдикти аныктоого багытталган көзөмөлдүк ыкмаларын колдонуу менен жүргүзүлгөн жана анда капитал жетиштүүлүгүн, активдердин сапатын жана шарттуу милдеттенмелерди, ликвиддүүлүктү, кирешелүүлүктү, банктын операциялык жана

¹ Маалыматтар ПРБОНун 12-бөлүгүнүн негизинде берилген.

рыноктук тобокелдиктерге дуушарлануу мүмкүнчүлүгүн эске алуу менен банкта тобокелдикти тескөө, корпоративдик башкаруу жана ички контролдук системасына жана банктар Кыргыз Республикасынын мыйзамдарында белгиленген талаптарды, анын ичинде ПФТД/ЛПД боюнча талаптарды сактагандыгына баа берүү камтылган.

3.1.4. Таасир этүү чаралары

2020-жылы тышкы көзөмөлдүн алкагында таасир этүү чаралары кредиттер боюнча шайкеш РППУну түзүү, экономикалык ченемдерди, кассалык тартипти сактоо, видеобайкоону техникалык жактан бекемдөө жана аны уюштуруу жагында банктардын ички контролдоо системасын күчөтүү максатында, ошондой эле туура эмес маалыматтардын жалпыга маалымдоо каражаттарында жарыялангандыгы үчүн колдонулган. Жазма буйрук түрүндө таасир этүү чаралары негизинен кредиттик, операциялык жана рыноктук тобокелдиктерди азайтуу, террористтик ишти каржылоо жана кылмыштуу кирешелерди легалдаштыруу (адалдоо) тобокелдиктерин жана жогорудагы тобокелдиктерди тескөө процесстеринде аныкталган кемчиликтерди жана бузууларды четтетүү максатында колдонулган.

Мындан тышкары, Улуттук банк ички контролдоо системасындагы кемчиликтерге жана Кыргыз Республикасынын банк мыйзамдарынын, анын ичинде ПФТД/ЛПД боюнча талаптарын бузгандыгына байланыштуу айрым банктардан айыптык төлөмдөрдү алган.

2020-жылы Улуттук банктын Көзөмөл боюнча комитети тарабынан 45 отурум өткөрүлүп, анда коммерциялык банктардын иши боюнча 91 маселе каралган. Көзөмөл боюнча комитет көзөмөлдөө жактан жөнгө салуу чараларын жана айрым коммерциялык банктардын ишин чектөө чараларын колдонгон, ошондой эле коммерциялык банктардын кызмат адамдарын макулдашкан.

Кыргыз Республикасынын мыйзамдарынын жана Улуттук банктын ченемдик укуктук актыларынын уставдык жана өздүк (жөнгө салуучу) капиталдарынын минималдуу өлчөмү жагында талаптары сакталбагандыгына байланыштуу, айрым коммерциялык банктарга Кыргыз Республикасынын “Кыргыз Республикасынын Улуттук банкы, банктар жана банк иштери жөнүндө” мыйзамына ылайык таасир этүү чаралары колдонулган.

3.1.5. Коммерциялык банктардын ишин көзөмөлдөө жана жөнгө салуу методологиясы

Жыл ичинде банктардын ишин, анын ичинде ислам банк иши жана каржылоо принциптерине ылайык операцияларды жүзөгө ашырган банктардын ишин жөнгө салуучу ченемдик укуктук базаны өркүндөтүү, негизинен, Кыргыз Республикасынын банк жана финансы системаларында туруктуулукту сактоого жана COVID-19 пандемиясынан улам түптөлгөн кырдаалга байланыштуу финансылык кызмат көрсөтүүлөрдүн керектөөчүлөрүнүн укугун коргоого багытталган.

Улуттук банк ченемдик укуктук актыларды республиканын мыйзамдарына жана эл аралык стандарттарга шайкеш келтирүү, калк үчүн финансылык кызмат көрсөтүүлөрдүн жеткиликтүүлүгүн жогорулатуу боюнча иштерди жүргүзгөн.

Банктык кызмат көрсөтүүлөрдүн керектөөчүлөрүнүн укугун коргоо, ошондой эле COVID-19 пандемиясынын Кыргыз Республикасынын экономикасына тийгизген терс таасирин жоюу максатында, банктарга жана банк эмес финансы-кредит уюмдарына кредиттик келишимдер боюнча комиссиялык төлөмдөрдү, айыптык санкцияларды жана башка төлөмдөрдү чегерүүгө жана алууга тыюу салынган. Ошол эле учурда, Улуттук банк кредит боюнча төлөмдөрдү үч айдан кем эмес мөөнөткө жылдырууну жана финансы-кредит уюмдары карыз алуучулар жөнүндө маалыматты кредиттик бюролорго өткөрүүдө, COVID-19 пандемиясынын

COVID-19 пандемиясынын банк тутумуна тийгизген таасирин чектөө чаралары

жайылып жаткандыгына байланыштуу кредиттер боюнча төлөмдөрдүн кечигип жаткандыгынын себебин көрсөтүүнү сунуш кылган.

Банк тутумунун иштеши жана банктардын ресурстарын мобилизациялоо үчүн ыңгайлуу шарттарды камсыз кылуу зарылдыгына байланыштуу Активдерди классификациялоо жана потенциалдуу жоготуулардын жана чыгым тартуулардын ордун жабууга камга тиешелүү чегерүүлөр боюнча убактылуу эрежелер кабыл алынган.

Биринчи чейректин акырында өзгөчө кырдаал жана өзгөчө абал режими киргизилгенден кийин Улуттук банк тарабынан көзөмөлдөнгөн банктардын, банк эмес финансы-кредит уюмдарынын жана башка юридикалык жактардын ишин жөнгө салуу жана иштөө тартиби алардын ишиндеги тобокелдиктерди минималдаштыруу максатында бекитилген.

Банк жана финансы системаларындагы туруктуулукту сактоо максатында карыз алуучуларга берилген кредиттерге мониторинг жүргүзүү, кредиттерди берүү, кардарларга эсеп ачуу, аудит жүргүзүү мөөнөттөрү, финансылык отчетту бекитүү, жарыялоо жана мезгил-мезгили менен берилүүчү регулятивдик отчетту берүү боюнча жеңилдетүүчү чаралар көрүлгөн.

Улуттук банктын айрым убактылуу чечимдери, банктар тарабынан маалыматты ачыкка чыгаруу жана кыймылдуу мүлккө мониторинг жүргүзүү боюнча талаптарды кошо алганда, капиталдын жана ликвиддүүлүктүн экономикалык ченемдерин сактоону токтотууга байланыштуу болгон.

Жөнгө салуу боюнча убактылуу нормалар жана эрежелер Улуттук банктын тиешелүү чечими кабыл алынганга чейин колдонулат.

Банктарды, анын ичинде туунду коммерциялык банктарды жана кепилдик фонддорду кайра өзгөртүп түзүүгө жана кызмат адамдарын макулдашууга байланыштуу маселелерди жөнгө салуу максатында банктардын жана кепилдик фонддордун ишин лицензиялоо маселелери боюнча ченемдик укуктук актыларга өзгөртүүлөр киргизилген.

Алыскы региондордун тургундары үчүн банктык кызмат көрсөтүүлөрдү пайдалануу жеткиликтүүлүгүн камсыздоо үчүн региондорду өнүктүрүүгө жана өлкөнү санариптештирүүгө багытталган иш-чараларды жүзөгө ашыруунун алкагында банктардын мобилдик кеңселерин техникалык жактан бекемдөө боюнча талаптар бекитилген.

Банктардын ишиндеги кредиттик тобокелдиктерди азайтуу максатында реструктуризацияланган кредиттерди, баланстан тышкаркы милдеттенмелерди жана банктын активдерин классификациялоо боюнча кошумча талаптар кайра каралып чыгып, белгиленген.

Банктык көзөмөл жана жөнгө салуу боюнча ченемдик укуктук актыларга өзгөртүүлөр кабыл алынган, алар калк үчүн финансылык кызмат көрсөтүүлөрдүн жеткиликтүүлүгүн жогорулатууга, банктардын ишине тобокелдикти аныктоого багытталган көзөмөлдүк ыкмаларын өркүндөтүүгө, Улуттук банктын ченемдик укуктук актыларын финансылык отчеттуулуктун эл аралык стандарттарына ылайык келтирүүгө багытталган.

Улуттук банк тарабынан кампа күбөлүктөрүн күрөөгө коюу алдында кредиттөө боюнча талаптарды белгилөө жолу менен кредиттерди алуу үчүн күрөөнүн түрлөрү кеңейтилген.

Коммерциялык банктар тарабынан күрөөлүк мүлктү баалоо тартибин өркүндөтүүнүн, башка менчик менен иштөө боюнча ички контролдоонун сапатын жогорулатуунун жана банк тарабынан кредиттердин ордун жабууга кабыл алынган турак эмес мүлктү классификациялоонун талаптарын күчөтүүнүн алкагында ченемдик укуктук актыларга өзгөртүүлөр киргизилген.

Кредиттерди берүүнүн алкагында банктар тарабынан комиссиялык жана башка төлөмдөрдү белгилөөдө адилеттүү ыкманы камсыз кылуу үчүн, коммерциялык

*Банктардын ишин
лицензиялоо*

*Тобокелдиктерди
тескөө*

банктар тарабынан ипотекалык кредиттерден, ошондой эле экономиканы өнүктүрүүгө багытталган өкмөттүк жана социалдык программалардын алкагында берилген кредиттерден нак акчага айландыруу үчүн комиссиялык жана башка төлөмдөрдү алууга тыюу салынган. Мындан тышкары, банктарга бир эле операция үчүн пайыздарды жана комиссиялык төлөмдөрдү алууга тыюу салынган.

Ликвиддүүлүк ченемдерин эсептөө тартиби өзгөртүлүп, Улуттук банк тарабынан коммерциялык банктарга алардын сандык көрсөткүчтөрүнүн негизинде системалык жактан маанилүүлүгү жөнүндө билдирүү нормалары киргизилген.

Банк портфелинин экономикалык наркынын пайыздык чендер тобокелдигине дуушар болуу деңгээлин аныктоо максатында, “Мезгил-мезгили менен берилүүчү регулятивдик банктык отчет жөнүндө” жобого өзгөртүүлөр киргизилген.

Банк тутумун санариптештирүүнүн, ошондой эле банктар тарабынан калкты аралыктан тейлөө каналдарына которуунун алкагында, “Кардарларды аралыктан тейлөө режиминде идентификациялоо жана верификациялоо” тартиби бекитилген, ага ылайык банктар өз ишинде кардарларды аралыктан тейлөө режиминде идентификациялоо жана верификациялоо ишин жүргүзө алат.

Банк жана төлөм секторлорунда инновациялык кызмат көрсөтүүлөрдү жайылтуу жана өнүктүрүү үчүн шарттарды түзүү, ошондой эле калк үчүн финансылык кызмат көрсөтүүлөрдүн жеткиликтүүлүгүн жогорулатуу максатында “Атайын жөнгө салуу режими жөнүндө” жобо кабыл алынган, ал банк операцияларын жүргүзүүдө жана жаңы банктык продукттарды сунуштоодо инновациялык технологияларга тест жүргүзүүгө өбөлгө түзөт. Атайын жөнгө салуу режиминин (“жөнгө салуучу аянтча”) катышуучулары Кыргыз Республикасынын аймагында катталган юридикалык жактар (банк операцияларын жүргүзүү лицензиясына ээ экендигине карабастан), алар жоюлуу же банкроттук процессине кирбейт.

Ислам каржылоо принциптерин андан ары илгерилетүү максатында Улуттук банктын айрым ченемдик укуктук актыларына өзгөртүүлөр бекитилип, анда ислам каржылоо принциптери боюнча операцияларды жүзөгө ашырган банктарда Шариат кеңеши жөнүндө маалыматтарды ачыкка чыгаруу жана финансылык отчеттуулуктун эл аралык стандарттарына ылайык “ислам терезесине” ээ банктарга финансылык отчетту түзүү боюнча талаптар белгиленген. Ислам баалуу кагаздар рыногун өнүктүрүү жана рыноктун катышуучулары үчүн бирдей шарттарды түзүү максатында Улуттук банктын айрым ченемдик укуктук актыларына ислам каржылоо принциптери боюнча операцияларды жүзөгө ашырган финансы-кредит уюмдарынын баалуу кагаздар менен операцияларына жана кредиттик тобокелдиктерди тескөөгө тиешелүү өзгөртүүлөр киргизилген.

Ислам каржылоо принциптерине ылайык операцияларды жүзөгө ашырган банктардын баалуу металлдарда ачык позициясын эсептөө жана валюталык тобокелдиктерди тескөө тартибин аныктоо, ошондой эле ислам каржылоо принциптери боюнча бүтүмдөрдү/келишимдерди түзүү мүмкүнчүлүгүн кеңейтүү максатында ченемдик укуктук актыларга өзгөртүүлөр киргизилген.

Ислам банк иши жана каржылоо принциптерине ылайык банктык эсептер, банктык аманаттар (депозиттер) эсептери боюнча пайданы/чыгымды бөлүштүрүү боюнча нускоо кабыл алынган, ал кардарлардын акча каражатын жайгаштыруудан алынган пайданы/чыгымды бөлүштүрүүнү стандартташтырууга, ошондой эле каржылоо портфелин жана аманаттарды тескөө талаптарын белгилөөгө багытталган.

Банктык кызмат көрсөтүүлөрдү санариптештирүү

Ислам каржылоо принциптери

3.2. Банк эмес финансы-кредит уюмдарынын өнүгүшү жана алардын ишин жөнгө салуу

3.2.1. Банк эмес финансы-кредит уюмдарынын өнүгүшү боюнча баяндама

2020-жылы COVID-19 коронавирус инфекциясынын жайылышы жана чектөө чараларынын киргизилишинин шартында, банк эмес финансы-кредит уюмдарынын сектору туруктуу өнүгүүнү жана өсүштү көрсөткөн.

БФКУнун
активдери

Жыл жыйынтыгы боюнча БФКУнун чогуу алгандагы активдери¹ 2,0 млрд сомго же 7,8 пайызга көбөйүп, 28,4 млрд сомду түзгөн, анын ичинде чогуу алгандагы активдердин чет өлкө валютасында 1,5 млрд сом же 5,1 пайыз (2019-жылдын жыйынтыгы боюнча 1,3 млрд сом же 5,0 пайыз). БФКУ боюнча микрофинансылык уюмдардын (МФУ) үлүшү 95,3 пайызды, кредиттик союздардын (КС) – 4,4 пайызды жана адистештирилген финансы-кредит уюмунун (АФКУ) – 0,3 пайызды ээлеген.

3.2.1.1-таблица.

БФКУнун активдеринин түзүмү (бир мезгилдин акырына карата)

Активдердин категориясы	2019-жыл		2020-жыл	
	млн сом	Үлүшү, пайыздар	млн сом	Үлүшү, пайыздар
Кредиттер жана кардарларга финансылык ижара	21 205,3	80,3	22 367,5	78,6
Башка банктардагы корреспонденттик эсептер жана депозиттер	2 138,8	8,1	2 553,0	9,0
Башка активдер	1 260,6	4,8	1 925,1	6,8
Финансы-кредит уюмдарына кредиттер	896,3	3,4	777,7	2,7
Инвестициялар жана финансылык катышуу	463,0	1,8	492,8	1,7
Негизги каражаттар	745,3	2,8	742,2	2,6
Акча каражаттары	210,5	0,8	382,5	1,3
Баалуу кагаздар портфели	50,0	0,2	89,3	0,3
Атайын РППУ*	-568,8	-2,2	-882,2	-3,1
Бардыгы болуп	26 400,8	100,0	28 448,0	100,0

* Атайын РППУ дегенден улам, классификацияланган кредиттер (субстандарттуу, шектүү, жоготуулар) боюнча потенциалдуу жоготуулардын жана чыгымдардын ордун жабууга каралган камдарды түшүнүүгө болот.

Банктарда акча каражаттар, корреспонденттик эсептер жана депозиттер түрүндө ликвиддүү активдеринин көлөмү 2020-жылдын акырына карата 2,9 млрд сомду же чогуу алгандагы активдердин 10,3 пайызын түзгөн (2019-жылдын жыйынтыгы боюнча 8,9 пайыз).

Кредит
портфели

БФКУнун кредит портфели² 2019-жылга салыштырганда 1,0 млрд сомго же 4,7 пайызга көбөйүп, 23,1 млрд сомду, анын ичинде ислам каржылоо принциптери боюнча портфель 1,0 млрд сом суммасын же БФКУнун кредит портфелинен 4,5 пайызды түзгөн (2019-жылдын жыйынтыгы боюнча 1,1 млрд сом же 4,8 пайыз). БФКУнун чет өлкө валютасында кредит портфели 2020-жылдын акырына карата 409,7 млн сомду же 1,8 пайызды (2019-жылдын жыйынтыгы боюнча 425,4 млрд сом же 1,9 пайыз) түзгөн.

Отчеттук жылдын акырына карата карыз алуучулардын саны 11 197 адамга же 2,6 пайызга азаюу менен 427 640 адамды (анын ичинен юридикалык жактар – 101) түзгөн. Карыз алуучулардын жалпы санында аялдардын үлүшү 55,6 пайызды, эркектердин үлүшү 44,4 пайызды түзгөн.

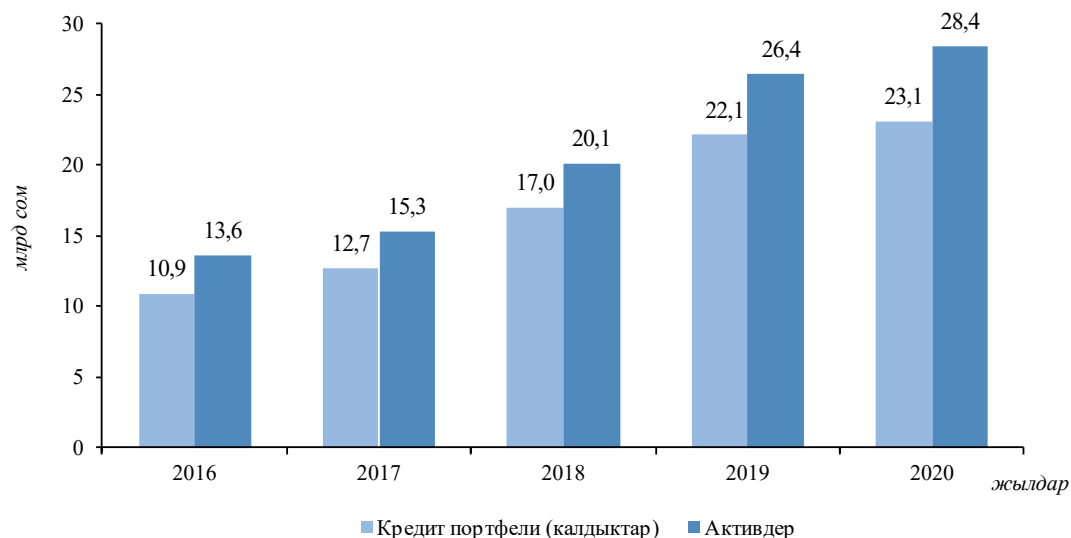
¹ Мезгил-мезгили менен берилүүчү регулятивдик отчетко (ПРО) ылайык жана АФКУнун кредит портфелин, ошондой эле кредиттик бюролордун, кепилдик фонддун жана алмашуу бюролорунун активдерин эске албаганда.

² АФКУнун кредит портфелин эске албаганда.

Чогуу алгандагы активдерге карата кредит портфелинин үлүшү 81,4 пайызды түзгөн, ал эми 2019-жылга салыштырганда 2,4 пайыздык пунктка төмөндөгөн.

3.2.1.1-график.

БФКУнун активдеринин жана кредит портфелинин динамикасы (бир мезгилдин акырына карата)

Кыргыз Республикасынын дээрлик бардык региондорунда кредит портфелинин көлөмүнүн көбөйүшү байкалган. Негизинен кредит портфелинин өсүшү Чүй областында 346,2 млн сомду, Жалал-Абад областында – 264,5 млн сомду, Баткен областында – 221,3 млн сомду, Нарын областында – 100,1 млн сомду жана Ош областында – 94,9 млн сомду түзгөн.

3.2.1.2-таблица.

БФКУнун кредит портфелинин региондор боюнча түзүмү (бир мезгилдин акырына карата)

(млн сом)

	2019-жыл		2020-жыл	
	млн сом	Үлүшү, пайыздар	млн сом	Үлүшү, пайыздар
Бишкек шаары	5 666,0	25,6	5 604,0	24,2
Ош областы	5 022,8	22,7	5 117,7	22,1
Чүй областы	3 103,2	14,0	3 449,4	14,9
Жалал-Абад областы	2 693,8	12,2	2 958,3	12,8
Ысык-Көл областы	2 403,8	10,9	2 420,4	10,5
Нарын областы	1 409,9	6,4	1 510,0	6,5
Баткен областы	1 218,1	5,5	1 439,4	6,2
Талас областы	582,1	2,6	644,2	2,8
Кыргыз Республикасынын чегинен тышкары	1,8	0,0	1,8	0,0
Бардыгы болуп	22 101,6	100,0	23 145,3	100,0

Отчеттук мезгил ичинде экономиканын негизги тармактарын кредиттөөнүн өсүшү сакталган. Керектөө кредиттери (744,2 млн сом) жана айыл чарбасы (440,6 млн сом) сыяктуу тармактарда кредит көлөмүнүн эң олуттуу өсүшү жүргөн.

3.2.1.3-таблица.

БФКУнун экономика тармактары боюнча кредит портфели (бир мезгилдин акырына карата)

Тармактын категориялары	2019-жыл		2020-жыл	
	млн сом	Үлүшү, пайыздар	млн сом	Үлүшү, пайыздар
Айыл чарба	6 131,7	27,7	6 572,3	28,4
Керектөө кредиттери	5 590,5	25,3	6 334,6	27,4
Кызмат көрсөтүүлөр	3 477,6	15,7	3 239,1	14,0
Соода жана кызмат көрсөтүүлөр	2 885,8	13,1	2 857,5	12,3
Курулушка жана ипотекага	2 336,4	10,6	2 327,0	10,1
ФКУлардын кредиттери	808,2	3,7	777,7	3,4
Башка кредиттер	329,3	1,5	453,2	2,0
Транспорт	330,0	1,5	354,6	1,5
Өнөр жайы	196,0	0,9	210,7	0,9
Даярдоо жана кайра иштетүү	13,7	0,1	18,2	0,1
Байланыш	2,4	0,0	0,2	0,0
Бардыгы болуп кредиттер	22 101,6	100,0	23 145,3	100,0

Микрофинансылык уюмдардын 2020-жылдын акырына карата кредит портфели боюнча орточо салмактанып алынган пайыздык чени 0,2 пайыздык пунктка төмөндөп, 29,8 пайызды, кредиттик союздардын – 0,2 пайыздык пунктка төмөндөп 26,4 пайызды түзгөн.

Жыл жыйынтыгы боюнча БФКУнун кредит портфели туруктуу жана алгылыктуу сапат деңгээлин көрсөткөн. Отчеттук жылы классификацияланган кредиттердин үлүшүнүн 3,9 пайыздан 6,6 пайызга чейин көбөйүшү жана классификацияланбаган кредиттердин үлүшүнүн 96,1 пайыздан 93,4 пайызга чейин төмөндөшү байкалган.

3.2.1.4-таблица.

БФКУнун кредит портфелинин сапаты (бир мезгилдин акырына карата)

Категориясы	2019-жыл		2020-жыл	
	млн сом	пайыздар	млн сом	пайыздар
Классификацияланбаган кредиттер	21 242,5	96,1	21 617,8	93,4
Классификацияланган кредиттер	859,0	3,9	1 527,4	6,6
<i>анын ичинен:</i>				
<i>Субстандарттык</i>	<i>315,0</i>	<i>1,4</i>	<i>695,5</i>	<i>3,0</i>
<i>Шектүү</i>	<i>142,5</i>	<i>0,6</i>	<i>279,3</i>	<i>1,2</i>
<i>Жоготуулар</i>	<i>401,6</i>	<i>1,8</i>	<i>552,7</i>	<i>2,4</i>
Бардыгы болуп кредит портфели	22 101,6	100,0	23 145,3	100,0

Жыл ичинде Улуттук банк тарабынан БФКУларга COVID-19 пандемиясынан жабыркаган карыз алуучуларга колдоо көрсөтүү зарылдыгы жөнүндө маалымдоо боюнча иштер жүргүзүлгөн. Ушул максатта, БФКУ тарабынан карыз алуучулар кайрылганда кеминде үч айга төлөө мөөнөтүн жылдыруу жана кредиттер боюнча төлөмдөрдүн мөөнөттөрү кайра каралып чыккан. 2020-жылдын жыйынтыгы боюнча реструктуризацияланган (мөөнөтү жылдырылган) кредиттердин айкын саны 6,6 млрд сом суммасында¹ 74 359 түзгөн.

АФКУ

АФКУнун иши кредиттик союздарды кредиттөө алкагында айыл жергесинде каржылоо системасын колдоо үчүн кредиттерди берүүгө багытталган. АФКУнун кредит портфели 2020-жылдын акырына карата 43,5 млн сомго же 11,4 пайызга

¹ БФКУлардын маалыматтарынын негизинде.

азаюу менен 338,3 млн сомду түзгөн. Классификацияланган кредиттердин үлүшү АФКУнун кредит портфелинин 8,7 пайызын түзгөн (2019-жылдын жыйынтыгы боюнча 6,5 пайыз).

Жыл жыйынтыгы боюнча БФКУнун милдеттенмелери¹ 0,2 млрд сомго же 1,9 пайызга көбөйүп, 12,5 млрд сомду түзгөн; анын ичинен ислам каржылоо принциптери боюнча тартылган каражаттар 166,9 млн сомду же БФКУнун милдеттенмесинен 1,3 пайызды түзгөн (2019-жылдын жыйынтыгы боюнча 786,3 млн сом же 6,4 пайыз), чет өлкө валютасында 3,1 млрд сом же БФКУнун милдеттенмесинен 24,9 пайызды түзгөн (2019-жылдын жыйынтыгы боюнча 3,3 млрд сом же 27,3 пайыз). БФКУ боюнча МФУнун милдеттенмелеринин үлүшү 95,7 пайызды, КС – 3,0 пайызды жана АФКУ – 1,3 пайызды ээлеген.

*БФКУ
милдеттенмелери*

3.2.1.5-таблица.

БФКУнун милдеттенмелеринин түзүмү (бир мезгилдин акырына карата)

Милдеттенмелердин категориясы	2019-жыл		2020-жыл	
	млн сом	Үлүшү, пайыздар	млн сом	Үлүшү, пайыздар
Алынган кредиттер, анын ичинен:	9 345,5	76,3	8 880,9	71,2
<i>эл аралык ФКУлардан</i>	6 140,0	50,2	5 367,3	43,0
<i>Кыргыз Республикасынын банктарынан</i>	1 510,6	12,3	1 342,2	10,8
<i>Кыргыз Республикасынын башка ФКУларынан</i>	1 147,6	9,4	1 086,0	8,7
<i>эл аралык финансы уюмдардан жана донорлордон</i>	169,3	1,4	783,6	6,3
<i>Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнөн</i>	377,9	3,1	301,9	2,4
Башка милдеттенмелер	1 714,6	14,0	2 449,1	19,6
Мөөнөттүү депозиттер	391,8	3,2	1 036,6	8,3
Субординацияланган милдеттенмелер	788,2	6,4	101,6	0,8
Талап боюнча төлөнүүчү депозиттер	1,5	0,0	0,0	0,0
Бардыгы болуп	12 241,6	100,0	12 468,2	100,0

Жылдын акырына карата тартылган депозиттер 0,6 млрд сомго же 2,5 эседен ашык көбөйүү менен 1,0 млрд сомду түзгөн. БФКУ боюнча МФУнун депозиттер үлүшү 97,9 пайызды жана кредиттик союздардын – 2,1 пайызды түзгөн.

Эки микрофинансылык уюм жана жети кредиттик союз калктан (МФУ үчүн) жана катышуучулардан (КС үчүн) депозиттерди тартуу укугуна ээ болгон.

БФКУнун чогуу алгандагы капиталы² өткөн жылдын жыйынтыктары менен салыштырганда 14,6 – 16,3 млрд сомго чейин көбөйгөн. БФКУ боюнча МФУнун капиталынын үлүшү 93,0 пайызды, КС – 5,4 пайызды жана АФКУ – 1,6 пайызды ээлеген.

*БФКУнун
капиталы*

¹ Кредиттик бюролордун, кепилдик фонддун жана алмашуу бюролорунун милдеттенмелерин эске албаганда.

² Кредиттик бюролордун, кепилдик фонддун жана алмашуу бюролорунун капиталын эске албаганда.

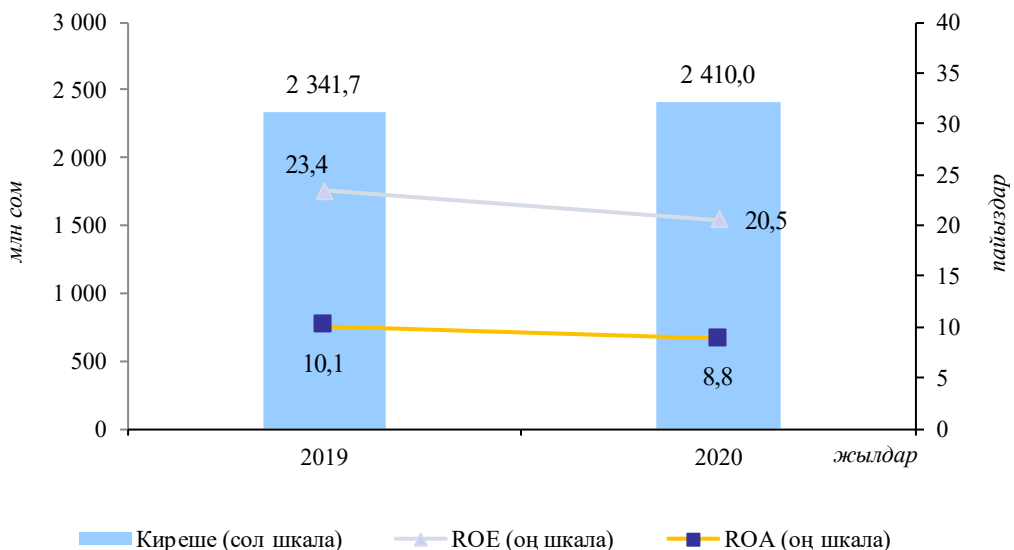
3.2.1.6-таблица.Кирешелер жана чыгашалар түзүмү
(млн сом)

Категориясы	2019-жыл	2020-жыл
Бардыгы болуп пайыздык кирешелер	6 100,6	6 658,9
Бардыгы болуп пайыздык чыгашалар	1 221,5	1 481,2
Таза пайыздык киреше	4 879,1	5 177,7
РППУга чегерүүлөр (кредиттер боюнча)	409,0	338,9
РППУга чегерүүлөрдөн кийинки таза пайыздык киреше	4 470,1	4 838,8
Бардыгы болуп пайыздык эмес кирешелер	884,1	769,9
Бардыгы болуп пайыздык эмес чыгашалар	2 006,3	1 993,8
Бардыгы болуп башка операциялык жана административдик чыгашалар	744,9	923,6
Таза операциялык киреше (чыгым)	2 603,0	2 691,3
РППУга чегерүүлөр (башка активдер боюнча)	6,7	10,6
Салык алынганга чейинки таза киреше (чыгым)	2 596,3	2 680,7
Пайдага салык	254,6	270,8
Таза пайда (чыгым)	2 341,7	2 410,0

COVID-19 пандемиясынан улам түптөлгөн кырдаалга карабастан, БФКУнун таза пайдасы¹ жыл жыйынтыгы боюнча 2019-жылга салыштырганда 68,3 млн сомго же 2,9 пайызга көбөйүп, 2,4 млрд сомду түзгөн. БФКУ боюнча МФУнун пайдасынын үлүшү 96,2 пайызды, КС – 2,8 пайызды жана АФКУ – 1,0 пайызды ээлеген.

3.2.1.2-график.

Таза пайданын жана кирешелүүлүк көрсөткүчтөрүнүн динамикасы

Активдердин кирешелүүлүк көрсөткүчү (ROA) 2020-жыл ичинде 10,1 пайыздан 8,8 пайызга чейин төмөндөсө, ал эми капиталдын кирешелүүлүк көрсөткүчү (ROE) 23,4 пайыздан 20,5 пайызга чейин төмөндөгөн, бул активдердин жана капиталдын өсүшү менен шартталган.

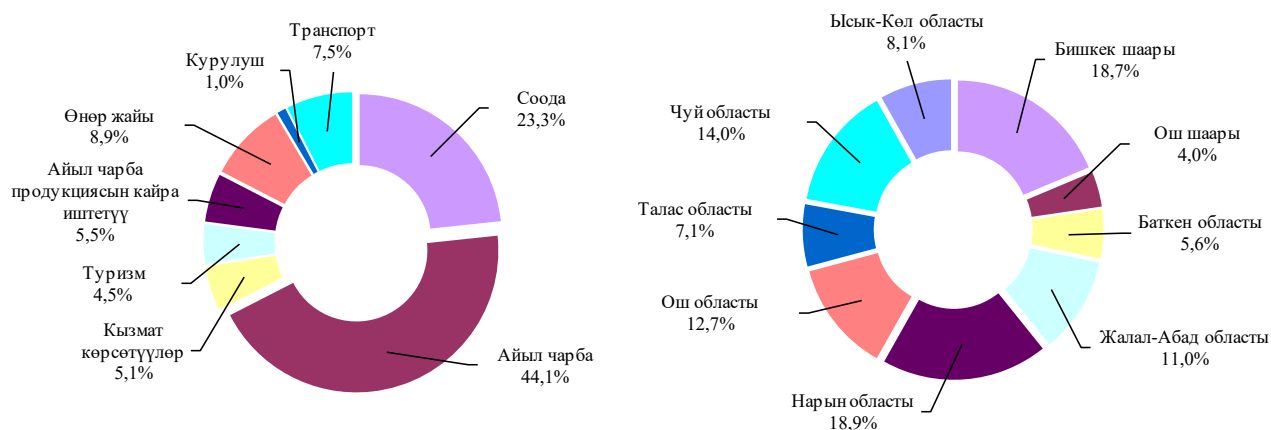
¹ Кредиттик бюролордун, кепилдик фонддун жана алмашуу бюролорунун таза пайдасын эске албаганда.

Кепилдик фонддун активдери 4,6 млрд сомду түзгөн, алар банктарда негизинен депозиттер менен сунушталган. Бекитилген гарантиялардын саны 2,6 млрд сом суммасында 1 769 түзгөн. Отчеттук мезгилде гарантиялардын негизги саны Бишкек жана Ош шаарларына, Чүй, Нарын жана Ош областтарына айыл чарбага жана соодага берилген.

Кепилдик фонд

3.2.1.3-график.

Тармактар жана региондор боюнча бекитилген гарантиялардын түзүмү (2020-жылдын акырына карата)

Кепилдик фонддун милдеттенмелери 2019-жылга салыштырганда 89,9 млн сомго же 26,8 пайызга көбөйүү менен 424,8 млн сомду түзгөн.

Кепилдик фонддун капиталы 2020-жылдын жыйынтыгы боюнча 1,2 млрддан 4,2 млрд сомго чейин көбөйгөн, толук төлөнүлгөн уставдык капитал менен көрсөтүлгөн. Таза пайда 2019-жылдын жыйынтыгы менен салыштырганда 9,1 млн сомго же 22,4 пайызга көбөйүү менен 49,5 млн сомду түзгөн.

3.2.2. Банк эмес финансы-кредит уюмдарынын ишин лицензиялоо

АФКУнун, микрофинансылык компаниялардын, кредиттик союздардын, алмашуу бюролорунун жана кредиттик бюролордун иши Улуттук банктын лицензиясынын негизинде жүзөгө ашырылат, ал эми микрокредиттик компаниялар (МКК), микрокредиттик агенттиктер (МКА) жана кепилдик фонддор эсептик каттоо жөнүндө күбөлүктүн негизинде иш алып барат. МКК жана МКА зарылчылыкка жараша айрым операцияларды жүргүзүүгө лицензия алууга укуктуу.

2020-жылдын жыйынтыгы боюнча Улуттук банк тарабынан лицензиялануучу жана жөнгө салынуучу банк эмес финансы-кредит уюмдарынын жана башка юридикалык жактардын системасына бир адистештирилген финансы-кредит уюму (АФКУ), 92 кредит союзу (КС), 134 микрофинансылык уюму (анын ичинде 9 микрофинансылык компания (МФК), 87 МКК жана 38 МКА, 387 алмашуу бюросу, эки кредиттик бюро жана бир кепилдик фонд кирген.

Отчеттук жылы Улуттук банк тарабынан МФКга бир лицензия (бир МККнын МФКга кайра катталгандыгына байланыштуу), МККны эсептик каттоо тууралуу эки күбөлүк, МКАны эсептик каттоо тууралуу бир күбөлүк, алмашуу бюролоруна (анын ичинде мурдагы лицензиясынын мөөнөтү бүткөн алмашуу бюролору) 82 лицензия берилген, 12 кошумча алмашуу бюросу катталган.

Иштин токтотулушуна байланыштуу МККны эсептик каттоо тууралуу төрт күбөлүк, МКАны эсептик каттоо тууралуу эки күбөлүк, КСтин үч лицензиясы

жана алмашуу бюролорунун 96 лицензиясы, анын ичинде лицензиянын колдонуу мөөнөтү бүткөндүгүнө байланыштуу 69 лицензия жокко чыгарылган.

3.2.2.1-таблица.

БФКУнун, алмашуу бюролорунун жана кредиттик бюролордун санынын динамикасы

Аталышы	2016-жыл	2017-жыл	2018-жыл	2019-жыл	2020-жыл
Адистештирилген ФКУ	1	1	1	1	1
Микрофинансылык уюмдар	162	150	142	137	134
Кредиттик союздар	116	110	106	95	92
Алмашуу бюролору	394	396	413	401	387
Кредиттик бюро	0	1	2	2	2
Кепилдик фонд	0	0	0	1	1
Бардыгы болуп БФКУ	673	658	664	637	617

Отчеттук жылы Улуттук банктын ченемдик укуктук актыларынын талаптарына ылайык БФКУнун кызмат адамдары макулдашылган, ошондой эле БФКУну каттоого/кайра каттоого жана андан ары Кыргыз Республикасынын каттоо органында каттоо/кайра каттоо жол-жобосунан өтүшүнө байланыштуу маселелер каралып, изилденген.

3.2.3. Банк эмес финансы-кредит уюмдарынын ишин көзөмөлдөө

COVID-19 коронавирус инфекциясынын жайылышына байланыштуу, Улуттук банк отчеттук жылы иши ал тарабынан лицензияланган жана жөнгө салынган БФКУнун жана башка юридикалык жактардын ишин үзгүлтүксүз көзөмөлдөөнү жана жөнгө салууну камсыз кылуу, ошондой эле финансылык кызмат көрсөтүүлөрдүн керектөөчүлөрүнүн укугун коргоо чараларын көргөн.

Улуттук банк Башкармасынын инспектордук текшерүүлөрдү жүргүзүүнү токтотуу жөнүндө токтому колдонулган мезгилде, БФКУнун иши тышкы көзөмөлдөө инструменттерин колдонуу менен жөнгө салынган. Аталган токтом жокко чыгарылгандан кийин, инспектордук текшерүүлөр жандандырылган.

Отчеттук жылы тобокелдикти аныктоого багытталган ыкманы колдонуу менен:

- кредиттик тобокелдиктерди тескөө, финансылык кызмат көрсөтүүлөрдүн керектөөчүлөрүнүн укугун коргоо, маалыматтык коопсуздуктун жетиштүү деңгээли жана коопсуздугу, ошондой эле көзөмөлдөнүүчү субъектинин ишинин депозиттик лицензияны алуу үчүн белгиленген талаптарга шайкештиги жагында микрофинансылык уюмдардын ишине жети максаттуу текшерүү жүргүзүлгөн;
- кредиттик союздардын ишине 11 текшерүү жүргүзүлгөн (10 максаттуу жана бир комплекттүү);
- кепилдик фонддун ишине бир максаттуу текшерүү жүргүзүлгөн;
- террористтик ишти каржылоого жана кылмыштуу кирешелерди легалдаштырууга (адалдоого) каршы аракеттенүү, ошондой эле лицензиясыз ишти аныктоо боюнча маселелерди кошо алганда, Кыргыз Республикасынын мыйзамдарынын талаптарын сактоо жагында алмашуу бюролорунун ишине 35 текшерүү жүргүзүлгөн.

3.2.4. Таасир этүү чаралары

2020-жыл ичинде БФКУларга карата тобокелдиктерди кыскартууга, ачык-айкындуулук деңгээлин жогорулатууга жана сектордун ишин Кыргыз Республикасынын мыйзамдарына ылайык келтирүүгө багытталган таасир этүү чаралары колдонулган.

Кыргыз Республикасынын мыйзамдарынын жана Улуттук банктын ченемдик укуктук актыларынын талаптарын бузуу фактылары боюнча, микрофинансылык уюмдарга 50, кредиттик союздарга 102, алмашуу бюролоруна 237 жазма буйрук жөнөтүлгөн.

Отчеттук жылы алмашуу бюролорунун лицензияларынын аракетин 21 жолу убактылуу токтотулган, Кыргыз Республикасынын Бузуулар жөнүндө кодексине ылайык эки алмашуу бюросуна айыптык төлөм салынган жана бир кредиттик союздун лицензиясынын аракетин токтотулган.

3.2.5. Банк эмес финансы-кредит уюмдарынын ишин көзөмөлдөө жана жөнгө салуу методологиясы

Улуттук банктын банк эмес финансы-кредит уюмдарынын ишин жөнгө салуучу ченемдик укуктук базаны өркүндөтүү боюнча иши микрофинансы секторун жана анын кардарларын колдоо, БФКУнун каржылоо булактарына жеткиликтүүлүгүн кеңейтүү, БФКУ тарабынан сунушталган кызмат көрсөтүүлөр түрлөрүн арттыруу, тобокелдикти аныктоого багытталган көзөмөлдү өркүндөтүү, финансылык кызмат көрсөтүүлөрдүн керектөөчүлөрүнүн укугун коргоо, Микрокаржылоо секторун 2018-2021-жылдарга өнүктүрүүнүн негизги багыттарында каралган чараларды ишке ашыруу боюнча ченемдик укуктук актыларды иштеп чыгууга багытталган.

Банктык кызмат көрсөтүүлөрдү сунуштоо боюнча БФКУнун мүмкүнчүлүктөрүн кеңейтүү максатында, Микрофинансы уюмдарынын кардарларын аралыктан тейлөө режиминде идентификациялоо жана верификациялоо тартиби иштелип чыгып, бекитилген. Аралыктан тейлөө учурунда микрофинансы уюмдарынын кардарларын идентификациялоонун жана верификациялоонун жаңы ыкмалары банктык жана микрофинансылык кызмат көрсөтүүлөрдүн жеткиликтүүлүк деңгээлин жогорулатууга, аларды коопсуз пайдалануу үчүн шарттарды түзүүгө өбөлгө түзгөн.

Кредиттик тобокелдиктерди тескөө маселелери боюнча айрым ченемдик укуктук актыларга электрондук кол тамганы колдонууну, аралыктан кредиттөөнү, кредиттик рейтингди түзүүнү, кредиттик досьенин электрондук каражатта сакталышын камтыган өзгөртүүлөр киргизилген.

Айыл чарба секторунда алектенген кардарларды каржылоого карата микрофинансылык уюмдар жана кредиттик союздар үчүн ислам каржылоо принциптери боюнча операциялардын тизмеси кеңейтилген – мугараса, музараа жана мусакат. Бул документ Кыргыз Республикасынын 2018-2021-жылдарга микрокаржылоо секторунун өнүгүүсүнүн негизги багыттарынын алкагында иштелип чыгып, ал ислам банк иши жана каржылоо принциптерине ылайык операцияларды жүзөгө ашырган микрофинансылык уюмдар жана кредиттик союздар үчүн сунушталып жаткан финансылык продукттардын сапатынын жана санынын өсүшүнө өбөлгө түзүүгө каралган.

Микрофинансылык компаниялар үчүн валюта позициясы боюнча отчетторду берүү тартиби жеңилдетилген, учурда алар электрондук форматта гана сунушталууда.

Кепилдик фонддор тарабынан берилген отчеттордо уюштуруучусу/ катышуучусу аялдар же болбосо жеке ишкер катары каттоодон өткөн аялдар болгон ишкердик субъекттерине берилген гарантиялар жөнүндө маалыматтарды белгилөө максатында, Кепилдик фонддорунун ишин жөнгө салуу эрежелерине өзгөртүүлөр киргизилген. Кабыл алынган өзгөртүүлөр Экономикалык диверсификациялоону илгерилетүү программасына ылайык келет, ал Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн өлкөнүн соода жана инвестициялык атаандаштыкка жөндөмдүүлүгүн жакшыртууга, чакан жана орто бизнестерди өнүктүрүүгө, мамлекеттик-жеке

Микрофинансылык кызмат көрсөтүүлөрдү санариптештирүү

Ислам каржылоо принциптери

БФКУнун мезгил-мезгили менен берилүүчү регулятивдик отчеттун өркүндөтүү

*COVID-19
пандемиясына
каршы күрөшүү
боюнча чаралар*

өнөктөштүктү жайылтууга жана тармактардын муктаждыктарына байланыштуу көндүмдөрдү өнүктүрүүгө багытталган реформалар аркылуу экономиканы диверсификациялоо боюнча аракеттерин колдойт.

COVID-19 пандемиясына каршы күрөшүү жана банктык жана микрофинансылык кызмат көрсөтүүлөрдүн керектөөчүлөрүнүн укугун коргоо боюнча чаралардын алкагында:

- банктарга жана банк эмес финансы-кредит уюмдарына кредиттик келишимдер боюнча комиссиялык төлөмдөрдү, айыптык санкцияларды жана башка төлөмдөрдү чегерүүгө жана алууга тыюу салынган. Ошол эле учурда, Улуттук банк кредит боюнча төлөмдөрдү үч айдан кем эмес мөөнөткө жылдырууну жана финансы-кредит уюмдары карыз алуучулар жөнүндө маалыматты кредиттик бюролорго өткөрүүдө, COVID-19 пандемиясынын жайылып жаткандыгына байланыштуу кредиттер боюнча төлөмдөрдүн кечигип жаткандыгынын себебин көрсөтүүнү сунуш кылган.
- банк эмес финансы-кредит уюмдарынын активдерин классификациялоо боюнча талаптар жеңилдетилген;
- алардын ишиндеги тобокелдиктерди минималдаштыруу максатында Улуттук банк тарабынан көзөмөлдөнгөн банктардын, банк эмес финансы-кредит уюмдарынын жана башка юридикалык жактардын ишин жөнгө салуунун жана иштөөнүн убактылуу тартиби бекитилген.
- коммерциялык банктардын, банк эмес финансы-кредит уюмдарынын, кепилдик фонддун, адистештирилген финансы-кредит уюмунун, алмашуу жана кредиттик бюролордун ишине инспектордук текшерүүлөрдү жүргүзүү убактылуу токтотулган. Эпидемиологиялык абал жакшыргандыктан, жогорудагы инспектордук текшерүүлөр кайра жандандырылган.

Лицензиялоо

Коммерциялык банкты микрофинансылык компанияга кайра каттоо маселелерин тактоо максатында Улуттук банк ченемдик укуктук актыларга экономикалык ченемдердин талаптары жана айрым банктык операцияларды токтотуу бөлүгүнө өзгөртүүлөрдү киргизген.

Аманаттарды (депозиттерди) тартпаган микрофинансылык уюмдарга жана кредиттик союздарга карата ченемдик укуктук актылардын талаптары, кредиттерди берүү учурунда комиссиялык жана башка төлөмдөрдү белгилөөдө алардын адилеттүү ыкмасын камсыз кылуу бөлүгүндө кайра каралып чыккан.

“Кыргыз Республикасынын Улуттук банкынын көзөмөлүнө алынган банк эмес финансы-кредит уюмдарына жана башка юридикалык жактарга карата колдонулуучу таасир этүү чаралары жөнүндө” жобо жана “Банк эмес финансы-кредит уюмдары тарабынан активдерди классификациялоо, потенциалдуу жоготуулардын жана чыгым тартуулардын ордун жабууга кам түзүү жөнүндө” жобо бекитилген. Ченемдик укуктук актылар БФКУнун ар бир өзүнчө түрү боюнча ишинин өзгөчөлүктөрүн жана тобокелдикти аныктоого багытталган көзөмөл принциптерин эске алуу менен, БФКУ боюнча ченемдик укуктук базаны өркүндөтүүнүн алкагында кабыл алынган.

*Ченемдик укуктук
актыларды
оптималдаштыруу*

3.3. Керектөөчүлөрдүн укугун коргоо

*Керектөөчүлөрдүн
укугун коргоону
күчөтүү чаралары*

Финансылык кызмат көрсөтүүлөрдүн керектөөчүлөрүнүн укугун коргоо Улуттук банктын финансы системасынын туруктуулугун камсыз кылуу боюнча ишинин маанилүү компоненттеринин бири болуп саналат.

COVID-19 коронавирусу инфекциясынын жайылышынын терс экономикалык кесепеттерин жөнгө салуу максатында Улуттук банк 2020-жыл ичинде финансылык кызмат көрсөтүүлөрдүн керектөөчүлөрүнүн укугун коргоо боюнча бир катар чараларды көргөн. Көрүлгөн чаралардын ичинен финансы-кредит уюмдарына кредиттер боюнча төлөмдөрдүн мөөнөттөрүн кайра карап чыгуу, төлөмдөрдү

үч айдан кем эмес мөөнөткө жылдыруу, кредиттик келишимдердин шарттарын кайра карап чыгуу менен байланыштуу комиссиялык жана башка төлөмдөрдү чегербөө жана албоо, карыз алуучулар тарабынан кредиттик келишимдер боюнча милдеттенмелерди аткарбаганы/талаптагыдай аткарбаганы үчүн үстөк айып чегербөө же албоо сунушталган.

Карыз алуучулардын ортосундагы социалдык чыңалууну жөнгө салуу максатында Улуттук банктын жетекчилиги ФКУнун өкүлдөрү менен жолугушуу учурунда проблемаларды эрте аныктоо жана жеке тартипте кайрылган ар бир карыз алуучунун карызын реструктуризациялоо боюнча чараларды иштеп чыгуу, кардарлар менен түшүндүрүү иштерин жүргүзүүнү күчөтүү зарылдыгына көңүл бурган.

Улуттук банк жарандарды кабыл алууга жана алардын кайрылууларын карап чыгууга өзгөчө көңүл буруп келет. Отчеттук мезгил ичинде COVID-19дун жайылышына байланыштуу киргизилген чектөөлөрдүн алкагында финансылык кызмат көрсөтүүлөрдүн керектөөчүлөрүнүн укугун коргоо маселелерине тиешелүү кайрылуулардын кыйла өскөн саны менен иштер жүргүзүлгөн.

2020-жылы Улуттук банк керектөөчүлөрдүн 2 630 кайрылуусун, анын ичинде коомдук уюмдардын 1 196 кайрылуусун (2019-жылы 557) карап чыккан. Каралган кайрылуулардын ичинен коммерциялык банктардын иши боюнча кайрылуулардын саны 1 490 (2019-жылы – 389), банк эмес финансы-кредит уюмдары боюнча – 1 080 (2019-жылы – 101) жана башка маселелер боюнча – 60 (2019-жылы – 67) түзгөн.

1 400дөн ашуун финансылык кызмат керектөөчүлөрүнө-жарандарга консультациялык-укуктук жардам көрсөтүлгөн. Киргизилген чектөө чараларына байланыштуу, аралыктан тейлөө каналдары аркылуу консультациялык-укуктук жардам берүүгө басым жасалган.

Кайрылуулар кредиттер боюнча жеңилдиктерди алууга көмөктөшүү, кредиттерди реструктуризациялоо шарттарын тактоо, карыз алуучулардын кредиттерди мөөнөтүнөн мурда ордун жабуу укугун сактоо, кредит боюнча ар айлык төлөм өлчөмүнүн туура эсептелишин текшерүү, банктык эсептерди, аманаттарды жана акча которуу боюнча кызматтарды тейлөө, келишим шарттарынын мыйзамдардын талаптарына ылайык келишин текшерүү маселелерине жана башка маселелерге тиешелүү болгон.

*Финансылык
кызмат
керектөөчүлөрүнүн
кайрылууларын
кароо*

4-ГЛАВА. ТӨЛӨМ СИСТЕМАСЫ

2020-жылы Улуттук банк тарабынан ченемдик укуктук базаны өркүндөтүү, төлөмдөрдүн үзгүлтүксүз өтүшүнө контролдукту күчөтүү жана жаңы санариптик төлөм жана финансылык технологияларды өнүктүрүү аркылуу төлөм системаларынын иштешинин коопсуздугун жана ишенимдүүлүгүн камсыз кылуу иши улантылган. COVID-19дун жайылышына байланыштуу өлкөдө киргизилген чектөөлөрдүн алкагында калкка төлөмдөрдүн жана эсептешүүлөрдүн жеткиликтүүлүгүн камсыз кылуу максатында Улуттук банк коммерциялык банктар, төлөм системаларынын операторлору жана төлөм уюмдары менен өз ара иш алып барган.

Региондорду өнүктүрүү жана өлкөнү санариптештирүү иш-чараларынын алкагында региондордо санариптик төлөм технологияларын өнүктүрүү боюнча долбоорлор ишке ашырылган.

Кыргыз Республикасында накталай эмес төлөмдөрдүн жана эсептешүүлөрдүн үлүшүн арттыруу боюнча 2018-2022-жылдарга мамлекеттик программанын (мындан ары – Накталай эмес төлөмдөрдүн үлүшүн арттыруу боюнча мамлекеттик программа) ишке ашырылышын координациялоо жана контролдоо иши, ошондой эле банктык жабдууларды көбөйтүү, инновациялык инструменттер менен төлөмдөрдү жүргүзүү мүмкүнчүлүгүн берүү аркылуу калктын региондордогу төлөм кызматтарынан пайдалануу мүмкүнчүлүгүн жогорулатууга багытталган иш-чаралар жүзөгө ашырылган.

Отчеттук жылы коммерциялык банктар тарабынан өлкөгө 74 банкомат, 1 374 POS-терминал жана 191 төлөм терминалы алып келинген, мында, 2020-жылдын акырында банктык жабдуулардын жалпы саны 1 856 банкоматты, 12 067 POS-терминалды жана 1 984 төлөм терминалын түзгөн. “Кыргыз почтасы” мамлекеттик ишканасынын бөлүмдөрүндө 389 POS-терминал 1 114 айылдын калкын акча каражаттарын банктык төлөм карттан накталай алуу мүмкүнчүлүгүн камсыз кылуу максатында орнотулган.

Нак акча нак эмес төлөмдөрдүн үлүшүнүн өсүшү жана улуттук төлөм системасынын өнүгүшү менен катар эле, чекене төлөмдөрдү жүргүзүүдө негизги төлөм каражаты болуп кала берет.

Отчеттук мезгилде Улуттук банк өлкө экономикасынын улуттук валютада зарыл номиналдагы банкнотторуна жана монеталарына болгон муктаждыгын үзгүлтүксүз камсыз кылуу жана жүгүртүүдөгү нак акчанын түзүмүн жөнгө салуу боюнча ишин уланткан.

4.1. Төлөм системасынын өнүгүшү

4.1.1. Нак эмес эсептешүүлөр

Кыргыз Республикасында нак эмес эсептешүүлөр Айкын убакыт ыргагында эсептешүүлөрдүн grosстук системасы (мындан ары – эсептешүүлөрдүн grosстук системасы), Пакеттик клиринг системасы (мындан ары – ПКС), банктык төлөм карттарын пайдалануу менен эсептешүүлөр системасы, электрондук акча менен эсептешүүлөр системасы, акча которуулар системасы жана банктык эмес төлөм системаларынын операторлорунун системасы аркылуу ишке ашырылган.

Төлөм системасы

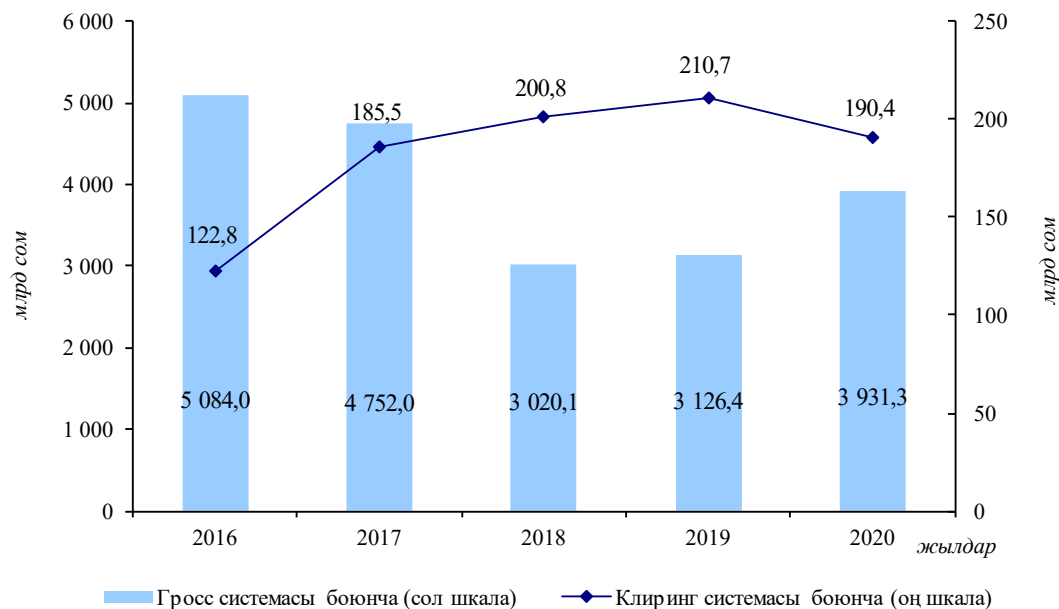
Улуттук банк, коммерциялык банктар, Мамлекеттер аралык банк, Евразия өнүктүрүү банкы, Финансы министрлигинин Борбордук казыналыгы, Депозиттерди коргоо боюнча агенттиги, Социалдык фонд, Мамлекеттик пенсиялык топтолмо фонду, “Борбордук депозитарий” ЖАК жана “Банктар аралык процессинг борбору” ЖАК банктар аралык төлөм системаларынын катышууларынан болуп саналат.

Отчеттук мезгилде COVID-19 пандемиясына байланыштуу өзгөчө кырдаал жана өзгөчө абал учурундагы чарба жүргүзүүчү субъекттердин экономикалык жигердүүлүгүнүн төмөндөшүнө байланыштуу, банктар аралык төлөм системалары аркылуу 8,2 млн төлөм 4,1 трлн сом суммасында жүргүзүлгөн, мында, ал көрсөткүчтөр 2019-жылга салыштырганда саны жагынан 22,6 пайызга кыскаrsa, ал эми көлөмү боюнча 23,5 пайызга көбөйгөн.

Айкын убакыт ыргагында эсептешүүлөрдүн grosстук системасында төлөмдөрдүн көлөмү отчеттук мезгил ичинде 25,7 пайызга өскөн, ал эми Пакеттик клиринг системасында 9,6 пайызга азайган.

4.1.1.1-график.

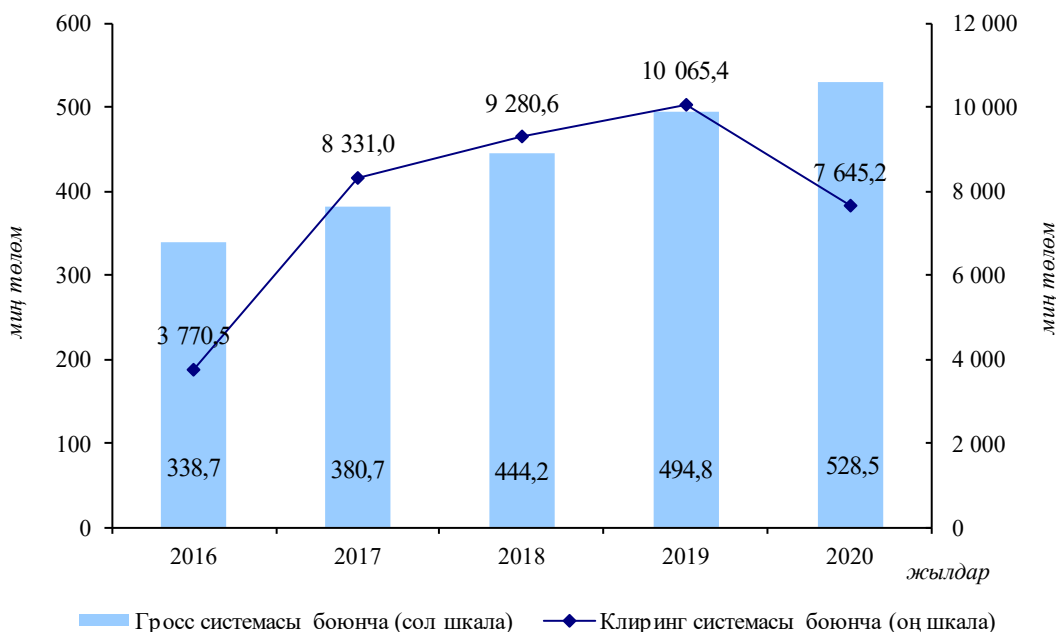
Банктар аралык төлөм системалары (ГСПРВ жана ПКС) боюнча өткөрүлгөн төлөмдөрдүн көлөмү

Төлөмдөрдүн саны 2019-жылдын көрсөткүчтөрүнө салыштырганда эсептешүүлөрдүн grosстук системасында 6,8 пайызга өскөн, ал эми ПКСте 24,0 пайызга азайган.

4.1.1.2 -график.

Банктар аралык төлөм системалары (ПКС жана ГСРРВ) боюнча өткөрүлгөн төлөмдөрдүн саны

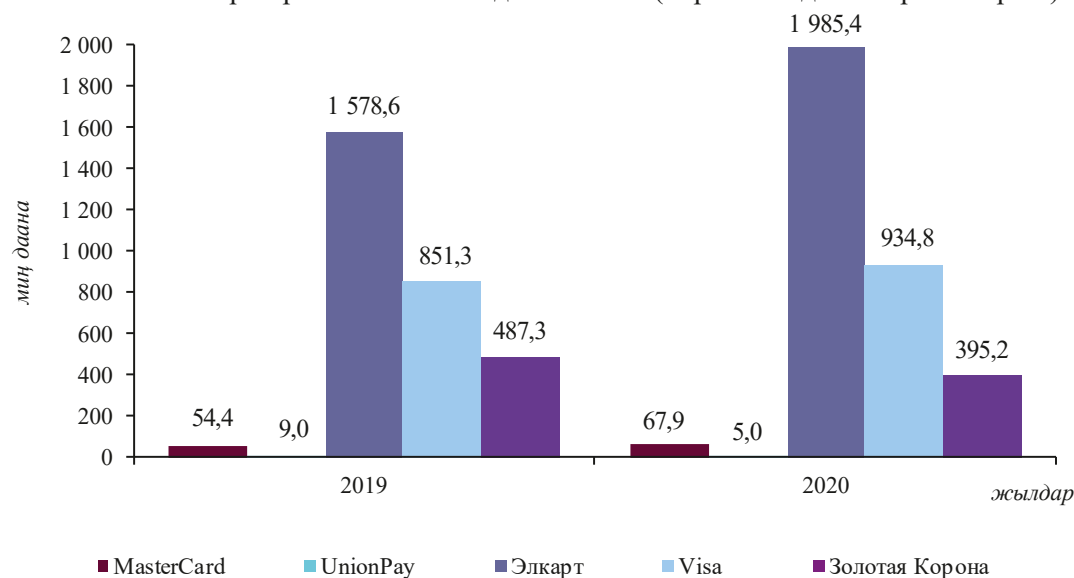

**“Элкарт”
улуттук төлөм
карты**

Чыгарылган банктык төлөм карттарынын жалпы саны жыл ичинде 13,7 пайызга көбөйүп, болжолу менен 3,4 млн даананы түзгөн, анын ичинен “Элкарт” улуттук системасынын карттарынын саны 2,0 млн жакын даананы түзгөн. “Элкарт” банктык төлөм карттар эмиссиясынын 2019-жылга салыштырганда 25,8 пайызга өсүшү негизинен Нак эмес төлөмдөрдүн үлүшүн арттыруу боюнча мамлекеттик программанын иш-чараларын ишке ашыруунун эсебинен жүргөн.

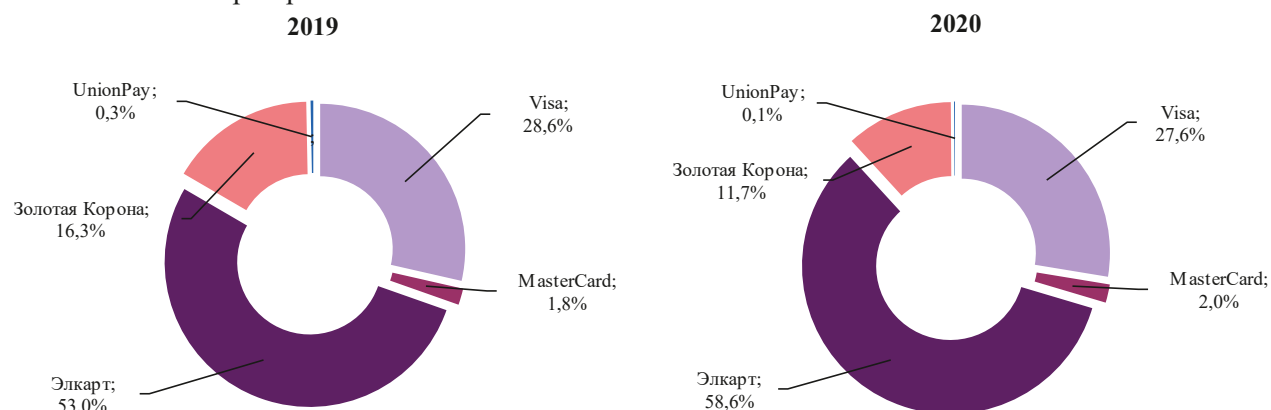
4.1.1.3-график.

Банктык төлөм карттарынын санынын динамикасы (бир мезгилдин акырына карата)

4.1.1.4-график.

Банктык төлөм карттарынын санынын катышы

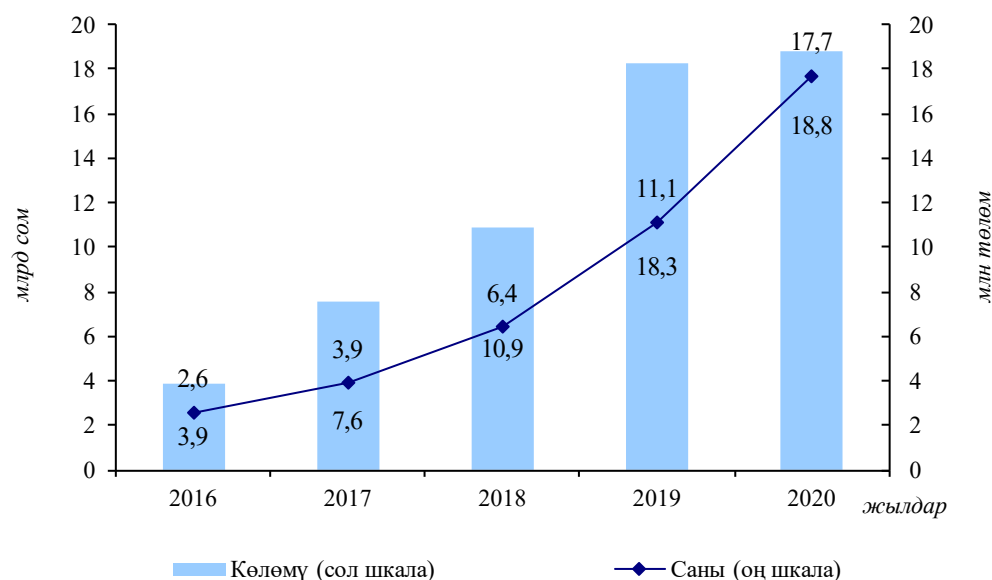
Отчеттук жылы банктык төлөм карттарын пайдалануу менен 269,8 млрд сом суммасында 58,5 млн ашык операция ишке ашырылган, мында 2019-жылга салыштырганда операциялардын саны 22,7 пайызга көбөйүп, ал эми анын көлөмү 13,4 пайызга өскөн.

Банктык төлөм карттарды пайдалануу менен операциялар

2020-жыл ичинде соода-тейлөө ишканаларында банктык төлөм карттарын пайдалануу менен ишке ашырылган операциялардын саны 2019-жылдагы көрсөткүчкө салыштырганда 59,7 пайызга өсүштү көрсөтүп, анын көлөмү 2,5 пайызга көбөйгөн.

4.1.1.5-график.

Соода-тейлөө ишканаларында бүтүмдөр көлөмүнүн өсүшүнүн динамикасы

2020-жылдын акырына карата абал боюнча Кыргыз Республикасынын бардык аймактарында банктык төлөм карттар 1 856 банкоматта жана 12 067 POS-терминалда¹ (анын ичинен 9 945 POS-терминал соода-тейлөө ишканаларында жана 2 122 POS-терминал коммерциялык банктардын филиалдарында жана аманат кассаларында орнотулган) тейлөөгө алынган.

Карттарды кабыл алуу жана тейлөө боюнча инфраструктура

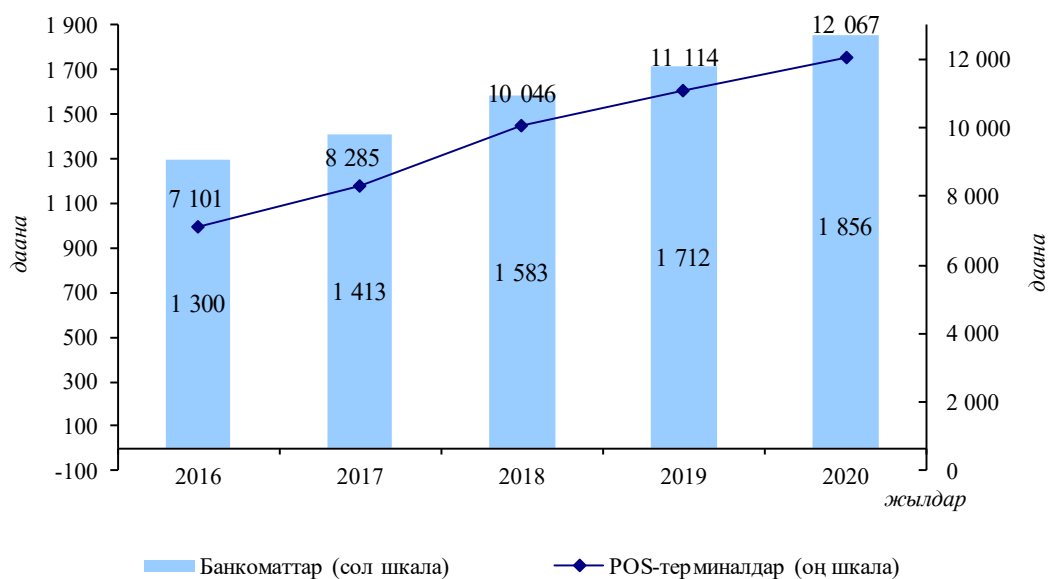
¹ Автоматташтырылган өз алдынча тейлөө терминалдарын эске албаганда (төлөм терминалдары же cash-in).

Системалар боюнча алып караганда:

- “Элкарт” улуттук системасынын карттары бардык 1 856 банкоматта жана 12 067 POS-терминалда;
- “Золотая Корона” эл аралык системасынын карттары 223 банкоматта жана 1 097 POS-терминалда;
- “Visa” жана “MasterCard” эл аралык системаларынын карттары 779 банкоматта жана 6 110 POS-терминалда;
- “Union Pay” эл аралык системасынын карттары 378 банкоматта жана 1 415 POS-терминалда тейленген.

4.1.1.6-график.

Банкоматтардын жана POS-терминалдардын санынын динамикасы (бир мезгилдин акырына карата)

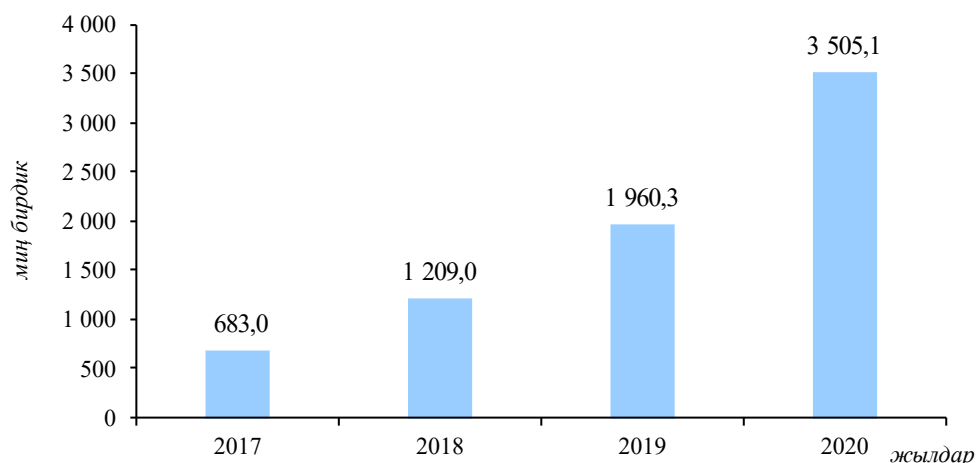
Электрондук акча

Учурда Кыргыз Республикасында электрондук акча эң жеткиликтүү жана кеңири колдонулган төлөм ыкмаларынын бири бойдон калууда. Электрондук акчанын эмитенти болуп жети коммерциялык банк саналган, тогуз коммерциялык банк электрондук акча чыгаруу лицензиясына ээ жана электрондук акча менен эсептешүүлөрдүн он эки локалдык системасы иштеп турган, анын ичинен эки система электрондук акчанын ордун жабып гана (нак акчага айландыруу) турган.

Санарип чөйрөсүндө электрондук акча ээлеринин саны жана алардын жигердүүлүгү улам өсүүдө. 2019-жылдын көрсөткүчүнө салыштырганда 2020-жылдын акырына карата абал боюнча электрондук капчыктардын саны 3,5 млн капчыкты түзүү менен 78,8 пайызга көбөйгөн.

4.1.1.7-график.

Электрондук капчыктардын санынын динамикасы (бир мезгилдин акырына карата)

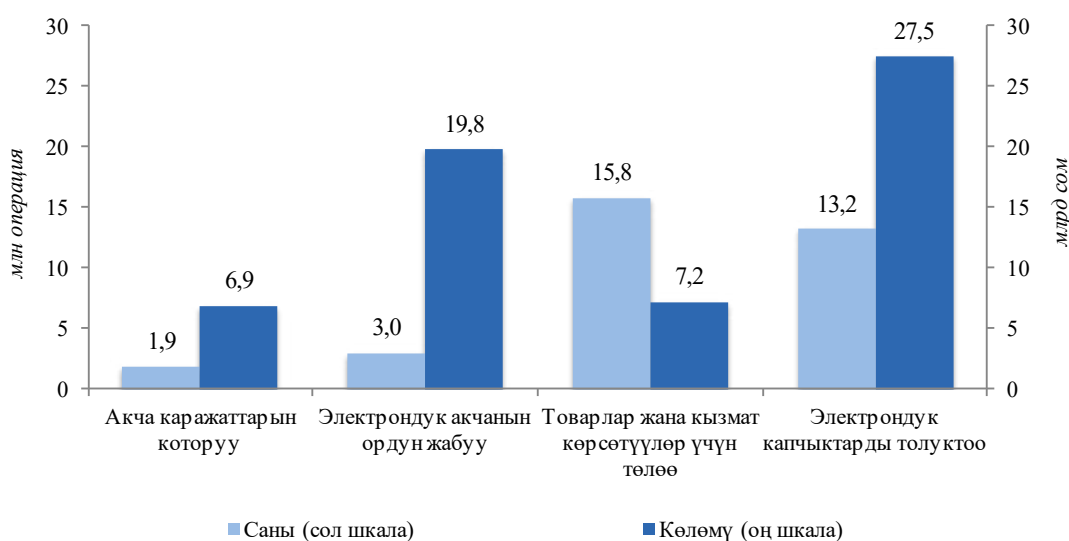

Электрондук капчыктар ортосунда акча каражаттарды которуу боюнча операциялардын көлөмү 2019-жылга салыштырганда 49,8 пайызга өсүп, 6,9 млрд сомду түзгөн. Акча каражаттарды которуунун саны 1,9 млн операцияны түзүү менен 2,8 эсе көбөйгөн. Электрондук акча аркылуу товарларга жана кызмат көрсөтүүлөргө төлөө операцияларынын көлөмү 7,2 млрд сомду түзгөн, бул 2019-жылдагы тиешелүү көрсөткүчкө караганда 20,8 пайызга көп, мында, операциялардын саны 3,9 пайызга азайып, 15,8 млн операцияны түзгөн.

Отчеттук жылы, өткөн жылга салыштырганда электрондук капчыктарды толуктоонун саны жана көлөмү тиешелүүлүгүнө жараша 21,8 жана 36,1 пайызга көбөйүп, 27,5 млрд сом суммасында 13,2 млн операцияны түзгөн. Электрондук акчанын ордун жабуу боюнча операциялардын саны жана көлөмү тиешелүүлүгүнө жараша 42,6 жана 40,0 пайызга көбөйүп, 19,8 млрд сом суммасында 3,0 млн операцияны түзгөн.

4.1.1.8-график.

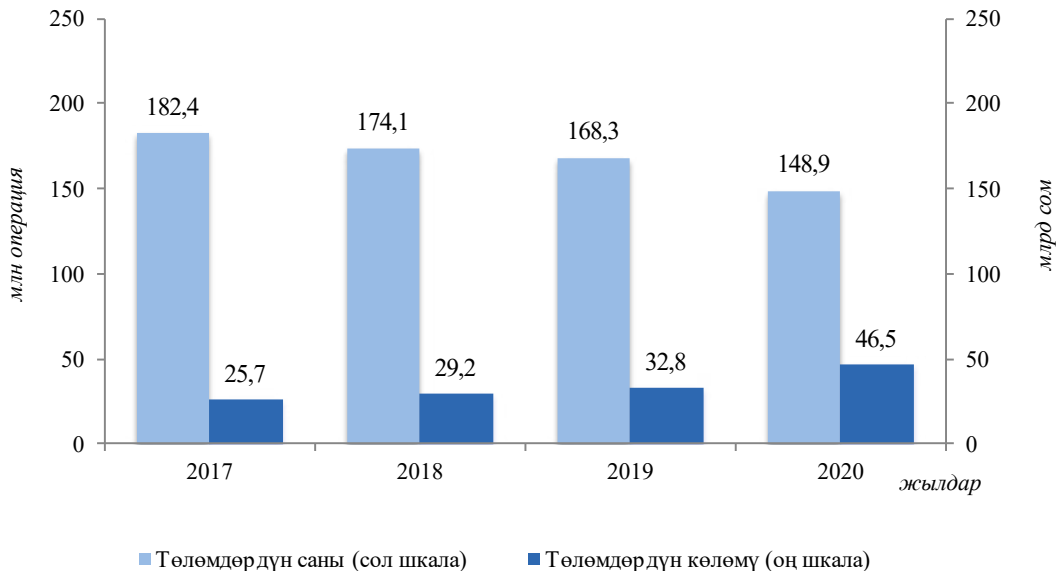
Электрондук капчыктар менен операциялар боюнча транзакциялардын саны жана көлөмү

Төлөм уюмдары аркылуу 46,5 млрд сом суммасында 148,9 млн төлөм өткөрүлгөн, ал эми төлөмдөрдүн көлөмү 2019-жылга салыштырганда 41,8 пайызга өскөн.

4.1.1.9-график.

Төлөм уюмдары тарабынан өткөрүлгөн төлөмдөрдүн саны жана көлөмү

Төлөм уюмдары төлөм терминалдарын, агенттик тармакты жана электрондук акчаны колдонуп, үчүнчү жактардын пайдасына төлөмдөрдү кабыл алган. Отчеттук жылдын акырына карата төлөм терминалдарынын жана алардын агенттеринин саны 8 541 бирдикти, веб-кассалардын жана алардын агенттеринин саны 74 074 бирдикти түзгөн.

4.1.2. Нак эмес төлөмдөрдүн үлүшүн көбөйтүү боюнча иш-чаралар

2020-жылы өзгөчө кырдаал жана өзгөчө абал шартында Улуттук банк тарабынан Накталай эмес төлөмдөрдүн үлүшүн арттыруу боюнча мамлекеттик программанын иш-чаралар планынын аткарылышын координациялоо жана контролдоо иши улантылган.

Банк жана төлөм системасынын негизги аракеттери калкты жеткиликтүү онлайн кызматтарын пайдалануу менен аралыктан тейлөөгө багытталган. Нак эмес жана аралыктан төлөөнүн ар кандай инструменттерин кошо алганда, өлкөдө иштеп жаткан төлөм инфраструктурасынын болушу (банктык төлөм карттар, электрондук капчыктар, “Элкарт Мобайл” мобилдик тиркемеси, QR-коддорун пайдалануу менен төлөмдөр жана которуулар, мобилдик банкинг, интернет-банкнинг) өзүн-өзү изоляциялоо мезгилинде чарба жүргүзүүчү субъекттерге жана калкка төлөмдөрдү жана эсептешүүлөрдү аралыктан жүргүзүүгө өбөлгө түзгөн. Ушуну менен катар эле, Улуттук банк коммерциялык банктар, төлөм уюмдары/ төлөм системаларынын операторлору менен биргеликте төлөмдөрдүн жана эсептешүүлөрдүн үзгүлтүксүз жана коопсуз өткөрүлүшүн камсыз кылуу, анын ичинде онлайн кызматтарын сунуштоо, банкоматтардын, POS-терминалдардын, төлөм терминалдарынын иштеши, ошондой эле карантин киргизилген аймактарга коммерциялык банктардын көчмө кассаларын уюштуруу жагында иш-чараларды өткөргөн.

Отчеттук жылдын жыйынтыгында Накталай эмес төлөмдөрдүн үлүшүн арттыруу боюнча мамлекеттик программанын иш-чаралар планын ишке ашыруунун алкагында төмөндөгүдөй натыйжалар жетишилген:

- 425,0 миң адам (пенсионерлердин жалпы санынын 61,8 пайызы) пенсияны коммерциялык банктардагы эсептери аркылуу алган, ал эми 2019-жылы 371,0 миң адам пенсияны коммерциялык банктардагы эсептери аркылуу алган (пенсионерлердин жалпы санынын 55,1 пайызы);
- банктык төлөм карттары аркылуу социалдык төлөөлөрдү 420,1 миң адам алган (алуучулардын жалпы санынын 88,4 пайызы), ал эми 2019-жылы 175,9 миң адам социалдык төлөөлөрдү алган (алуучулардын жалпы санынын 55,6 пайызы);
- медициналык кызмат көрсөтүүлөргө төлөө үчүн, медициналык мекемелердин берген билдирмелерине ылайык, 364 саламаттыкты сактоо уюмунун 248инде POS-терминалдар орнотулган, бул 68,1 пайызды түзөт;
- коммерциялык банктар тарабынан өлкөгө 74 банкомат, 1 374 POS-терминал жана 191 төлөм терминалы алып келинген;
- алыскы региондорду кошо алганда, өлкөнүн калктуу пункттарынын жарымынан көбү POS-терминалдарды колдонуу менен карт ээлерине пенсияларды, жөлөк пулдарды жана эмгек акыларды төлөө, ошондой эле “Кыргыз почтасы” мамлекеттик ишканасынын почта байланышынын 389 бөлүмү аркылуу коммуналдык кызматтар үчүн төлөмдөрдү жүргүзүү, салыктарды жана башка төлөмдөрдү төлөө долбоорунда камтылган.

Калктын социалдык жактан аялуу катмарын колдоо максатында Улуттук банк Башкармасынын “COVID-19 пандемиясына байланыштуу финансы-кредит уюмдарынын ишин убактылуу жөнгө салуу эрежелери жөнүндө” токтомуна өзгөртүүлөр киргизилген, ага ылайык “Элкарт” банктык төлөм карттары менен эсептешүүлөрдүн улуттук системасы аркылуу нак акча каражатын алууда пенсионерлердин жана мамлекеттик жөлөк пул алуучулардын карттын комиссиялык төлөмдөрдөн бошотуу боюнча коммерциялык банктарга талаптар белгиленген. Ошондой эле, токтомго ылайык “Банктар аралык процессинг борбору” ЖАК тарабынан пенсионерлердин жана мамлекеттик жөлөк пул алуучулардын “Элкарт” улуттук карттары боюнча төлөмдөрдү иштеп чыгуу үчүн коммерциялык банктардан комиссияларды алууга убактылуу тыюу салынган.

Өзгөчө абал режими мезгилинде Бишкек шаарына жакын жайгашкан турак жай массивдеринде жана жаңы конуштарда коммерциялык банктардын 14 көчмө кассасынын иши, ошондой эле “Кыргыз инкассациясы” ЖАК менен биргеликте көчмө касса иши алыскы, жетүүгө кыйын болгон райондордо банктык төлөм карттарынан нак акчага айландырууну, акча которууларды кошо алганда, калктын банктык кызмат көрсөтүүлөргө болгон муктаждыктарын канааттандыруу максатында уюштурулган.

Төлөмдөрдүн нак эмес формада кабыл алынышын кеңири жайылтуу жана колдонуучулардын ыңгайлуулугун камсыз кылуу максатында Улуттук банктын сунушу боюнча Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн “Керектөөчүлөрдүн укугун коргоо жөнүндө” токтомуна өзгөртүүлөр киргизилген, ага ылайык соода-тейлөө ишканаларына нак эмес формада товарларга жана кызмат көрсөтүүлөргө төлөмдөрдү кабыл алуу үчүн штрихкоддорду (QR-коддор) милдеттүү түрдө колдонуу талабы белгиленген.

*COVID-19
пандемиясына
байланыштуу
иш-чаралар*

4.1.3. Төлөм системаларынын операторлорунун жана төлөм уюмдарынын ишин өнүктүрүү жана жөнгө салуу

4.1.3.1. Төлөм системаларынын операторлорунун жана төлөм уюмдарынын ишин лицензиялоо жана каттоо

Лицензиялоо

2020-жылы Улуттук банк тарабынан төлөм системасынын операторунун ишин жүзөгө ашыруу укугуна эки лицензия¹ жана төлөм уюмдарынын ишин жүзөгө ашыруу укугуна үч лицензия² берилген.

Көзөмөлдү жүзөгө ашыруунун алкагында төлөм уюмунун эки лицензиясы жана төлөм системасынын операторунун бир лицензиясы кайтарылып алынган. Төлөм системасынын операторлорунун эки лицензиясынын аракетин алардын иши өз ыктыяры менен токтотулгандыгына байланыштуу жокко чыгарылган.

Отчеттук мезгилдин акырына карата 23 юридикалык жак Улуттук банктын лицензиясына ээ болгон, анын ичинен 23 лицензия төлөм уюмунун ишин жүзөгө ашыруу укугуна, ал эми 21 лицензия төлөм системасынын операторунун ишин жүзөгө ашыруу укугуна берилген. Мында төлөм системаларынын 16 оператору/төлөм уюмдары Бишкек шаарында, экөө – Чүй областында, үчөө – Ош областында, бирөө – Жалал-Абад областында жана бирөө – Баткен областында катталган.

Каттоо

Отчеттук жылы Улуттук банкта эл аралык акча которуу системасынын бир оператору, эл аралык электрондук акча системасынын үч оператору/эмитенти жана өз ара иш алып баруу боюнча бир оператор каттоодон өткөн³.

Өтүнүч каттын негизинде бир уюмдун Улуттук банкта эл аралык электрондук акча системасынын оператору катары каттоосу жокко чыгарылган. Сегиз уюмдун, алар катталган өлкөдө уруксат берүүчү документтеринин кайтарылып алынышына/жокко чыгарылышына байланыштуу алардын Кыргыз Республикасынын аймагында эл аралык акча которуу системасынын оператору катары каттоосу жокко чыгарылган.

Ошентип, 2020-жылдын акырына карата абал боюнча акча которуу системасынын 31 оператору (12 эл аралык жана 19 локалдык (филиалдар аралык)), эл аралык электрондук акча системасынын тогуз оператору/эмитенти, банктык төлөм карттарын колдонуу менен алты эл аралык эсептешүүлөр системасы жана өз ара иш алып баруу боюнча бир оператор каттоодон өткөн.

4.1.3.2. Төлөм системаларынын операторлорунун жана төлөм уюмдарынын ишин көзөмөлдөө

Улуттук банк отчеттук жылы төлөм системаларынын туруктуулугун, натыйжалуулугун, коопсуздугун жана ишенимдүүлүгүн сактоо, төлөм кызмат көрсөтүүлөрүнүн пайдалануучуларынын укуктарын коргоону камсыз кылуу, ошондой эле террористтик ишти каржылоого жана кылмыштуу кирешелерди легалдаштырууга (адалдоого) каршы аракеттенүү максатында төлөм системаларынын операторлорунун жана төлөм уюмдарынын ишине көзөмөлдөө функцияларын жүзөгө ашырууну уланткан. Көзөмөл, биринчи кезекте, белгилүү

¹ Төлөм системасынын катышуучуларына үчүнчү жактардын төлөмдөрү жана эсептешүүлөрү боюнча финансылык маалыматтарды (процессинг, клиринг) кабыл алуу, иштеп чыгуу жана берүү боюнча кызмат көрсөтүүлөрдү сунуштоо (б.а. финансылык маалыматтарды иштеп чыгуу).

² Үчүнчү жактардын пайдасына төлөмдөрдү жана эсептешүүлөрдү кабыл алуу жана өткөрүү боюнча кызмат көрсөтүүлөрдү сунуштоо (финансылык агымдар).

³ Төлөм системаларынын катышуучулары менен техникалык өз ара иш алып барууну жана эки өлчөмдүү штрихкод белгилерин жана төлөм шилтемелерин (QR-коду) колдонуу менен акыркы эсептешүүлөр үчүн клирингдик файлдарды түзүүнү камсыз кылган төлөм системасынын оператору.

бир финансылык инструменттерди сунуштоодо тобокелдиктерди төмөндөтүүгө багытталган.

COVID-19 пандемия учурундагы чектөө чараларынын алкагында Улуттук банк төлөм системаларынын операторлорунун жана төлөм уюмдарынын ишине инспектордук текшерүүлөрдү убактылуу токтотуу жөнүндө чечим кабыл алган.

Жалпысынан 2020-жылы бир комплекстүү, эки пландан тышкаркы максаттуу жана бир алдын ала (лицензия берүү алдындагы) инспектордук текшерүүлөр жүргүзүлгөн.

4.1.3.3. Таасир этүү чаралары

Тышкы көзөмөлдүн жана инспектордук текшерүүлөрдүн жыйынтыгында төлөм системаларынын операторлоруна жана төлөм уюмдарына карата бир катар таасир этүү чаралары көрүлгөн: төлөм системасынын бир операторунун/төлөм уюмунун лицензияларынын алкагында төлөмдөрдү кабыл алуу жана төлөмдөрдүн/операциялардын айрым түрлөрүн жүргүзүү боюнча чектөөлөр киргизилген, төлөм системасынын операторунун бир лицензиясы жана төлөм уюмдарынын эки лицензиясы жокко чыгарылган, ошондой эле мыйзам бузууларды четтетүү тууралуу тогуз жазма буйрук жөнөтүлгөн.

4.1.3.4. Төлөм системаларынын операторлорунун жана төлөм уюмдарынын ишин көзөмөлдөө жана жөнгө салуу методологиясы

COVID-19 пандемиясынан улам түптөлгөн абалды эске алганда, 2020-жылы Улуттук банк аралыктан төлөм кызмат көрсөтүүлөрүн сунуштоодо төлөм секторунун катышуучуларынын мүмкүнчүлүктөрүн кеңейтүү чараларын ишке ашырууну уланткан. Мында, аралыктан тейлөө режиминде төлөм кызмат көрсөтүүлөрүнүн кардарларын идентификациялоо жана верификациялоо мүмкүнчүлүгүн жана тартибин аныктаган, анын ичинде террористтик ишти каржылоого жана кылмыштуу кирешелерди легалдаштырууга (адалдоого) каршы аракеттенүү жагында мыйзамдардын талаптарынын ишке ашырылышын камсыз кылуу максатында ченемдик укуктук актылар кабыл алынган. Бул төлөм кызмат көрсөтүүлөрү электрондук капчыктар жана төлөм уюмдарынын агенттеринин мобилдик тиркемелери аркылуу төлөмдөрдү жана төлөм операцияларын жүргүзүү боюнча кызматтарды камтыйт. Ошентип, аралыктан кызмат көрсөтүү режиминде банктардын жана алардын агенттеринин мүмкүнчүлүктөрүн кеңейтүү, төлөм системаларынын операторлору жана төлөм уюмдары тарабынан үзгүлтүксүз иштешин камсыз кылуу максатында “Кыргыз Республикасында электрондук акча жөнүндө” жобого өзгөртүүлөр бекитилген.

“Террористтик ишти каржылоого жана кылмыштуу кирешелерди легалдаштырууга (адалдоого) каршы аракеттенүү максатында төлөм уюмдарында жана төлөм системаларынын операторлорунда ички контролдоону уюштурууга карата минималдуу талаптар жөнүндө” жобо бекитилген.

Банктык карттар менен эсептешүүлөр, акча которуу, эл аралык электрондук акча боюнча эл аралык төлөм системаларынын операторлорунун Улуттук банкта каттоо жана каттоосун жокко чыгаруу тартибин аныктаган колдонуудагы ченемдик укуктук актыларга өзгөртүүлөр кабыл алынган.

Атайын режимдерди киргизүүдө (убактылуу администрация жана тике банктык көзөмөл) төлөм системаларынын операторлоруна жана төлөм уюмдарына карата талаптар белгиленген.

4.1.4. Төлөм системасынын ишин көзөмөлдөө (оверсайт)

Төлөм системаларынын маанилүүлүгү

Кыргыз Республикасынын төлөм системасына көзөмөлдүктү (оверсайт) жүргүзүү саясатында белгиленген талаптарга ылайык, маанилүүлүк критерийлери менен жарым жылдык негизде өлкөнүн финансы системасы үчүн жогорку деңгээлде маанилүү болгон жана артыкчылыкка ээ төлөм системалары аныкталат. Алсак, 2020-жылы системалуу мааниге ээ төлөм системалары катары ГСРРВ жана ПКС, ал эми улуттук төлөм системалары катары – ГСРРВ, ПКС жана “Элкарт” банктык төлөм карттары менен эсептешүү системасы таанылган.

Улуттук төлөм системасынын иштеши

Мониторингдин жыйынтыгы боюнча системалуу мааниге ээ төлөм системалары штаттык режимде иш алып барган (жеткиликтүүлүк коэффициенти¹ 97,9 пайызды түзгөн). Системалуу мааниге ээ төлөм системаларынын жеткиликтүүлүк көрсөткүчүнүн төмөндөшүнө өлкөдө коомдук-саясий кырдаалга байланыштуу 2020-жылдын октябрь айында киргизилген чектөөлөр өзүнүн таасирин тийгизген. Улуттук төлөм системаларындагы финансылык тобокелдиктер деңгээли анда каралган ликвиддүүлүктү тескөө механизмдеринин жана системада жүгүртүлгөн каражаттарга карата катышуучулардын Улуттук банктагы корреспонденттик эсептериндеги жетиштүү ликвиддүү каражаттарынын эсебинен минималдуу болгон. “Элкарт” улуттук системасынын жеткиликтүүлүк коэффициенти 99,9 пайызды түзгөн, бул төлөм системалары үчүн жогорку көрсөткүч болуп саналат (улуттук системаларда жеткиликтүүлүктүн пландык көрсөткүчү катары 98,0 пайыз белгиленген).

Калктын көптөгөн майда жана утурумдук төлөмдөрүн иштеп чыккан чекене төлөм системаларынын (банктык төлөм карттары менен эсептешүүлөр системалары, акча которуу системалары, үчүнчү жактардын пайдасына төлөмдөрдү кабыл алуу, электрондук акча менен эсептешүүлөр системалары жана башкалар) үзгүлтүксүз жана натыйжалуу иштеши өлкөнүн финансы системасынын туруктуулугу үчүн маанилүү фактор болуп саналат. Бул багытта, өлкөнүн банк секторунун коопсуздугун жана финансы-кредит уюмдарынын активдеринин сакталышын камсыз кылуу максатында эл аралык акча которууларды жөнөтүү боюнча 2020-жылдын октябрь айында киргизилген кыска мөөнөттүү чектөөлөрдү акырындык менен алып салуу жагында коммерциялык банктар менен биргелешкен иш жүргүзүлгөн.

“Visa” жана “Mastercard” эл аралык карттары менен (тиешелүүлүгүнө жараша KG NNSS жана DSS долбоорлору) өлкө ичиндеги транзакциялар боюнча улуттук валютадагы эсептешүүлөр жагында долбоорлор ишке киргизилген, натыйжада “Visa” жана “Mastercard” карттарынын ээлери Кыргыз Республикасынын аймагында улуттук валютада төлөө учурунда конвертациялоого мындан ары чыгаша тартпайт, ошондой эле бул системалардын карттары менен өлкө ичиндеги транзакциялар боюнча банктар ортосунда өз ара акыркы эсептешүүлөрдүн мөөнөтү кыскарган. Ушул сыяктуу долбоор “Union Pay” системасы боюнча иштелип чыгууда.

Төлөм системаларынын эл аралык стандарттарга дал келиши

Кыргыз Республикасынын төлөм системасын көзөмөлдөө (оверсайт) алкагында, ГСРРВ, ПКС жана “Элкарт” төлөм карттары менен эсептешүүлөрдүн улуттук системасынын иштешине Финансы рыногунун инфраструктурасы үчүн принциптер² эл аралык стандарттарына дал келүү жагында баа берилген. Ошондой эле биринчи жолу “Банктар аралык процессинг борбору” ЖАКтын маанилүү кызмат көрсөтүүлөрүнүн провайдеринин төлөм кызмат көрсөтүүлөрүнүн провайдерлеринин эл аралык сунуш-көрсөтмөлөрүнө ылайык келүү жагында баа

¹ Жеткиликтүүлүк коэффициенти – бул системанын пайдалануучуларынын кызматтардан жана маалыматтардан пайдалануу мүмкүнчүлүгү. Техникалык үзгүлтүктөрдөн жана алдын алуу иштерин жүргүзүүдөн улам системада келип чыккан үзгүлтүктөр системадан пайдалануу мүмкүнчүлүгүн азайтат.

² Финансы рыногунун инфраструктурасы үчүн принциптер (Principles for Financial Market Infrastructures) Эл аралык эсептешүүлөр банкынын Төлөм жана рыноктук инфраструктуралар боюнча комитети тарабынан 2012-жылдын апрелинде иштелип чыгып, кабыл алынган.

берилген. Баа берүүнүн жыйынтыктары жогоруда көрсөтүлгөн системалардын эл аралык стандарттарга дал келишин тастыктаган.

4.1.5. Санариптик төлөм технологияларынын өнүгүшү

Кыргыз Республикасынын Президентинин “2020-жылды Региондорду өнүктүрүү, өлкөнү санариптештирүү жана балдарды колдоо жылы деп жарыялоо жөнүндө” жарлыгына ылайык Улуттук банк тарабынан региондордо электрондук төлөмдөрдү жана мобилдик банкингди жайылтуу боюнча жол картасы иштелип чыгып, бекитилген. Жол картасында каралган иш-чаралар региондордо санариптик төлөм технологияларын өнүктүрүүгө багытталган жана ал белгиленген мөөнөткө ылайык ишке ашырылган.

Дүйнөлүк тажрыйбаны жана төлөм системасынын натыйжалуулугун, ишенимдүүлүгүн жана коопсуздугун андан ары жогорулатуу маселелерин ишке ашырууну эске алуу менен санариптик төлөм технологиялары жагында өнүгүүнүн артыкчылыктуу багыттарын аныктоо, ошондой эле 2022-жылга карата коммуникациянын электрондук каналдары аркылуу финансы уюмдарынын, алардын кардарларынын, мамлекеттик башкаруу органдарынын жана коммерциялык уюмдардын шайкеш өз ара иш алып баруусун камсыз кылуу максатында, Кыргыз Республикасында санариптик төлөм технологияларын өнүктүрүү боюнча 2020-2022-жылдарга каралган концепция бекитилген.

Криптовалюталарды жүгүртүү жана криптовалюталарды алмашуу кызматын сунуштоочулардын иши боюнча укуктук негизди түзүү, ошондой эле Акчанын изин жашырууга каршы күрөшүү жагында финансылык чараларды иштеп чыгуу боюнча топтун (ФАТФ) сунуш-көрсөтмөлөрүнө ылайык, террористтик ишти каржылоо жана кылмыштуу кирешелерди легалдаштыруу (адалдоо) тобокелдиктерин төмөндөтүү, керектөөчүлөрдүн укуктарын коргоо зарылчылыгына байланыштуу “Криптовалюталарды жүгүртүү жөнүндө” жана “Виртуалдык активдер чөйрөсүндөгү айрым мыйзам актыларына өзгөртүүлөрдү киргизүү жөнүндө” мыйзам долбоорлору иштелип чыккан.

“Элкарт” улуттук төлөм системасынын (Кыргыз Республикасы) “Мир” (Россия Федерациясы) улуттук төлөм системасы менен интеграцияланышы жагында иштер улантылган. Алсак, аталган карттын ээлери 23 коммерциялык банктын ичинен 18 банктын банкоматтарынан нак акча алуу жана 19 коммерциялык банктын POS-терминалдарында төлөө мүмкүнчүлүгүнө ээ. Бардыгы болуп 1 515 банкоматта, соода-тейлөө ишканаларындагы 4 741 POS-терминалда жана коммерциялык банктардын филиалдарындагы жана сактык кассаларындагы 1 638 POS-терминалда “МИР” карттары тейлөө үчүн кабыл алынат.

2020-жыл ичинде “МИР” картынан “Элкарт” картына акча которуу долбоору ишке ашырылып, 4 812 транзакция жүргүзүлүп, анын көлөмү болжолу менен 14,4 млн сомду түзгөн.

“Элкарт NFC” (“Байланышсыз Элкарт”) долбоору өндүрүштүк пайдаланууга киргизилген. “Байланышсыз Элкарт” картынын өзгөчөлүгү – бул “Мир” улуттук төлөм системасынын жана өнөктөштөрдүн төлөм системасынын тармагында Кыргыз Республикасынын чегинен тышкары операцияларды жүргүзүүнүн кошумча мүмкүнчүлүгү болуп саналат.

“Элкарт Мобайл” мобилдик тиркемеси аркылуу көрсөтүлүүчү кызматтардын чөйрөсү кеңейтилип (эсептерди/электрондук капчыктарды толуктоо, кредиттердин, кредиттер боюнча пайыздардын ордун жабуу, салыктарды, айыптык төлөмдү төлөө, мамлекеттик кызматтар жана башка операциялар үчүн төлөө) 10 коммерциялык банктын кызмат көрсөтүүлөрү кошулган.

“Жөнгө салуучу
аянтча”

Мындан тышкары, “Элкарт Трейд” мобилдик тиркемеси пилоттук ишке киргизилген, алар соода түйүндөрүнө QR-кодун колдонуу менен төлөмдөрдү кабыл алууга мүмкүнчүлүк берет.

Калк үчүн алгылыктуу шарттарды түзүү, ошондой эле инновациялык банктык кызмат көрсөтүүлөрдү жана жаңы продукттарды ишке киргизүү убактысын жана чыгымдарын кыскартуу максатында, биринчи жолу “жөнгө салуучу аянтча”¹ режими ишке киргизилген. Бир МКК жана төлөм системасынын бир операторунун билдирмесине ылайык, төмөнкү банктык операцияларын жана кызмат көрсөтүүлөрүн тесттен өткөрүү үчүн атайын жөнгө салуу режими түзүлгөн:

- нак эмес формада кредиттерди берүү үчүн микрокредиттик компания тарабынан “Элкарт” улуттук төлөм системасынын кредиттик карттарын чыгаруу;
- POS-терминалдар/QR-коддору (эквайринг) аркылуу “Элкарт” улуттук төлөм системасынын кредиттик карттарын пайдалануу менен операцияларды жүргүзүү.

Калкка төлөм кызмат көрсөтүүлөрүн жана инновациялык технологияларды пайдалануу жөнүндө маалымдоо максатында Улуттук банк Эл аралык финансы корпорациясы (International Finance Corporation, IFC) менен биргеликте “Финсабат” сайтына жайгаштырылган “Санариптик финансылык кызмат көрсөтүүлөр” деген темада беш видеороликтин иштеп чыккан, алар республикалык жана регионалдык телеканалдарда көрсөтүлгөн.

4.2. Нак акча жүгүртүлүшү

Экономиканын нак акчага болгон муктаждыгын өз убагында камсыз кылуу Улуттук банктын негизги функцияларынын бири болуп саналат. Бул үчүн Улуттук банк коммерциялык банктар аркылуу жүгүртүүдөгү акча түзүмүн жөнгө салат.

2020-жылы банкноттордун жана монеталардын керектүү номиналдарынын оптималдуу запастарын толуктап туруу, аларды жүгүртүүгө чыгаруу, эскилиги жеткен акчаны колдонуудан алып салуу жана жок кылуу иштери улантылган.

COVID-19 пандемиясынан улам түптөлгөн тышкы жана ички экономикалык факторлор нак акчага болгон суроо-талаптын көбөйүшүнө өбөлгө түзгөн. Мындай шарттарда, чектөө чаралары киргизилген мезгилде, нак акча менен өз убагында жана үзгүлтүксүз камсыз кылуу максатында, алыскы региондорго банкноттордун жана монеталардын керектүү номиналдарын үзгүлтүксүз жеткирүү иштери жүргүзүлгөн.

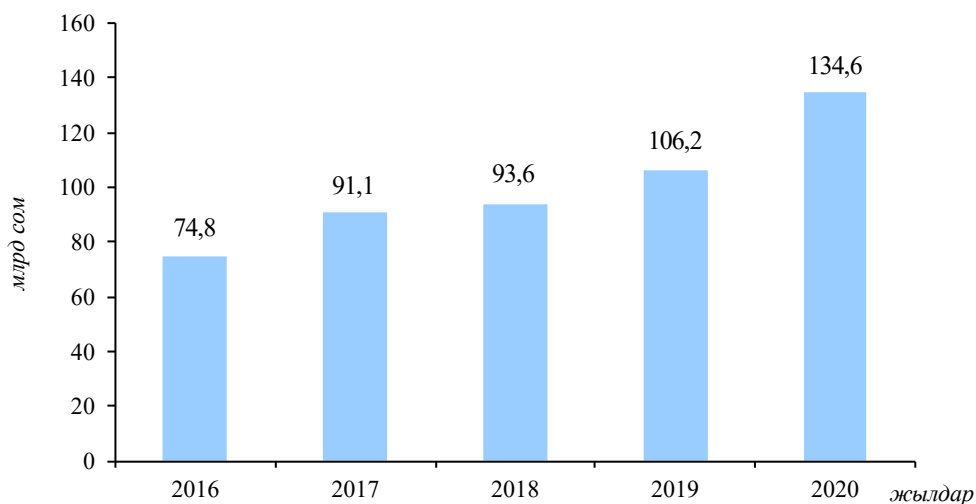
COVID-19 коронавирус инфекциясынын жайылышына каршы аракеттерди көрүү чараларынын алкагында коммерциялык банктарга фабриканын таңгагындагы жаңы банкноттор жана монеталар, ошондой эле санитардык-эпидемиологиялык нормаларга ылайык эки жумалык карантинге алынган банкноттор жана монеталар менен нак акча берилген.

2020-жылы жүгүртүүдөгү нак акчанын жалпы суммасы 26,7 пайызга көбөйүү менен 134,6 млрд сомду түзгөн.

¹ “Жөнгө салуучу аянтча” – жаңы финансылык продукттарды жана кызмат көрсөтүүлөрдү иштеп чыгуу менен алектенген юридикалык жактарга, колдонуудагы мыйзамдарды бузуу тобокелдигисиз аларды колдонууга киргизүү боюнча экспериментти чектелген чөйрөдө жүргүзүүгө мүмкүнчүлүк берген өзгөчө укуктук режим.

4.2.1-график.

Жүгүртүүдөгү акча көлөмүнүн өзгөрүү динамикасы (бир мезгилдин акырына карата)

Нак акча жүгүртүүдө банкноттун 409,9 млн барагы жана монетанын 435,8 млн даанасы болгон. 2020-жыл ичиндеги жүгүртүүдөгү акчанын жалпы суммасынын 99,0 пайызы банкноттор үлүшүнө, ал эми 1,0 пайызы монеталар үлүшүнө туура келген. Жүгүртүүдөгү банкноттор менен монеталардын купюра боюнча түзүмү 4.2.1-таблицада келтирилген.

4.2.1-таблица.

Банкноттордун жана монеталардын жүгүртүүдөгү акчанын жалпы суммасына карата салыштырма салмагы

(жүгүртүүдөгү акчанын жалпы суммасынан пайыздык катышта)

Номиналы	5 сомго чейин	10 сом	20 сом	50 сом	100 сом	200 сом	500 сом	1 000 сом	2 000 сом	5 000 сом	Бардыгы болуп
2019-жыл	0,8	0,4	0,6	0,9	1,7	3,9	10,2	38,4	11,5	31,6	100,0
2020-жыл	0,8	0,4	0,5	0,7	1,4	3,5	10,0	37,1	13,1	32,5	100,0

2020-жылы коммерциялык банктардын кассаларына түшкөн нак акчанын көлөмү 2 116,3 млрд сомду түзүп, 2019-жылга салыштырганда 2,5 пайызга көбөйгөн. Ал эми коммерциялык банктардын кассаларынан нак акча берүү көлөмү 3,2 пайызга өсүп, 2 151,0 млрд сомду түзгөн.

Коммерциялык банктардын кассаларына нак акчанын келип түшүүсү жана аларды берүү

4.2.2-таблица.

Коммерциялык банктардын кассалары аркылуу нак акчанын региондор боюнча жылышы

	Түшүүсү, млрд сом		Берилиши, млрд сом		Кайтарымдуулук, пайыздар	
	2019-жыл	2020-жыл	2019-жыл	2020-жыл	2019-жыл	2020-жыл
Бардыгы болуп	2 065,3	2 116,3	2 085,3	2 151,0	99,0	98,4
Бишкек шаары	1 070,0	1 075,9	1 056,3	1 071,4	101,3	100,4
Баткен областы	85,9	95,2	85,8	95,1	100,1	100,1
Жалал-Абад областы	209,1	230,4	223,1	246,0	93,7	93,7
Ысык-Көл областы	100,8	112,1	105,3	116,5	95,7	96,2
Нарын областы	44,7	52,9	47,2	55,3	94,7	95,7
Ош шаары	247,1	260,8	253,8	272,4	97,4	95,7
Ош областы	96,6	95,0	96,4	95,2	100,2	99,8
Талас областы	47,6	60,9	54,1	65,8	88,0	92,6
Чүй областы	163,5	133,1	163,3	133,3	100,1	99,8

Нак акча жүгүртүүнүн ишенимдүүлүгүн жана коопсуздугун камсыз кылуу максатында, Улуттук банк укук коргоо органдары менен өз ара иш алып барууда жасалма акчаны даярдоого жана жайылтууга жол бербөө иштерин уланткан. “Сом – Кыргызстандын жүзү” деп аталган маалымат берүү-агартуу кампаниясынын алкагында калкка, банк тутумуна улуттук валютадагы банкноттордун жана монеталардын аныктыгынын белгилери жөнүндө маалымат берилип турган, ошондой эле финансы-кредит уюмдарынын кассалык кызматкерлери окутулган.

2020-жылы аныкталган жасалма банкноттордун саны 55 даананы, жалпы суммасы 117,5 миң сомду (2019-жылы – 116 даана, жалпы суммасы 199,9 миң сом) түзгөн. Жасалма акча жасоонун деңгээли бир миллион (0-10 жасалма/млн) анык банкноттон 0,1 жасалма банкнотту түзгөн, бул минималдуу – 1-деңгээл катары классификацияланат. Жасалма акча жасоонун ар бир фактысы боюнча укук коргоо органдары тарабынан кылмыш иши козголуп, ыкчам-издөө иш-чаралары жүргүзүлгөн.

Каражат топтоо жана инвестициялоо боюнча, анын ичинде банк секторунда жаңы инструменттер рыногун түптөөгө, республиканын алтын казып алуу өнөр жай тармагынын потенциалын өнүктүрүүгө багытталган Кыргыз Республикасында баалуу металлдар рыногун калыптандыруу жана өнүктүрүү концепциясын ишке ашыруунун алкагында, Улуттук банк 1, 2, 5 жана 10 грамм, 31,1035 грамм (1 трой унциясы) жана 100 грамм салмагындагы 999,9 сапат белгисине ээ аффинажалган өлчөнгөн алтын куймаларын сатууну уланткан.

2020-жылы 204,8 млн сом суммасында сатылган аффинажалган өлчөнгөн алтын куймаларынын көлөмү 44,4 кг түзгөн (2019-жылы 58,3 млн сом суммасында 17,2 кг). Ал эми отчеттук мезгил ичинде 51,8 млн сом суммасында кайра сатылып алынган аффинажалган өлчөнгөн алтын куймаларынын көлөмү 11,0 кг (2019-жылы 20,4 млн сом суммасында 6,2 кг) түзгөн.

*Аффинажалган
өлчөнгөн алтын
куймаларын сатуу*

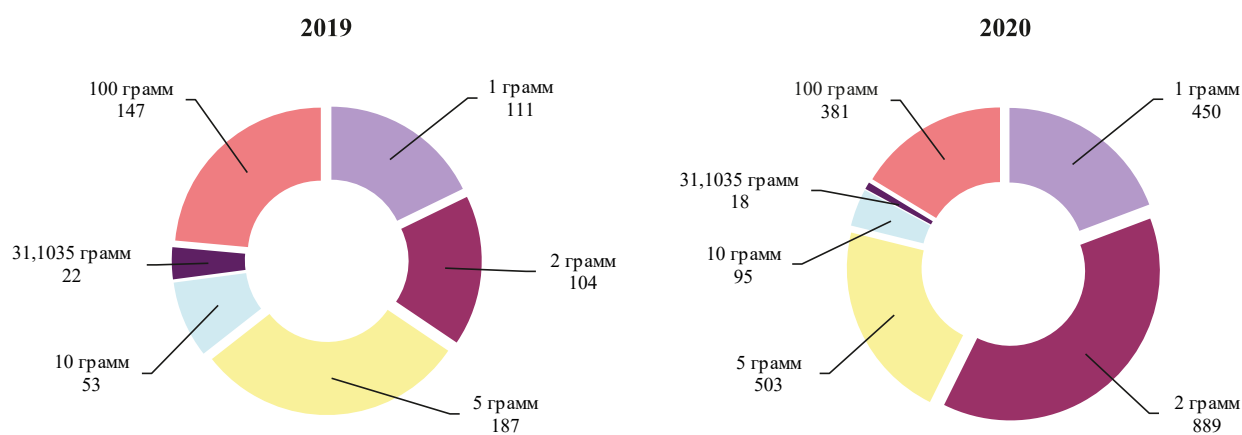
4.2.3-таблица.

Сатылган жана кайра сатылып алынган өлчөнгөн алтын куймалары жөнүндө маалымат
(миң сом)

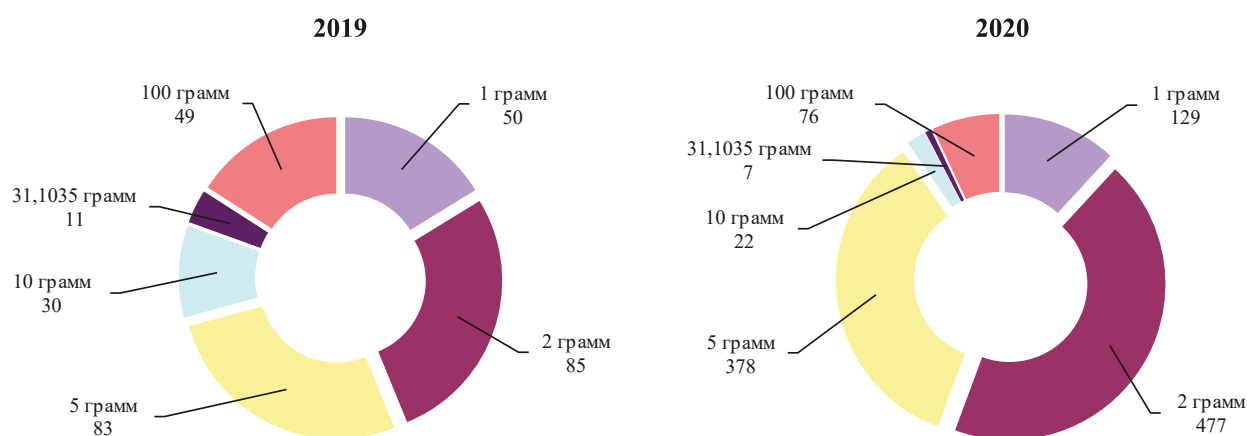
Салмагы, гр	Сатуу көлөмү		Кайра сатып алуу	
	2019-жыл	2020-жыл	2019-жыл	2020-жыл
1	509,7	2 655,4	235,0	825,9
2	852,6	9 783,7	677,7	5 388,9
5	3 675,5	13 142,7	1 639,3	10 013,7
10	1 964,0	4 792,9	1 141,3	1 133,6
31,1035	2 525,6	2 668,3	1 240,5	995,2
100	48 764,5	171 793,0	15 428,4	33 415,2

4.2.2-график.

Сатылган аффинаждалган өлчөнгөн алтын куймаларынын саны
(даана)

4.2.3-график.

Кайра сатылып алынган аффинаждалган өлчөнгөн алтын куймаларынын саны
(даана)

*Эстелик
монеталар*

Банктык баалуу металлдар рыногун өнүктүрүүнүн максатында, Улуттук банк жеке адамдар жана юридикалык жактар үчүн салмагы 31,1035 г жана 100 г салмактагы афинажалган өлчөнгөн алтын куймаларын сактоо кызматын сунуштаган.

Отчеттук жылы афинажалган өлчөнгөн алтын куймаларынын запастарын жергиликтүү чийки заттан толуктоо боюнча иштер жүргүзүлгөн. Кыргыз Республикасынын “Баалуу металлдар жана асыл таштар жөнүндө” мыйзамына ылайык, отчеттук жыл ичинде афинажалган монетардык эмес алтын жергиликтүү алтын өндүрүүчү компаниялардан улуттук валютага сатып алынган.

2020-жылы кыргыз элинин руханий жана маданий баалуулуктарын даңазалоо максатында, монета чыгаруу боюнча заманбап технологияларды колдонуу менен маанилүү тарыхый окуяларды чагылдырган коллекциялык эстелик монеталарын чыгаруу жана жайылтуу иштери улантылган.

Коллекциялык эстелик монеталарды көргөзмөгө чыгаруу жана жайылтуу максатында, Улуттук банк жыл сайын өтүүчү Дүйнөлүк акча көргөзмөсүнүн “World Money Fair 2020” деп аталган 49-көргөзмөсүнө катышкан (Германия).

Отчеттук жылы коллекциялык эстелик монеталарынын төмөнкүдөй беш түрү жүгүртүүгө чыгарылган:

- “Тарыхый окуялар” сериясындагы “Улуу Жеңишке 75 жыл” күмүш монетасы;
- “Тарыхый окуялар” сериясындагы “Улуу Жеңишке 75 жыл” жез-никель монетасы;
- “Тарыхый окуялар” сериясындагы “Элдик Апрель революциясына 10 жыл” жез-никель монетасы;
- “Дүйнөлүк көчмөндөр оюндары” сериясындагы “Кыргыз күрөш” күмүш монетасы;
- “Дүйнөлүк көчмөндөр оюндары” сериясындагы “Кыргыз күрөш” жез-никель монетасы.

4.2.1-сүрөт.

“Улуу Жеңишке 75 жыл” күмүш монетасы

4.2.2-сүрөт.

“Улуу Жеңишке 75 жыл” жез-никель монетасы

4.2.3-сүрөт.

“Элдик Апрель революциясына 10 жыл” жез-никель монетасы

4.2.4-сүрөт.

“Кыргыз күрөш” күмүш монетасы

4.2.5-сүрөт.

“Кыргыз күрөш” жез-никель монетасы

«Дүйнөлүк көчмөндөр оюндары» сериясынын
«Күрөш» коллекциялык монетасы

5-ГЛАВА. ЭЛ АРАЛЫК КЫЗМАТТАШУУ ЖАНА КООМЧУЛУК МЕНЕН ИШ АЛЫП БАРУУ

5.1. Эл аралык кызматташуу

2020-жылы Улуттук банк борбордук (улуттук) жана интеграциялык банктар, эл аралык уюмдар, финансылык институттар жана бирикмелер менен кызматташууну уланткан. Эл аралык иш-чаралар COVID-19 коронавирус инфекциясынын жайылышына байланыштуу видеоконференция форматында өткөн.

Кыргыз Республикасынын Эл аралык валюта фонду (ЭВФ) менен тыгыз иш алып баруусунун алкагында ЭВФтин Кыргыз Республикасындагы кеңсесин башкаруучусу катары Улуттук банк кеңири чөйрөдөгү маселелер боюнча, анын ичинде швейцариялык топтун алкагында ЭВФтин ишине активдүү катышкан¹. Отчеттук жылы Улуттук банк тарабынан ЭВФтен тездетилген кредиттөө механизми (Rapid Credit Facility, RCF) жана тездетилген каржылоо инструменти (Rapid Financing Instrument, RFI) аркылуу COVID-19 пандемиясы менен күрөшүү үчүн өзгөчө кырдаалда каржылоо линиясы боюнча 242,0 млн АКШ доллары суммасында Кыргыз Республикасынын кредит алуусунун алкагында экономикалык саясаттын чараларын макулдашуу жана координациялоо боюнча иштер жүргүзүлгөн. ЭВФтен алынган кредиттик каражаттар өлкөнүн мамлекеттик бюджетин колдоого багытталган. COVID-19 пандемиясы менен күрөшүү үчүн Кыргыз Республикасына ЭВФтен өзгөчө кырдаалда каржылоо берилгендигине байланыштуу 2020-жылдын октябрь айында Улуттук банктын коргоо механизмдерине баалоо жүргүзүлгөн.

Улуттук банктын жетекчилиги 2020-жылдын апрель жана октябрь айларында ЭВФ жана Дүйнөлүк банк тобунун Жазгы жана Жылдык жыйындарына катышкан.

Улуттук банктын Эл аралык валюта фонду менен өз ара иш алып баруусу техникалык жардам көрсөтүүнүн ар кыл багыттарынын алкагында, анын ичинде акча-кредит саясатын өркүндөтүү жана төлөм системасын өнүктүрүү боюнча жүзөгө ашырылган.

2020-жылы Ислам өнүктүрүү банкы менен Кыргыз Республикасынын аймагында ислам каржылоо принциптерин өнүктүрүү жагында кызматташуу жүргүзүлгөн. Улуттук банк жана Ислам өнүктүрүү банкы ортосунда кол коюлган макулдашуунун алкагында банктык көзөмөл жана ислам банк операцияларынан салык алуу, борборлоштурулган Шариат кеңешин түзүү, ошондой эле ислам каржылоо принциптери жагында адистердин потенциалын жогорулатуу боюнча ченемдик укуктук базаны жакшыртууга багытталган, техникалык көмөк көрсөтүүнү ишке ашыруу боюнча иш-чаралар өткөрүлгөн. Жыл ичинде Улуттук банктын өкүлдөрү Ислам финансы институттарынын бухгалтердик эсепке алуу жана аудит уюму (Accounting and Auditing Organization for Islamic Financial Institutions) жана Ислам финансылык кызмат көрсөтүүлөр кеңеши (Islamic Financial Services Board) тарабынан уюштурулган онлайн семинарларынын сериясына катышкан. Аталган семинарлар Кыргыз Республикасында ААОIFI жана IFSB эл аралык стандарттарын колдонуу мүмкүнчүлүктөрүн өздөштүрүүгө багытталган.

*Эл аралык
финансылык
уюмдар менен
кызматташуу*

¹ Бреттон-Вуд институттарында добуш берүү топторуна өлкөлөрдү бөлүүнүн алкагында добуш берүүнүн швейцариялык тобу. Бул добуш берүү тобуна Азербайжан Республикасы, Кыргыз Республикасы, Казакстан Республикасы, Польша Республикасы, Сербия Республикасы, Тажикстан Республикасы, Түркмөнстан Республикасы, Өзбекстан Республикасы, Швейцария Конфедерациясы кирет.

*Интеграциялык
институттар
менен
кызматташуу*

Улуттук банктын кызматкерлери финансы жана банк иши боюнча Евразия экономикалык бирлигинин (ЕАЭБ), Мамлекеттер аралык банктын, Көз карандысыз Мамлекеттердин Шериктештигинин (КМШ), Шанхай Кызматташтык Уюмунун (ШКУ) иш-чараларына катышкан.

Улуттук банк ЕАЭБ алдындагы консультативдик жана жумушчу органдардын (чакан комитеттер, жумушчу топтор жана чакан топтор) ишине катышкан. Евразиялык экономикалык интеграцияны 2025-жылга чейин өнүктүрүүнүн стратегиялык багыттары боюнча долбоордун жана аны ишке ашыруу боюнча иш-чаралар планынын долбоорунун үстүндө иштер улантылган.

Макроэкономикалык саясат боюнча консультативдик комитеттин алкагында ЕАЭБге мүчө мамлекеттердин социалдык-экономикалык өнүгүшүнүн расмий болжолдоолорун даярдоо үчүн пайдаланылуучу болжолдоолордун тышкы параметрлеринин интервалдык сандык маанилерин макулдашуу тартибин жана ЕАЭБге мүчө мамлекеттердин өз ара соода болжолдоолорун макулдашуу тартибин өркүндөтүүгө багытталган иштер жүргүзүлгөн. ЕАЭБге мүчө мамлекеттерде макроэкономикалык кырдаал жөнүндө баяндаманын долбоору жана туруктуу экономикалык өнүгүүнү камсыздоо боюнча сунуштар каралган. ЕАЭБге мүчө мамлекеттердин 2020-2021-жылдарга макроэкономикалык саясатынын негизги багыттарынын долбоорун макулдашуу боюнча иштер жүргүзүлгөн.

Статистика боюнча консультативдик комитет тарабынан расмий статистикалык маалыматтын статистикалык көрсөткүчтөрүнүн тизмегин жана Евразия экономикалык комиссиясына (ЕЭК) аларды сунуштоо форматтарын актуалдаштыруу боюнча, ЕЭК веб-порталына расмий статистикалык маалыматты сунуштоочу ыйгарым укуктуу органдардын өкүлдөрү үчүн “жеке кабинеттерди” түзүү боюнча, ошондой эле төлөм балансын “чагылдыруу” статистикасы боюнча салыштыруу иштери жүргүзүлгөн.

Финансы рыноктору боюнча консультативдик комитеттин ишинин жүрүшүндө Улуттук банк тарабынан ЕАЭБге мүчө мамлекеттердин мыйзамдарына шайкеш келтирүү боюнча иштер улантылган. Кредит таржымалынын курамына кирген маалымат алмашуу тартиби жөнүндө макулдашуу иштелип чыккан жана ЕАЭБдин жалпы финансы рыногун түзүү концепцияларынын жоболорун ишке ашыруу боюнча иш планы даярдоо жүзөгө ашырылган.

ЕАЭБ өлкөлөрүнүн улуттук төлөм системаларын өнүктүрүүнү координациялоо боюнча жумушчу топтун алкагында “Элкарт” улуттук төлөм системасынын “Мир” россия төлөм карттары менен системалар аралык интеграция ишке ашырылган.

Улуттук банктын өкүлдөрү Мамлекеттер аралык банктын Кеңешинин кезектеги отурумдарына катышкан, анын алкагында Мамлекеттер аралык банктын иш жыйынтыктарына жана андан аркы ишине тиешелүү маселелер каралган.

Улуттук банк Эркин соода кызмат көрсөтүүлөрү жөнүндө макулдашууну, Андан ары өнүгүү концепциясын ишке ашыруу боюнча негизги иш-чаралар планын жана КМШ экономикалык өнүктүрүү стратегиясынын (2021-2025-ж.) биринчи баскычын ишке ашыруу боюнча иш-чаралар планын иштеп чыгууга катышууну уланткан.

Улуттук банктын кызматкерлери Россия Федерациясынын Финансы министрлиги тарабынан уюштурулган тегерек столго катышкан, анда ШКУга мүчө мамлекеттер ортосунда улуттук валюталарда өз ара эсептешүүлөрдү жүргүзүү жана экономикалык кызматташуу маселелери талкууланган.

Улуттук банктын өкүлдөрү Евразия борбордук (улуттук) банктар кеңешинин 42-отурумуна катышты. Отурумдун жүрүшүндө Евразия борбордук (улуттук) банктар кеңешине катышкан борбордук (улуттук) банктардын мамлекеттеринин банк секторун жана валюта рыноктунун өнүктүрүү маселелери каралган. Төлөм оверсайты жагында борбордук (улуттук) банктардын кызматташуусу жөнүндө макулдашууга кол коюлган. Аталган Макулдашуу төлөм оверсайтын жүзөгө

ашырууга, акча каражаттарын чек ара аркылуу которууларды жөнгө салууга, ак ниет атаандаштыкты калыптандырууга, керектөөчүлөр укугун коргоого, акча каражаттарын санкциясыз которууга, анын ичинде электрондук каражаттарды колдонуу менен төлөм жүргүзүүгө каршы аракеттерди кошо алганда, көрсөтүлүүчү төлөм кызматтарынын сапатын жана коопсуздугун жогорулатууга тараптардын мамилелерин шайкеш келтирүүгө багытталган.

Кара деңиз чөлкөмүнүн өлкөлөрүнүн, Борбордук Азиянын жана Балкан жарым аралынын борбордук банктарын башкаруучулар клубунун 43 жана 44-отурумдарынын жыйындары болуп өткөн, ага Улуттук банктын өкүлдөрү катышкан. COVID-19 пандемиясы шартында экономикалык жигердүүлүктү жандандыруу жана дүйнөлүк экономиканы жана финансы системасын өнүктүрүүнүн келечеги үчүн кабыл алынуучу чаралар талкууланган.

Тажрыйба алмашуу, квалификацияны жогорулатуу программаларынын жана техникалык жардам көрсөтүүнүн алкагында Швейцария Улуттук банкы, Польша Улуттук банкы, ошондой эле Азия өнүктүрүү банкы, Дүйнөлүк банк, Европа реконструкциялоо жана өнүктүрүү банкы, Эл аралык валюта фонду, Вена бириккен институту (JVI), Германия эл аралык кызматташуу коому (GIZ), Германия эл аралык кызматташуу боюнча Шпаркасс фонду менен кызматташуу иштери ишке ашырылган.

Улуттук банк Венгрия Улуттук банкы менен кызматташууну баштаган, анын алкагында төлөм системасына (оверсайт), төлөм системаларынын маалымат коопсуздугуна көзөмөл жүргүзүү, ISO 20022 стандарты боюнча тез төлөмдү колдонууга киргизүү долбоору боюнча Венгрия Улуттук банкынын тажрыйбасын өздөштүрүү маселелери боюнча Улуттук банктын кызматкерлерине вебинар өткөрүлгөн. Улуттук банктын ички аудит иши жагында тажрыйба алмашуу максатында Филиппин Борбордук банкы менен өз ара иштер жүргүзүлгөн.

Кыргыз Республикасында ислам банкын түзүү боюнча долбоордун үстүндө иштер улантылган. Ислам каржылоо принциптери жана Кыргыз Республикасында ислам банкын түзүү жагында өз ара иш алып баруу маселелери боюнча чет өлкөлүк ислам финансы мекемелеринин өкүлдөрү менен сүйлөшүүлөр жүргүзүлгөн.

5.2. Коомчулук менен иш алып баруу жана калктын финансылык сабаттуулугун жогорулатуу

Улуттук банк 2020-жылы финансы рыногунун катышуучулары жана калк менен өз ара иш алып барууну кеңейтүүгө, ошондой эле Улуттук банктын ишине ишенимди арттырууга багытталган коомчулукка маалымдоо ишин жана транспаренттүүлүк саясатын уланткан.

Отчеттук жылы баа туруктуулугун камсыз кылууга багытталган акча-кредит саясаты жөнүндө; калктын банктык кызмат көрсөтүүлөрдөн пайдалануу мүмкүнчүлүгүн камсыз кылуучу банк тутумунун туруктуулугу жөнүндө; Кыргыз Республикасынын Өкмөтү жана Улуттук банк тарабынан экономиканы, ишкерлерди жана карыз алуучуларды колдоо боюнча кабыл алынган чаралар жөнүндө; төлөм системаларын жана санарип технологияларды өнүктүрүү жөнүндө, ошондой эле керектөөчүлөрдүн укуктарын коргоо жана калктын финансылык сабаттуулугу жөнүндө коомчулукка маалымдоо Улуттук банктын коммуникациялык саясатынын артыкчылыктуу багыттарынан болгон.

Улуттук банктын жетекчилигинин катышуусунда пресс-конференцияларды жана брифингдерди уюштуруу, расмий басылмаларды чыгаруу, жалпыга маалымдоо каражаттарында (ЖМК) жарыялоо, теле жана радиоберүүлөргө чыгаруу, Улуттук банктын расмий интернет-сайтына түшүндүрмө берүүчү видеороликтерди, буклеттерди, китепчелерди жана башка маалыматтарды жайгаштыруу, финансылык сабаттуулукту жогорулатуу боюнча www.finsabat.kg интернет сайтында жана

*Техникалык
кызматташуу*

*Эки тараптуу
кызматташуу*

*Жалпыга
маалымдоо
каражаттары
менен
кызматташуу*

Улуттук банктын социалдык тармактардагы расмий баракчаларында жайгаштыруу аркылуу маалыматтар ар кандай форматтарды пайдалануу менен берилип турган.

2020-жылы Улуттук банк тарабынан республикалык сыяктуу эле, эл аралык жалпыга маалымдоо каражаттарында банк ишине тиешелүү маселелер боюнча 100дөн ашуун материал даярдалган, ошондой эле Улуттук банктын ар кыл иш багыты боюнча келип түшкөн 200дөн ашык кайрылуу каралган.

Басма маалымдоо каражаттарында, интернет-басылмаларда, радиостанциялар менен телеканалдарда Улуттук банктын өкүлдөрүнүн 100дөн ашык эл алдында чыгып сүйлөө иштери уюштурулуп, маалымат берилген. Медиа мейкиндигине жүргүзүлгөн мониторинг жалпыга маалымдоо каражаттарында Улуттук банктын ишине тиешелүү 3 миңден ашуун публикация жарыялангандыгын көрсөткөн.

Улуттук банктын жетекчилиги Улуттук банктын эсептик чени, акча-кредит саясаты, валюта рыногундагы кырдаал, банктар жана банк эмес финансы-кредит уюмдарынын иши, ошондой эле Улуттук банк тарабынан COVID-19 пандемиясынын терс таасирин жеңилдетүү максатында көргөн чараларына тиешелүү маселелер боюнча жети пресс-конференцияга жана брифингге катышкан.

*Улуттук
банктын медиа
продукциялары*

Республикалык, аймактык телеканалдарда жана радиостанцияларда Улуттук банктын өкүлдөрү экономиканын өнүгүүсүнө; валюта рыногундагы кырдаалга; банктык кызмат көрсөтүүлөрдүн санариптик трансформациялоого; финансы кызматтарын керектөөчүлөрдүн укугун коргоого жана COVID-19 пандемиясы мезгилинде жабыр тарткан карыз алуучуларды колдоо боюнча чараларга тиешелүү актуалдуу маселелерге түшүндүрмө беришкен. Республикалык жана аймактык телеканалдардын жаңылыктар түрмөгүндө валюталар курсу жана алтын куймалардын наркы жөнүндө инфографика менен “Улуттук банк билдирет” рубрикасы күн сайын чыгып жатты, ошондой эле финансылык сабаттуулук, электрондук санариптик кызмат көрсөтүүлөр, кредиттердин негизги суммасы жана пайыздар боюнча төлөө мөөнөтүн жылдырып берүүлөр жана карыз алуучуларга банктар жана БФКУ тарабынан берилүүчү жардамдын кошумча түрлөрү жөнүндө видеороликтер көрсөтүлгөн.

*Региондордо
коомчулукка
маалымат берүү*

Региондордо коомчулукка маалымат Улуттук банктын областтык башкармалыктары жана Баткен областындагы өкүлчүлүгү аркылуу маалымдалып турган. Региондордун жалпыга маалымдоо каражаттарында Улуттук банктын ишине тиешелүү 88 маалыматтык жана аналитикалык материал жарыяланган.

*Коомдук
кабылдаманын иши*

2020-жылы борбордук аппаратта, областтык башкармалыктарда жана Улуттук банктын Баткен областындагы өкүлчүлүгүндө иштеген коомдук кабылдамалардын иши улантылган. Коомдук кабылдамалардын иши Улуттук банктын компетенциясына кирген маселелер боюнча жарандарга консультация жана маалымат берүү, банктын жетекчилиги жана адистери менен жолугушууларды уюштуруу, ошондой эле жазуу жана оозеки кайрылуулар менен иштөөгө багытталган.

*Нумизматикалык
музейлер*

Отчеттук мезгилде Улуттук банкка 5 миңден ашуун оозеки жана 3 миңге жакын жазуу жүзүндө Улуттук банктын ишине тиешелүү ар түрдүү маселелер боюнча кайрылуулар келип түшкөн.

COVID-19 пандемиясына байланыштуу Улуттук банктын нумизматикалык музейине кирүүгө чектөөлөр болгон. Окуучуларга жана студенттерге, алыскы жана жакынкы чет өлкөлөрдөн келген конокторго экскурсиялар уюштурулган. Экскурсиянын жүрүшүндө алар эгемендүү Кыргызстандын нак акчаны колдонуу/ жүгүртүү тарыхы, өлкөнүн аймагында табылган байыркы монеталардын уникалдуу экспозициясы, алтындан жана күмүштөн, жез-никелден жасалган эстелик коллекциясы, ошондой эле Улуттук банк тарабынан чыгарылган башка нумизматикалык продукциялар менен таанышкан.

Улуттук банктын расмий интернет-сайты колдонуучуларга маалыматты бирдей пайдалануу мүмкүнчүлүгүн ыкчам камсыздоо жагында маанилүү инструменти бойдон калууда. Улуттук банктын ишинде ачык-айкындуулукту жогорулатуу жана ачык маалымат берүүнү камсыз кылуу максатында расмий интернет-сайтты жакшыртуу, аны маалымат менен толуктоо жана актуалдаштыруу процессин өркүндөтүү иши улантылган.

Маалыматты жайылтуу каналдарын жана кайтарым байланыш инструменттерин кеңейтүү үчүн Улуттук банк социалдык тармактарда жана мессенджерлерде активдүү иш алып барууну уланткан.

Мамлекеттик органдардын программалары жана калктын финансылык сабаттуулугун жогорулатууга багытталган иш-чаралар тууралуу маалымат, финансылык сабаттуулук боюнча агартуу жана башка материалдар Улуттук банктын финансылык сабаттуулукту жогорулатуу боюнча www.finsabat.kg интернет сайтында жана социалдык тармактардагы баракчаларында жайгаштырылган.

Улуттук банктын финансылык сабаттуулукту жогорулатуу боюнча иши Кыргыз Республикасынын калкынын финансылык сабаттуулугун жогорулатуу боюнча 2016-2020-жылдарга каралган программанын (мындан ары – Программа) алкагында жүзөгө ашырылган. Программаны ишке ашыруу боюнча Координациялык кеңештин чечими менен калктын эресеге жеткенден кийинки катмары үчүн Германия эл аралык кызматташуу коомунун (GIZ) көмөктөшүүсү менен иштелип чыккан финансылык сабаттуулук боюнча унификацияланган окутуу курсу бекитилген. Бул курс финансылык сабаттуулук боюнча базалык компетенциялардын стандарттарына шайкеш келет жана билим берүү иш-чараларында колдонууга, финансылык сабаттуулук борборлорунда калкка консультациялык колдоо көрсөтүүгө арналган.

Республиканын жалпы билим берүү мектептеринде жайылтуу үчүн Улуттук банк тарабынан финансылык сабаттуулуктун негиздерин окутууда колдонулуучу жогорку класстын окуучуларына арналган “Финансылык эркиндиктин ачыкчы” окуу-методикалык жыйнагы басылып чыккан.

Республикалык жана аймактык телеканалдарда жана социалдык тармактарда мобилдик жана интернет-банкингди, электрондук капчыктарды жана төлөм карттарын кошуу менен, банк кызмат көрсөтүүлөрүн аралыктан колдонууга, маалымат коопсуздугун сактоо зарылдыгына, алдамчылык операциялары менен финансылык пирамидаларды аныктоо ыкмаларына арналган финансылык сабаттуулук боюнча видеороликтер сериясы берилген.

Мамлекеттик органдар, эл аралык жана өнөктөш уюмдар, коммерциялык банктар жана микрофинансы уюмдары менен биргеликте Улуттук банк тарабынан аралыктан түшүндүрмө берүү форматында маалымат кампаниясы – Дүйнөлүк каражат топтоо күнү “Кыялдар канат байлаганда” урааны менен өткөрүлгөн. Аталган кампаниянын алкагында 40тан ашуун онлайн иш-чара: интерактивдүү оюндар, ребустар, сүрөттөр сынагы, комикс жана акча кутучасы оюндары, макал-лакаптар, ошондой эле каражат топтоо темасына арналган вебинарлар өткөрүлгөн. Иш-чарага түздөн-түз катышкан кыргызстандыктардын саны 12 миңден ашкан, ал эми маалымат булактарынан кабардар болгондордун саны 90 миңге жакын катышуучуну түзгөн.

Эл аралык өнөктөштөр жана мамлекеттик органдар менен кызматташуунун алкагында мектептен тышкары билим берүү борборлорунун өкүлдөрү: финансылык сабаттуулук боюнча ийрим жетекчилери жана дуалдык окутуу тренерлери онлайн тренинг өткөрүү методикасы боюнча окутуудан өткөн.

2020-жылы дуалдык окутуу системасы боюнча жаш банк адистерин даярдоо боюнча Шпаркасс фондунун программасы аяктады. Программа иштеп турган мөөнөт ичинде 500дөн ашык жаш банк адиси даярдалып, “Банк иши” окуу куралы иштелип чыккан, банк ишинин актуалдуу маселелери боюнча 20 жакын семинар/

*Расмий
интернет-сайт*

*Улуттук банк
социалдык
тармактарда*

*Калктын
финансылык
сабаттуулугун
жогорулатуу*

тренинг уюштурулган, ошондой эле “Кыргыз Республикасынын калкынын каражат топтоо боюнча иш-аракети” темасында изилдөө жүргүзүлгөн.

Мындан тышкары, финансылык сабаттуулук боюнча курстарда 600дөн ашык мектеп мугалимдери даярдалып, мугалимдерге арналган “Каржы сабаттуулугу боюнча мектептерде өтүлүүчү сабактарга усулдук сунуштар” окуу куралы иштелип чыккан.

6-ГЛАВА. КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН УЛУТТУК БАНКЫНЫН ИШИ ЖӨНҮНДӨ МААЛЫМАТТАР

6.1. Кыргыз Республикасынын Улуттук банкынын түзүмү

Улуттук банктын ишин жүзөгө ашыруу үчүн уюштуруу түзүмү аныкталган, ага ылайык түзүмдүк бөлүмдөргө тиешелүү функциялар жана ыйгарым укуктар берилген. Отчеттук жылы Улуттук банктын иш натыйжалуулугун жогорулатуу жана уюштуруу түзүмүн оптималдаштыруу максатында төмөнкүлөр кайра өзгөртүп түзүлгөн:

- 1-Банктык көзөмөл башкармалыгы, бул башкармалыктын курамында 1-Банктык көзөмөл бөлүмүн жана 2-Банктын көзөмөл бөлүмүн түзүү аркылуу;
- 2-Банктык көзөмөл башкармалыгы, бул башкармалыктын курамында 3-Банктык көзөмөл бөлүмүн жана 4-Банктык көзөмөл бөлүмүн түзүү аркылуу;
- Системалуу тобокелдиктерге талдап-иликтөөлөр бөлүмү, бул бөлүмдүн курамында Финансы-кредит уюмдарын маалымат коопсуздугу тобокелдиктери боюнча көзөмөлдөө тобун түзүү аркылуу;
- Банк ишин автоматташтыруу башкармалыгы, бул башкармалыктын курамында Операциялык тобокелдиктерди, иштеги кемчиликтерди аныктоо жана бизнеске талдоо жүргүзүү бөлүмүн жоюу жана Сервистик колдоо бөлүмүн жана Операциялык тобокелдиктер жана бизнес-процесстер бөлүмүн түзүү аркылуу;
- Бухгалтердик эсепке алуу жана отчеттуулук башкармалыгы, бул башкармалыктын курамында Эсепке алуу жана финансылык отчеттуулук бөлүмүн жоюу жана Эсепке алуу жана методология бөлүмүн жана Отчет түзүү бөлүмүн түзүү аркылуу;
- Сатып алууларды уюштуруу тобу жоюлуп, анын негизинде Сатып алууларды уюштуруу жана мүлктү сатуу бөлүмү түзүлгөн.

Отчеттук мезгилдин акырына карата Улуттук банктын курамында борбордук аппараттын 30 түзүмдүк бөлүмү, беш областтык башкармалыгы жана Баткен областындагы өкүлчүлүгү кирген.

Кыргыз Республикасынын Улуттук банкынын түзүмдүк бөлүмдөрүнүн негизги милдеттери

Экономика башкармалыгы

акча-кредит саясаты боюнча сунуштарды иштеп чыгат; экономиканын монетардык, реалдуу, финансы, бюджет-салык секторлор чөйрөсүндө талдап-иликтөөлөрдү жүргүзөт; макроэкономикалык модель түзүүнү жана болжолдоолорду жүзөгө ашырат; макроэкономика, акча-кредит саясаты, фискалдык саясат, алмашуу курсу, реалдуу сектор маселелери боюнча илимий-изилдөө иштерин жүргүзөт

Акча-кредиттик операциялар башкармалыгы

акча-кредит саясатын ишке ашырат жана эл аралык камды тескөөгө алат; финансы рынокторунда операцияларды ишке ашырып, аларга баа берүүнү жана талдап-иликтөөнү жүргүзөт, ачык рынокто операцияларды натыйжалуу координациялоо максатында, финансы рынокторундагы тенденцияларды жана өзгөрүү себептерин аныктайт

**Финансы
статистикасы
жана маалымдоо
башкармалыгы**

акча-кредит көрсөткүчтөрүнүн, финансы рыногунун ишине тиешелүү көрсөткүчтөрдүн статистикасын, банк сектору жана банк эмес финансы-кредит уюмдары боюнча статистиканы жүргүзөт; Кыргыз Республикасынын төлөм теңдемин түзөт; тышкы карыз маселелери жагында эксперттик колдоо көрсөтөт; Кыргыз Республикасынын финансы системасынын туруктуулугун талдап-иликтейт жана баа берет; Улуттук банктын расмий басылмаларын чыгарат

**1-Банктык көзөмөл
башкармалыгы
жана 2-Банктык
көзөмөл
башкармалыгы**

банк тутумунун туруктуулугун камсыз кылуу, аманатчылардын жана башка кредиторлордун таламдарын коргоо, ошондой эле коммерциялык банктар арасында ак ниеттүү атаандаштыкты камсыз кылуу максатында банктардын ишине көзөмөлдү жүргүзөт

**Банктарды
көзөмөлдөө
методологиясы
жана лицензиялоо
башкармалыгы**

банк тутумунун туруктуулугун камсыз кылуу максатында банктарды көзөмөлдөө методологиясын иштеп чыгат жана банктардын ишин лицензиялайт

**Банк эмес
финансы-кредит
уюмдарын
көзөмөлдөө
башкармалыгы**

БФКУнун туруктуулугун камсыз кылуу, аманатчылардын жана башка кредиторлордун таламдарын коргоо, ошондой эле БФКУ арасында ак ниеттүү атаандаштыкты камсыз кылуу максатында Улуттук банктан лицензия алышкан жана иши ал тарабынан жөнгө салынган банк эмес финансы-кредит уюмдарынын жана башка юридикалык жактардын ишине көзөмөлдү жүргүзөт

**Нак акча менен
иш алып баруу
башкармалыгы**

Кыргыз Республикасынын экономикасынын банкнотторго жана монеталарга, аффинаждалган алтындан жана күмүштөн жасалган өлчөнгөн куймаларга, нумизматикалык баалуулуктарга муктаждыгын камсыз кылат; алардын оптималдуу запасын кармап турат; акча банкнотторун, монеталарды жана баалуулуктарды сактоону жана ташып жеткирүүнү жүзөгө ашырат; эскилиги жеткен банкнотторду жана кемчилдиги бар монеталарды жок кылуу боюнча чаралар комплексин жүргүзөт

**Банктык
эсептешүүлөр
башкармалыгы**

эсептешүүлөрдүн банктар аралык системасынын ишинин уюштурулушун камсыз кылат; финансы рынокторундагы операциялар жана бүтүмдөр боюнча эсептешүүлөрдү жүргүзөт

**Банк ишин авто-
матташтыруу
башкармалыгы**

Улуттук банкты маалымат технологиялары жагында сапаттуу жана өз учурунда кызмат көрсөтүүлөр менен камсыз кылат

<i>Төлөм системалары башкармалыгы</i>	төлөм системаларын өнүктүрүүнүн жаңы келечектүү багыттарын жана төлөм системасын жөнгө салуу боюнча ченемдик укуктук базаны иштеп чыгат, төлөм кызмат көрсөтүүлөр рыногун өнүктүрүү тенденцияларын талдап-иликтейт, төлөм системасынын иштешине көзөмөл (оверсайт) жүргүзөт, санарип төлөм жана финансы технологияларын изилдейт жана жөнгө салат, ошондой эле төлөм системаларынын операторлорунун жана төлөм уюмдарынын ишин лицензиялайт, жөнгө салат жана көзөмөлдөйт
<i>Бухгалтердик эсепке алуу жана отчеттуулук башкармалыгы</i>	банктын финансылык абалы, мамлекеттик баалуу кагаздардын депозитардык эсепке алынышы чагылдырылган финансылык отчетту түзүү жана аны пайдалануучуларга сунуштоо максатында, эл аралык эсептик тажрыйбага ылайык банктын операцияларын туруктуу негизде эсепке алат, ошондой эле Улуттук банктын берилген кредиттери боюнча күрөөлүк камсыздоону тариздейт жана аларга мониторинг жүргүзөт
<i>Юридика башкармалыгы</i>	Улуттук банктын ишин укуктук маселелер боюнча комплекстик коштоп жүрүүнү, банк мыйзамдарын өнүктүрүү жана өркүндөтүү ишинин аткарылышын камсыз кылат
<i>Коопсуздук жана маалыматтык коргонуу башкармалыгы</i>	Улуттук банктын ишинин коопсуздугун камсыз кылат; Кыргыз Республикасынын финансы-кредит уюмдарынын, төлөм системаларынын операторлорунун жана төлөм уюмдарынын ишинде киберкылмыштарга каршы аракеттенүү боюнча иш алып барат
<i>Административ-дик-чарбалык ишти камсыздоо башкармалыгы</i>	имараттарда жана курулмаларда үзгүлтүксүз ишти жана аларды электр энергиясы, материалдык-техникалык жактан жабдуу, транспорт менен камсыз кылат
<i>Системалуу тобокелдиктерге талдап-иликтөөлөр бөлүмү</i>	банк жана банк эмес секторлорунда системалуу мааниге ээ тобокелдиктерди аныктайт, банк тутумунун туруктуулугун камсыз кылуу чараларын көрүү үчүн сунуштарды даярдайт, ошондой эле Кыргыз Республикасынын терроризмди каржылоого жана кылмыш жолу менен алынган кирешелерди легалдаштырууга (адалдоого) каршы аракеттенүү чөйрөсүндөгү мыйзам талаптарынын сакталышы боюнча Улуттук банктан лицензия алышкан финансы-кредит уюмдарынын ишине системалуу көзөмөл жүргүзөт; финансы-кредит уюмдарында маалымат коопсуздугу чөйрөсүндө тобокелдикти аныктоого багытталган көзөмөлдү жүргүзөт
<i>Керектөөчүлөрдүн укугун коргоо бөлүмү</i>	банк жана микрофинансылык кызмат көрсөтүүлөрдү керектөөчүлөрдүн укугун коргоо боюнча иш алып барат

СВИФТ сервис бюросу бөлүмү	СВИФТ тарабынан иштелип чыккан, кардарлардын коопсуздугун камсыз кылуу программасынын талаптарына ылайык, Улуттук банкты жана Кыргыз Республикасынын коммерциялык банктарын сапаттуу жана үзгүлтүксүз СВИФТ кызмат көрсөтүүлөрү менен камсыз кылат
Улуттук банктын туунду жана ассоциацияланган уюмдарын тескөө бөлүмү	Улуттук банктын туунду жана ассоциацияланган уюмдары менен алардын иши жана өнүгүү стратегиясы маселелери боюнча өз ара иш алып барат
Мамлекеттик тилди өнүктүрүү жана документ менен иш алып баруу бөлүмү	мамлекеттик тилде иш кагаздарын жүргүзүүнү жана өнүктүрүүнү, документтерди бир жерден жүгүртүүнү жана Улуттук банктын документтеринин аткарылышын контролдоону, ошондой эле Улуттук банк Башкармасынын ишин камсыз кылат
Персонал менен иш алып баруу бөлүмү	Улуттук банктын функцияларын жана милдеттерин аткаруу үчүн зарыл болгон эмгек ресурстары менен камсыз кылат; кызматкерлерди окутуу жана квалификациясын жогорулатуу процессин ишке ашырат
Финансы жана мониторинг жүргүзүү бөлүмү	Улуттук банктын өнүктүрүү стратегиясын финансы ресурстары менен камсыз кылууга, негизги фондуларды, жүгүртүү каражаттарын жана финансы ресурстарын сактоого жана натыйжалуу пайдаланууга багытталган финансылык иш багытын уюштурат
Эл аралык кызматташуу бөлүмү	Улуттук банктын өнөктөш өлкөлөрдүн борбордук банктары, финансы жана интеграциялык институттары, ошондой эле башка тармактагы уюмдар менен эл аралык кызматташуу мамилелерин түзүү, чындоо жана өнүктүрүү боюнча иштерди жүргүзөт
Финансылык тобокелдиктерди контролдоо бөлүмү	Улуттук банктын операцияларын тышкы рыноктордо ишке ашыруу учурунда финансылык тобокелдиктерди тескейт
Коомчулук менен иш алып баруу бөлүмү	банктын коммуникациялык саясатына ылайык жалпыга маалымдоо каражаттары аркылуу Улуттук банктын иши жана саясаты тууралуу коомчулукка маалымат берет, Кыргыз Республикасында финансылык сабаттуулукту жогорулатууга көмөк көрсөтөт
Курулуш жана ремонт иштери бөлүмү	Улуттук банктын объектилеринде курулуш-монтаждоо, ремонт жана долбоор түзүү-изилдөө иштерин аткарат
Ички аудит кызматы	Улуттук банктын түзүмдүк бөлүмдөрүндө аудитордук текшерүүлөрдү жүргүзөт, сунуш-көрсөтмөлөрдүн аткарылышына мониторинг жүргүзөт, Улуттук банктын тышкы аудитору менен жана Аудит боюнча комитет менен өз ара иш алып барат

Сатып алууларды уюштуруу жана мүлктү сатуу бөлүмү	Улуттук банктын укуктук актыларына ылайык сатып алууларды уюштурат жана өткөрөт, мүлктү сатып өткөрөт, ошондой эле эл аралык финансы уюмдарынын жана донор-өлкөлөрдүн каражаттарынын эсебинен сатып алууларды жүргүзүү бөлүгүндө эл аралык финансы уюмдарынын жана донор-өлкөлөрдүн катышуусунда Улуттук банкта ишке ашырылуучу долбоорлорун коштоп жүрөт
Операциялык тобокелдиктер жана бизнес-процесстер бөлүмү	Улуттук банктын ишине операциялык тобокелдиктердин таасирин төмөндөтүү боюнча чаралар комплексин жүзөгө ашырат; Улуттук банктын иш үзгүлтүксүздүгүн уюштурат; Улуттук банктын бизнес-процесстерин талдап-иликтейт жана оптималдаштыруу иштерин жүргүзөт
Окуу-ден соолукту чыңдоо борбору (“Толкун” пансионаты)	Улуттук банктын кызматкерлеринин катышуусунда семинарлардын, тегерек стол маектеринин, башка окутуу жана социалдык-маданий иш-чараларынын өткөрүлүшүн камсыз кылат
Улуттук банктын областтык башкармалыктары жана Баткен областындагы өкүлчүлүгү	коммерциялык банктардын филиалдарын нак акча менен камсыз кылат; банк эмес финансы-кредит уюмдарынын жана төлөм системаларынын операторлорунун/төлөм уюмдарынын ишин көзөмөлдөйт; финансы кызмат көрсөтүүлөрүнүн жеткиликтүүлүгүн кеңейтүү, төлөм системасын өнүктүрүү жана калктын финансылык сабаттуулугун жогорулатуу боюнча борбордук банктын саясатын региондордо ишке ашырат

2020-жылдын акырына карата Улуттук банктын кызматкерлеринин саны 705 адамды түзгөн, анын ичинде 625 адам – борбордук аппаратта жана 80 адам – областтык башкармалыктарда жана Баткен областындагы өкүлчүлүгүндө эмгектенишет. Алардын ичинен аялдардын саны борбордук аппаратта 318 адамды, областтык башкармалыктарда жана Баткен областындагы өкүлчүлүгүндө – 32 адамды түзгөн. Пайыздык катышта аялдардын саны 50,0 пайызды, эркектердин саны – 50,0 пайызды түзгөн.

2019-жылы Улуттук банктын кызматкерлеринин саны 712 адамды түзгөн, анын ичинде 633 адам – борбордук аппаратта жана 79 адам – областтык башкармалыктарда жана Баткен областындагы өкүлчүлүгүндө эмгектенген. Пайыздык катышта аялдардын саны 50,0 пайызды жана эркектердин саны – 50,0 пайызды түзгөн.

Улуттук банк кызматкерлеринин квалификациясын жогорулатуу максатында, адистерин жыл сайын окутуудан өткөрүп турат. 2020-жылы адистерди окутуу Борбордук (улуттук) банктардын персоналдын кесиптик окутуу программасынын, КМШ өлкөлөрүндө жана алыскы чет өлкөлөрдө, ошондой эле Кыргыз Республикасында, анын ичинде Улуттук банктын базасында уюштурулган окутуу иш-чараларынын алкагында өткөрүлгөн.

Улуттук банк менен Эл аралык кызматташуу боюнча Шпаркасс фондусунун (Германия) ортосунда “Банк иши. Банк кызматкерлерин дуалдык кесиптик окутуу” багыты боюнча түзүлгөн узак мөөнөттүү кызматташуу меморандумун жүзөгө ашыруу боюнча аяктап жаткан этабынын алкагында отчеттук жылы Улуттук банктын жана коммерциялык банктардын кызматкерлеринин ичинен 62 жаш адис даярдалган.

Улуттук банкка кызматкерлерди ишке кабыл алууда ачык-айкын, бирдей жана адилеттүү мамилени ишке ашыруу үчүн сынак өткөрүү аркылуу тандоо системасы

Улуттук банктын кызматкерлеринин саны

Персоналды окутуу

Сынак аркылуу тандоо

колдонулат, ал кесиптик даярдыгын эске алуу менен кыйла квалификациялуу адистерди ишке тартууга жана Улуттук банк тарабынан ага жүктөлгөн функциялардын талаптагыдай деңгээлде жүзөгө ашырылышын камсыз кылууга шарт түзөт.

Бош турган кызмат орундарына сынак өткөрүлө тургандыгы жөнүндө кулактандыруулар Улуттук банктын расмий интернет-сайтында, жалпыга маалымдоо каражаттарында жана социалдык тармактарда жарыяланат.

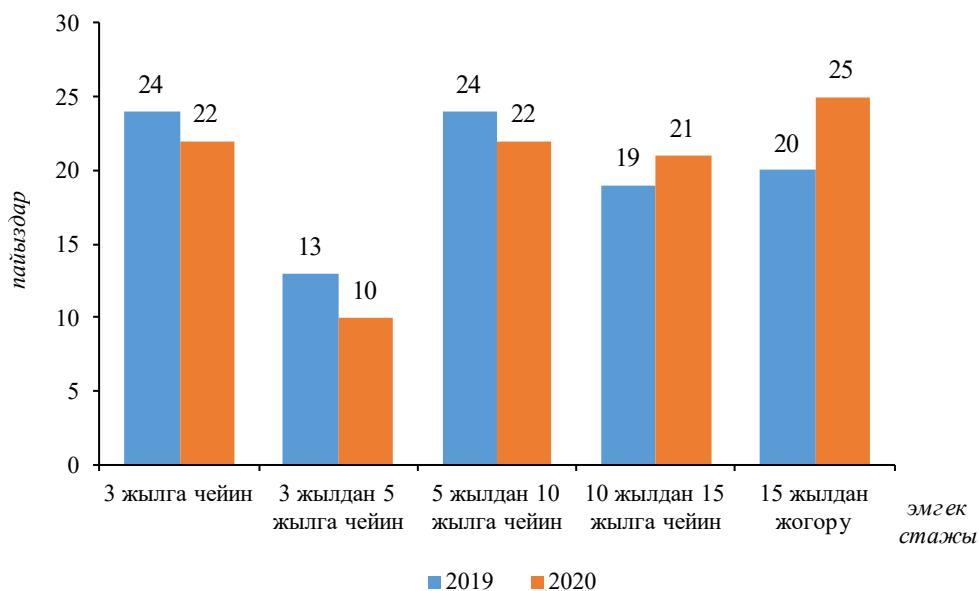
2020-жылы 37 сынак, анын ичинен 8 сынак – областтык башкармалыктарда өткөрүлгөн. Бардыгы болуп сынакка 240 адам катышкан. Сынактын жыйынтыгы боюнча Улуттук банкка 27 адам ишке кабыл алынган.

2020-жылы кадрлардын иштен бошонуп кетиши 6,0 пайызды түзгөн, ал эми 2019-жылы 14,0 пайыз чегинде катталган.

Персоналдын иш стажы жана жаш курагы боюнча түзүмү тиешелүүлүгүнө жараша 6.1.1 жана 6.1.2-графиктерде келтирилген.

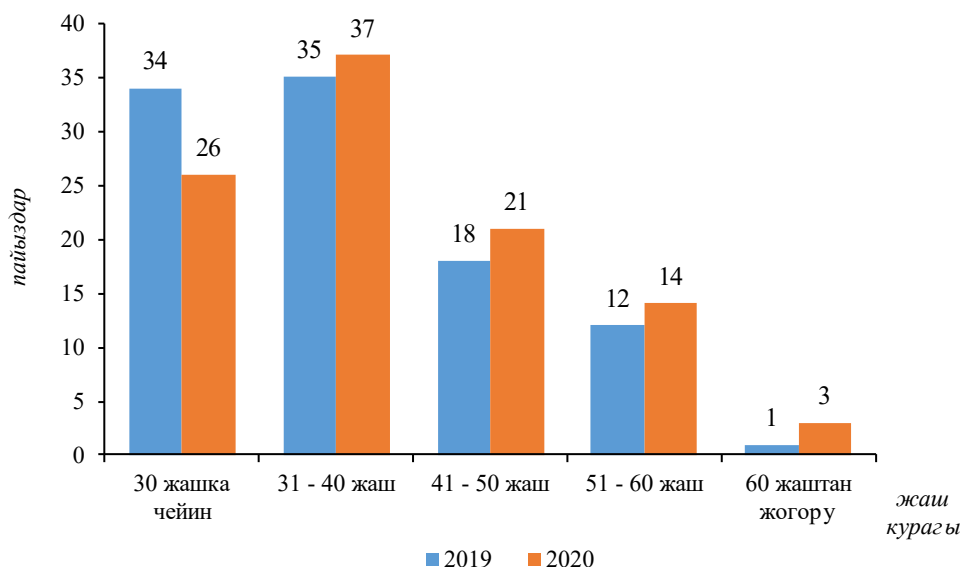
6.1.1-график.

Адистердин Улуттук банктагы иш стажы боюнча курамы

6.1.2-график.

Адистердин жаш курагы боюнча курамы

Улуттук банктын негизги иш багыттары боюнча функцияларын жана милдеттерин натыйжалуу аткаруу максатында, комитеттер жана комиссиялар туруктуу негизде иштешет. 2020-жылдын акырына карата сегиз комитет, тогуз комиссия, Улуттук банктын басылмаларынын алты редакциялык кеңеши жана илимий-эксперттик кеңеши иш алып барган, алардын иши тиешелүү жоболор менен жөнгө салынат.

Кыргыз Республикасынын Улуттук банкынын негизги комитеттеринин жана комиссияларынын максаттары жана милдеттери

Акча-кредиттик жөнгө салуу комитети

ликвиддүүлүктү тескөө боюнча чечимдерди иштеп чыгат жана аларды ыкчам кабыл алат. Күндөлүк абалга баа берүү, ачык жана валюта рынокторундагы операциялар боюнча чечимдерди иштеп чыгуу жана кабыл алуу, Улуттук банктын ченемдик укуктук актыларына ылайык акча-кредит саясатынын инструменттерин колдонуу боюнча сунуш-көрсөтмөлөрдү карап чыгуу жана чечимдерди кабыл алуу, Улуттук банк Башкармасына, Улуттук банктын төрагасына, ошондой эле Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнө акча-кредит саясатына тиешелүү маселелер боюнча сунуш-көрсөтмөлөрдү иштеп чыгуу комитеттин негизги милдеттеринен болуп саналат

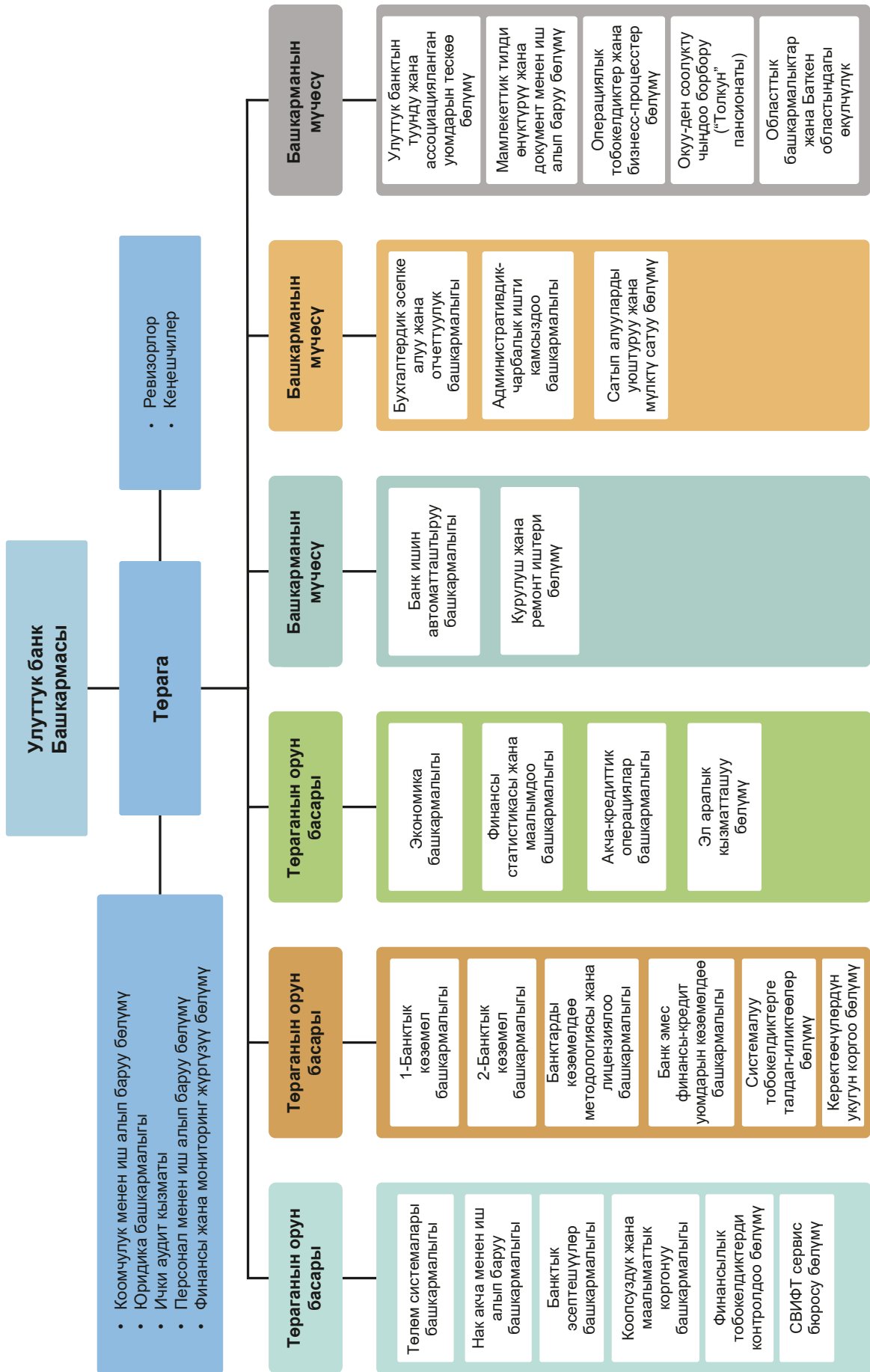
Инвестициялык комитет

Улуттук банктын инвестициялык саясатынын жана белгиленген ыйгарым укуктардын чегинде эл аралык камдарды тескөө боюнча тактикалык чечимдерди иштеп чыгат жана кабыл алат. Инвестициялык саясаттын ишке ашырылышын карап чыгуу, жактыруу жана ага мониторинг жүргүзүү, эл аралык финансы рынокторундагы абалдын өнүгүүсүн эске алуу менен инвестициялык иштин натыйжалуулугуна баа берүү, ошондой эле Улуттук банк Башкармасы үчүн инвестициялык ишкердик маселелери боюнча сунуш-көрсөтмөлөрдү жана сунуштарды иштеп чыгуу комитеттин негизги милдеттеринен болуп саналат

<i>Көзөмөл боюнча комитет</i>	Улуттук банктан лицензия алышкан коммерциялык банктардын жана башка финансы-кредит уюмдарынын ишин белгиленген компетенция чегинде жөнгө салуу жана көзөмөлдөө маселелери боюнча чечимдерди кабыл алат
<i>Аудит боюнча комитет</i>	Улуттук банк Башкармасына Улуттук банкта ички контролдоо системасын талапка ылайык камсыздоого, бухгалтердик эсепке алууну жүргүзүү жол-жоболоруна жана финансылык отчеттун даярдалышына контролду камсыз кылууга көмөк көрсөтөт, ошондой эле Ички аудит кызматынын ишине көзөмөл жүргүзөт
<i>Төлөм системасы боюнча комитет</i>	Кыргыз Республикасынын төлөм системасын ишин анын натыйжалуулугун, ишенимдүүлүгүн жана коопсуздугун камсыз кылуу үчүн координациялайт, төлөм системасын өнүктүрүү багыттарын, төлөм системасынын ишин өнүктүрүү, жөнгө салуу жана көзөмөлдөө (оверсайт), төлөм системаларынын операторлорунун жана төлөм уюмдарынын ишин лицензиялоо жана пруденциалдык көзөмөлдөө маселелери боюнча максаттарын жана милдеттерин аныктайт, ошондой эле Комитеттин чечимдеринин ишке ашырылышын контролдойт
<i>Тобокелдиктер боюнча комитет</i>	Улуттук банктын ишине мүнөздүү тобокелдиктерди идентификациялоо, аларга баа берүү жана чектөө жагында түзүмдүк бөлүмдөрдүн ишин координациялоо аркылуу Улуттук банктын ишинде орун алышы ыктымал болгон тобокелдиктерди азайтуу боюнча чараларды көрөт
<i>Маалымат технологиялары боюнча координациялык комитет</i>	маалымат технологияларын өнүктүрүүнүн негизги багыттарын аныктайт, Улуттук банкта маалымат технологияларын өнүктүрүү иш-чараларынын аткарылышын контролдойт жана маалымат технологиялары боюнча пландаштырылып жаткан долбоорлорду, аталган долбоорлорго же маалымат технологияларына тиешеси бар техникалык чечимдердин жана бизнес-процесстердин өзгөрүүсүн жана алардын жактырылышын координациялайт
<i>Улуттук банктын туунду жана ассоциацияланган уюмдарын тескөө боюнча комитет</i>	Улуттук банктын туунду жана ассоциацияланган уюмдарын тескөө маселелери боюнча белгиленген ыйгарым укуктарынын чегинде чечимдерди кабыл алат жана Улуттук банктын юридикалык жактардын ишинде акцияларды сатып алуу же башка жол менен катышуусу, ошондой эле Улуттук банктын туунду жана ассоциацияланган уюмдарынын капиталында катышуу үлүшүн сатып алуу/сатуу/өткөрүп берүү маселелери боюнча Улуттук банк Башкармасына сунуш-көрсөтмөлөрдү иштеп чыгат
<i>Этиканы сактоо жана коррупцияга жол бербөө боюнча комиссия</i>	Улуттук банктын ишин кызыкчылыктардын кагылышуусу жөнүндө мыйзамга ылайык, ошондой эле коррупцияга каршы багытталган иш-чараларды жүзөгө ашыруу жана мониторинг жүргүзүү аркылуу коррупцияны алдын алуу жана ага каршы аракеттенүү боюнча камсыз кылат

Методологиялык комиссия	айрым ченемдик актылар долбоорлорунун методологиялык жактан иштелип чыгышын карайт; Улуттук банктын ченемдик актыларында жана практикалык ишинде колдонулган терминдерди жана аларга карата түшүндүрмөлөрдү бекитет
Улуттук банктын ишин уюштурууну өркүндөтүү комиссиясы	Улуттук банктын ишин уюштурууну өркүндөтүү маселелерин карайт жана ал боюнча сунуштарды даярдайт. Улуттук банктын бизнес-процесстерин оптималдаштыруу жана уюштуруу түзүмүн өзгөртүү боюнча сунуштарды кароо жана сунуш-көрсөтмөлөрдү иштеп чыгуу; Улуттук банктын бизнес-процесстерин оптималдаштырууга байланыштуу ишин координациялоо жана контролдоо комиссиянын негизги милдеттеринен болуп саналат
Эмгек маселелери боюнча талаш-тартыштарды жөнгө салуу комиссиясы	Кыргыз Республикасынын Эмгек кодексине ылайык Улуттук банкта жеке эмгек маселелери боюнча талаш-тартыштарды карайт

Кыргыз Республикасынын Улуттук банкынын
2020-жылдын 31-декабрына карага абал боюнча уюштуруу түзүмү

6.2. Кыргыз Республикасынын Улуттук банк Башкармасынын 2020-жылдагы иши

Улуттук банк Башкармасы жогорку башкаруу органы болуп саналат жана ал Улуттук банктын негизги иш багыттарын бекитет. Улуттук банк Башкармасынын ыйгарым укуктары “Кыргыз Республикасынын Улуттук банкы, банктар жана банк иштери жөнүндө” мыйзамында белгиленген.

Банк Башкармасы акча-кредит саясатын, банктардын, банк эмес финансы-кредит уюмдарынын, төлөм системасынын операторлорунун жана төлөм уюмдарынын ишине көзөмөл жүргүзүү саясатын аныктайт; жаңы үлгүдөгү жана номиналдагы акча белгилерин чыгаруу, банкнотторду жана монеталарды жүгүртүүдөн алуу тартибин белгилейт; ченемдик укуктук актыларды, жылдык отчетту бекитет, ошондой эле банк жана банк эмес финансы-кредит уюмдары секторунун жана төлөм системасынын негизги өнүгүү багыттарын аныктайт.

Улуттук банк Башкармасынын иши бекитилген жылдык жана чейректик пландардын негизинде жүзөгө ашырылат. 2020-жылы 88 отурум (анын ичинде 12 маалымат отуруму) өткөрүлгөн, анда 377 маселе каралып, 232 токтом кабыл алынган.

2020-жыл ичинде Улуттук банк Башкармасы акча-кредит саясатынын негизги инструменти болуп саналган Улуттук банктын эсептик чен өлчөмү жөнүндө маселени сегиз жолу караган. Эсептик чен боюнча чечимдер инфляциянын негизги факторлорун, тышкы чөйрөдө жана Кыргыз Республикасында түптөлгөн кырдаалды иликтөөнүн жана болжолдоонун негизинде кабыл алынган.

Акча-кредит саясатында колдонулган чараларды жана анын натыйжаларын, өлкөдөгү жана соода боюнча өнөктөш өлкөлөрдөгү макроэкономикалык кырдаал тууралуу маалыматтарды, инфляцияны орто мөөнөттүү мезгил ичинде болжолдоолорду, негизги макроэкономикалык көрсөткүчтөрдү камтыган акча-кредит саясаты тууралуу отчеттор чейректик негизде каралган жана бекитилген.

Улуттук банк Башкармасы тарабынан акча-кредит саясаты боюнча маселелер каралган жана тиешелүү чечимдер кабыл алынган.

Улуттук банк Башкармасы 2020-жылдын декабрь айында Улуттук банктын 2021-жылга карата акча-кредит саясаты жөнүндө билдирүүсүн жана Улуттук банктын эсептик чен өлчөмү жөнүндө маселелерди кароо боюнча Улуттук банк Башкармасынын отурумдарынын 2021-жылга графигин жактырган, алар расмий интернет-сайтта жарыяланган.

Улуттук банк Башкармасы эл аралык резервдерди тескөө жана резервдик активдердин коопсуздугун камсыз кылуу жагында жыл сайын инвестициялык саясатты, ошондой эле эл аралык резервдерди тескөө боюнча отчетту кароого алат жана бекитет.

Кыргыз Республикасынын финансы секторунун туруктуулугу жөнүндө отчет туруктуу негизде кароого алынып турат, анда финансы системасында орун алган тобокелдиктер жана алардын бүтүндөй финансы секторунун туруктуулугуна тийгизген таасирине талдап-иликтөөнүн натыйжалары камтылган. Мониторинг жүргүзүүнүн жана талдап-иликтөөнүн натыйжалары акча-кредит жана макропруденциалдык саясат маселелери боюнча чечимдерди кабыл алууда эске алынган.

Бардыгы болуп акча-кредит саясаты жана эл аралык резервдерди тескөө маселелери боюнча 2020-жылы 21 маселе каралып, 20 токтом кабыл алынган.

COVID-19 пандемиясына байланыштуу, Улуттук банк Башкармасы банк жана финансы системаларында туруктуулукту колдоого, банктык кызмат көрсөтүүлөрдү керектөөчүлөрдүн укугун коргоого жана пандемиянын Кыргыз Республикасынын экономикасына тийгизген терс таасирин жөнгө салууга багытталган бир катар токтомдорду кабыл алган. Ошондой эле карыз алуучулардан комиссиялык

Акча-кредит саясаты боюнча маселелерди кароо

Банк жана банк эмес уюмдардын ишин көзөмөлдөө боюнча маселелерди кароо

төлөмдөрдү, айыптык санкцияларды алууга тыюу салынып, финансы-кредит уюмдарына кредиттер боюнча төлөө мөөнөтүн жылдырып берүү сунушталган жана жөнгө салуу жагынан жеңилдиктер берилген.

Банктарды калкка аралыктан тейлөө каналдары боюнча кызмат көрсөтүүгө өткөрүү, ошондой эле банк жана төлөм секторунда инновациялык кызмат көрсөтүүлөрдү өнүктүрүү үчүн шарттарды түзүү максатында, Улуттук банк Башкармасынын кардарларды аралыктан идентификациялоо тартиби жана атайын жөнгө салуу режимдери жөнүндө токтомдору бекитилген. Мындан тышкары, банктык жана микрофинансылык кызмат көрсөтүүлөрдү сунуштоо үчүн микрофинансылык уюмдардын кардарларын аралыктан идентификациялоо жана верификациялоо боюнча минималдуу талаптар белгиленген.

Ченемдик укуктук базаны өркүндөтүү жана банктардын ишин жөнгө салуу алкагында лицензиялоо, баалуу кагаздар рыногун өнүктүрүү, регулятивдик отчет, кредиттик тобокелдик, комиссиялык төлөмдөр, активдердин классификациясы, күрөөлүк камсыздоону баалоо, тобокелдикти аныктоого багытталган ыкмаларды өркүндөтүү маселелери боюнча токтомдор кабыл алынган.

Улуттук банк Башкармасы ислам каржылоо принциптерин мындан ары өнүктүрүү үчүн корпоративдик тескөө, финансылык отчет түзүү, ислам каржылоо принциптери боюнча колдонулган бүтүмдөрдүн/келишимдердин мүмкүнчүлүктөрүн кеңейтүү, жана ислам каржылоо принциптерине ылайык тартылган аманаттарды жайгаштыруудан алынган пайданы/чыгымды бөлүштүрүүнү стандартка келтирүү маселелери боюнча токтомдорду кабыл алган.

Ошондой эле Улуттук банк Башкармасы тарабынан айыл чарба секторунда алектенген кардарларды каржылоо үчүн жаңы операциялар каралган токтом бекитилген, атап айтканда, микрофинансылык уюмдар жана кредиттик союздар тарабынан ислам банк иши жана каржылоо принциптерине ылайык жүзөгө ашырылган келишимдердин тизмеси кеңейтилген.

Мындан тышкары, активдерди классификациялоо боюнча ченемдик укуктук базаны унификациялоо жана оптималдаштыруу үчүн жана банк эмес финансы-кредит уюмдарына карата таасир этүү чараларын колдонуу маселелери боюнча жаңы жоболор бекитилген.

Отчеттук жыл ичинде коммерциялык банкты микрофинансылык компанияга кайра каттоо шарттары да экономикалык ченемдерди ченемдик укуктук актыларга ылайык келтирүү жагында такталып, кайра өзгөртүлүп түзүлгөн банктын кызмат адамдарын макулдашуу зарылдыгы жокко чыгарылган, банк эмес финансы-кредит уюмдарынын валюталык позициясы жөнүндө отчет берүү тартиби электрондук форматта отчет берүү жолу менен оптималдаштырылган.

Аманаттарды (депозиттерди) тартпаган микрофинансылык уюмдар жана кредиттик союздар тарабынан комиссиялык жана башка төлөмдөрдү белгилөөдө адилеттүү ыкманы камсыз кылуу максатында, кредиттерди берүүдө комиссиялык жана башка төлөмдөрдүн тизмесинин жана деңгээлинин экономикалык максатка ылайыктуулугун эске алуу менен Башкарманын тиешелүү токтому кабыл алынган.

Ошондой эле Улуттук банк Башкармасынын микрофинансылык уюмдар үчүн электрондук кол тамганы колдонууда жана электрондук кредиттик таржымал түзүүдө, электрондук кол тамганы пайдалануу менен кардарларды обочодон/аралыктан тейлөө, мындай кредиттер боюнча лимиттерди белгилөө жагында талаптарды жөнгө салууда шарттарды түзүүгө багытталган токтому бекитилген.

Жыл ичинде Улуттук банк Башкармасы тарабынан Кыргыз Республикасынын банк секторун жана микрокаржылоо секторун 2018-2021-жылдар аралыгында өнүктүрүүнүн негизги багыттары боюнча иш-чаралар планынын аткарылышы жөнүндө отчеттор каралган.

Улуттук банк тарабынан лицензияланган айрым коммерциялык банктардын жана башка финансы-кредит уюмдарынын иши боюнча 127 маселе каралып,

92 токтом кабыл алынган, анын ичинен 53 токтом – алардын ишин жөнгө салган ченемдик базага тиешелүү.

COVID-19 пандемиясынан улам түптөлгөн кырдаалга байланыштуу, социалдык туруктуулукту камсыз кылуу максатында, “пенсионердин карты” жана “социалдык карт” ээлери үчүн кимдин кардары болгондугуна карабастан, “Элкарт” банктык төлөм карттары менен эсептешүү системасы аркылуу нак акча алууда нөл көрсөткүчүндө комиссия белгилөө, ошондой эле “Кыргыз почтасы” мамлекеттик ишканасы менен түзүлгөн агенттик келишим боюнча POS-терминалда жүргүзүлгөн транзакциялар үчүн кардардан комиссиялык төлөм алуудан баш тартуу жөнүндө чечимдер кабыл алынган.

Өлкөнүн банк жана төлөм системаларында туруктуулукту камсыз кылуу үчүн Улуттук банк Башкармасынын тиешелүү токтомдору менен Улуттук банктын көзөмөлүнө алынган уюмдардын төлөм системасы боюнча отчет берүүсүнүн убактылуу мөөнөттөрү бекитилген, ошондой эле төлөм системаларынын операторлорун жана төлөм уюмдарын инспектордук текшерүүлөр убактылуу токтотулган.

Төлөм системаларынын операторлору жана төлөм уюмдары тарабынан электрондук акчаны пайдалануу менен эсептешүүлөрдү жүргүзүүдө террористтик ишти каржылоого жана кылмыштуу кирешелерди легалдаштырууга (адалдоого) каршы аракеттенүү боюнча мыйзамдын талаптары сакталышы үчүн ички контролдоону уюштуруу боюнча минималдуу талаптар бекитилген.

Мындан тышкары, төлөм системаларынын операторлорунун, эл аралык төлөм системаларынын ишин жөнгө салуу, санариптик төлөм технологияларын өнүктүрүү, аралыктан идентификациялоо мүмкүнчүлүгү боюнча бир катар ченемдик укуктук актылар кабыл алынган; төлөм жүгүртүлүшү жөнүндө маалыматты системага салуу максатында, Төлөм жүгүртүлүшүнүн мамлекеттик классификаторуна тиешелүү өзгөртүүлөр киргизилген.

2020-жыл ичинде Улуттук банк Башкармасы тарабынан Кыргыз Республикасынын төлөм системасын өнүктүрүүнүн 2018-2022-жылдарга каралган негизги багыттары боюнча иш-чаралар планынын аткарылышы жана 2020-жылдын I жарым жылдыгында региондордо электрондук төлөмдөрдү жана мобилдик банкингди жайылтуу боюнча жол картасынын иш-чараларын аткаруу тууралуу отчеттор каралган, анда төлөм системасын кыска мөөнөттүү жана орто мөөнөттүү мезгилдерде өнүктүрүүнүн максаты, милдеттери жана вектору чагылдырылган.

Төлөм системасынын иштеши жана анын ишин жөнгө салуу боюнча Улуттук банк Башкармасы тарабынан 28 маселе каралып, 17 токтом кабыл алынган. Отчеттук жыл ичинде Улуттук банк Башкармасы Улуттук банктын ишин уюштуруу маселелерин жана башка маселелерди карап чыгып, алар боюнча 103 токтом кабыл алган.

6.3. Банк мыйзамдарын өркүндөтүү

Отчеттук жылы Улуттук банк Кыргыз Республикасында банк ишин жөнгө салган мыйзамдар базасын өркүндөтүү жана өнүктүрүү боюнча иштерди жүргүзгөн.

2020-жылы Кыргыз Республикасынын “Кыргыз Республикасынын айрым мыйзам актыларына (Кыргыз Республикасынын “Кыргыз Республикасынын Улуттук банкы, банктар жана банк иштери жөнүндө”, “Инновациялык иш жөнүндө”, “Кыргыз Республикасындагы лицензиялык-уруксат берүү тутуму жөнүндө” мыйзамдарына) өзгөртүүлөрдү киргизүү жөнүндө” мыйзамы кабыл алынган жана күчүнө кирген. Мыйзамда Улуттук банктын атайын жөнгө салуу режиминин алкагында пилоттук жөнгө салууну белгилөө жана банктык операцияларды жүргүзүүнүн жаңы технологияларын апробациялоо үчүн лицензия берүү ыйгарым укугу каралган. Мындай өзгөртүүлөр инновациялык кызмат көрсөтүүлөрдү/

*Төлөм системасы
боюнча маселелерди
кароо*

*Күчүнө кирген
мыйзамдар*

технологияларды банк жана төлөм системалары рыногуна чыгарууга, өлкөнүн региондорунда кызмат көрсөтүүлөрдүн жеткиликтүүлүгүн жогорулатууга, атаандаштыкты өнүктүрүү жана финансылык кызмат көрсөтүүлөрдүн наркын төмөндөтүүгө, инновациялык ишти тартипке келтирүүгө жана контролдоого тоскоолдуктарды төмөндөтүүгө, ошондой эле мындай ишти талдап-иликтөөнүн негизинде башка маселелер боюнча чечимдерди кабыл алууга багытталган. Атайын жөнгө салуу режимдеринин натыйжасында Кыргыз Республикасынын аймагында сунушталуучу кызмат көрсөтүүлөр чөйрөсү кеңейиши, бүтүндөй финансылык кызмат көрсөтүүлөрдүн жеткиликтүүлүгү жогорулашы күтүлүүдө.

Отчеттук жыл ичинде Кыргыз Республикасынын “Кыргыз Республикасынын айрым мыйзам актыларына (Кыргыз Республикасынын “Насыялык маалымат алмашуу жөнүндө”, “Кыргыз Республикасынын Улуттук банкы, банктар жана банк иштери жөнүндө” мыйзамдарына) өзгөртүүлөрдү киргизүү тууралуу” мыйзамы күчүнө кирген. Мыйзамда кредиттик маалыматты позитивдүү жана негативдүү катары бөлүү каралган, ошондой эле кредиттик маалыматты сактоо мөөнөтү кайра каралган. Кабыл алынган өзгөртүүлөр кредиттик маалыматты натыйжалуу алмашууга багытталган, бул өз кезегинде, экономиканы кредиттөө мүмкүнчүлүгүн кеңейтүүгө жана өлкөдөгү финансы-кредит системасынын туруктуулугун жогорулатууга таасирин тийгизет.

*Мыйзам
долбоорлору*

Өлкөнүн экономикалык коопсуздугун камсыз кылуу, өлкөлөр ортосундагы тобокелдиктерди төмөндөтүү жана керектөөчүлөрдүн укугун коргоо максатында, Улуттук банк тарабынан “Кыргыз Республикасынын төлөм системасы жөнүндө” Кыргыз Республикасынын мыйзамына өзгөртүүлөрдү киргизүү тууралуу мыйзам долбоору иштелип чыккан. Долбоордо Кыргыз Республикасынын аймагындагы ар башка төлөм системаларынын банктык төлөм карттарын пайдалануу менен улуттук валютада жүргүзүлгөн төлөмдөр (мамлекет ичиндеги төлөмдөр) боюнча финансылык маалыматтарды топтоо, иштеп чыгуу, сактоо, улуттук төлөм системасынын оператору тарабынан жүргүзүлгөн мамлекет ичиндеги төлөмдөр боюнча клиринг жүргүзүү боюнча талаптар алдан ала каралган. Ошондой эле төлөм системаларынын операторлорунун жана төлөм уюмдарынын процессинг жана төлөмдөрдү жүргүзүү боюнча кызмат көрсөтүүлөрдү үчүнчү жактардын пайдасына сунуштоого байланышкан ишин иштин башка түрү менен айкалыштыруу боюнча чектөөлөрдү белгилөө сунушталат.

6.4. Финансылык консультанттын милдетин аткаруу

Кыргыз Республикасынын Президентинин, Жогорку Кеңешинин жана Өкмөтүнүн финансылык маселелер боюнча консультанты функциясын аткаруунун чегинде Улуттук банк 2020-жыл ичинде:

- акча-кредит саясатын ишке ашырууга, банк жана төлөм системаларынын абалына тиешелүү маселелер боюнча маалыматты, аналитикалык материалдарды жана сунуш-көрсөтмөлөрдү туруктуу негизде сунуштап турган;
- финансы жана банк маселелерине же Улуттук банктын ыйгарым укуктарынын чөйрөсүнө тиешелүү мыйзам долбоорлорун жана башка ченемдик укуктук актыларын, чечимдерди карап чыккан;
- республикалык бюджетке тиешелүү маселелерди кароодо Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешине жана Өкмөтүнө консультация берген.

Кыргыз Республикасынын Президентине, Жогорку Кеңешине жана Өкмөтүнө туруктуу сунушталуучу аналитикалык маалыматта Улуттук банктын акча-кредит саясатынын негизги багыттары, негизги макроэкономикалык көрсөткүчтөрү боюнча болжолдоо, экономиканын тышкы секторундагы жагдай, банк жана төлөм

системаларынын абалы, банк эмес финансы-кредит уюмдары, республиканын валюта рыногундагы жагдай жөнүндө маалыматтар камтылган.

Улуттук банк тарабынан Кыргыз Республикасында экономиканы турукташтыруу жана инфляцияны ооздуктоо чаралары, калктын төлөм инфраструктурасын пайдалануу мүмкүнчүлүгү, тышкы карыз, акча которуулар, төлөм теңдеминин жана алмашуу курсунун абалы, ислам каржылоо принциптеринин өнүгүшү, ошондой эле Улуттук банктын COVID-19 пандемиясына байланыштуу колдонулган чаралары тууралуу маалымат берилип турган.

Финансылык консультанттын милдетин аткаруунун алкагында, Улуттук банк отчеттук мезгил ичинде мамлекеттик бийлик органдарынын дарегине бардыгы болуп 600дөн ашык кат жөнөткөн.

Улуттук банк отчеттук жылы бир катар мамлекеттик стратегияларды, программаларды жана пландарды иштеп чыгууга жана ишке ашырууга катышкан, анын ичинде:

- 2018-2040-жылдары Кыргыз Республикасын өнүктүрүүнүн улуттук стратегиясы;
- 2021-2025-жылдарга карата финансылык жеткиликтүүлүк боюнча стратегия;
- Кыргыз Республикасында накталай эмес төлөмдөрдүн жана эсептешүүлөрдүн үлүшүн арттыруу боюнча 2018-2022-жылдарга мамлекеттик программа;
- 2016-2020-жылдарга Кыргыз Республикасынын калкынын финансылык сабаттуулугун жогорулатуу программасы;
- 2021-2025-жылдарга Кыргыз Республикасында электрондук коммерцияны өнүктүрүү программасы;
- Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн “Ак Конуш 2020-2025” программасы;
- “Санарип Кыргызстан 2019-2023” санариптик трансформациялоо концепциясын ишке ашыруу боюнча жол картасы;
- Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн COVID-19 вирусунун жайылышына байланыштуу экономикалык жана социалдык туруктуулукка келтирилген терс таасирди азайтуу боюнча Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн 2020-жылга биринчи кезектеги чаралар планы;
- 2020-жылга социалдык стабилдүүлүктү, экономиканын туруктуулугун камсыздоо жана калктын кирешелерин колдоо боюнча Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн иш-аракеттер планы;
- Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн экономиканы турукташтыруу боюнча кыска мөөнөттүү иш-аракеттеринин планы; жана башка документтер.

Отчеттук жыл ичинде Улуттук банк тарабынан 30дан ашуун мыйзам долбоору боюнча сунуштар каралган жана даярдалган, анын ичинде:

- “Кыргыз Республикасынын “Кыргыз Республикасынын 2020-жылга республикалык бюджетти жана 2021-2022-жылдарга болжолу жөнүндө” мыйзамына өзгөртүүлөрдү киргизүү тууралуу”;
- “Кыргыз Республикасынын айрым мыйзам актыларына (Кыргыз Республикасынын “Кыргыз Республикасынын Улуттук банкы, банктар жана банк иштери жөнүндө”, “Инновациялык иш жөнүндө”, “Кыргыз Республикасындагы лицензиялык-уруксат берүү тутуму жөнүндө” мыйзамдарына) өзгөртүүлөрдү киргизүү жөнүндө”;
- “Аудитордук иш жөнүндө”;
- “Баалуу металлдар жана асыл таштар жөнүндө”;
- “Кыргыз Республикасынын айрым мыйзам актыларына (Кыргыз Республикасынын “Насыялык маалымат алмашуу жөнүндө”, “Кыргыз Республикасынын Улуттук банкы, банктар жана банк иштери жөнүндө” мыйзамдарына) өзгөртүүлөрдү киргизүү тууралуу”;

Мамлекеттик программаларды иштеп чыгуу жана ишке ашыруу

Мыйзам долбоорлорун кароо

- “Салык кодексине өзгөртүүлөрдү киргизүү жөнүндө”;
- “Электрондук коммерция тууралуу”;
- “Кыргыз Республикасынын электрондук коммерция чөйрөсүндөгү айрым мыйзам актыларына өзгөртүүлөрдү киргизүү жөнүндө”;
- “Бухгалтердик эсепке алуу чөйрөсүндөгү айрым мыйзам актыларына өзгөртүүлөрдү киргизүү жөнүндө”;
- “Баалоо иши тууралуу” жана башкалар.

Ошондой эле Улуттук банк тарабынан 2020-жылы Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн 40тан ашуун токтомдору жана буйруулары, ошондой эле Кыргыз Республикасынын Президентинин актылары боюнча сунуштар каралган жана даярдалган, анын ичинде төмөнкүлөр боюнча:

- Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн 2020-2021-жылдарда экономиканы турукташтыруу боюнча иш-аракеттеринин планын бекитүү;
- Кыргыз Республикасында финансы-кредит уюмдарынан кредит алган карыз алуучуларга мамлекеттик колдоо көрсөтүү;
- “Мекеним” улуттук пилоттук программасынын концепциясын бекитүү;
- Микрофинансы уюмдарынын кардарларын аралыктан тейлөө режиминде идентификациялоо жана верификациялоо тартибин бекитүү;
- Кыргыз Республикасынын тышкы карызын төлөө үчүн акча каражаттарын топтоо;
- салык жол-жоболорун фискализациялоо боюнча электрондук системаны колдонууга киргизүү чаралары;
- “Айыл чарбасын каржылоо-8 жана 9” долбоорлорун бекитүү;
- 2020-жылдын апрель-май айларында аба-ырайы шарттарынан жабыркаган айыл чарба өндүрүүчүлөрүнө мамлекеттик колдоо көрсөтүү жана башкалар.

Кыргыз Республикасынын эл аралык жана мамлекеттер аралык уюмдарга катышуусунун алкагында, Улуттук банк тарабынан Кыргыз Республикасынын финансы жана банк тутумуна тиешелүү эл аралык келишимдер жана макулдашуулар каралган, анын ичинде:

- Евразия экономикалык бирлигине мүчө мамлекеттердин өкмөттөрүнүн ортосунда финансы рыноктору чөйрөсүндө маалымат коопсуздугун жана кибертуруктуулукту камсыз кылуу боюнча кызматташуу жөнүндө макулдашуунун долбоору;
- Евразия экономикалык бирлигинин алкагында аудитордук ишти жүзөгө ашыруу жөнүндө макулдашуунун долбоору;
- Евразия экономикалык бирлигинин алкагында кредиттик таржымалдардын курамында камтылган маалыматтарды алмашуу тартиби жөнүндө макулдашуунун долбоору;
- Евразия экономикалык бирлигинин жалпы финансы рыногун жөнгө салуу боюнча бир нече улуттар катышкан орган тууралуу макулдашуунун долбоору;
- Валюта боюнча укуктук мамилелерди жөнгө салуу жана либералдаштыруу чараларын кабыл алуу боюнча макулдашылган ыкмалар жөнүндө макулдашуунун долбоору;
- Евразия экономикалык бирлигине мүчө бир мамлекеттин брокерлерине жана дилерлерине башка мүчө мамлекеттердин биржалары (тоорук уюштуруучулар) уюштурган тооруктарга катышууга мүмкүндүк берүү жөнүндө макулдашуунун долбоору;
- мамлекеттик (муниципалдык) сатып алууларды жүзөгө ашырууда банктык гарантияларды өз ара таануу жөнүндө макулдашуунун долбоору;
- Евразия экономикалык бирлигинин алкагында айыл чарба продукциясына кампалык күбөлүктөрдү чыгаруу (берүү), жүгүртүү жана төлөө эрежелери жөнүндө макулдашуунун долбоору;

Эл аралык
келишимдерди кароо

- Стандартташтырылган лицензия жөнүндө макулдашуу долбоору;
- КМШга кирген мамлекеттердин кызмат көрсөтүүлөрүн эркин сатуу, мекемелери, иши жана инвестицияларды жүзөгө ашыруусу жөнүндө макулдашуу долбоору;
- Кыргыз Республикасы менен Венгрия ортосунда Венгер-кыргыз өнүктүрүү фонду тууралуу меморандумдун долбоору.

Отчеттук жылы Улуттук банктын өкүлдөрү ведомстволор аралык жумушчу топтордун жана комиссиялардын ишине төмөнкү маселелер боюнча катышкан:

- Финансылык жеткиликтүүлүк боюнча стратегиянын долбоорун иштеп чыгуу;
- акча-кредит жана бюджет-салык саясаттарын макулдашуу;
- Кыргыз Республикасында электрондук коммерцияны өнүктүрүү боюнча 2021-2025-жылдарга программанын долбоорун иштеп чыгуу;
- санариптик төлөм технологияларын жөнгө салуу;
- Кыргыз Республикасында финансылык омбудсмен институтун жайылтуу долбоору;
- Евразия экономикалык бирлигине мүчө мамлекеттер ортосунда ташылып келинген бажы алымдарынын бөлүштүрүлгөн суммаларын которуу тартиби;
- “Кыргыз Республикасынын аудитордук иши жөнүндө” мыйзам долбоорун иштеп чыгуу;
- “Бухгалтердик эсепке алуу чөйрөсүндөгү айрым мыйзам актыларына өзгөртүүлөрдү киргизүү жөнүндө” мыйзам долбоорун иштеп чыгуу;
- Кыргыз Республикасынын салык жана бажы саясатынын 2021-2025-жылдарга каралган мамлекеттик программасын иштеп чыгууда жөнгө салуучу таасирине талдап-иликтөөлөрдү жүргүзүү;
- Евразия экономикалык бирлигинин макроэкономикалык саясаты жана башка маселелер.

Ведомстволор аралык жумушчу топтордун жана комиссиялардын ишине катышуунун жыйынтыгы боюнча Улуттук банк маалыматтарды сунуштаган жана өзүнүн компетенциясына кирген маселелер боюнча сунуштарды берген.

6.5. Ички аудит жана ички контролдоо системасы

Улуттук банктын ички аудити Улуттук банк Башкармасына отчет берүүчү Ички аудит кызматы тарабынан жүргүзүлөт. Улуттук банкта ички контролдоо системасы Кыргыз Республикасынын “Кыргыз Республикасынын Улуттук банкы, банктар жана банк иштери жөнүндө” мыйзамына ылайык уюштурулган жана иштейт, ошондой эле ички контролдоо жаатында алдыңкы тажрыйбаларды эске алат.

Улуттук банктын ички контролдоо, тобокелдиктерди тескөө жана корпоративдик башкаруу системасынын шайкештигине жана натыйжалуулугуна көз карандысыз баа берүү, Улуттук банктын финансылык отчетуна жыл сайын аудит жүргүзүү боюнча тышкы аудиторлор менен жана Улуттук банктын Аудит боюнча комитети менен өз ара иш алып баруу Ички аудит кызматынын негизги максаттары жана милдеттери болуп саналат.

Ички аудит кызматы Аудит боюнча комитеттин көзөмөлү алдында иштейт жана аудит объектилеринин ишине көз каранды эмес. Ички аудит тобокелдикти аныктоого багытталган ыкмага негизделген, аудитордук текшерүүлөр тобокелдиктердин деңгээлине жараша жүргүзүлөт.

Отчеттук мезгил ичинде Улуттук банктын ишинин негизги багыттары боюнча, анын ичинде финансылык туруктуулукту талдап-иликтөө, макроэкономикалык көрсөткүчтөрдү болжолдоо, төлөм системаларынын методологиясы, аларды талдап-иликтөө жана өнүктүрүү, банктык эсептешүүлөрдү жүргүзүү, керектөөчүлөрдүн

Ведомстволор аралык комиссиялар курамында иштөө

Ишти жүзөгө ашыруу

укугун коргоо, банктык көзөмөл жана банк эмес финансы-кредит уюмдарын көзөмөлдөө, коммерциялык банктарды лицензиялоо маселелери боюнча ички аудитордук текшерүүлөр жүргүзүлгөн. Жүргүзүлгөн аудитордук жол-жоболордун натыйжасында иш-чаралар аныкталып, алардын аткарылышына Ички аудит кызматы тарабынан мониторинг жүргүзүлгөн.

Талаптагыдай ички контролдоо системасын камсыз кылуу, бухгалтердик эсепке алуу жана финансылык отчетту даярдоо жол-жоболорун контролдоо максатында, Улуттук банкта Аудит боюнча комитет иш алып барат. Бул комитеттин курамына Улуттук банктын кызматкерлери болуп саналбаган эки көз карандысыз эксперт жана Улуттук банк Башкармасынын мүчөсү кирет.

*Аудит боюнча
комитеттин
отчету*

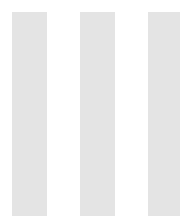
Аудит боюнча комитеттин иши ички контролдоо системасынын натыйжалуулугун жогорулатууга көмөктөшүүнү, тобокелдиктерди тескөөнү жана корпоративдик башкарууну, ошондой эле Ички аудит кызматына көзөмөл жүргүзүүнү, бухгалтердик эсепке алуу стандарттарынын шайкеш колдонулушун камсыз кылууну, финансылык отчеттун сапатына байкоо жүргүзүүнү, тышкы аудитордун ишинин Кыргыз Республикасынын мыйзамдарында белгиленген стандарттарга ылайык келүүсүнө баа берүүнү камтыйт.

2020-жылы Аудит боюнча комитет тарабынан 26 отурум өткөрүлгөн, анда Улуттук банктын финансылык отчету, эсепке алуу саясатындагы өзгөрүүлөр тууралуу материалдар, ички контролдоо системасы боюнча жалпы маалымат, ички жана тышкы аудиттин сунуш-көрсөтмөлөрүнүн аткарылышына жүргүзүлгөн мониторинг, Ички аудит кызматынын иши тууралуу материалдар кароого алынган. Аудит боюнча комитет өзүнүн иши тууралуу маалыматты жарым жылдык негизде Улуттук банк Башкармасынын кароосуна сунуштап турган. Аудит боюнча комитеттин мүчөсү болгон көз карандысыз эксперт Улуттук банктын тышкы аудиторун тандоо жол-жобосуна катышкан. Тышкы аудиторлордун көз карандысыздыгынын кепилдигин камсыз кылуу максатында, Аудит боюнча комитет Улуттук банктын финансылык отчетунун аудити боюнча тышкы аудиторлордун өкүлдөрү менен жолугушууларды өткөргөн.

*Тышкы аудиторлор
менен өз ара иш
алып баруу*

Улуттук банктын 2019-жыл үчүн өзүнчө жана консолидацияланган финансылык отчетуна тышкы аудит Кыргыз Республикасынын мыйзамына ылайык, Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңеши тарабынан бекитилген “Делойт и Туш” ЖЧК аудитордук уюму тарабынан жүргүзүлгөн. Ал эми Улуттук банктын 2020-жыл үчүн тышкы аудитору катары “КПМГ Бишкек” ЖЧК аудитордук уюму бекитилген.

ТИРКЕМЕЛЕР

2020-жылы акча-кредит чөйрөсүндө болуп өткөн негизги окуялар

Күнү	Мазмуну
8-январь	“Кыргызмобайлкомпани” жоопкерчилиги чектелген коомуна төлөм системасынын операторунун жана төлөм уюмунун ишин жүзөгө ашыруу укугуна лицензиялар берилген.
9-январь	<ul style="list-style-type: none"> • “БТА банк” жабык акционердик коомунун “БАКАЙ БАНК” ачык акционердик коомуна биригүүсү жолу аркылуу кайра өзгөртүлүп түзүлгөндүгүнө байланыштуу төмөнкүлөр тапшырылган: <ul style="list-style-type: none"> – 2017-жылдын 22-июнундагы №036 улуттук жана/же чет өлкө валютасында банктык операцияларды жүзөгө ашыруу укугуна лицензия; – 2018-жылдын 20-июнундагы №036/1 “ислам терезеси” аркылуу улуттук жана/же чет өлкө валютасында банк ишинин ислам каржылоо принциптерине ылайык банктык операцияларды жүзөгө ашыруу укугуна кошумча лицензия. • Кыргыз Республикасынын аймагында улуттук валютада Visa карт ээлеринин төлөө учурунда эки эсе конвертациялоо менен байланышкан чыгашаларды четтетүү максатында Visa карттары (KG NNSS долбоору) боюнча улуттук валюталарда эсептешүүлөр башталган.
10-январь	“ДРИМ ПРОДАКШН” жоопкерчилиги чектелген коомунун төлөм системасынын операторунун жана төлөм уюмунун ишин жүзөгө ашыруу укугуна лицензиялары кайтарылып алынган.
21-январь	Улуттук банктын төрагасынын катышуусу менен Улуттук банктын 2019-жылдагы ишинин алдын ала жыйынтыктарына арналган пресс-конференция болуп өткөн.
26-январь	Улуттук банк Башкармасы тарабынан Улуттук банктын эсептик ченин 4,25 пайыз деңгээлинде сактоо чечими кабыл алынган.
5-февраль	“КЭМП Мани” жоопкерчилиги чектелген коомуна төлөм системасынын операторунун жана төлөм уюмунун ишин жүзөгө ашыруу укугуна лицензиялар берилген.
20-февраль	“Банктар аралык процессинг борбору” жоопкерчилиги чектелген коомуна төлөм уюмунун ишин жүзөгө ашыруу укугуна лицензия берилген.
24-25-февраль	Улуттук банк Башкармасы тарабынан Улуттук банктын эсептик ченин 5 пайызга чейин жогорулатуу тууралуу чечим кабыл алынган. Улуттук банктын жетекчилигинин катышуусу менен эсептик чен өлчөмү тууралуу пресс-конференция өткөрүлгөн.

- 26-февраль Улуттук банк Башкармасы тарабынан:
- комиссиялык жана башка төлөмдөр боюнча Улуттук банктын айрым ченемдик укуктук актыларына өзгөртүүлөр кабыл алынган;
 - өз ишин ислам каржылоо принциптерине ылайык жүзөгө ашыруучу банктарда корпоративдик башкаруу жана “ислам терезесине” ээ банктар тарабынан финансы отчетторун түзүү маселелери боюнча айрым ченемдик укуктук актыларга өзгөртүүлөр киргизилген.
 - “ЭкоИсламикБанк” жабык акционердик коомуна башка эмитенттердин нак жана нак эмес формада аффинаждалган стандарттуу жана өлчөнгөн куймалар түрүндөгү баалуу металлдар менен операцияларды жүргүзүү укугуна уруксат берилген.
- 28-февраль “Банктар аралык процессинг борбору” жабык акционердик коому эки өлчөмдүү штрихкод (QR-код) белгилерин колдонуу менен төлөмдөрдү жүргүзүү боюнча өз ара иш алып баруу оператору катары катталган.
- 3-март “Allpay” жоопкерчилиги чектелген шериктештиги “Allpay (Олпэй)” эл аралык электрондук акча системасынын оператору катары каттоосу жокко чыгарылган.
- 11-март
- Улуттук банктын төрагасынын катышуусу менен валюта рыногундагы абал боюнча пресс-конференция өткөрүлгөн.
 - Улуттук банк Башкармасы тарабынан электрондук кол тамганы, аралыктан кредиттөөнү, кредиттик рейтинг түзүүнү, кредиттик таржымалды электрондук каражатка сактоону колдонуу каралган кредиттик тобокелдикти тескөө маселелери боюнча айрым ченемдик укуктук актыларга өзгөртүүлөр киргизилген.
- 18-март Улуттук банк Башкармасы тарабынан:
- COVID-19 пандемиясына байланыштуу финансы-кредит уюмдарынын ишин убактылуу жөнгө салуу эрежелери бекитилген;
 - террористтик ишти каржылоого жана кылмыштуу кирешелерди легалдаштырууга (адалдоого) каршы аракеттенүү боюнча мыйзамдар чөйрөсүндө эсеп ачуусуз акча каражаттарынын системаларынын операторлорунун жана акча которуулар системасынын катышуучуларына карата талаптарды белгилөөчү Кыргыз Республикасында акча которуулар системасына тиешелүү акча которууларды жүзөгө ашыруу боюнча эрежелерге өзгөртүүлөр киргизилген.
- 20-март Улуттук банктын төрагасынын катышуусу менен валюта рыногундагы абал боюнча пресс-конференция өткөрүлгөн.
- 23-март Улуттук банк Башкармасы тарабынан COVID-19 коронавирусунун жайылышына байланыштуу Кыргыз Республикасынын аймагына өзгөчө кырдаал киргизүүдө Кыргыз Республикасынын Улуттук банкынын көзөмөлүнө алынган банктардын, банк эмес финансы-кредит уюмдарынын жана башка юридикалык жактардын иштөө тартиби жана алардын ишин жөнгө салуу боюнча тартип бекитилген.

- 24-март Улуттук банк Башкармасы тарабынан:
- COVID-19 коронавирус инфекциясынын жайылышы менен күрөшүү үчүн кабыл алынган чектөө чараларынын банктардын ишине терс таасирин жөнгө салуу жана банктар тарабынан айрым экономикалык ченемдерди жана талаптарды аткаруу тобокелдиктерин төмөндөтүүгө багытталган “Кыргыз Республикасынын коммерциялык банктары жана банк эмес финансы-кредит уюмдары милдеттүү түрдө аткарууга тийиш болгон экономикалык ченемдерди жана талаптарды белгилөө маселелери боюнча Кыргыз Республикасынын Улуттук банкынын айрым убактылуу чечимдери жөнүндө” токтому кабыл алынган;
 - ислам баалуу кагаздар рыногун өнүктүрүү жана рыноктун катышуучуларына бирдей шарттарды түзүү үчүн айрым ченемдик укуктук актыларга өзгөртүүлөр киргизилген;
 - коммерциялык банктардын топтук кредиттерин жөнгө салуу жагында “Кыргыз Республикасынын Улуттук банкынан лицензия алышкан коммерциялык банктарда жана башка финансы-кредит уюмдарында кредиттик тобокелдикти тескөө боюнча минималдуу талаптар жөнүндө” жобого толуктоолор бекитилген.
- 25-март Улуттук банк Башкармасы тарабынан кредиттерди алуу үчүн күрөөлөрдүн түрлөрүн кеңейтүүгө багытталган кредиттөө боюнча кампа күбөлүктөрүн күрөө катары алууга коммерциялык банктарга талаптарды белгилөө жагында айрым ченемдик укуктук актыларга өзгөртүүлөр кабыл алынган.
- 26-март Эл аралык валюта фондунун Аткаруу кеңеши тарабынан COVID-19 пандемиясынын кесепеттерин жөнгө салууга Кыргыз Республикасына 120,9 млн АКШ доллары өлчөмүндө шашылыш каржылоону сунуштоо жактырылган.
- 30-март Улуттук банк Башкармасы тарабынан төмөнкүлөр кабыл алынган:
- Улуттук банктын эсептик ченин 5,00 пайыз деңгээлинде сактоо чечими;
 - COVID-19 коронавирусу жайылышына байланыштуу Кыргыз Республикасынын айрым аймактарына өзгөчө абал киргизүүдө Кыргыз Республикасынын Улуттук банкынын көзөмөлүнө алынган банктардын, банк эмес финансы-кредит уюмдарынын жана башка юридикалык жактардын иштөө тартиби жана алардын ишин жөнгө салуу боюнча тартип.
- 31-март “Тарыхый окуялар” сериясындагы “Элдик Апрель революциясына 10 жыл” жез-никель коллекциялык монетасы жүгүртүүгө чыгарылган.
- 9-апрель Улуттук банк Башкармасы тарабынан өзгөчө абал/өзгөчө кырдаал киргизилген учурда коммерциялык банктар жана “Банктар аралык процессинг борбору” жабык акционердик коому үчүн пенсия жана социалдык жөлөк пул карт ээлерин коммерциялык банктардын банкоматтарынан, нак акча берүү пункттарынан, ошондой эле “Кыргыз почтасы” мамлекеттик ишканасында орнотулган POS-терминалдардан нак акча каражаттарын алуу учурунда комиссия төлөөдөн бошотуу боюнча талаптар белгиленген.

- 10-апрель Керектөөчүлөрдүн укугун коргоо, финансылык кызмат көрсөтүүлөрдүн жеткиликтүүлүгүн камсыз кылуу, ошондой эле финансы-кредит уюмдарынын ишин жөнгө салуу максатында COVID-19 пандемиясы учурунда Улуттук банк тарабынан кабыл алынган чараларга түшүндүрмө берүү боюнча брифинг өткөрүлгөн.
- 11-апрель “АзияУниверсалБанк” жабык акционердик коомун жоюу мөөнөтү 2020-жылдын 11-апрелинен 2021-жылдын 11-апрелине чейин узартылган.
- 14-апрель Мамлекеттер аралык банктар кеңешинин 60-отурумуна катышуу.
- 15-апрель COVID-19дун жайылышынан улам экономикалык терс натыйжаларды жөнгө салуу максатында 2018-жылы кредиттик аукциондун алкагында берилген жана төлөө мөөнөтү 2020-жылы аяктай турган Улуттук банктын кредиттеринин мөөнөтү эки жылга узартылган.
- 16-апрель Улуттук банк Башкармасы тарабынан “Банктын финансылык отчетуна аудит жүргүзүү, бекитүү, сунуштоо жана жарыялоо мөөнөттөрүн узартуу жөнүндө” токтому кабыл алынган.
- 17-19-апрель ЭВФ башкаруучуларынын жана Дүйнөлүк банк тобунун видео конференция форматында өткөн Жазгы жыйындарына катышуу.
- 20-апрель “Тарыхый окуялар” сериясынан “Улуу Жеңишке 75 жыл” коллекциялык күмүш монетасы жүгүртүүгө чыгарылган.
- 22-апрель
- Улуттук банк Башкармасы тарабынан:
 - микрофинансы компаниялары жана кредиттик союздар тарабынан ачык валюта позициялары тууралуу отчетторду электрондук түрдө сунуштоо жана кагаз бетине чыгарылган түрүн алып салуу маселелери боюнча айрым ченемдик укуктук актыларга өзгөртүүлөр киргизилген.
 - айыл чарба секторунда алектенген кардарларды каржылоого микрофинансы уюмдары жана кредиттик союздар үчүн ислам каржылоо принциптери боюнча жаңы: мугараса, музараа жана мусакат операциялары каралган токтом кабыл алынган.
 - “BLIZKO”, “Аверс”, “The Money”, “ФедПэй” акча которуулар эл аралык системасынын операторлорун каттоо жокко чыгарылган.
- 29-апрель Улуттук банк Башкармасы тарабынан:
- коммерциялык банктарга жана банктык кызмат көрсөтүүлөрдү керектөөчүлөр укугун коргоо үчүн Кыргыз Республикасынын Улуттук банкынын айрым талаптарын жеңилдетүү жана аткарылышын убактылуу токтотуп турууга багытталган “Кыргыз Республикасынын коммерциялык банктарынын ишин жөнгө салуу боюнча убактылуу кошумча чаралар жөнүндө” токтому кабыл алынган;
 - Коммерциялык банктар тарабынан активдерди классификациялоо жана потенциалдуу жоготуулардын жана чыгым тартуулардын ордун жабууга камга тиешелүү чегерүүлөрдү ишке ашыруу боюнча убактылуу эрежелер бекитилген.

- 8-май Эл аралык валюта фондунун Аткаруучу кеңеши тарабынан COVID-19 пандемиясынын кесепеттерин жөнгө салуу үчүн шашылыш каржылоонун алкагында Кыргыз Республикасына 121,1 млн АКШ доллары өлчөмүндө кошумча каражаттарды сунуштоо жактырылган.
- 10-май COVID-19 пандемиясы мезгилинде экономиканы колдоо үчүн Улуттук банк тарабынан кабыл алынган чаралар боюнча Улуттук банктын төрагасынын катышуусунда брифинг өткөрүлгөн.
- 13-май Улуттук банк Башкармасы тарабынан видео байланыш, ошондой эле кардарлар менен өз ара иш алып баруунун башка каналдары аркылуу кардарларды аралыктан идентификациялоо жана верификациялоо жүргүзүү тартиби берилген Кардарларды аралыктан тейлөө режиминде идентификациялоо жана верификациялоо тартиби кабыл алынган.
- 26-май Улуттук банк Башкармасы тарабынан Улуттук банктын эсептик ченин 5,00 пайыз деңгээлинде сактоо чечими кабыл алынган.
- 27-май Улуттук банк Башкармасы тарабынан:
- агенттердин мобилдик тиркемелери аркылуу кызмат көрсөтүүлөрдү сунуштоодо аралыктан туруп төлөм уюмдарынын колдонуучуларын идентификациялоо жана верификациялоо жүргүзүү мүмкүнчүлүгүн кеңейтүү максатында “Төлөм уюмдарынын жана төлөм системаларынын операторлорунун ишин жөнгө салуу жөнүндө” жобого токтомуна өзгөртүүлөр бекитилген.
 - Кепилдик фонддорунун ишин жөнгө салуу эрежелеринин ишкердик субъекттерге-аялдарга берилген кепилдиктер боюнча отчет берүү жагында өзгөртүүлөр киргизилген.
- 1-июнь Кара деңиз региону өлкөлөрүнүн, Борбордук Азиянын жана Балкан жарым аралынын борбордук банктарынын Башкаруучулар клубунун 43-отурумуна катышуу.
- 2-июнь “Грин Лайн ЖСМ” ЖЧК жана “Nur International Trade” (“Нур Интернэйшнл Трэйд”) ЖЧК төлөм системаларынын операторлору катары лицензияларынын аракетин токтотулган.
- 4-июнь COVID-19 пандемиясынын терс натыйжаларын төмөндөтүүгө багытталган чаралар боюнча ЕАЭБге мүчө мамлекеттердин борбордук (улуттук) банктарынын жетекчилеринин отурумуна катышуу.
- 10-июнь “ASIAPAY(АЗИЯПЭЙ)” жоопкерчилиги чектелген шериктештиги “ASIAPAY(АЗИЯПЭЙ)” эл аралык электрондук акча системасынын оператору катары катталган.
- 17-июнь Улуттук банк Башкармасы тарабынан банк эмес финансы-кредит уюмдарынын активдерин классификациялоо боюнча талаптарды жеңилдетүү бөлүгүнө, анын ичинде COVID-19 коронавирус инфекциясынын жайылышына байланыштуу бир катар токтомдорго өзгөртүүлөр киргизилген.

- 26-июнь Улуттук банк Башкармасы тарабынан:
- “Евразия Сактык Банкы” ачык акционердик коомунда атайын режимдин узартылган мөөнөтү аяктагандыгына байланыштуу, Убактылуу администрация атайын режими токтотулган;
 - “Евразия Сактык Банкы” ачык акционердик коомунун өздүк капиталы Улуттук банк тарабынан белгиленген өлчөмдүн 75 пайызынан аз болгондуктан, банкка алты айлык мөөнөткө Убактылуу администрация атайын режими киргизилген.
- 29-июнь Улуттук банк Башкармасы тарабынан:
- Улуттук банктын эсептик ченин 5,00 пайыз деңгээлинде сактоо чечими кабыл алынган;
 - COVID-19 коронавирус инфекциясынын жайылышына байланыштуу коммерциялык банктардын, банк эмес финансы-кредит уюмдарынын, кепилдик фонддордун, адистештирилген финансы-кредит уюмдарынын, алмашуу жана кредиттик бюролордун ишине инспектордук текшерүүлөрдү жүргүзүү убактылуу токтотулган;
 - ченемдик укуктук актылардын талаптарына шайкеш келтирүү, кайра түзүлүүчү банктын кызмат адамдарын макулдашуу зарылчылыгын жокко чыгаруу бөлүгүндө коммерциялык банкты микрофинансы компаниясына кайра каттоо маселелерин тактоо максатында токтом кабыл алынган.
- 1-июль Улуттук банк Башкармасы тарабынан COVID-19 коронавирус инфекциясынын жайылышына байланыштуу төлөм уюмдарын/төлөм системаларынын операторлорун/өтүнүч ээлерин инспектордук жана алдын ала текшерүүлөрдү убактылуу токтото туруу боюнча убактылуу чаралар жөнүндө чечим кабыл алынган.
- 8-июль Улуттук банк Башкармасы тарабынан:
- Улуттук банк Башкармасынын айрым токтомдорунун лицензиялоо бөлүгүнө өзгөртүүлөр кабыл алынган;
 - Ислам банк иши жана каржылоо принциптерине ылайык жүзөгө ашырылуучу операцияларды жүргүзүүчү банктар тарабынан ачык валюта позициясынын лимиттеринин сакталышынын тартиби жөнүндө нускоого өзгөртүүлөр киргизилген;
 - аманаттарды (депозиттерди) тартпаган микрофинансы уюмдар жана кредиттик союздар тарабынан кредит берүүнүн алкагында комиссиялык жана башка төлөмдөрдү белгилөөдө адилеттүү ыкманы камсыздоо бөлүгүндө айрым ченемдик укуктук актыларга өзгөртүүлөр киргизилген.
- 10-июль “UPT Odeme Hizmetleri A.S.”, “UPT” эл аралык акча которуулар системасынын оператору катары катталган.
- 23-июль ЕАЭБге мүчө мамлекеттердин Финансы рыноктору боюнча консультативдик кеңешинин отурумуна катышуу.
- 24-июль “МФК “ОКСУС” жабык акционердик коому “МКК ОКСУС” жабык акционердик коомуна кайра катталгандыгына байланыштуу лицензия берилген.

- 12-август Улуттук банк Башкармасы тарабынан төмөнкүлөр кабыл алынды:
- кызмат көрсөтүүлөрдүн, анын ичинде Кыргыз Республикасынын аймактарында жеткиликтүүлүгүн жогорулатууну көздөп, буга чейинки жана жаңы оюнчулар менен банк жана төлөм системаларынын рыногунда инновациялык кызматтар/технологияларды киргизүү үчүн тоскоолдуктарды төмөндөтүү максатында “Атайын жөнгө салуу режими жөнүндө” жобо;
 - атайын жөнгө салуу режиминин алкагында уруксат документтерин берүү маселелери боюнча айрым ченемдик укуктук актыларга өзгөртүүлөр.
- 14-август “MAER Soft” жоопкерчилиги чектелген шериктештиги “One Click” эл аралык электрондук акча системасынын оператору катары катталган.
- 19-август Улуттук банк Башкармасы тарабынан “Террористтик ишти каржылоого жана кылмыштуу кирешелерди легалдаштырууга (адалдоого) каршы аракеттенүү максатында төлөм уюмдарында жана төлөм системасынын операторлорунда ички контролдоону уюштурууга карата минималдуу талаптар жөнүндө” жобо бекитилген.
- 24-26-август Улуттук банк Башкармасы тарабынан Улуттук банктын эсептик ченин 5 пайыз деңгээлинде сактоо чечими кабыл алынган. Улуттук банктын төрагасынын катышуусу менен эсептик чен өлчөмү боюнча брифинг өткөрүлгөн.
- 26-август “Interpay” жоопкерчилиги чектелген шериктештиги “Interpay” эл аралык электрондук акча системасынын оператору катары катталган.
- 2-сентябрь ЕАЭБге мүчө мамлекеттердин Финансы рыноктору боюнча консультативдик комитетинин отурумуна катышуу.
- 22-сентябрь Өлкөнүн алыскы аймактарында жашоочулардын банктык кызматтарга жеткиликтүүлүгүн камсыздоо максатында “Кыргыз Республикасынын Ички иштер министрлигинин жана Кыргыз Республикасынын Улуттук банкынын “Кыргыз Республикасында финансы-кредит мекемелеринин техникалык жактан бекемделиши жана аларды күзөтүү тартиби боюнча бирдей талаптар жөнүндө” биргелешкен буйругуна өзгөртүүлөрдү киргизүү жөнүндө” буйрукка кол коюлган.
- 23-сентябрь Улуттук банк Башкармасы тарабынан ислам каржылоо принциптерине ылайык түзүлгөн бүтүмдөр/келишимдер тизмегинин мүмкүнчүлүктөрүн кеңейтүү максатында айрым ченемдик укуктук актыларга өзгөртүүлөр киргизилген.
- 25-сентябрь Улуттук банк Башкармасы тарабынан COVID-19 коронавирус инфекциясынын жайылышына байланыштуу коммерциялык банктардын, банк эмес финансы-кредит уюмдарынын, кепилдик фонддун, адистештирилген финансы-кредит уюмдарынын, алмашуу жана кредит бюролорунун ишине инспектордук текшерүүлөрдү жүргүзүүнү калыбына келтирүү жөнүндө токтом кабыл алынган.
- 30-сентябрь Улуттук банк Башкармасы тарабынан Микрофинансы уюмдарынын кардарларын аралыктан тейлөө режиминде идентификациялоо жана верификациялоо тартиби бекитилген.
- 14-октябрь ЕАЭБге мүчө мамлекеттердин Статистика боюнча консультативдик комитетинин 17-отурумуна катышуу.

- 15-23-октябрь ЭВФ башкаруучуларынын жана Дүйнөлүк банк тобунун Жылдык жыйынына катышуу.
- 19-30-октябрь Эл аралык валюта фондунун миссиясы менен Улуттук банктын коргоо механизмдери бааланган.
- 21-октябрь “Манас Банк” жабык акционердик коомун жоюу мөөнөтү 2020-жылдын 25-октябрынан 2020-жылдын 31-октябрь аралыгына узартылган.
- 28-октябрь “М Булак” МКК” жоопкерчилиги чектелген коомуна атайын жөнгө салуу режиминин алкагында банктык операциялардын чектелген тизмегин жүзөгө ашыруу укугуна лицензия берилген:
- нак акча формасында кредиттерди берүү үчүн “Элкарт” улуттук төлөм системасынын иши алдын ала чектелген кредиттик карттарын чыгарууга;
 - “М Булак” МКК улуттук төлөм системасынын карттарынын эквайрингине.
- 4-ноябрь Улуттук банк Башкармасы тарабынан Улуттук банкта эл аралык төлөм системаларынын операторлорун каттоо/каттоону жокко чыгаруунун колдонуудагы тартибин тактоо максатында Кыргыз Республикасында акча которуулар системасы боюнча которууларды жүзөгө ашыруу эрежелерине жана “Кыргыз Республикасындагы банктык төлөм карттар жөнүндө” жобого өзгөртүүлөр киргизилген.
- 5-ноябрь Кара деңиз регионунун өлкөлөрүнүн, Борбордук Азиянын жана Балкан жарым аралынын борбордук банктарынын Башкаруучулар клубунун 44-отурумуна катышуу.
- 12-ноябрь ЕАЭБдин Макроэкономикалык саясаты боюнча консультативдик комитетинин 15-отурумуна катышуу.
- 13-ноябрь Мамлекеттер аралык банк Кеңешинин 61-отурумуна катышуу.
- 16-ноябрь Кыргыз Республикасынын аймагында “Mastercard” карттары менен төлөө учурунда карт ээлеринин конвертацияларга чыгашаларын төмөндөтүү үчүн “Mastercard” (DSS долбоору) системасы боюнча улуттук валютада эсептешүүлөр башталган.
- 18-ноябрь Улуттук банк Башкармасы тарабынан:
- “БАКАЙ БАНК” ачык акционердик коомуна башка эмитенттердин аффиналданган стандарттуу жана өлчөнгөн куймалар түрүндөгү баалуу металлдары менен, нак формада жогорку сапат белгисиндеги күмүш, алтын, платинадан жасалган монеталар менен операцияларды жүргүзүү укугуна уруксат берилген;
 - Кыргыз Республикасынын Улуттук банк Башкармасынын “Коммерциялык банктардын, төлөм уюмдарынын, төлөм системаларынын операторлорунун Кыргыз Республикасынын Улуттук банкына электрондук форматта төлөм системасы боюнча отчет берүүсүнүн убактылуу мөөнөттөрү жөнүндө” токтомун күчүн жоготкон катары таануу тууралуу чечим кабыл алынган;
 - Төлөм системасынын үзгүлтүксүз ишин камсыздоо жана электрондук акчаларды колдонуу менен кызмат көрсөтүүлөрдү сунуштоо учурунда банктардын жана алардын агенттеринин мүмкүнчүлүктөрүн кеңейтүү максатында “Кыргыз Республикасында электрондук акча жөнүндө” жобого өзгөртүүлөр киргизилген.

- 19-ноябрь Улуттук (борбордук) банктардын Евразиялык кеңешинин 42-отурумуна катышуу.
- 25-ноябрь Улуттук банк Башкармасы тарабынан:
- банктык жөнгө салуу жана көзөмөл маселелери боюнча Кыргыз Республикасынын Улуттук банкынын айрым ченемдик укуктук актыларына өзгөртүүлөр киргизилген;
 - банк иши жана ислам каржылоо принциптери боюнча банктык эсептер менен иштөөнүн өзгөчөлүгүн эске алуу менен Ислам банк иши жана каржылоо принциптерине ылайык банктык эсептер, банктык аманаттар (депозиттер) эсептери боюнча пайданы/чыгымды бөлүштүрүү боюнча нускоо бекитилген.
- 27-ноябрь “Xpress Money”, “Sigue Money Transfer”, “ФОРСАЖ”, “НАРОДНАЯ” эл аралык акча которуу системаларынын операторлорун каттоосу жокко чыгарылган.
- 30-ноябрь Улуттук банк Башкармасы тарабынан Улуттук банктын эсептик ченин 5,00 пайыз деңгээлинде сактоо чечими кабыл алынган.
- 1-декабрь “Дүйнөлүк көчмөндөр оюндары” сериясындагы “Кыргыз күрөш” күмүш жана жез-никель коллекциялык монеталары жүгүртүүгө чыгарылган.
- 2-декабрь “Nur International Trade” (“Нур Интернэйшнл Трэйд”) жоопкерчилиги чектелген коомунун төлөм уюмунун ишин жүзөгө ашыруу укугуна берилген лицензиясы кайтарылып алынган.
- 9-декабрь Салык-бюджет жана акча-кредит саясат чаралары боюнча Кыргыз Республикасынын Финансы министрлигинин жана Кыргыз Республикасынын Улуттук банкынын Ведомстволор аралык координациялык кеңешинин отуруму болуп өткөн.
- 15-декабрь “Импакт капитал” МКК жоопкерчилиги чектелген коомуна эсептик каттоодон өткөндүгү тууралуу күбөлүк берилген.
- 16-декабрь Улуттук банк Башкармасы тарабынан Кыргыз Республикасынын Улуттук банкынын 2021-жылга акча-кредит саясаты жөнүндө билдирүүсү жактырылган.
- 23-декабрь Улуттук банк Башкармасы тарабынан:
- коммерциялык банктар тарабынан активдерди классификациялоо маселелери боюнча айрым ченемдик укуктук актыларга өзгөртүүлөр киргизилген;
 - мезгил-мезгили менен берилүүчү регулятивдик банктык отчет боюнча айрым ченемдик укуктук актыларга өзгөртүүлөр киргизилген;
 - “Дос-Кредобанк” ачык акционердик коомунун туунду финансы инструменттери (деривативдер) менен операцияларды жүзөгө ашыруу боюнча улуттук жана/же чет өлкө валютасында банктык операцияларды жүргүзүү укугун берүү лицензиясына чектөө алынып салынган;
 - “Кыргыз Республикасынын Улуттук банкынын көзөмөлүнө алынган банк эмес финансы-кредит уюмдарына жана башка юридикалык жактарга карата колдонулуучу таасир этүү чаралары жөнүндө” жобо бекитилген;
 - “Активдерди классификациялоо жана потенциалдуу жоготуулардын жана чыгым тартуулардын ордун жабууга резервге тиешелүү чегерүүлөр жөнүндө” жобо бекитилген.

- 25-декабрь
- 2016-2020-жылга каралган Кыргыз Республикасынын калкынын финансылык сабаттуулугун жогорулатуу программасын ишке ашыруу боюнча Координациялык кеңештин отуруму өткөрүлгөн.
 - Улуттук банк Башкармасы тарабынан “Евразия Сактык Банкы” ачык акционердик коомуна алты айга убактылуу администрациянын атайын режими узартылган.
- 28-декабрь
- Улуттук банк Башкармасы тарабынан:
- кредит берүүдө күрөө мүлкүн баалоо, банктын башка кыймылсыз мүлк менен иштери жана активдерди классификациялоо маселелери боюнча айрым ченемдик укуктук актыларга өзгөртүүлөр киргизилген;
 - өтүнүч кат ээлеринин төлөм системаларынын/төлөм уюмдарынын операторлоруна лицензия алууга текшерүүлөрдү жана инспектордук текшерүүлөрдү жүргүзүүнү жандандыруу чечими кабыл алынган.
- 29-декабрь
- “Манас Банк” жабык акционердик коомунун жоюучусунун жыйынтыктоочу отчетун жактыруудан баш тартылган жана “Манас Банк” жабык акционердик коомун жоюу мөөнөтүн узартуу жөнүндө сотко өтүнүч жөнөтүү сунушталган.
- 31-декабрь
- Криптовалюталарды алмашуу кызмат көрсөтүүлөрүн сунуштоочу субъектилердин ишин жөнгө салуу үчүн иштелип чыккан “Криптовалюталарды жүгүртүү жөнүндө” жана “Виртуалдуу активдер чөйрөсүндө айрым мыйзам актыларына өзгөртүүлөрдү киргизүү жөнүндө” мыйзам долбоорлору коомдук талкууга чыгарылган.

Статистикалык маалыматтар (таблицалар жана графиктер)

Таблицалардын аталыштары

1-таблица	Макроэкономикалык көрсөткүчтөр
2-таблица	ИДӨнүн түзүмү
3-таблица	Капиталдык салымдардын каржылоо булактары боюнча түзүмү
4-таблица	Акча базасы жана акча топтомдору (бир мезгилдин акырына карата)
5-таблица	Кыргыз Республикасынын Улуттук банкынын аналитикалык балансы (бир мезгилдин акырына карата)
6-таблица	Тышкы экономикалык көрсөткүчтөр
7-таблица	Акча-кредит саясатынын инструменттери
8-таблица	Кыргыз Республикасынын Улуттук банкынын эсептик чени (бир мезгилдин акырына карата)
9-таблица	Мамлекеттик казына векселдери жана облигациялары рыногу
10-таблица	Улуттук валютадагы депозиттер боюнча пайыздык чендер (бир мезгил ичинде)
11-таблица	Чет өлкө валютасындагы депозиттер боюнча пайыздык чендер (бир мезгил ичинде)
12-таблица	Коммерциялык банктардын улуттук валютадагы кредиттери боюнча пайыздык чендери (бир мезгил ичинде)
13-таблица	Коммерциялык банктардын чет өлкө валютасындагы кредиттери боюнча пайыздык чендери (бир мезгил ичинде)
14-таблица	Банк эмес финансы-кредит уюмдарынын кредиттери боюнча пайыздык чендер (бир мезгил ичинде)
15-таблица	Банктар аралык кредиттер боюнча пайыздык чендердин орточо жылдык деңгээли
16-таблица	Кыргыз Республикасынын төлөм теңдеми
17-таблица	Кыргыз Республикасынын мамлекеттик жана мамлекет тарабынан гарантияланган тышкы карызынын кредиторлор боюнча түзүмү
18-таблица	Коммерциялык банктардын уставдык (акционердик) капиталы тууралуу маалыматтар (бир мезгилдин акырына карата)
19-таблица	Кыргыз Республикасынын коммерциялык банктарынын чогуу алгандагы регулятивдик отчету
20-таблица	Коммерциялык банктардын 2020-жылдын акырына карата башкы мекемелери жана филиалдары жөнүндө маалыматтар
21-таблица	Коммерциялык банктардын кассалык жүгүртүүлөрүнүн түзүмү жана 2020-жылдагы акча кайтарымдуулугу
22-таблица	Төлөмдөрдүн grosстук системадагы түзүмү
23-таблица	Клиринг төлөмдөрүнүн областтар боюнча көлөмү жана саны
24-таблица	Соода-тейлөө ишканаларында төлөм карттары менен жүргүзүлгөн операциялар тууралуу маалыматтар

Графиктердин аталыштары

1-график	Реалдуу ички дүң өнүмүнүн өсүш арымы
2-график	Керектөө бааларынын жана өндүрүүчүлөрдүн бааларынын өсүш арымдары
3-график	M2X акча массасынын түзүмү
4-график	Акча массасынын өсүш арымы жана инфляция
5-график	Коммерциялык банктардын депозиттик базасынын түзүмү (бир мезгилдин акырына карата)
6-график	Коммерциялык банктар тарабынан берилген кредиттер боюнча пайыздык чендер жана Улуттук банктын эсептик чени
7-график	Коммерциялык банктардын депозиттери боюнча пайыздык чендер
8-график	Номиналдык жана реалдуу эсептик чендер динамикасы
9-график	Номиналдык жана реалдуу эффективдүү алмашуу курстарынын индекстери

I-таблица.**Макроэкономикалык көрсөткүчтөр**

	өлчөө бирдиги	2016	2017	2018	2019	2020
Реалдуу сектор						
Номиналдык ИДӨ ¹	<i>млн сом</i>	476 331,2	530 475,7	569 385,6	619 102,7	598 344,5*
Реалдуу ички дүң өнүмүнүн өсүш арымы ¹	<i>пайыздар</i>	4,3	4,7	3,8	4,6	-8,6*
Өнөр жай өндүрүшүнүн көлөмүнүн өсүш арымы ¹	<i>пайыздар</i>	5,9	8,9	5,1	6,6	-7,5*
Айыл чарбасынын дүң өнүмүнүн көлөмүнүн өсүш арымы ¹	<i>пайыздар</i>	2,9	2,2	2,6	2,5	1,1*
Дүң жана чекене соода көлөмүнүн өсүш арымы; автоунааларды жана мотоциклдерди оңдоо ¹	<i>пайыздар</i>	8,0	7,1	5,7	5,9	-15,7*
Керектөө баа индексинин өсүшү (декабрь айы декабрь айына карата, пайыздарда)		-0,5	3,7	0,5	3,1	9,7
- азык-түлүк товарлары		-5,0	2,7	-2,6	5,7	17,6
- алкогольдук ичимдиктер жана тамеки		4,3	4,0	6,4	3,4	6,7
- азык-түлүктөн башка товарлар		1,6	3,2	1,4	0,6	2,4
- кызмат көрсөтүүлөр		5,2	6,9	4,1	0,4	3,0
Өндүрүүчүлөрдүн бааларынын индексинин өсүшү ² (өткөн жылдын тиешелүү мезгилине карата, пайыздарда)		6,4	1,7	1,5	4,3	21,3
Жумушсуздук деңгээли	<i>пайыздар</i>	2,2	2,3	2,8	3,0	3,0
Орточо номиналдык эмгек акы	<i>сом</i>	14 492,0	15 391,0	16 218,0	17 166,0	18 493,0
Жашоо үчүн эсептелинген минимум	<i>сом</i>	4 794,3	4 900,8	4 792,5	4 806,3	5 358,5
Финансы сектору						
Улуттук банктын эсептик чени (бир мезгилдин акырына карата)	<i>пайыздар</i>	5,00	5,00	4,75	4,25	5,00
Улуттук банктын ноталарынын кирешелүүлүгү (бир мезгил ичинде орточо)	<i>пайыздар</i>	2,6	2,0	3,0	3,8	4,1
Мамлекеттик казына векселдеринин кирешелүүлүгү (бир мезгил ичинде орточо)	<i>пайыздар</i>	9,9	5,0	5,6	5,1	5,9
Мамлекеттик казына облигацияларынын кирешелүүлүгү (бир мезгил ичинде орточо)	<i>пайыздар</i>	16,5	13,0	11,8	10,3	11,0
Банктар аралык ички рынок						
Улуттук валютадагы кредиттер:						
- көлөмү (бир мезгил ичинде)	<i>млн сом</i>	1 852,0	748,0	65,7	91,2	-
- пайыздык чен (бир мезгил ичинде орточо)	<i>пайыздар</i>	6,9	3,4	0,0	2,3	-
Чет өлкө валютасындагы кредиттер:						
- көлөмү (бир мезгил ичинде)	<i>млн сом</i>	35,6	116,9	-	467,1	1 168,2
- пайыздык чен (бир мезгил ичинде орточо)	<i>пайыздар</i>	2,0	2,6	-	3,2	2,5
Репо операциялары						
- жүгүртүү көлөмү	<i>млн сом</i>	4 515,2	10 291,7	31 305,5	38 686,8	28 895,0
- пайыздык чен (бир мезгил ичинде орточо)	<i>пайыздар</i>	4,0	1,8	2,4	3,0	3,8
Валюта рыногу						
Банктар аралык валюта тооруктарындагы нак эмес операциялар	<i>млн АКШ доллары</i>	757,3	518,5	588,4	680,4	808,8
Депозиттер жана кредиттер рыногу						
Улуттук валютадагы кредиттер:						
- көлөмү (бир мезгил ичинде)	<i>млн сом</i>	59 062,9	69 989,2	76 612,3	93 520,7	93 066,9
- пайыздык чен (бир мезгил ичинде орточо)	<i>пайыздар</i>	24,5	19,8	19,5	19,0	17,0
- пайыздык чен (бир мезгилдин акырына карата)	<i>пайыздар</i>	22,2	18,8	18,0	17,5	16,1
Чет өлкө валютасындагы кредиттер:						
- көлөмү (бир мезгил ичинде)	<i>млн сом</i>	36 881,4	35 991,1	37 103,8	36 581,2	23 192,7
- пайыздык чен (бир мезгил ичинде орточо)	<i>пайыздар</i>	12,4	10,5	9,7	9,6	8,7
- пайыздык чен (бир мезгилдин акырына карата)	<i>пайыздар</i>	13,5	11,3	10,1	9,7	9,3
Улуттук валютадагы депозиттер:						
- көлөмү (бир мезгил ичинде)	<i>млн сом</i>	249 003,8	289 676,4	328 293,9	387 578,7	450 397,1
- пайыздык чен (бир мезгил ичинде орточо)	<i>пайыздар</i>	2,4	2,8	2,4	1,5	1,4
- пайыздык чен (бир мезгилдин акырына карата)	<i>пайыздар</i>	6,5	6,2	6,2	6,0	5,7
Чет өлкө валютасындагы депозиттер:						
- көлөмү (бир мезгил ичинде)	<i>млн сом</i>	214 848,5	237 864,0	272 873,4	278 461,8	195 700,1
- пайыздык чен (бир мезгил ичинде орточо)	<i>пайыздар</i>	0,6	0,6	0,4	0,3	0,3
- пайыздык чен (бир мезгилдин акырына карата)	<i>пайыздар</i>	2,7	2,1	1,5	1,4	1,2
Мамлекеттик бюджет						
Кирешелер	<i>млн сом</i>	130 574,4	149 502,0	151 540,4	167 328,6	152 148,8
анын ичинде салыктардын үлүшү	<i>пайыздар</i>	71,8	69,1	77,0	72,6	70,3
Чыгашалар	<i>млн сом</i>	115 961,0	124 910,3	129 098,1	136 117,9	147 408,7
Финансылык эмес активдерди таза сатып алуу	<i>млн сом</i>	35 502,2	41 067,9	28 631,2	31 642,4	24 446,6
Тартыштык (-) / Профицит (+)	<i>млн сом</i>	-20 888,9	-16 476,2	-6 188,9	-431,7	-19 706,6
ИДӨгө карата пайыздарда	<i>ИДӨгө карата пайыздар</i>	-4,4	-3,1	-1,1	-0,1	-3,3
Тышкы экономикалык сектор						
Товарлар жана кызмат көрсөтүүлөр экспорту	<i>ИДӨгө карата пайыздар</i>	35,7	34,3	33,2	35,2	31,6
Товарлар жана кызмат көрсөтүүлөр импорту	<i>ИДӨгө карата пайыздар</i>	69,8	66,4	71,6	64,1	52,0
Күндөлүк эсептин сальдосу ³ (трансферттерди кошо алганда)	<i>ИДӨгө карата пайыздар</i>	-11,5	-6,3	-12,1	-12,1	4,5
Дүң эл аралык камдык активдер	<i>кийинки жылдын товарлар жана кызмат көрсөтүүлөр импортуна айлары</i>	4,6	4,4	4,5	7,3	6,4

* алдын ала алынган маалыматтар

Булагы: Улуттук банктын, УСКнын, Кыргыз Республикасынын Финансы министрлигинин Борбордук казыналыгынын, коммерциялык банктардын маалыматтары

¹ Көрсөткүчтөр дүң кошумча нарк боюнча келтирилген.² Маалыматтар "Экономикалык иштин түрлөрү" мамлекеттик классификаторунун 3-версиясына ылайык эсептелинип чыккан.³ Оң сальдо – "+"; Терс сальдо – "-".

2-таблица.ИДӨнүн түзүмү
(пайыздар)

	2016	2017	2018	2019*	2020*
Бардыгы болуп	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Айыл чарбасы, токой чарбасы жана балык уулоочулук	12,8	12,5	11,7	11,7	13,5
Пайдалуу кен байлыктарын казып алуу	0,6	1,0	1,0	1,9	1,6
Иштетүү өндүрүшү (Кайра иштетүү өнөр жайы)	15,4	15,0	14,3	14,7	17,0
Электр энергиясы, газ, буу жана тазаланган аба менен камсыздоо (жабдуу)	1,9	2,5	2,8	2,2	2,3
Суу менен камсыздоо, калдыктарды тазалоо, иштеп чыгуу аркылуу кайра пайдалануучу чийки затты алуу	0,2	0,3	0,4	0,2	0,2
Курулуш	8,4	8,6	9,0	9,5	8,3
Дүң жана чекене соода; автоунааларды жана мотоциклдерди оңдоо	17,9	17,8	17,9	17,6	16,2
Транспорт иш чөйрөсү жана жүктөрдү сактоо	3,8	3,9	3,8	4,0	3,0
Мейманканалар жана тойканалар ишкердиги	1,8	1,7	1,7	1,6	1,0
Маалымат жана байланыш	3,5	3,1	2,6	2,7	2,7
Финансылык ортомчулук жана камсыздандыруу	0,5	0,5	0,7	0,6	0,6
Кыймылсыз мүлк менен операциялар	2,5	2,6	2,5	2,9	2,9
Кесипкөйлүк, илимий жана техникалык иш	1,4	1,6	1,9	1,4	1,5
Администрациялык жана көмөкчү иш	0,4	0,5	0,4	0,5	0,5
Мамлекеттик башкаруу, коргонуу, милдеттүү социалдык камсыздоо	5,4	5,7	5,8	5,9	6,5
Билим берүү	5,9	5,7	5,5	5,6	7,1
Саламаттыкты сактоо жана калкты социалдык жактан тейлөө	2,7	2,6	2,5	2,4	2,7
Искусство, көңүл ачуу жана эс алуу	0,5	0,4	0,5	0,5	0,5
Тейлөө багытындагы башка иштер	1,1	1,1	1,1	1,0	1,1
Азык-түлүктөн таза салыктар (субсидияларды эсептен алып салганда)	13,1	13,1	14,1	13,3	10,8

* алдын ала алынган маалыматтар

Булагы: КР УСКнын маалыматтары

Эскертүү: Маалыматтар "Экономикалык иштин түрлөрү" мамлекеттик классификаторунун 3-версиясына ылайык эсептелинип чыккан.

3-таблица.

Капиталдык салымдардын каржылоо булактары боюнча түзүмү
(пайыздар)

	2016	2017	2018	2019	2020*
Бардыгы болуп	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Ичтен инвестициялоо	57,4	57,5	72,0	69,5	76,3
анын ичинде төмөнкүлөрдүн эсебинен каржылануучулар:					
республикалык бюджеттен	7,5	5,6	4,1	2,7	2,4
жергиликтүү бюджеттен	1,0	1,1	0,8	1,1	1,1
ишканалардын жана уюмдардын каражаттарынан	24,6	25,5	33,3	32,9	36,9
банктардын кредиттеринин эсебинен	0,04	2,0	4,3	2,1	1,3
Кыргыз Республикасынын резиденттеринин кайрымдуулук жардамдарын кошо алгандагы калктын каражаттарынан	24,4	23,4	29,5	30,7	34,6
Сырттан инвестициялоо	42,6	42,5	28,0	30,5	23,7
анын ичинен төмөнкүлөрдүн эсебинен каржылануучулар:					
чет өлкө кредитинин эсебинен	28,4	29,1	13,1	15,9	14,2
тике чет өлкө инвестицияларынан	11,5	9,0	8,7	7,9	5,7
чет өлкө гранттарынын жана гуманитардык жардамдардын эсебинен	2,7	4,3	6,2	6,7	3,7

* алдын ала алынган маалыматтар
Булагы: КР УСКнын маалыматтары

4-таблица.

Акча базасы жана акча топтомдору (бир мезгилдин акырына карата)
(млн сом)

	2016	2017	2018	2019	2020*
Акча базасы	85 584,1	100 019,0	106 347,3	118 065,4	147 337,5
Жүгүртүүдөгү акча	74 838,8	91 104,3	93 566,1	106 244,8	134 629,2
Банктардан тышкаркы акча (M0)	69 338,8	84 450,9	84 826,7	96 009,9	124 171,9
Акча топтому (M1)	97 656,6	118 144,1	121 631,9	139 682,1	174 213,9
Акча массасы (M2)	115 444,1	142 859,1	154 576,3	181 768,1	219 103,6
Акча топтому (M2X)	164 017,4	193 390,6	204 071,1	230 260,6	285 248,2
M1 мультипликатору	1,14	1,18	1,14	1,18	1,18
M2 мультипликатору	1,35	1,43	1,45	1,54	1,49
M2X мультипликатору	1,92	1,93	1,92	1,95	1,94
M1 жүгүртүү тездиги	5,80	4,49	4,68	4,43	3,43
M2 жүгүртүү тездиги	4,92	3,71	3,68	3,41	2,73
M2X жүгүртүү тездиги	3,23	2,74	2,79	2,69	2,10
Банктардан тышкаркы акча/Депозиттер	0,73	0,78	0,71	0,72	0,77
Депозиттер/Акча массасы (M2X)	0,58	0,56	0,58	0,58	0,56

* алдын ала алынган маалыматтар

Булагы: Улуттук банктын, УСКнын, коммерциялык банктардын маалыматтары

Жүгүртүүдөгү акча = Улуттук банк тарабынан чыгарылган банкноттор жана монеталар минус Улуттук банктын жүгүртүү кассасындагы банкноттор жана монеталар;

Банктардан тышкаркы акчалар (M0) = жүгүртүүдөгү акчалар минус коммерциялык банктардын кассаларындагы улуттук валютадагы банкноттор жана монеталар;

Акча топтому (M1) = M0 + эсептешүү (күндөлүк) эсептери жана резиденттердин улуттук валютадагы талап боюнча төлөнүүчү депозиттери;

Акча массасы (M2) = M1 + резиденттердин улуттук валютадагы мөөнөттүү депозиттери;

Акча массасы (M2X) = M2 + эсептешүү (күндөлүк) эсептери жана резиденттердин чет өлкө валютасындагы депозиттери;

Мультипликатор = акча топтомунун акча базасына карата катышы;

Акча жүгүртүү тездиги = ИДӨнүн номиналдык көлөмүнүн акча топтомунун көлөмүнө карата катышы.

5-таблица.

Кыргыз Республикасынын Улуттук банкынын аналитикалык балансы (бир мезгилдин акырына карата)
(млн сом)

	2016	2017	2018	2019	2020
Таза чет өлкө активдери	126 836,9	140 716,9	142 089,2	160 750,0	222 109,5
Таза эл аралык камдар	121 249,6	134 613,7	134 078,3	151 837,5	216 676,9
Алтын	11 810,1	19 937,3	32 153,3	48 834,0	84 129,8
Чет өлкө валютасы (активдер)	111 148,3	115 591,8	102 087,4	103 004,1	132 549,2
Чет өлкө валютасы (пассивдер)	-1 708,9	-915,4	-162,4	-0,6	-2,0
Жана башка тышкы активдер	13 451,3	14 414,4	16 233,0	17 059,2	15 427,4
Бөлүштүрүү тартибинде алынган АКУ	-7 864,0	-8 311,2	-8 222,2	-8 146,7	-9 994,9
Узак мөөнөттүү тышкы милдеттенмелер	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Таза ички активдер	-41 252,8	-40 697,9	-35 741,9	-42 684,6	-74 772,0
<i>Таза ички кредит</i>	<i>-20 325,4</i>	<i>-18 244,2</i>	<i>-15 819,4</i>	<i>-27 358,5</i>	<i>-33 505,7</i>
Мамлекеттик башкаруу органдарына карата таза талаптар	-7 746,9	-8 994,4	-12 289,7	-16 906,1	-13 727,3
Өкмөткө карата таза талаптар	-7 746,9	-8 994,4	-12 289,7	-16 906,1	-13 727,3
Баалуу кагаздар	312,5	251,3	189,5	127,0	3 021,3
Өкмөткө чет өлкө валютасындагы кредиттер	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Депозиттер	-8 048,9	-9 235,2	-12 468,6	-17 033,2	-16 748,5
Бюджеттик эсептер	-6 322,4	-7 014,4	-9 596,9	-2 361,4	-4 587,1
Утурлама фондулар	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Өкмөттүн башка эсептери	-835,5	-1 106,1	-1 699,3	-2 604,6	-1 974,4
Өкмөттүн чет өлкө валютасындагы депозиттери	-891,0	-1 114,7	-1 172,3	-12 067,2	-10 187,0
Өкмөттүн кредиттери	-10,6	-10,5	-10,7	0,0	0,0
Атайы фондуларга карата таза талаптар	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Башка депозиттик корпорацияларга карата таза талаптар	-10 993,1	-8 818,2	-3 277,4	-10 020,0	-18 627,9
Кредиттер	5 718,6	5 569,2	7 794,1	5 031,3	6 483,7
анын ичинде: “овернайт” кредиттери	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
чет өлкө валютасындагы кредиттер	40,8	0,0	0,0	0,0	0,0
Баалуу кагаздар	-5 243,4	-5 212,3	-7 992,3	-8 048,5	-12 990,7
анын ичинде: Улуттук банктын ноталары	-5 243,4	-5 212,3	-7 992,3	-8 048,5	-12 990,7
репо келишиминин алкагында баалуу кагаздар	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Депозиттер	-11 468,3	-9 175,1	-3 079,3	-7 002,9	-12 120,9
анын ичинде: чет өлкө валютасындагы депозиттер	-3 910,8	-3 811,3	-2 174,3	-1 380,9	-3 080,2
Туунду инструменттер	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Башка финансы корпорацияларына карата таза талаптар	-1 585,3	-431,6	-252,2	-432,3	-1 150,5
<i>Капитал эсептери</i>	<i>-24 178,1</i>	<i>-25 614,9</i>	<i>-23 213,3</i>	<i>-29 206,8</i>	<i>-66 959,9</i>
<i>Жана башка статьялар</i>	<i>3 250,7</i>	<i>3 161,2</i>	<i>3 290,7</i>	<i>13 880,7</i>	<i>25 693,5</i>
Акча базасы	85 584,1	100 019,0	106 347,3	118 065,4	147 337,5
Жүгүртүүдөгү акчалар	74 838,8	91 104,3	93 566,1	106 244,8	134 629,2
Башка депозиттик корпорациялардын улуттук валютадагы камдары	10 745,3	8 914,7	12 781,1	11 820,7	12 708,4
<i>Маалымат үчүн:</i>					
Кеңири мааниде чечмеленүүчү акча базасы	97 052,3	109 194,1	109 426,6	125 068,3	159 458,5
Жүгүртүүдөгү акча	74 838,8	91 104,3	93 566,1	106 244,8	134 629,2
Башка депозиттик корпорациялардын камдары	12 337,6	11 530,6	13 982,6	12 983,0	14 172,5
Башка депозиттик корпорациялардын улуттук валютадагы камдары	10 745,3	8 914,7	12 781,1	11 820,7	12 708,4
Башка депозиттик корпорациялардын чет өлкө валютасындагы камдары	1 592,3	2 615,9	1 201,4	1 162,4	1 464,1
Чет өлкө валютасындагы депозиттер	9 876,0	6 559,2	1 877,9	5 840,5	10 656,8

Булагы: Улуттук банктын маалыматтары

Эскертүү: Аналитикалык балансты түзүү методологиясы ЭВФтин 2000-жылдагы Акча-кредит жана финансы статистикасы боюнча колдонмосунун концепцияларына жана принциптерине ылайык келет.

Көрсөткүчтөрдү эсептөөдө жыл акырына карата күндөлүк бухгалтердик баланс боюнча маалыматтар пайдаланылган, анда аудит жүргүзүлгөн финансылык отчеттогу өзгөртүүлөр камтылган эмес.

6-таблица.

Тышкы экономикалык көрсөткүчтөр

	өлчөө бирдиги	2016	2017	2018	2019	2020*
Төлөм теңдемнин көрсөткүчтөрү						
Жалпы сальдо	<i>млн АКШ доллары</i>	305,6	15,3	-163,6	46,7	-122,7
	<i>ИДӨгө карата пайыздар²</i>	4,5	0,2	-2,0	0,5	-1,6
Күндөлүк эсептин сальдосу ¹	<i>млн АКШ доллары</i>	-788,0	-481,8	-997,0	-1	349,2
	<i>ИДӨгө карата пайыздар²</i>	-11,5	-6,3	-12,1	-12,1	4,5
Товарлардын экспорту (ФОБ)	<i>млн АКШ доллары</i>	1 607,9	1 813,9	1 916,0	2 042,9	2 009,6
	<i>ИДӨгө карата пайыздар²</i>	23,4	23,6	23,2	23,0	26,1
Товарлардын импорту (ФОБ)	<i>млн АКШ доллары</i>	3 744,4	4 197,2	4 949,9	4 669,0	3 422,5
	<i>ИДӨгө карата пайыздар²</i>	54,5	54,5	59,9	52,6	44,5
Дүң эл аралык камдык активдер	<i>кийинки жылдын товарлар жана кызмат көрсөтүүлөр импортунун айлары</i>	4,6	4,4	4,5	7,3	6,4
Мамлекеттик тышкы карыз						
Мамлекеттик тышкы карыз ³	<i>млн АКШ доллары</i>	3 742,7	4 089,8	3 825,7	3 850,7	4 217,4
	<i>ИДӨгө карата пайыздар⁴</i>	54,4	53,1	46,9	43,3	58,3
	<i>товарлар жана кызмат көрсөтүүлөр экспортуна карата пайыздар</i>	152,8	155,1	139,3	123,2	173,4
Мамлекеттик тышкы карызды тейлөө (иш жүзүндө)	<i>млн АКШ доллары</i>	144,8	157,4	184,0	203,1	205,3
	<i>ИДӨгө карата пайыздар²</i>	2,1	2,0	2,2	2,3	2,7
	<i>товарлар жана кызмат көрсөтүүлөр экспортуна карата пайыздар</i>	5,9	6,0	6,7	6,5	8,4

* алдын ала алынган маалыматтар

Булагы: Улуттук банктын, УСКнын, Кыргыз Республикасынын Финансы министрлигинин маалыматтары

¹ "+" – оң сальдо; "-" – терс сальдо² көрсөткүчтөрдү эсептөөдө жыл үчүн орточо курс боюнча кайра эсептелинген ИДӨнүн доллар эквиваленти колдонулган.³ ЭВФтин кредиттерин кошо алганда⁴ Улуттук банктын эсептөөлөрү боюнча; көрсөткүчтөрдү эсептөөдө жылдын акырындагы курс боюнча кайра эсептелинген ИДӨнүн доллар эквиваленти колдонулган.

7-таблица.**Акча-кредит саясатынын инструменттери**

	өлчөө бирдиги	2016	2017	2018	2019	2020
Улуттук банктын кредиттери						
бир күндүк кредиттер	млн сом	-	-	-	406,4	281,9
“овернайт” кредиттери	млн сом	2 045,6	13 816,5	18 102,3	286,4	3 533,7
7 күндүк кредиттер	млн сом	-	-	-	-	-
кредиттик аукциондор*	млн сом	1 440,0	4 810,0	3 000,0	2 020,0	3 490,0
ликвиддүүлүктү колдоо үчүн кредиттер	млн сом	-	538,3	571,7	-	-
COVID-19 пандемиясынын терс таасирин жеңилдетүү максатында берилген кредиттер	млн сом	-	-	-	-	400,2
ЕАЭБ алкагында түзүлгөн эл аралык уюмдарга кредиттер	млн сом	678,2	72,5	300,0	300,0	200,0
“Овернайт” депозиттери	млрд сом	1 986,5	1 903,0	956,3	976,7	1 175,6
Улуттук банктын эсептик чени (бир мезгилдин акырына карата)	пайыздар	5,00	5,00	4,75	4,25	5,00
Улуттук банктын ноталары						
жүгүртүү мөөнөттөрү:						
7 күн						
сатуу көлөмү	млн сом	102 293,4	54 718,0	64 888,8	87 911,9	99 873,9
орточо кирешелүүлүк	пайыздар	2,6	1,3	2,3	3,7	3,9
14 күн						
сатуу көлөмү	млн сом	8 000,0	3 638,0	312,0	5 100,0	91 228,3
орточо кирешелүүлүк	пайыздар	0,7	2,5	3,4	3,7	4,2
28 күн						
сатуу көлөмү	млн сом	-	20 969,8	18 363,5	27 788,6	78 450,4
орточо кирешелүүлүк	пайыздар	-	3,1	3,3	4,0	4,4
91 күн						
сатуу көлөмү	млн сом	-	5 614,5	23 938,4	12 681,2	7 151,8
орточо кирешелүүлүк	пайыздар	-	4,9	4,6	4,4	4,6
182 күн						
сатуу көлөмү	млн сом	-	-	1 580,3	200,0	-
орточо кирешелүүлүк	пайыздар	-	-	4,7	4,6	-
Ачык рыноктогу операциялар						
Тике репо-операциялары	млн сом	-	49,6	-	-	-
Кайтарым репо-операциялары	млн сом	-	-	-	-	-
Ордун жабууга чейин сатып алуу (номиналдык нарк боюнча)	млн сом	-	-	-	-	3 649,8
Улуттук банктын валюталык интервенциялары						
Сатып алуу	млн АКШ доллары	191,9	34,5	20,6	-	-
Сатуу	млн АКШ доллары	162,7	107,2	168,3	143,5	518,5
Улуттук банктын валюталык своп-операциялары						
Сатып алуу	млн евро	-	-	-	-	-
Сатуу	млн евро	-	-	-	-	-
Милдеттүү камдык талаптар						
Милдеттүү камдардын өлчөмү (бир мезгилдин акырына карата)						
улуттук валютада						
ЕАЭБ өлкөлөрүнүн жана Кытай Эл Республикасынын чет өлкө валюталарында	пайыздар	4,0	4,0	4,0	4,0	4,0
ЕАЭБ өлкөлөрүнүн жана Кытай Эл Республикасынан тышкары чет өлкө валюталарында	пайыздар	4,0	4,0	4,0	4,0	4,0
ЕАЭБ өлкөлөрүнүн жана Кытай Эл Республикасынан тышкары чет өлкө валюталарында	пайыздар	12,0	12,0	12,0	14,0	14,0
Милдеттүү камдар (орточо жылдык)	млн сом	7 333,3	7 519,6	8 194,3	9 524,4	11 500,5
Үстөк камдар (орточо жылдык)	млн сом	1 369,9	1 321,7	663,1	366,9	193,4

Булагы: Улуттук банктын маалыматтары

* Көрсөтүлгөн мезгил аралыгында иш жүзүндө берилген кредиттердин көлөмү.

8-таблица.

Кыргыз Республикасынын Улуттук банкынын эсептик чени (бир мезгилдин акырына карата)
(пайыздар)

	2016	2017	2018	2019	2020
Январь	10,00	5,00	5,00	4,75	4,25
Февраль	10,00	5,00	5,00	4,50	5,00
Март	8,00	5,00	5,00	4,50	5,00
Апрель	8,00	5,00	5,00	4,50	5,00
Май	6,00	5,00	4,75	4,25	5,00
Июнь	6,00	5,00	4,75	4,25	5,00
Июль	6,00	5,00	4,75	4,25	5,00
Август	6,00	5,00	4,75	4,25	5,00
Сентябрь	6,00	5,00	4,75	4,25	5,00
Октябрь	6,00	5,00	4,75	4,25	5,00
Ноябрь	5,50	5,00	4,75	4,25	5,00
Декабрь	5,00	5,00	4,75	4,25	5,00

Булагы: Улуттук банктын маалыматтары

9-таблица.**Мамлекеттик казына векселдери жана облигациялар рыногу**

	өлчөө бирдиги	2016	2017	2018	2019	2020
Мамлекеттик казына векселдери (МКВ)						
жүгүртүү мөөнөттөрү:						
<i>3 ай</i>						
сатуу көлөмү	<i>млн сом</i>	456,0	420,0	-	2 352,2	200,0
орточо кирешелүүлүк	<i>пайыздар</i>	3,6	2,1	-	5,1	5,1
<i>6 ай</i>						
сатуу көлөмү	<i>млн сом</i>	1 800,0	1 032,7	-	2 300,6	25,0
орточо кирешелүүлүк	<i>пайыздар</i>	8,1	4,1	-	5,8	6,0
<i>12 ай</i>						
сатуу көлөмү	<i>млн сом</i>	3 463,7	2 698,3	2 628,4	793,9	815,7
орточо кирешелүүлүк	<i>пайыздар</i>	11,3	5,7	5,6	4,9	5,9
Мамлекеттик казына облигациялары (МКО)						
жүгүртүү мөөнөттөрү:						
<i>2 жыл</i>						
сатуу көлөмү	<i>млн сом</i>	4 758,5	3 665,7	2 382,8	1 309,0	834,8
орточо кирешелүүлүк	<i>пайыздар</i>	16,1	10,1	7,8	6,8	7,5
<i>3 жыл</i>						
сатуу көлөмү	<i>млн сом</i>	2 140,9	2 464,9	2 200,0	1 177,1	471,4
орточо кирешелүүлүк	<i>пайыздар</i>	15,9	11,4	9,3	8,8	9,0
<i>5 жыл</i>						
сатуу көлөмү	<i>млн сом</i>	1 095,3	2 540,0	2 650,0	2 706,7	3 960,3
орточо кирешелүүлүк	<i>пайыздар</i>	19,1	15,0	11,0	10,4	10,9
<i>7 жыл</i>						
сатуу көлөмү	<i>млн сом</i>	-	2 638,9	4 971,5	5 937,7	6 738,5
орточо кирешелүүлүк	<i>пайыздар</i>	-	16,6	12,9	11,4	11,5
<i>10 жыл</i>						
сатуу көлөмү	<i>млн сом</i>	-	1 800,0	7 270,0	364,0	4 219,1
орточо кирешелүүлүк	<i>пайыздар</i>	-	18,5	15,3	13,5	11,8
Чет өлкө валютасындагы мамлекеттик казына облигациялары (МКО-В)						
жүгүртүү мөөнөттөрү:						
<i>5 жыл</i>						
сатуу көлөмү	<i>млн сом</i>	49,4	-	-	-	-
орточо кирешелүүлүк	<i>пайыздар</i>	1,8	-	-	-	-

Булагы: Улуттук банктын маалыматтары

Эскертүү: Сатуу көлөмү өзүнө МКВ жана МКОнун кошумча жайгаштыруу көлөмүн камтыйт.

10-таблица.

Улуттук валютадагы депозиттер боюнча пайыздык чендер (бир мезгил ичинде)
(пайыздар)

	2016	2017	2018	2019	2020
Юридикалык жактардын депозиттери боюнча	2,1	2,3	1,7	2,3	2,4
<i>талап боюнча төлөнүүчү</i>	<i>0,7</i>	<i>0,6</i>	<i>0,6</i>	<i>0,5</i>	<i>0,7</i>
<i>мөөнөттүү депозиттер:</i>	<i>11,9</i>	<i>9,2</i>	<i>9,3</i>	<i>9,5</i>	<i>8,3</i>
<i>анын ичинен:</i>					
1 айга чейин	6,3	8,0	5,8	4,9	3,4
1-3 айга	6,6	5,6	4,1	5,4	4,0
3-6 айга	10,4	7,5	5,3	6,5	6,2
6-12 айга	13,4	9,8	10,0	9,5	10,2
1 жылдан ашкан	14,5	12,5	10,5	11,2	7,9
Жеке адамдардын депозиттери (аманаттары) боюнча	2,5	2,8	2,5	1,4	1,2
<i>талап боюнча төлөнүүчү</i>	<i>1,5</i>	<i>1,9</i>	<i>1,5</i>	<i>0,4</i>	<i>0,4</i>
<i>мөөнөттүү депозиттер:</i>	<i>12,8</i>	<i>11,0</i>	<i>10,2</i>	<i>9,4</i>	<i>9,3</i>
<i>анын ичинен:</i>					
1 айга чейин	5,5	6,4	7,2	6,0	6,1
1-3 айга	6,3	5,7	5,7	5,4	5,0
3-6 айга	9,6	7,8	7,5	6,6	6,5
6-12 айга	13,4	11,1	10,4	9,5	9,6
1 жылдан ашкан	15,1	13,0	11,7	10,8	10,8
Резидент эместердин депозиттери боюнча	2,0	2,1	2,5	2,4	1,5
<i>талап боюнча төлөнүүчү</i>	<i>0,1</i>	<i>0,2</i>	<i>0,1</i>	<i>0,3</i>	<i>0,0</i>
<i>мөөнөттүү депозиттер:</i>	<i>13,3</i>	<i>11,3</i>	<i>10,9</i>	<i>10,0</i>	<i>9,6</i>
<i>анын ичинен:</i>					
1 айга чейин	6,5	6,9	6,9	5,1	5,3
1-3 айга	7,9	7,2	6,6	6,0	5,0
3-6 айга	9,8	6,9	8,5	6,6	7,0
6-12 айга	13,0	11,2	11,3	10,0	10,1
1 жылдан ашкан	15,2	13,2	11,6	11,0	10,9
Орточо салмактанып алынган чен	2,4	2,8	2,4	1,5	1,4

Булагы: Кыргыз Республикасынын коммерциялык банктарынын маалыматтары

II-таблица.

Чет өлкө валютасындагы депозиттер боюнча пайыздык чендер (бир мезгил ичинде)
(пайыздар)

	2016	2017	2018	2019	2020
Юридикалык жактардын депозиттери боюнча	0,3	0,2	0,1	0,2	0,3
<i>талап боюнча төлөнүүчү</i>	<i>0,1</i>	<i>0,1</i>	<i>0,1</i>	<i>0,0</i>	<i>0,1</i>
<i>мөөнөттүү депозиттер:</i>	<i>3,2</i>	<i>2,6</i>	<i>2,6</i>	<i>3,5</i>	<i>3,2</i>
<i>анын ичинен:</i>					
1 айга чейин	2,2	4,2	0,5	3,5	2,2
1-3 айга	1,9	3,6	2,5	2,5	2,6
3-6 айга	2,2	2,9	1,9	2,5	1,5
6-12 айга	3,7	3,2	2,8	4,0	3,3
1 жылдан ашкан	4,3	3,4	3,4	4,0	3,1
Жеке адамдардын депозиттери (аманаттары) боюнча	1,0	1,0	0,6	0,4	0,4
<i>талап боюнча төлөнүүчү</i>	<i>0,3</i>	<i>0,5</i>	<i>0,2</i>	<i>0,0</i>	<i>0,0</i>
<i>мөөнөттүү депозиттер:</i>	<i>5,0</i>	<i>4,2</i>	<i>3,5</i>	<i>3,2</i>	<i>2,8</i>
<i>анын ичинен:</i>					
1 айга чейин	3,7	3,5	2,4	2,1	1,9
1-3 айга	3,9	3,6	2,5	1,9	2,2
3-6 айга	3,4	3,8	2,5	2,4	2,2
6-12 айга	5,4	4,4	3,6	3,4	2,9
1 жылдан ашкан	5,5	4,3	4,2	3,8	3,4
Резидент эместердин депозиттери боюнча	0,6	0,9	0,6	0,5	0,3
<i>талап боюнча төлөнүүчү</i>	<i>0,1</i>	<i>0,1</i>	<i>0,1</i>	<i>0,0</i>	<i>0,0</i>
<i>мөөнөттүү депозиттер:</i>	<i>4,9</i>	<i>5,2</i>	<i>4,2</i>	<i>3,7</i>	<i>2,7</i>
<i>анын ичинен:</i>					
1 айга чейин	6,8	4,0	3,3	2,6	1,2
1-3 айга	3,4	4,1	3,7	2,3	2,5
3-6 айга	2,5	3,8	3,5	2,3	2,2
6-12 айга	5,6	4,5	4,7	4,3	2,7
1 жылдан ашкан	5,4	5,5	4,1	3,9	3,3
Орточо салмактанып алынган чен	0,6	0,6	0,4	0,3	0,3

Булагы: Кыргыз Республикасынын коммерциялык банктарынын маалыматтары

12-таблица.

Коммерциялык банктардын улуттук валютадагы кредиттери боюнча пайыздык чендери (бир мезгил ичинде)
(пайыздар)

	2016	2017	2018	2019	2020
Орточо салмактанып алынган чен	24,5	19,8	19,5	19,0	17,0
Өнөр жайы	15,8	13,6	13,7	13,9	12,8
Айыл чарбасы	24,0	20,3	20,4	19,3	17,1
Транспорт жана байланыш	26,9	20,3	20,9	20,3	17,5
Соода	23,7	17,7	16,5	15,8	14,8
Даярдоо жана кайра иштетүү	17,7	9,7	9,2	8,0	10,5
Курулуш	25,3	18,8	18,2	19,0	17,1
Ипотека	19,3	14,3	14,5	13,6	13,9
Керектөө кредиттери	31,0	27,4	26,7	25,5	22,5
Жана башкалар	24,4	19,4	18,4	18,6	16,1
анын ичинен:					
1 айга чейин	21,7	18,6	17,2	16,3	14,9
Өнөр жайы	16,6	16,6	17,3	17,4	22,1
Айыл чарбасы	35,0	34,0	22,0	10,0	24,5
Транспорт жана байланыш	-	12,0	-	12,6	26,0
Соода	16,7	15,2	13,2	13,0	13,7
Даярдоо жана кайра иштетүү	-	-	-	-	-
Курулуш	25,0	20,4	-	-	0,0
Ипотека	-	-	-	13,1	10,8
Керектөө кредиттери	30,1	27,2	27,3	24,8	17,0
Жана башкалар	25,4	26,0	23,7	26,2	17,0
1-3 айга	25,6	24,6	20,7	24,5	16,5
Өнөр жайы	26,0	23,5	19,7	16,2	24,6
Айыл чарбасы	23,3	31,0	29,5	27,9	25,6
Транспорт жана байланыш	33,7	-	24,6	31,0	30,7
Соода	30,7	26,9	21,7	21,1	13,1
Даярдоо жана кайра иштетүү	-	-	-	-	-
Курулуш	31,6	20,4	26,6	26,8	22,9
Ипотека	7,5	0,0	-	-	24,3
Керектөө кредиттери	30,7	30,1	27,5	29,5	27,9
Жана башкалар	22,0	23,6	21,6	26,1	23,7
3-6 айга	31,1	29,7	24,5	24,7	24,4
Өнөр жайы	30,9	29,2	19,2	19,6	24,7
Айыл чарбасы	31,8	31,3	28,8	25,2	26,4
Транспорт жана байланыш	29,8	28,5	20,7	25,7	28,1
Соода	29,2	26,6	23,3	18,2	16,4
Даярдоо жана кайра иштетүү	35,4	-	32,0	28,0	-
Курулуш	30,3	26,5	25,8	25,5	25,8
Ипотека	28,4	20,7	17,1	23,2	21,8
Керектөө кредиттери	34,0	31,5	26,3	27,2	27,1
Жана башкалар	27,8	26,2	25,2	22,0	23,5
6-12 айга	28,5	26,0	25,2	24,2	22,4
Өнөр жайы	23,4	20,1	16,3	18,5	16,2
Айыл чарбасы	25,9	22,8	22,5	21,2	19,9
Транспорт жана байланыш	29,9	24,8	23,7	26,5	26,4
Соода	27,3	23,6	21,7	20,7	19,1
Даярдоо жана кайра иштетүү	34,0	29,1	26,6	29,1	22,8
Курулуш	30,4	26,9	25,5	26,4	25,7
Ипотека	25,4	20,0	19,9	19,3	23,9
Керектөө кредиттери	33,1	31,1	28,9	27,3	26,6
Жана башкалар	28,6	26,3	24,8	25,1	24,1
1 жылдан ашкан	23,7	18,7	18,6	18,4	16,7
Өнөр жайы	15,4	13,3	13,6	13,6	12,8
Айыл чарбасы	23,5	19,8	19,8	18,8	16,7
Транспорт жана байланыш	26,7	20,7	21,0	20,0	17,1
Соода	25,3	18,3	18,0	17,3	15,7
Даярдоо жана кайра иштетүү	15,7	8,1	7,9	7,7	10,3
Курулуш	24,9	18,6	17,7	18,6	16,9
Ипотека	19,3	14,3	14,5	13,6	13,9
Керектөө кредиттери	29,9	25,9	25,1	24,6	23,5
Жана башкалар	24,1	18,1	17,2	17,5	15,3

Булагы: Кыргыз Республикасынын коммерциялык банктарынын маалыматтары

13-таблица.

Коммерциялык банктардын чет өлкө валютасындагы кредиттери боюнча пайыздык чендери (бир мезгил ичинде)
(пайыздар)

	2016	2017	2018	2019	2020
Орточо салмактанып алынган чен	12,4	10,5	9,7	9,6	8,7
Өнөр жайы	11,8	10,3	8,7	9,2	8,6
Айыл чарбасы	13,2	11,4	8,2	8,4	11,0
Транспорт жана байланыш	14,8	12,1	11,2	11,1	11,6
Соода	12,5	11,0	10,0	9,7	8,6
Даярдоо жана кайра иштетүү	14,4	10,6	11,5	10,3	10,9
Курулуш	12,3	9,5	9,2	8,9	8,5
Ипотека	15,8	12,3	13,0	11,9	11,0
Керектөө кредиттери	16,2	12,4	10,3	10,6	7,7
Жана башкалар	12,2	9,8	9,7	9,8	9,0
анын ичинен:					
1 айга чейин	12,6	11,2	8,9	7,5	6,0
Өнөр жайы	14,0	14,8	17,0	15,0	11,3
Айыл чарбасы	17,0	-	8,0	7,9	8,0
Транспорт жана байланыш	-	0,0	-	0,0	-
Соода	12,4	11,2	9,3	7,4	6,2
Даярдоо жана кайра иштетүү	-	-	-	-	-
Курулуш	0,0	8,0	12,0	-	-
Ипотека	22,0	11,0	22,0	2,4	-
Керектөө кредиттери	12,3	7,9	3,8	4,6	0,5
Жана башкалар	13,0	5,9	14,2	12,2	15,2
1-3 айга	14,1	13,0	12,7	11,8	8,6
Өнөр жайы	13,0	15,4	-	12,7	-
Айыл чарбасы	14,8	-	-	-	-
Транспорт жана байланыш	20,0	20,0	-	-	-
Соода	15,1	13,2	14,6	12,1	8,5
Даярдоо жана кайра иштетүү	-	-	-	-	-
Курулуш	8,0	-	16,0	13,0	-
Ипотека	30,0	-	-	-	-
Керектөө кредиттери	16,4	17,4	30,0	-	13,3
Жана башкалар	17,3	14,4	9,7	14,4	15,2
3-6 айга	13,6	10,7	11,7	9,9	8,3
Өнөр жайы	13,2	14,2	8,3	11,7	11,0
Айыл чарбасы	23,3	19,8	-	-	-
Транспорт жана байланыш	-	-	11,5	-	-
Соода	14,1	11,6	12,8	11,3	9,7
Даярдоо жана кайра иштетүү	-	-	-	-	-
Курулуш	10,7	-	-	10,3	-
Ипотека	10,6	13,0	-	-	13,0
Керектөө кредиттери	17,6	17,6	18,0	7,3	10,5
Жана башкалар	16,8	18,2	13,8	17,3	11,3
6-12 айга	13,5	11,8	12,0	10,0	9,5
Өнөр жайы	14,7	10,7	10,1	9,0	12,3
Айыл чарбасы	19,5	27,7	23,7	17,4	21,5
Транспорт жана байланыш	22,0	17,3	16,3	13,3	11,8
Соода	12,9	11,3	12,6	11,7	9,6
Даярдоо жана кайра иштетүү	-	-	-	9,0	10,0
Курулуш	18,1	15,5	15,9	13,8	10,3
Ипотека	15,5	6,7	19,5	16,0	-
Керектөө кредиттери	23,0	24,8	24,9	23,6	26,9
Жана башкалар	15,6	19,2	16,4	16,4	6,5
1 жылдан ашкан	12,5	10,5	9,8	10,0	9,2
Өнөр жайы	11,2	9,9	8,7	9,5	8,5
Айыл чарбасы	12,5	11,3	8,7	8,8	10,0
Транспорт жана байланыш	14,7	12,1	11,2	11,2	12,1
Соода	12,9	10,9	10,2	10,4	9,4
Даярдоо жана кайра иштетүү	14,4	10,6	11,5	10,2	11,3
Курулуш	12,5	9,6	9,2	8,9	8,5
Ипотека	15,8	12,5	12,9	12,1	11,0
Керектөө кредиттери	18,5	14,9	14,6	14,1	12,7
Жана башкалар	12,1	10,3	9,7	9,8	9,2

Булагы: Кыргыз Республикасынын коммерциялык банктарынын маалыматтары

14-таблица.

Банк эмес финансы-кредит уюмдарынын кредиттери боюнча пайыздык чендер (бир мезгилдин акырына карата)
(пайыздар)

	2016	2017	2018	2019	2020
Микрофинансылык уюмдардын	31,4	31,1	30,4	30,0	29,8
<i>анын ичинен төмөнкүлөргө багытталган:</i>					
Өнөр жайына	25,8	27,9	28,3	28,2	28,1
Айыл чарбасына	31,7	30,9	31,0	30,3	29,9
Транспортко	26,7	29,8	29,5	27,8	28,2
Байланышка	39,6	36,1	34,4	32,6	31,0
Соода жана коммерцияга	31,0	29,2	28,7	29,0	29,9
Даярдоо жана кайра иштетүүгө	13,7	15,0	14,2	17,4	16,5
Курулушка жана ипотекага	33,3	31,8	31,1	30,3	29,3
Кызмат көрсөтүүлөргө	33,8	33,1	32,5	31,1	30,1
Керектөө кредиттери	34,0	33,6	31,5	31,8	31,7
Финансы-кредит уюмдарына кредиттер	21,0	17,4	16,2	15,8	16,2
Жана башкалар	26,9	31,1	30,0	27,8	29,4
Кредиттик союздар	27,8	25,9	27,4	26,6	26,4
<i>анын ичинен төмөнкүлөргө багытталган:</i>					
Өнөр жайына	31,7	31,3	31,9	30,3	26,1
Айыл чарбасына	28,3	27,2	28,3	27,5	26,9
Транспорт жана байланышка	25,4	26,9	27,2	26,3	26,8
Соода жана коммерцияга	27,0	24,1	27,6	27,2	27,1
Даярдоо жана кайра иштетүүгө	29,3	28,4	29,1	28,9	29,6
Курулушка жана ипотекага	23,3	22,5	21,7	21,4	21,9
Кызмат көрсөтүүлөргө	31,3	30,0	30,4	30,8	27,6
Жана башкалар	29,8	27,6	30,1	29,0	28,7
Адистештирилген ФКУ	16,6	16,5	15,7	15,2	15,0

Булагы: Кыргыз Республикасынын банк эмес финансы-кредит уюмдарынын маалыматтары

15-таблица.

Банк аралык кредиттер боюнча пайыздык чендердин орточо жылдык деңгээли
(пайыздар)

	2016	2017	2018	2019	2020
Банктар аралык репо операциялары	4,0	1,8	2,4	3,0	3,8
1 күнгө чейинки	4,8	1,9	2,0	2,6	3,3
2 - 7 күнгө	3,7	1,5	2,3	3,1	3,7
8 - 14 күнгө	4,6	1,9	2,9	3,3	4,2
15 - 30 күнгө	1,5	2,8	4,6	3,9	4,4
31 - 60 күнгө	-	2,9	4,1	4,1	4,6
61 - 90 күнгө	-	-	-	-	-
91 - 180 күнгө	-	-	-	-	-
181 - 360 күнгө	-	-	-	-	-
360 күндөн ашкан мөөнөткө	-	-	-	-	-
Улуттук валютадагы банктар аралык кредиттер	6,9	3,4	0,0	2,3	-
1 күнгө чейинки	-	-	-	2,3	-
2 - 7 күнгө	8,3	4,1	0,0	2,3	-
8 - 14 күнгө	3,3	3,4	0,0	-	-
15 - 30 күнгө	6,7	1,7	-	-	-
31 - 60 күнгө	2,0	4,1	-	-	-
61 - 90 күнгө	10,0	-	-	-	-
91 - 180 күнгө	12,0	-	-	-	-
181 - 360 күнгө	10,6	3,5	-	-	-
360 күндөн ашкан мөөнөткө	-	6,7	-	-	-
Чет өлкө валютасындагы банктар аралык кредиттер	2,0	2,6	-	3,2	2,5
1 күнгө чейинки	-	-	-	-	2,5
2 - 7 күнгө	2,0	1,3	-	2,7	2,5
8 - 14 күнгө	2,0	1,3	-	3,3	-
15 - 30 күнгө	-	-	-	4,0	-
31 - 60 күнгө	-	-	-	-	-
61 - 90 күнгө	-	-	-	-	-
91 - 180 күнгө	-	-	-	-	-
181 - 360 күнгө	-	4,0	-	-	-
360 күндөн ашкан мөөнөткө	-	-	-	-	-

Булагы: Кыргыз Республикасынын коммерциялык банктарынын маалыматтары

Эскертүү: пайыздык чендер резидент эместер менен келишилген бүтүмдөрдү эске алуусуз, көрсөтүлгөн.

16-таблица.

Кыргыз Республикасынын төлөм теңдеми
(млн АКШ доллары)

	2016	2017	2018	2019	2020*
Күндөлүк операциялардын эсеби	-788,0	-481,8	-997,0	-1 073,2	349,2
Товарлар жана кызмат көрсөтүүлөр	-2 340,0	-2 475,3	-3 166,9	-2 564,2	-1 567,2
Соода балансы	-2 136,5	-2 383,3	-3 033,8	-2 626,0	-1 412,9
Экспорт (ФОБ) ¹	1 607,9	1 813,9	1 916,0	2 042,9	2 009,6
ЕАЭБ өлкөлөрү	447,2	541,5	640,6	641,7	546,3
ЕАЭБдан тышкары өлкөлөр	1 160,7	1 272,4	1 275,4	1 401,3	1 463,2
Импорт (ФОБ)	3 744,4	4 197,2	4 949,9	4 669,0	3 422,5
ЕАЭБ өлкөлөрү	1 519,8	1 733,4	2 011,0	1 961,5	1 731,6
ЕАЭБдан тышкары өлкөлөр	2 224,6	2 463,8	2 938,9	2 707,5	1 690,8
Кызмат көрсөтүүлөр балансы	-203,5	-92,0	-133,0	61,8	-154,3
Транспорттук кызмат көрсөтүүлөр	-239,4	-225,9	-280,0	-183,6	-197,4
Кыдыруулар	-28,6	136,2	145,3	252,4	62,4
Жана башка кызмат көрсөтүүлөр	84,5	17,6	21,7	13,0	0,7
Техникалык жардам	-20,0	-20,0	-20,0	-20,0	-20,0
Кирешелер ¹	-350,7	-371,6	-251,0	-779,3	-329,6
Тике инвестициялар боюнча кирешелер	-269,5	-295,9	-191,8	-706,7	-220,2
Портфельдик инвестициялар боюнча кирешелер	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Башка инвестициялар боюнча кирешелер	-64,9	-56,9	-45,6	-57,6	-96,5
Кредиттер боюнча пайыздар	-69,8	-76,2	-77,2	-81,5	-101,6
Башка инвестициялар боюнча ж.б кирешелер	4,9	19,3	31,6	23,9	5,2
Эмгекке төлөөлөр	-16,3	-18,8	-13,6	-15,0	-13,0
Күндөлүк трансферттер	1 902,7	2 365,1	2 420,9	2 270,3	2 246,1
Расмий трансферттер	83,8	106,3	45,6	111,8	80,4
Жеке трансферттер	1 818,9	2 258,8	2 375,4	2 158,5	2 165,7
Капитал менен операциялар жана финансылык операциялар эсеби	708,1	609,3	536,3	554,2	-268,5
Капитал менен операциялар эсеби	112,6	131,3	335,0	88,5	79,8
Капиталдык трансферттер	112,6	131,3	335,0	88,5	79,8
Финансылык эсеп	595,5	478,0	201,3	465,7	-348,2
Тике инвестициялар ¹	579,0	-78,1	44,3	336,7	-511,6
Портфельдик инвестициялар	-7,2	-24,9	-9,2	25,0	15,1
Финансы деривативдери	6,3	2,8	-0,4	0,0	-0,3
Башка инвестициялар	17,5	578,2	166,6	104,1	148,6
Активдер ("-" көбөйүү)	-98,3	424,4	22,8	-107,1	-80,3
Коммерциялык банктар	92,1	-5,5	-3,7	-20,1	-175,4
Дебитордук карыз	-163,9	283,0	-14,9	-72,3	35,6
Чет өлкөдөгү ишканалардын эсептери	-193,4	143,4	77,9	-1,3	-2,1
Жана башка активдер	167,0	3,5	-36,4	-13,4	61,6
Милдеттенмелер ("+" көбөйүү)	115,8	153,8	143,8	211,2	228,8
Коммерциялык банктар	-33,7	-13,2	47,7	19,4	-3,5
Кредиттер	92,1	176,2	-61,3	135,1	94,7
Мамлекеттик секторго кредиттер	237,4	214,8	-191,2	66,2	41,2
Жеке секторго кредиттер	-145,4	-38,6	130,0	69,0	53,6
Кредитордук карыз	57,4	-9,2	157,4	56,6	137,6
Башка милдеттенмелер	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Каталар жана калтырып кетүүлөр	385,5	-112,1	297,1	565,7	-203,4
Жалпы баланс	305,6	15,3	-163,6	46,7	-122,7
Каржылоо	-305,6	-15,3	163,6	-46,7	122,7

* алдын ала алынган маалыматтар

Булагы: Улуттук банктын, УСКнын, Финансы министрлигинин жана башка уюмдардын маалыматтары

¹ Улуттук банктын кошумча баа берүүлөрүн эске алуу менен.

17-таблица.

Кыргыз Республикасынын мамлекеттик жана мамлекет тарабынан гарантияланган тышкы карызынын кредиторлор боюнча түзүмү
(млн АКШ доллары)

	2016	2017	2018	2019	2020
Мамлекеттик жана мамлекет тарабынан гарантияланган тышкы карыз (1+2+3):	3 742,7	4 089,8	3 825,7	3 850,7	4 217,4
1. Көп тараптуу карыз:	1 523,8	1 650,3	1 615,1	1 600,9	1 963,3
Дүйнөлүк банк	618,2	666,8	660,2	657,7	677,4
Азия өнүктүрүү банкы	567,9	600,8	582,2	565,6	605,4
Европа Инвестициялык банкы	-	-	-	11,2	36,5
Эл аралык валюта фонду	188,0	200,3	166,8	140,3	376,4
Ислам өнүктүрүү банкы	64,6	77,0	79,9	92,9	118,3
Европа реконструкциялоо жана өнүктүрүү банкы	42,5	50,9	51,8	50,8	50,3
Айыл чарбаны өнүктүрүү боюнча эл аралык фонд	12,2	15,6	20,1	24,3	28,6
Түндүк өнүктүрүү фонду	4,3	4,7	4,3	4,0	4,1
ОПЕК	4,8	4,7	5,4	5,1	4,5
Евразия өнүктүрүү банкы	5,5	11,5	27,4	32,2	43,6
Европа Бирлиги	15,8	18,0	17,2	16,8	18,2
2. Эки тараптуу карыз:	2 219,0	2 439,6	2 210,6	2 249,8	2 254,1
2.1. ЕАЭБ өлкөлөрү:	270,0	240,0	-	-	-
Россия	270,0	240,0	-	-	-
2.2. Башка өлкөлөр:	1 949,0	2 199,6	2 210,6	2 249,8	2 254,1
Кытай	1 482,8	1 708,1	1 719,4	1 778,5	1 766,0
Япония	236,0	243,6	244,4	239,2	242,0
Германия	81,7	93,3	86,7	82,0	88,8
Корея Республикасы	15,1	17,0	16,0	14,8	14,9
Кувейт фонду	8,6	7,6	11,1	6,9	8,0
Түркия	97,0	97,0	97,0	93,3	89,5
Франция	4,7	5,3	5,0	4,7	4,9
Дания	3,1	3,0	2,9	2,8	2,6
Сауд өнүктүрүү фонду	11,2	15,5	17,7	19,6	28,9
Бириккен Араб Эмираттары	8,8	9,1	10,6	8,2	8,5
3. Мамлекет тарабынан гарантияланган тышкы карыз	-	-	-	-	-

Булагы: Кыргыз Республикасынын Финансы министрлигинин маалыматтары

18-таблица.

Коммерциялык банктардын уставдык (акционердик) капиталы тууралуу маалыматтар (бир мезгилдин акырына карата)
(млн сом)

	2016			2017			2018			2019			2020		
	a	б	в	a	б	в	a	б	в	a	б	в	a	б	в
	Банктардын агалыштары														
Бардыгы болуп	19 047,2	18 977,2	8 349,0	22 621,8	21 893,8	10 906,0	24 103,6	23 500,8	11 120,1	28 799,4	28 649,4	9 145,8	31 367,1	31 217,1	9 371,5
1 "Айыл Банк" ААКсы	1 922,3	1 922,3	-	2 083,7	2 083,7	-	2 268,8	2 268,8	-	3 379,2	3 379,2	-	3 476,3	3 476,3	-
2 РК "АМАНБАНК" ААКсы	750,0	680,0	0,1	853,4	725,4	0,1	1 002,5	799,6	0,1	949,6	799,6	0,1	949,6	799,6	0,1
3 "Азии Банксы" ЖАК	400,0	400,0	310,8	500,0	400,0	310,8	620,0	620,0	543,1	620,0	620,0	543,1	670,0	670,0	593,1
4 "Бай-Түшүм" Банксы ААКсы ¹	790,0	790,0	404,9	790,0	790,0	404,9	790,0	790,0	404,9	790,0	790,0	404,9	790,0	790,0	404,9
5 "БАКАЙ БАНК" ААКсы	482,8	482,8	-	501,2	501,2	-	627,9	627,9	-	697,7	697,7	-	2 697,7	2 697,7	-
6 "БТА Банксы" ЖАК	1 000,0	1 000,0	710,0	2 000,0	2 000,0	1 710,0	2 000,0	2 000,0	1 864,2	2 000,0	2 000,0	-	-	-	-
7 "Демир Кыргыз Интернэшнл Банк" ЖАК	400,0	400,0	400,0	500,0	500,0	500,0	600,0	600,0	600,0	600,0	600,0	600,0	600,0	600,0	600,0
8 "Дос-Кредобанк" ААКсы	404,4	404,4	-	522,5	522,5	-	623,0	623,0	-	623,0	623,0	-	623,0	623,0	-
9 "Евразия Саятык Банксы" ААКсы	300,0	300,0	156,9	300,0	300,0	156,9	300,0	300,0	156,9	300,0	300,0	67,0	300,0	300,0	37,0
10 "Капитал Банк" ААКсы	432,9	432,9	-	522,9	522,9	-	616,4	616,4	-	616,4	616,4	-	616,4	616,4	-
11 "Компаньон Банксы" ЖАК ²	1 000,6	1 000,6	1 000,6	1 000,6	1 000,6	1 000,6	1 000,6	1 000,6	1 000,6	1 000,6	1 000,6	1 000,6	1 000,6	1 000,6	1 000,6
12 "Кыргыз-Швейцария Банксы" ЖАК	566,4	566,4	566,4	566,4	566,4	566,4	670,0	670,0	502,5	670,0	670,0	502,5	670,0	670,0	502,5
13 "Кыргыз Инвестициялык Кредит Банксы" ЖАК	1 211,5	1 211,5	1 090,4	1 204,7	1 204,7	1 084,2	1 222,4	1 222,4	1 100,1	1 218,8	1 218,8	1 096,9	1 446,4	1 446,4	1 301,7
14 "Кыргызкоммерцбанк" ААКсы	400,0	400,0	0,1	1 000,0	1 000,0	529,2	1 000,0	1 000,0	529,2	1 000,0	1 000,0	529,2	1 000,0	1 000,0	529,2
15 "Коммерциялык банк КЫРГЫЗСТАН" ААКсы	1 080,8	1 080,8	-	1 126,4	1 126,4	-	1 301,7	1 301,7	-	1 301,7	1 301,7	-	1 734,2	1 734,2	-
16 "Оптима Банк" ААКсы	1 050,0	1 050,0	1 020,0	1 050,0	1 050,0	1 020,0	1 050,0	1 050,0	1 020,0	1 050,0	1 050,0	1 020,0	1 050,0	1 050,0	1 020,0
17 "Керемет Банк" ААКсы ³	647,2	647,2	356,4	1 082,2	782,2	402,6	1 082,2	782,2	78,1	4 498,7	4 498,7	78,1	5 998,7	5 998,7	78,0
18 "РСК Банк" ААКсы	1 846,0	1 846,0	-	1 926,3	1 926,3	-	2 011,2	2 011,2	-	2 136,7	2 136,7	-	2 333,3	2 333,3	-
19 АКБ "Толубай" ЖАК	412,0	412,0	6,3	500,0	500,0	7,4	600,0	500,0	7,4	600,0	600,0	8,9	664,0	664,0	9,8
20 "ФинансКредитБанк КАБ" ААКсы	550,0	550,0	-	750,0	550,0	-	710,0	710,0	-	710,0	710,0	-	710,0	710,0	-
21 "ФИНКА Банксы" ЖАК	1 353,8	1 353,8	1 353,8	1 474,8	1 474,8	1 474,8	1 474,8	1 474,8	1 474,8	1 474,8	1 474,8	1 474,8	1 474,8	1 474,8	1 474,8
22 "Халык Банк Кыргызстан" ААКсы	534,2	534,2	534,2	600,0	600,0	600,0	600,0	600,0	600,0	600,0	600,0	1 200,0	1 200,0	1 200,0	1 200,0
23 "Чанг Ан Банк" ААКсы ⁴	600,0	600,0	-	600,0	600,0	600,0	600,0	600,0	600,0	-	-	-	-	-	-
24 "ЭкоИсламикБанк" ЖАК	512,3	512,3	38,3	666,8	666,8	38,3	732,3	732,3	38,3	762,3	762,3	19,8	762,3	762,3	19,8
25 Пакистан Улуттук банкынын Бишкектеги филиалы	400,0	400,0	400,0	500,0	500,0	500,0	600,0	600,0	600,0	600,0	600,0	600,0	600,0	600,0	600,0

Булагы: Кыргыз Республикасынын коммерциялык банктарынын маалыматтары

Эскертүү: а – жарыяланган уставдык капитал, б – төлөнгөн уставдык капитал, в – анын ичинде чет өлкө капиталы.

¹ 2019-жылдын 11-июнунан тартып "Бай-Түшүм" Банксы ЖАКтын аталышы "Бай-Түшүм" Банксы ААКсы болуп өзгөртүлгөн.

² "Компаньон Финансы тобу" МФК ЖАКты өзгөртүп түзүү аркылуу түзүлгөн "Компаньон Банк" ЖАКка 2016-жылдын 12-январында улуттук жана чет өлкө валюталарында банк операцияларын жүргүзүүгө укук берүүчү лицензиялар берилген.

³ 2019-жылдын 27-сентябрынан тартып "Росинбанк" ААКсынын аталышы "Керемет Банк" ААКсы болуп өзгөртүлгөн.

⁴ 2019-жылдын 4-сентябрынан тартып "Чанг Ан Банк" ААКсы МФК "Чанг Ан Банк" ЖАК катары кайрадан катталган.

19-таблица.

Кыргыз Республикасынын коммерциялык банктарынын чогуу алгандагы регулятивдик отчету
(млн сом)

	2016	2017	2018	2019	2020*
АКТИВДЕР					
Акча каражаттары	13 289,3	13 092,9	15 457,7	18 135,7	24 233,8
Улуттук банктагы корреспонденттик эсеп	12 303,3	11 464,4	13 895,5	12 983,0	14 172,5
Башка банктардагы корреспонденттик эсептер	15 960,5	15 464,1	14 026,4	12 759,8	22 635,7
Башка банктардагы депозиттер	7 571,3	10 136,0	10 500,3	12 527,6	17 168,8
Баалуу кагаздар портфели	13 044,9	17 690,6	21 666,5	23 107,1	21 939,3
Репо келишими боюнча сатылып алынган баалуу кагаздар	15,1	400,0	404,2	469,8	260,0
“Таза” кредиттер жана финансылык ижара	87 108,1	101 352,3	119 633,7	137 403,6	149 080,2
Финансы-кредит уюмдарына кредиттер жана финансылык ижара ¹	1 245,3	1 128,0	1 148,6	1 862,2	2 127,2
Кардарларга кредиттер жана финансылык ижара ² (минус) кредиттер жана финансылык ижара боюнча атайын потенциалдуу жоготуулардын жана чыгым тартуулардын ордун жабууга каралган кам	93 499,0	108 325,0	127 882,1	146 438,6	162 550,2
Негизги каражаттар	-7 636,2	-8 100,7	-9 397,0	-10 897,2	-15 597,2
Инвестициялар жана финансылык катышуу	9 172,7	10 603,2	12 001,9	14 215,2	15 577,3
Башка активдер	291,6	342,8	357,8	403,8	502,6
Бардыгы болуп: АКТИВДЕР	178 178,3	198 011,0	221 954,0	248 987,9	289 294,8
МИЛДЕТТЕНМЕЛЕР					
Улуттук банк алдындагы милдеттенмелер	5 515,0	5 549,4	7 764,2	5 012,4	6 457,7
Банктардын эсептешүү эсептери жана депозиттери	2 216,1	1 301,0	1 896,0	3 361,2	4 083,2
Банк-резиденттердин	382,1	317,4	311,1	409,3	118,4
Банк-резидент эместердин	1 834,0	983,6	1 584,9	2 951,9	3 964,8
Эсептешүү эсептери	34 522,2	39 003,2	40 745,3	39 287,9	51 962,7
Финансы-кредит уюмдарынын эсептешүү эсептери	687,7	521,7	667,7	867,9	1 108,8
Кардарлардын эсептешүү эсептери ³	33 834,5	38 481,5	40 077,6	38 420,0	50 853,9
Талап боюнча төлөнүүчү депозиттер	24 574,6	30 205,8	32 234,5	37 662,8	46 946,5
Финансы-кредит уюмдарынын талап боюнча төлөнүүчү депозиттери	368,0	199,2	178,9	548,1	920,3
Кардарлардын талап боюнча төлөнүүчү депозиттери ³	24 206,6	30 006,5	32 055,6	37 114,7	46 026,1
Мөөнөттүү депозиттер	34 865,1	39 084,3	45 567,8	56 445,3	61 243,4
Финансы-кредит уюмдарынын мөөнөттүү депозиттери	665,4	556,8	636,3	731,4	808,5
Кардарлардын мөөнөттүү депозиттери ³	34 199,7	38 527,5	44 931,5	55 713,9	60 435,0
Резиденттер эместердин депозиттери ⁴	5 862,0	7 079,7	9 746,3	10 624,9	11 575,5
Өкмөттүн депозиттери	7 255,3	6 224,0	4 824,1	6 932,6	9 199,5
Өкмөттүн кредиттери	2 600,1	3 445,8	3 858,0	4 723,8	7 615,0
РЕПО келишими боюнча сатылган баалуу кагаздар	15,1	400,0	404,2	469,8	260,0
Алынган кредиттер	19 325,0	19 905,5	22 819,9	25 467,5	23 724,3
Башка милдеттенмелер	12 811,5	13 582,9	16 733,5	16 922,8	20 405,6
Бардыгы болуп: МИЛДЕТТЕНМЕЛЕР	149 562,1	165 781,6	186 593,8	206 911,1	243 473,3
КАПИТАЛ					
Акционердик капитал	19 189,5	21 760,5	23 748,0	28 345,5	30 920,7
Банктын келечекте керектөөлөрү үчүн камдар	597,9	631,2	811,4	844,1	965,1
Өткөн жылдардын бөлүштүрүлбөгөн пайдасы	7 171,3	7 083,6	6 865,6	9 244,6	10 966,4
Өтүп жаткан жылдын пайдасы/чыгымы	890,9	2 138,4	3 005,6	2 952,3	2 297,1
Кайра баалоо эсептери	766,6	615,8	929,6	690,2	672,2
Бардыгы болуп: КАПИТАЛ	28 616,1	32 229,4	35 360,3	42 076,8	45 821,5
Бардыгы болуп: МИЛДЕТТЕНМЕЛЕР ЖАНА КАПИТАЛ	178 178,3	198 011,0	221 954,0	248 987,9	289 294,8

*алдын ала алынган маалыматтар

Булагы: Кыргыз Республикасынын коммерциялык банктарынын маалыматтары

¹ банктарга жана резидент жана резидент эмес финансы-кредит уюмдарына берилүүчү кредиттерди камтыйт.

² резидент жана резидент эмес жеке адамдарга жана юридикалык жактарга берилүүчү кредиттерди камтыйт.

³ юридикалык жактардын жана жеке адамдардын эсептерин камтыйт.

⁴ финансы-кредит уюмдарынын, юридикалык жактардын жана жеке адамдардын эсептерин камтыйт.

20-таблица.

Коммерциялык банктардын 2020-жылдын акырына карата башкы мекемелери жана филиалдары жөнүндө маалыматтар

Банк	Башкы мекеменин жайгашкан жери	Бардыгы болуп филиалдар	Бишкек ш.	Баткен обл.	Жалал-Абад обл.	Ысык-Көл обл.	Нарын обл.	Ош обл.	Талас обл.	Чүй обл.
		312	74	23	46	39	18	58	18	36
Бардыгы болуп филиалдар										
Резидент банктардын филиалдары										
1	"Айыл Банк" ААКсы	36	4	4	6	4	2	9	2	5
2	РК "АМАНБАНК" ААКсы	13	2	-	1	2	-	5	1	2
3	"Азия Банкы" ЖАК	8	4	-	1	2	-	1	-	-
4	"Бай-Түшүм" Банкы ААКсы	7	1	1	1	1	1	1	1	-
5	"БАКАЙ БАНК" ААКсы	22	7	1	2	4	1	4	1	2
6	"Демир Кыргыз Интернэшнл Банк" ЖАК	14	7	1	1	1	1	2	1	-
7	"Дос-Кредобанк" ААКсы	9	2	-	1	2	1	1	-	2
8	"Евразия Сактык Банкы" ААКсы	3	1	-	1	-	-	1	-	-
9	"Капитал Банк" ААКсы	7	1	1	1	1	-	2	1	-
10	"Компаньон Банкы" ЖАК	18	3	2	4	2	2	3	1	1
11	"Кыргыз-Швейцария Банкы" ЖАК	1	-	-	-	-	-	1	-	-
12	"Кыргыз Инвестициялык Кредит Банкы" ЖАК	18	7	1	2	1	1	3	1	2
13	"Кыргызкоммерцбанк" ААКсы	3	2	-	-	-	-	1	-	-
14	"Коммерциялык банк КЫРГЫЗСТАН" ААКсы	22	7	1	5	1	1	2	1	4
15	"Оптима Банк" ААКсы	19	8	1	1	3	-	2	1	3
16	"Керемет Банк" ААКсы	10	3	1	1	2	-	1	1	1
17	"РСК Банк" ААКсы	52	4	5	10	7	5	9	4	8
18	АКБ "Толубай" ЖАК	2	2	-	-	-	-	-	-	-
19	"ФинансКредитБанк КАБ" ААКсы	6	-	-	1	1	1	2	-	1
20	"ФИНКА Банкы" ЖАК	24	3	3	5	2	2	4	2	3
21	"Халык Банк Кыргызстан" ААКсы	10	4	-	1	2	-	2	-	1
22	"ЭкоИсламикБанк" ЖАК	8	2	1	1	1	-	2	-	1
Банк-резидент эместердин филиалдары										
23	Пакистан Улуттук банкынын Бишкектеги филиалы ¹	-	-	-	-	-	-	-	-	-

Булагы: Улуттук банкта жүргүзүлгөн, Берилген бантык лицензиялардын реестри жана Банктардын филиалдарынын реестри
¹ Банк-резидент эместин филиалы 2000-жылдын 24-апрелинде банк операцияларын жүргүзүү укугу менен "Берилген бантык лицензиялардын реестрине" киргизилген.

21-таблица.

Коммерциялык банктардын кассалык жүгүртүүлөрүнүн түзүмү жана 2020-жылдагы акча кайтарымдуулугу
(млрд сом)

	Келип түшүүлөр				Берүүлөр						Четке чыгуу (+/-) (9-4)	Кайтарым-дуулук (%) (4/9)
	салыктар, алымдар жана жыйымдар	чег өлкө валютасын сатуудан	жана башкалар	жыйын-тыгында	эмгек акыны төлөө үчүн Казыналыкка	пенсияларды жана жөлөк пүлдү төлөөгө	чег өлкө валютасын сатып алууга	жана башка чыгашаларга	жыйын-тыгында			
										1		
Бардыгы болуп республика боюнча	32,1	132,3	1 951,9	2 116,3	3,5	2,0	185,3	1 960,2	2 151,0	34,7	98,4	
Бишкек шаары	11,0	99,2	965,7	1 075,9	1,5	0,2	76,1	993,6	1 071,4	-4,5	100,4	
Баткен областы	1,3	2,4	91,5	95,2	0,1	0,2	16,7	78,1	95,1	-0,1	100,1	
Жалал-Абад областы	1,4	5,5	223,5	230,4	0,6	0,5	27,5	217,4	246,0	15,6	93,7	
Ысык-Көл областы	0,9	2,8	108,3	112,0	0,1	0,2	6,8	109,4	116,5	4,5	96,1	
Нарын областы	0,3	0,5	52,1	52,9	0,2	0,2	1,1	53,8	55,3	2,4	95,7	
Ош шаары	3,8	12,1	244,9	260,8	0,2	0,2	33,7	238,3	272,4	11,6	95,7	
Ош областы	2,9	2,3	89,9	95,1	0,2	0,3	10,0	84,7	95,2	0,1	99,9	
Талас областы	0,5	1,3	59,1	60,9	0,2	0,1	3,0	62,5	65,8	4,9	92,6	
Чүй областы	10,0	6,2	116,9	133,1	0,4	0,1	10,4	122,4	133,3	0,2	99,8	

Булагы: Кыргыз Республикасынын коммерциялык банктарынын маалыматтары

22-таблица. Төлөмдөрдүн гросстук системадагы түзүмү

	2016		2017		2018		2019		2020	
	Көлөмү, млн сом	Саны	Көлөмү, млн сом	Саны	Көлөмү, млн сом	Саны	Көлөмү, млн сом	Саны	Көлөмү, млн сом	Саны
1 миң сомго чейинки төлөмдөр	9	19 360	11	22 708	14	28 315	20	38 626	20	39 960
1 миңден 100 миңге чейинки	4 149	157 127	4 479	167 625	5 416	204 405	6 008	231 686	6 473	259 867
100 миңден 1 миллионго чейинки	31 570	77 611	39 660	90 980	41 058	100 964	43 713	108 174	43 726	110 712
1 миллиондон 10 миллионго чейинки	186 365	64 140	231 140	79 715	252 220	89 762	263 909	93 013	271 689	94 765
10 миллиондон 100 миллионго чейинки	485 813	14 009	460 744	13 828	534 896	15 753	619 324	18 121	568 461	17 004
100 миллиондон ашкан төлөмдөр	4 376 054	6 474	4 015 959	5 850	2 186 516	5 041	2 193 404	5 159	3 040 927	6 173
Бардыгы болуп	5 083 960	338 721	4 751 993	380 706	3 020 120	444 240	3 126 378	494 779	3 931 296	528 481

Булагы: Айкын убакыт ыргагында эсептешүүлөрдүн гросстук системасы (ГСРРВ)

23-таблица. Клиринг төлөмдөрүнүн областтар боюнча көлөмү жана саны

	2016		2017		2018		2019		2020	
	Көлөмү, млн сом	Төлөмдөр- дүн саны	Көлөмү, млн сом	Төлөмдөр- дүн саны	Көлөмү, млн сом	Төлөмдөр- дүн саны	Көлөмү, млн сом	Төлөмдөр- дүн саны	Көлөмү, млн сом	Төлөмдөр- дүн саны
Бишкек шаары жана Чүй областы	87 302	2 465 931	158 177	5 228 672	171 797	5 804 659	181 385	6 389 687	164 856	4 943 656
Баткен областы	4 965	232 242	2 920	467 413	3 390	540 457	3 246	546 414	2 560	402 235
Жалал-Абад областы	7 503	280 840	4 806	672 091	5 234	750 457	5 587	797 323	5 552	589 539
Ысык-Көл областы	6 222	197 542	4 080	413 574	4 070	488 102	4 001	552 069	3 321	405 835
Нарын областы	2 964	68 752	1 252	205 052	1 305	230 028	1 385	231 869	1 279	163 737
Ош шаары жана Ош областы	11 588	426 333	13 180	1 139 616	13 684	1 259 739	13 676	1 338 472	11 554	979 719
Талас областы	2 226	98 823	1 111	204 600	1 298	207 111	1 421	209 548	1 293	160 475
Бардыгы болуп	122 770	3 770 463	185 526	8 331 018	200 778	9 280 553	210 701	10 065 382	190 414	7 645 196

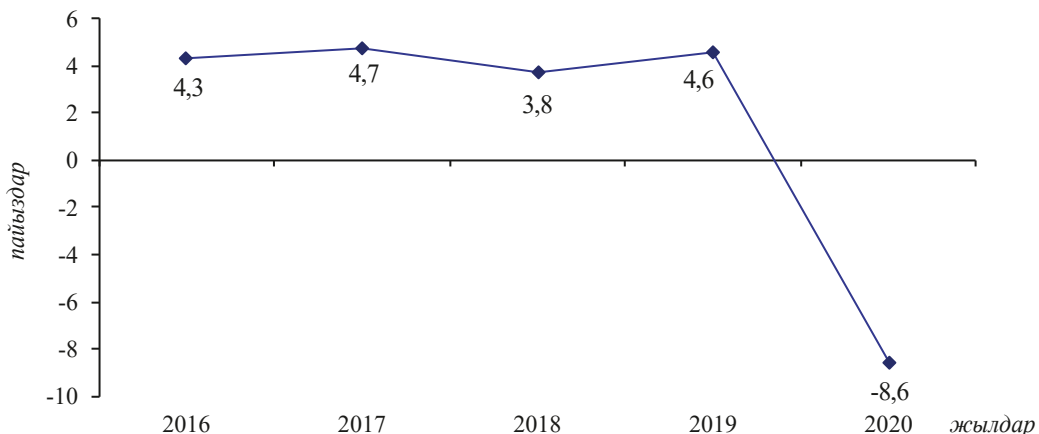
Булагы: *Пакеттик клиринг системасы (ПКС)***24-таблица. Соода-тейлөө ишканаларында төлөм карттары менен жүргүзүлгөн операциялар тууралуу маалыматтар**

	2016		2017		2018		2019		2020	
	Транзакция- лардын саны	Көлөмү, миң сом	Транзакция- лардын саны	Көлөмү, миң сом	Транзакция- лардын саны	Көлөмү, миң сом	Транзакция- лардын саны	Көлөмү, миң сом	Транзакция- лардын саны	Көлөмү, миң сом
Элкарт	200 231	178 248	773 582	942 533	1 496 388	1 666 556	3 555 947	3 932 230	9 128 232	5 226 368
Элкарт-UPI	4 680	5 606	8 711	14 587	18 743	28 994	21 096	35 048	18 009	21 538
Золотая Корона (Алай-Кард)	476 069	133 956	311 177	127 262	214 657	107 845	90 692	50 885	41 367	25 702
Visa	1 841 129	3 964 267	2 668 500	5 928 123	4 392 914	8 238 457	6 924 512	13 035 048	7 964 910	12 433 739
Master Card	79 643	413 775	133 885	508 276	274 313	797 780	474 685	1 196 816	527 544	1 044 367
American Express	1 895	60 536	2 607	58 375	3 367	65 530	3 395	60 541	578	12 984
Union Pay	12 667	11 741	7 650	9 371	5 408	102 016	3 538	7 016	1 456	2 304
Мир	-	-	-	-	-	-	2 127	740	5 420	3 007

Булагы: Кыргыз Республикасынын коммерциялык банктарынын маалыматтары

1-график.

Реалдуу ички дүң өнүмүнүн өсүш арымы

Булагы: КР УСКнын маалыматтары

2-график.

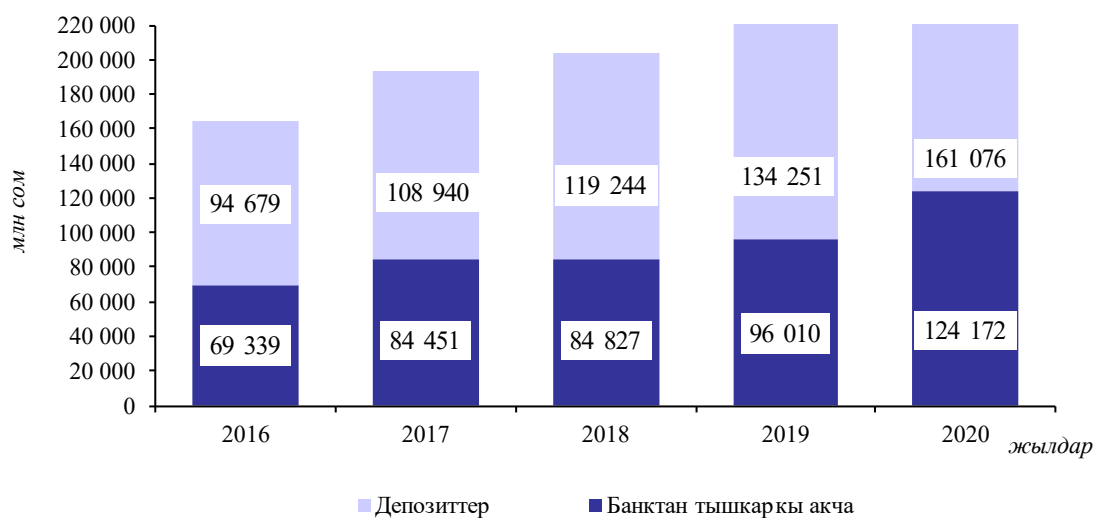
Керектөө бааларынын жана өндүрүүчүлөрдүн бааларынын өсүш арымдары

Булагы: КР УСКнын маалыматтары

3-график.

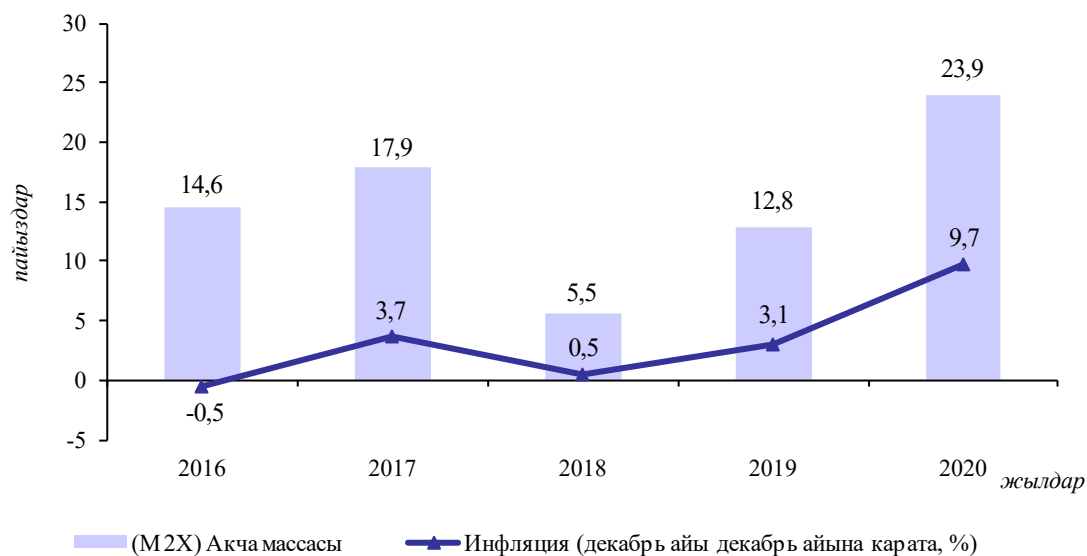
М2Х акча массасынын түзүмү

Булагы: Улуттук банктын маалыматтары

4-график.

Акча массасынын өсүш арымы жана инфляция

Булагы: УСКнын, Улуттук банктын маалыматтары

5-график.

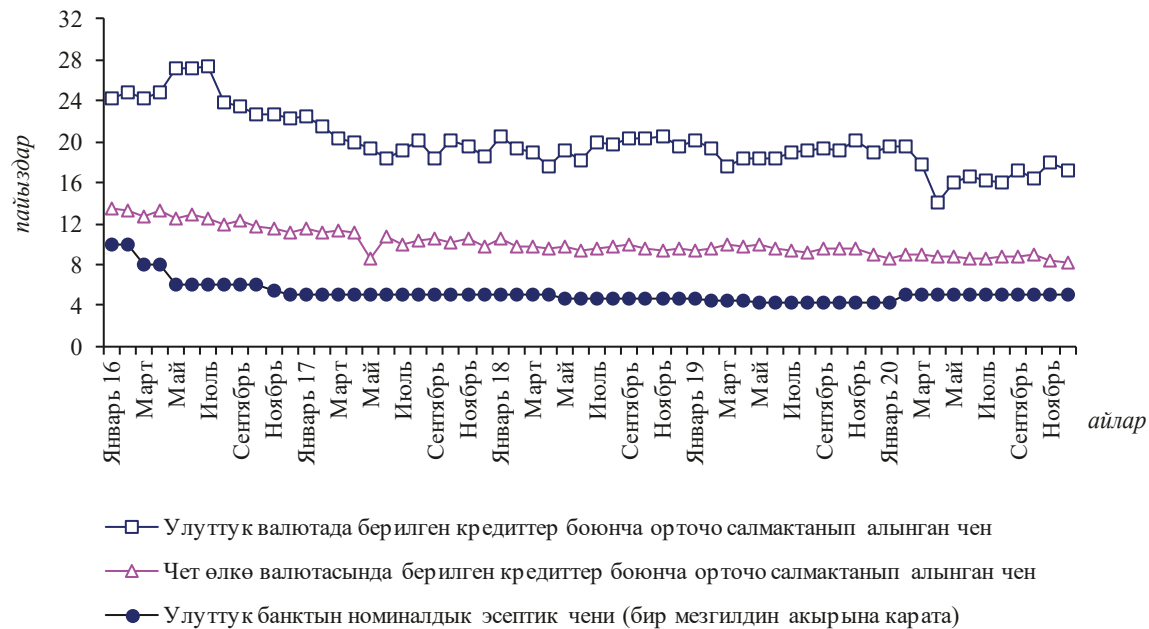
Коммерциялык банктардын депозиттик базасынын түзүмү (бир мезгилдин акырына карата)

Булагы: Кыргыз Республикасынын коммерциялык банктарынын маалыматтары

6-график.

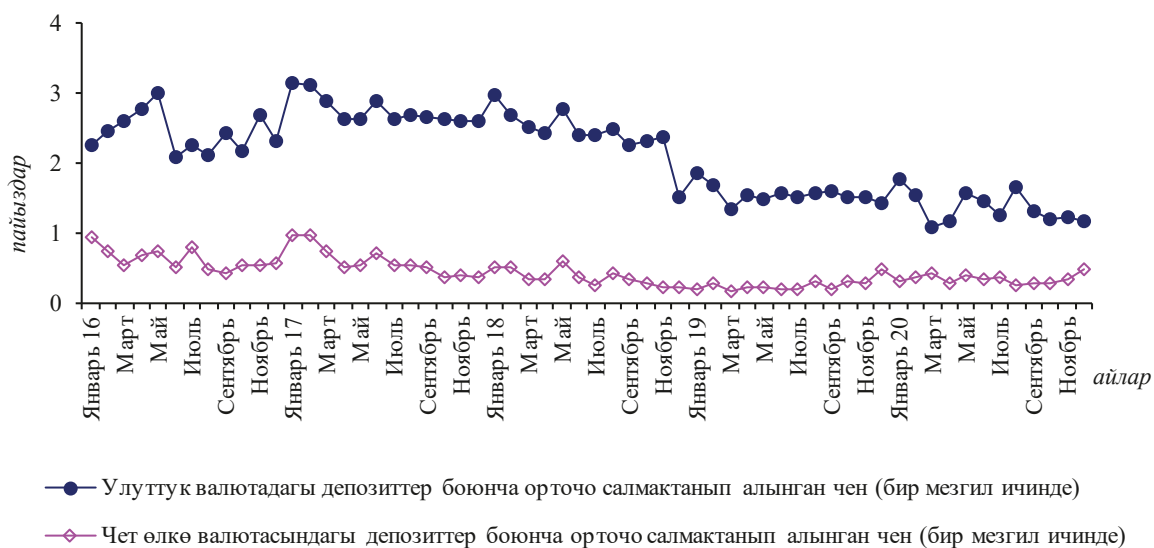
Коммерциялык банктар тарабынан берилген кредиттер боюнча пайыздык чендер жана Улуттук банктын эсептик чени

Булагы: Улуттук банктын жана коммерциялык банктардын маалыматтары

7-график.

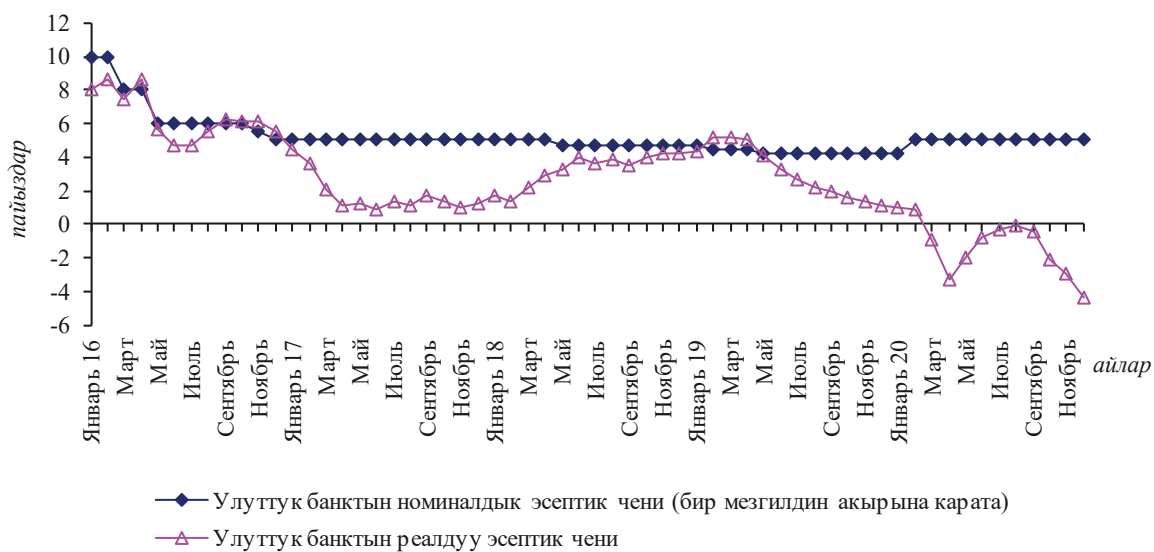
Коммерциялык банктардын депозиттери боюнча пайыздык чендер

Булагы: Улуттук банктын жана коммерциялык банктардын маалыматтары

8-график.

Номиналдык жана реалдуу эсептик чендер динамикасы

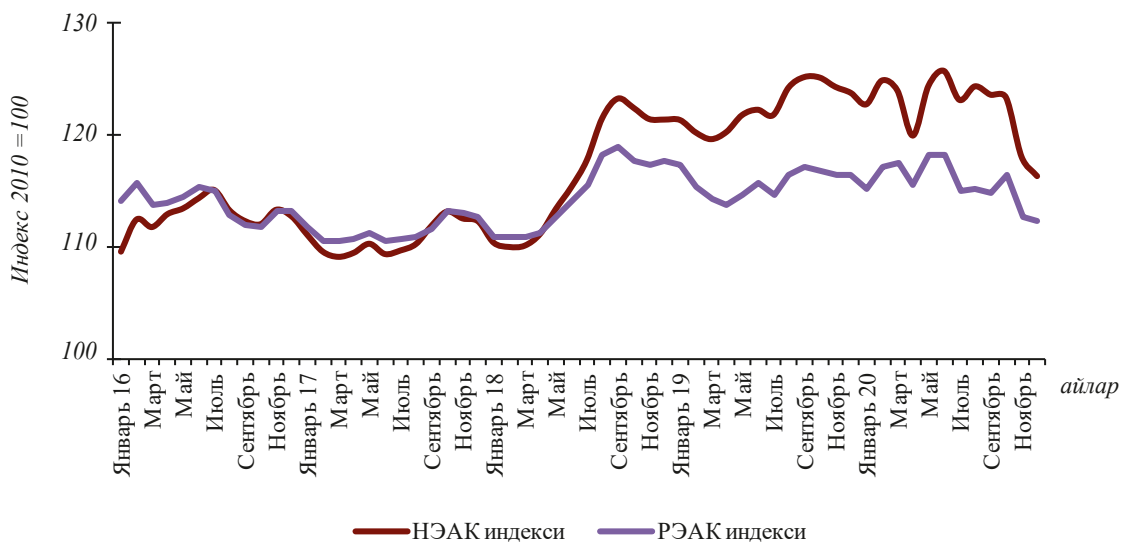
Булагы: Улуттук банктын маалыматтары

Эскертүү: реалдуу пайыздык чендер төмөнкү формула менен эсептелген:

 $r = (i - p) / (p + 100) * 100$, мында i – номиналдык пайыздык чен, p – реалдуу пайыздык чен, p – инфляциянын жылдык арымы

9-график.

Номиналдык жана реалдуу эффективдүү алмашуу курстарынын индекстери

Булагы: Улуттук банктын маалыматтары

Улуттук банктын
2020-жыл үчүн жылдык отчетуна карата
3-тиркеме

Улуттук банктын мезгилдүү басылмалары жана башка маалымат каражаттары

№	Басылманын аталышы	Басылма кайсы тилде чыгарылат	Мезгилдүүлүгү	Басылманын кыскача мазмуну	Алуучулар
1.	Кыргыз Республикасынын Улуттук банкынын бюллетени	мамлекеттик, расмий жана англис тилдерде	ай сайын	Негизги макроэкономикалык жана финансылык көрсөткүчтөр боюнча статистикалык маалыматтар. Кыргыз Республикасынын Улуттук банкынын, Улуттук статистика комитетинин, Финансы министрлигинин, коммерциялык банктардын, банк эмес финансы-кредит уюмдарынын, төлөм операторлорунун жана төлөм уюмдарынын, Финансы рыногун жөнгө салуу жана көзөмөлдөө мамлекеттик кызматынын маалыматтарын камтыйт.	Электрондук версиясы Улуттук банктын расмий интернет-сайтында жарыяланат.
2.	Кыргыз Республикасынын Улуттук банкынын жылдык отчету	мамлекеттик, расмий жана англис тилдерде	жыл сайын	Улуттук банктын жыл ичинде аткарган иши жөнүндө отчет экономиканын реалдуу секторундагы, финансы жана тышкы секторлорундагы өзгөрүүлөргө баа берүүнү, Улуттук банктын акча-кредит чөйрөсүндөгү, банк жана төлөм системаларындагы, банк эмес финансы-кредит уюмдары секторундагы чечимдеринин жана иш-аракеттеринин чагылдырылышын, финансылык отчетту жана Улуттук банк жөнүндө жалпы маалыматтарды, статистикалык тиркемелерди камтыйт.	Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңеши, Кыргыз Республикасынын Президентинин Аппараты, Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн Аппараты, Кыргыз Республикасынын Жогорку соту, Кыргыз Республикасынын министрликтери жана ведомстволору, коммерциялык банктары, китепканалары, КМШ өлкөлөрүнүн борбордук банктары, интеграциялык институттар, эл аралык уюмдардын Кыргыз Республикасында аккредитацияланган өкүлчүлүктөрү жана чет өлкө элчиликтери. Электрондук версиясы Улуттук банктын расмий интернет-сайтында жарыяланат.

3.	Акча-кредит саясаты жөнүндө отчет	мамлекеттик, расмий жана англис тилдерде	чейрек сайын	Инфляциянын негизги факторлоруна таалай-илектөөлөрдү жүргүзүүгө жана болжолдоолорго, ошондой эле Кыргыз Республикасынын тышкы жана ички чөйрөсүндө экономикалык абалдын өнүгүшүнө баа берүүгө негизделген акча-кредит саясаты жагында Улуттук банктын чечимдери тууралуу коомчулукка маалымдоо.	Электрондук версиясы Улуттук банктын расмий интернет-сайтында жарыяланат.
4.	Кыргыз Республикасынын финансы секторунун туруктуулугу жөнүндө отчет	мамлекеттик, расмий жана англис тилдерде	жыллына эки жолу	Кыргыз Республикасынын финансы системасынын туруктуулугуна жалпы баа берүү боюнча маалыматтарды коомчулукка маалымдоо.	Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңеши, Кыргыз Республикасынын Президентинин Аппараты, Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн Аппараты, министрликтер жана ведомстволор. Электрондук версиясы Улуттук банктын расмий интернет-сайтында жарыяланат.
5.	Кыргыз Республикасынын төлөм теңдеми	мамлекеттик, расмий жана англис тилдерде	чейрек сайын	Басылма экономиканын тышкы секторунун өнүгүшүндөгү акыркы тенденцияларды чагылдырат жана төлөм теңдеми, тышкы соода, эл аралык резерв, тышкы карыз жана эл аралык инвестициялык позициялар боюнча статистикалык маалыматтарды, ошондой эле төлөм теңдемин түзүү боюнча метамаалыматтарды жана маалымат базасын камтыйт.	Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңеши, Кыргыз Республикасынын Президентинин Аппараты, Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн Аппараты, министрликтер жана ведомстволор. Электрондук версиясы Улуттук банктын расмий интернет-сайтында жарыяланат.
6.	Кыргыз Республикасынын Улуттук банкнын ченемдик актылары	мамлекеттик, расмий тилдерде	ай сайын	Улуттук банкта кабыл алынган жоболор, нускалоор жана башка ченемдик укуктук актылар.	Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңеши, Кыргыз Республикасынын Президентинин Аппараты, Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн Аппараты, Кыргыз Республикасынын коммерциялык банктары, финансы-кредит уюмдары, соттору, Кыргыз Республикасынын министрликтери жана ведомстволору, китепканалары. Электрондук версиясы Улуттук банктын расмий интернет-сайтында жарыяланат.

7.	Улуттук банктын расмий интернет-сайты www.nbkt.kg	мамлекеттик, расмий жана англис тилдерде	айкын убакыт ыргагында жаңыртылып турат	<p>Улуттук банктын иши жөнүндө маалымат, атап айтканда:</p> <ul style="list-style-type: none"> – банк мыйзамдары; – Улуттук банктын ченемдик укуктук актылары; – коомдук талкууга сунушталган мыйзам долбоорлору, ченемдик укуктук документтердин долбоорлору; – Улуттук банктан лицензияланган/иши ал тарабынан жөнгө салынган уюмдардын дайыма жаңыртылып турган тизмеги; – валюталардын расмий курсу жана акча-кредит саясатынын инструменттери боюнча маалыматтар; – жаңылыктар түрмөгү. <p>Расмий интернет-сайтта банк жана банк эмес финансы сектору, төлөм системасы боюнча материалдар, монетардык баяндама, тышкы экономикалык көрсөткүчтөр, төлөм теңдеми, эл аралык резерв, тышкы карыз жана өлкөнүн эл аралык инвестициялык позициялары боюнча статистикалык маалыматтар дагы жайгаштырылат.</p> <p>Айрым бөлүктөр улуттук валютанын тарыхына жана нумизматикалык музейи жөнүндө материалдарга жана маалыматтарга, Улуттук банктын мезгилдүү басылмаларына жана башка маалыматтык-аналитикалык материалдарга арналган.</p>	Маалыматтардан толук пайдалануу мүмкүнчүлүгү.
----	--	--	---	--	---

				<p>Мындан тышкары, “Финансылык кызмат көрсөтүүлөрдү пайдалануучулар үчүн маалыматтар” деген агайын бөлүктө финансы жана төлөм кызмат көрсөтүүлөрүн керектөөчүлөрдүн укугун коргоого багытталган жана финансы-кредит уюмдарына карага коюлган талаптар жөнүндө ченемдик укуктук актылардан үзүндүлөр камтылган финансы кызмат көрсөтүүлөрүн керектөөчүлөр үчүн эскертмелер жана маалыматтар жайгаштырылат. “Түз байланыш” номерин көрсөтүү менен коррупцияга каршы аракеттенүү маселелери, Улуттук банкта бош турган кызмат орундары, сатып алуулар, сатуу жана башка сынактар боюнча маалымат жайгаштырылат.</p>	<p>Маалыматтардан толук пайдалануу мүмкүнчүлүгү.</p>
8.	Улуттук банктын финансылык сабагтуулук боюнча интернет-сайты www.finsabat.kg	мамлекеттик жана расмий тилдерде	айкын убакыт ыргагында жаңырып тылып турат	<p>Калктын финансылык сабагтуулугун жогорулатууга багытталган программалар жана иш-чаралар жөнүндө маалымат жана пандемия убагында Улуттук банк тарабынан кабыл алынган чаралар жөнүндө жарандарга маалымдоо, макала, аудио жана видеоролик түрүндө финансылык сабагтуулук боюнча билим берүүчү жана башка материалдар, ошондой эле жаны инструменттер, кредит төлөө жөндөмдүүлүгү боюнча калькулятор, кредиттик жана депозиттик калькулятор, финансылык сабагтуулук боюнча ар кандай темаларга тесттер жана башкалар.</p>	
9.	“Улуттук банк билдирет” радио берүүсү	мамлекеттик жана расмий тилдерде	жумасына бир жолу	<p>КТРК “Биринчи радио” (FM 104,1) радиостанциясында берилет.</p>	

10.	“Валюгалар курсу” рубрикасы	мамлекеттик жана расмий тилдерде	күн сайын (дем алыш күндөрүнөн тышкары)	Валюгалардын расмий курстары жана өлчөнгөн алтын куймаларынын баалары тууралуу графика түрүндө маалымат берилет.	“Ала-Тоо 24” жана “НТС” ТРК телеканалдарында көрсөтүлөт.
11.	“Жаргылчак” радиоберүүчү	мамлекеттик тилде	айына бир жолу	Улуттук банктын иши, акча-кредит саясаты, банк жана төлөм системалары, банк мыйзамдары, финансылык сабаттуулук жана башка маселелер жөнүндө маалымат Улуттук банктын өкүлдөрүнүн катышуусунда түз эфирде интервью түрүндө берилет.	“Санжыра” (FM 103.3) радиостанциясында берилет.
12.	Youtube, Facebook, Twitter, Instagram жана Telegram социалдык тармактарындагы расмий баракчалар	мамлекеттик жана расмий тилдерде	айкын убакыт ыргагында жаңыланып турат	Кабыл алынган чечимдер, графикалык материалдар, видеороликтер, ошондой эле расмий интернет-сайтта берилген маалыматтарды колдонуу аркылуу инфографика түрүндөгү маалыматтар, ошондой эле талашкерлерди тандоо боюнча өткөрүлүүчү сынактар жөнүндө маалыматтар жайгаштырылат.	https://www.youtube.com/user/NationalBankKR/ https://www.facebook.com/kyrgyzbank1992/ https://twitter.com/NBKR_press https://www.instagram.com/nbkr_kg/ telegram - @news_nbkr_kg

Кыскартылган сөздөрдүн тизмеси

АӨБ	Азия өнүктүрүү банкы (Asian Development Bank)
АК	акционердик коом
ААК	ачык акционердик коому
АКУ (SDR)	Атайы карыз алышуу укугу (Special Drawing Rights)
АКШ	Америка Кошмо Штаттары
АФКУ	адистештирилген финансы-кредит уюму
БФКУ	банк эмес финансы-кредит уюму
БПБ	Банктар аралык процессинг борбору
БАЭ	Бириккен Араб Эмираты
ГСРРВ	Айкын убакыт ыргагында эсептешүүлөрдүн grosстук системасы
ЕАЭБ	Евразия экономикалык бирлиги
ЕЭК	Евразия экономикалык комиссия
ЖАК	жабык акционердик коому
ЖМК	жалпыга маалымдоо каражаттары
ЖЧК	жоопкерчилиги чектелген коом
ИДӨ	ички дүң өнүм
КМШ	Көз карандысыз Мамлекеттердин Шериктештиги
КНС	кошумча нарк салыгы
КС	кредиттик союз
КСФК	Кредиттик союздардын каржы компаниясы
КТРК	Коомдук телерадиоберүү корпорациясы
МБК	мамлекеттик баалуу кагаздар
МКА	микрокредиттик агенттик
МКВ	мамлекеттик казына векселдери
МКО	мамлекеттик казына облигациялары
МКК	микрокредиттик компания
МФК	микрофинансылык компания
МФУ	микрофинансылык уюм
НЭАК	номиналдуу эффективдүү алмашуу курсу
ОПЕК (ОPEC)	Мунайды экспорттоочу өлкөлөр уюму (Organization of the Petroleum Exporting Countries)
ПКС	Пакеттик клиринг системасы
ПРБО	мезгил-мезгили менен берилүүчү регулятивдик банктык отчет
ПРО	мезгил-мезгили менен берилүүчү регулятивдик отчет
ПФТД/ЛПД	террористтик ишти каржылоого жана кылмыштуу кирешелерди легалдаштырууга (адалдоого) каршы аракеттенүү
п.п.	пайыздык пункт
РППУ	кредиттер боюнча потенциалдуу жоготуулардын жана чыгым тартуулардын ордун жабууга каралган кам
РЭАК	реалдуу эффективдүү алмашуу курсу

СВИФТ (SWIFT)	Маалымат берүү жана төлөм жүргүзүүнүн эл аралык банктар аралык системасы (Society for Worldwide Interbank Financial Telecommunications)
СИФ	импорттоочу өлкөнүн чек арасындагы баа (cost, insurance, freight)
УСК	Улуттук статистика комитети
ФАТФ (FATF)	Терроризмди каржылоого жана акчанын изин жашырууга каршы күрөшүү жагында эл аралык стандарттарды иштеп чыгуу жана аларды жайылтуу боюнча топ (Financial Action Task Force on Money Laundering)
ФТД/ЛПД	террористтик ишти каржылоо жана кылмыштуу кирешелерди легалдаштыруу (адалдоо)
ФКУ	финансы-кредит уюму
ФОБ	экспорттоочу өлкөнүн чек арасындагы баа (free on board)
ФОЭС (IFRS)	Финансылык отчеттун эл аралык стандарттары (International Financial Reporting Standards)
ШКУ	Шанхай Кызматташтык Уюму
ЭВФ (IMF)	Эл аралык валюта фонду (International Monetary Fund)
ААОIFI	Ислам финансы институттарынын бухгалтердик эсепке алуу жана аудит уюму (Accounting and Auditing Organization for Islamic Financial Institutions)
DSS	MasterCard (Domestic Settlement Service) карттары менен өлкө ичиндеги транзакциялар боюнча улуттук валютада эсептешүүлөр
GIZ	Германия эл аралык кызматташуу коому (Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit)
IFC	Эл аралык финансылык корпорация (International Finance Corporation)
IFSB	Ислам финансылык кызмат көрсөтүүлөр кеңеши (Islamic Financial Services Board)
ISO 20022	Финансылык тармактын уюмдары ортосунда электрондук билдирүүлөрдү алмашуунун эл аралык стандарты (International Organization for Standardization standard for electronic data interchange between financial institutions)
ITFC	Эл аралык ислам соода-финансы корпорациясы (International Islamic Trade Finance Corporation)
JVI	Вена бириккен институту (Joint Vienna Institute)
KG NNSS	Visa (Kyrgyz National Net Settlement Service) карттары менен өлкө ичиндеги транзакциялар боюнча улуттук валютада эсептешүүлөр
POS-терминал	соода жана тейлөө ишканаларында товарлар/кызмат көрсөтүүлөр үчүн карт менен төлөм жүргүзүү үчүн жабдуу (point of sale)
QR-код	тез жооп алуу коду, штрихкод (quick response code)
RCF	Ыкчам чара көрүү механизми (Rapid Credit Facility)
RFI	Ыкчам каржылоо инструменти (Rapid Financing Instrument)
ROA	активдердин кирешелүүлүк коэффициенти (Return on Assets)
ROE	капиталдын кирешелүүлүк коэффициенти (Return on Equity)
SECO	Швейцариянын экономикалык маселелер боюнча мамлекеттик катчылыгы (State Secretariat for Economic Affairs)